



**2018 YILINA GİRERKEN
GİRİŞİMCİ VE İNSANİ DIŞ POLİTİKAMIZ**

**Mevlüt Çavuşoğlu
T.C. Dışışleri Bakanı**

**2018 Mali Yılı Bütçe Tasarısı Vesilesiyle
TBMM Genel Kuruluna Sunum**

Bu kitapçık, Dışışleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun 17 Aralık 2017 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda yaptıkları, Hükümetimizin dış politika hedeflerine, uygulamalarına ve güncel konulara ilişkin değerlendirmelerini içeren takdimi tamamlayıcı nitelikte olup, çeşitli dış politika gelişmeleri hakkında basım tarih ve saati itibarıyla geçerli ayrıntılı bilgiler içermektedir.

17 Aralık 2017 günü konuşma saatine kadar ambargoludur.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞİMCİ VE İNSANİ DIŞ POLİTİKA.....	6
TERÖRİZMLE ULUSLARARASI MÜCADELE.....	12
AVRUPA BİRLİĞİ.....	16
ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA ALTINDA BULUNAN SURİYELİLER VE GÖÇ KRİZİ.....	20
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	25
RUSYA FEDERASYONU	30
AVRUPA ÜLKELERİ.....	31
BALKANLAR	57
KIBRIS	67
YUNANİSTAN.....	72
ORTA DOĞU.....	75
SURİYE.....	79
IRAK	83
İRAN	87
KÖRFEZ ÜLKELERİ.....	89
KUZEY AFRİKA.....	98
İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI.....	100
GÜNEY KAFKASYA	102
ORTA ASYA	104
GÜNEY ASYA	109
ASYA-PASİFİK.....	114
AFRİKA	126
LATİN AMERİKA-KARAYİPLER.....	131
1915 OLAYLARI.....	136
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER.....	139
NATO	140
KARADENİZ'DE DENİZ GÜVENLİĞİ.....	144
AVRUPA KONSEYİ VE İNSAN HAKLARI	145
SİLAHSIZLANMA VE SİLAHLARIN KONTROLÜ / AGİT	146

ULUSLARARASI EKONOMİ VE BÖLGESEL ÖRGÜTLER	151
ENERJİ.....	160
BARIŞ İÇİN ARABULUCULUK.....	162
IMO VE ICAO KONULARI	163
İKLİM, ÇEVRE VE SU.....	164
EĞİTİM, KÜLTÜR VE TANITIM	167
ENFORMASYON, İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ	171
YURTDIŞINDA YAŞAYAN VATANDAŞLARIMIZ	174
KONSOLOSLUK KONULARI	176
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ	181
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ.....	181
DİPLOMASİ AKADEMİSİ.....	184
ARŞİV FAALİYETLERİ	185
HABERLEŞME	187
İNSAN KAYNAKLARI	189
İDARİ ve MALİ İŞLER.....	193
BÜTÇE TEKLİFİ.....	200

GİRİŞİMCİ VE İNSANİ DİŞ POLİTİKA

Dinamik nüfusu, siyasi istikrarı ve kapsamlı dönüşüm hamlesi içinde büyüyen ekonomisinin verdiği gücü de arkasına alan Türkiye, milli değerlerimizi temel alan Girişimci ve İnsani bir dış politika izlemektedir.

Dünyanın içinden geçmekte olduğu süreç, siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda, güvenlik alanında ve toplumsal alanda, küresel ve bölgesel düzeylerde önemli sınamalarla doludur. Belirsizlik unsurlarının arttığı, uluslararası sistemin kurumlar, hukuk gibi dayanaklarında birçok bakımdan gerileme emarelerinin gözlemlendiği bir ortamda, Türkiye ulusal çıkarlarını kendisi, yakın çevresi ve ötesi için barış, istikrar, güvenlik ve refahın tesisi çerçevesinde tanımlamaktadır.

Türkiye, bu anlamda sürekli gelişen, geleceğe güvenle bakan, olumlu etkisi her alanda hissedilen, ortaklığı, somut katkıları aranan ve bu katkıları dünyanın neresinde olursa olsun sağlamakta tereddüt etmeyen bir ülkedir.

Bölgesel kriz yönetimi ve istikrarın güçlendirilmesi; çağımızın illeti olan terörizmle, yıkıcı propagandayla mücadele; yurtdışındaki vatandaşlarımızın haklarının en etkin şekilde korunması; stratejik ilişkilerimizin ilerletilmesi; ekonomik-ticari ilişkilerimizin ve enerji güvenliğimizin güçlendirilmesi; tüm coğrafyalarla ilişkilerimiz ve bağlarımızın geliştirilmesi; küresel ve bölgesel örgütlerle işbirliğimizin güçlendirilmesi ve yumuşak gücümüzün pekiştirilmesi başlıca önceliklerimizi oluşturmaktadır.

Uluslararası ortamın daha önce görülmemiş sınamalarla tıkanmış seyri göz önüne alındığında, Türk dış politikası, sınamalar karşısında yılmadan ileriye hedefleyen, itici bir güç olmaya devam etmektedir. Türkiye, barış, refah ve istikrar unsuru olarak, buhranlarla yaşayan çevremizde, esareti yaşamamış, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir milletin, güçlü bir devletin, engin bir devlet geleneğinin, demokrasi aşığı halkının güçlü desteğiyle, “Yurtta Barış, Dünyada Barış” ilkesini hayata taşımak gayreti içindedir.

Gerek bölgesel, gerek küresel gelişmeler ve temel önceliklerimiz çerçevesinde, son derece yoğun ve dinamik bir gündemimiz mevcuttur. Uzun yıllardır ülkemiz bakımından öncelik arz eden dış politika konuları başta olmak üzere, uluslararası gündemi oluşturan tüm alanlarda, dünyanın hemen her köşesinde gayretlerimiz ve çalışmalarımız aralıksız devam etmektedir. Çağımızda hiçbir yer bize uzak değildir.

Bu son derece dinamik ortam içinde dış temaslarımız ve ziyaretler canlılığını ve önemini korumaktadır. 2017 yılı Ocak-Aralık döneminde, ikili ve çok taraflı

temaslar bağlamında, ülkemizden yurtdışına Cumhurbaşkanı seviyesinde 31, Başbakan seviyesinde 15 ve Dışişleri Bakanı seviyesinde 50 ziyarette bulunulmuştur. Aynı dönemde ülkemize Devlet Başkanı seviyesinde 17, Hükümet Başkanı seviyesinde 18 ve Dışişleri Bakanı düzeyinde 38 ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Komşu ve yakın coğrafyalardaki ülkeler başta olmak üzere, diğer ülkelerle ilişkilerin yapıcı diyalog ve işbirliği temelinde yürütülmesi hedefimiz doğrultusunda 20 ülkeyle kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik / İşbirliği Konseyi (YDSK/YDİK) mekanizmaları kapsamında, bugüne kadar 54 toplantı düzenlenmiş, imzalanan anlaşma ve belgelerin sayısı 537'ye ulaşmıştır. 2017 yılında bugüne kadar:

- Sayın Cumhurbaşkanımızın 10 Mart 2017 tarihinde Rusya Federasyonu'na gerçekleştirdikleri ziyaret çerçevesinde Moskova'da düzenlenen "Türkiye-RF Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK) Altıncı Toplantısı",
- Sayın Cumhurbaşkanımızın İran'ı ziyareti vesilesiyle 4 Ekim 2017 tarihinde Tahran'da düzenlenen "Türkiye-İran YDİK Dördüncü Toplantısı",
- Sayın Başbakanımızın 7-8 Ocak 2017 tarihlerinde Irak'ı ziyareti sırasında Bağdat'ta gerçekleştirilen "Türkiye-Irak YDSK Üçüncü Toplantısı",
- Sayın Başbakanımız ve dönemin Pakistan Başbakanı Navaz Şerif'in eşbaşkanlığında 23 Şubat 2017 tarihinde Ankara'da yapılan "Türkiye-Pakistan YDSK Beşinci Toplantısı",
- Sayın Başbakanımızın 22-23 Mayıs 2017 tarihlerinde Gürcistan'ı ziyareti sırasında Tiflis'te yapılan "Türkiye-Gürcistan YDSK Beşinci Toplantısı",
- 10-11 Ekim 2017 tarihlerinde Sayın Cumhurbaşkanımızın Sırbistan'ı resmi ziyaretleri sırasında Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin tesis edilmesine dair imzalanan Ortak Bildiri ve
- Sayın Cumhurbaşkanımızın Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının ilk seferi vesilesiyle 30-31 Ekim 2017 tarihlerinde Azerbaycan'ı ziyaretleri sırasında "Türkiye-Azerbaycan YDSK Altıncı Toplantısı" gerçekleştirilmiştir.

Sınırlarımızın hemen ötesinde yaşanan, sadece bölgemizde değil, tüm dünyada barış ve istikrarı tehdit eden çatışmaların çözüme kavuşturulması için azami gayret göstermekteyiz.

Suriye ve Irak'taki krizlerin barışçı şekilde, bu ülkelerin toprak bütünlüğü ve siyasi birliği çerçevesinde çözümü önceliğimizdir. Filistin halkının barışçı

mücadelesine, Filistin'in uluslararası alanda devlet olarak tanınmasına desteğimizi ve Kudüs'ün tüm İslam dünyası bakımından önemini İslam İşbirliği Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi'ni İstanbul'da toplayarak en somut şekilde gösterdik.

Ulusal güvenliğimiz en öncelikli mülahazamızdır. Bir insanlık suçu oluşturan, ne coğrafya ne inanç ne de ırk tanıyan terörizm, çağımızda ulus devletler için olduğu kadar uluslararası dayanışma ve sistem açısından da bir tehdit ve sınama teşkil etmektedir. Türkiye, PKK/PYD/YPG, FETÖ, DEAŞ ve diğer terör örgütleriyle kararlı bir mücadele içerisindedir. Uluslararası işbirliği terörle mücadelenin vazgeçilmez bir boyutudur. Yurtdışında PKK'nın faaliyetleriyle mücadeleye ilişkin çabalarımız sürmekte, bu çerçevede muhataplarımız nezdinde beklentilerimiz ve taleplerimiz izlenmektedir. Hain darbe girişimi ve sonrasındaki gelişmeler hakkında yurtdışında bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Yurtdışındaki FETÖ iltisaklı okul ve eğitim kurumlarının kapatılması, FETÖ unsurlarından arındırılması ve Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmesine yönelik girişimlerimiz devam etmektedir. DEAŞ ve onun sapkın ideolojisini benimseyen diğer oluşumlarla mücadele de tam hızıyla sürmektedir.

Stratejik ortağımız ve NATO müttefikimiz ABD'yle terörle mücadele başta olmak üzere aramızdaki sorunların diyalog yoluyla aşılması için her düzeyde temaslarımız devam etmektedir. Savunma sanayii alanında uzun yıllardır ülkemizin birinci ticari ortağı olan ABD'nin teknoloji paylaşımı konusunda istekli olmaması ve tedarik süreçlerinin uzun sürmesi, savunma sanayii ihtiyaçlarımızın temininde başta ulusal imkânlarımız olmak üzere alternatif çözümler aramamıza yol açmaktadır.

NATO, uluslararası güvenlik ve savunma politikamızın temel unsuru olmayı sürdürmektedir. NATO çerçevesindeki faaliyet ve çalışmalara aktif katkıda bulunmaya devam etmekteyiz. İttifak'ın harekât ve misyonlarına yapmakta olduğumuz kapsamlı katkı, bölgemizde ve ötesinde barış, güvenlik ve istikrarın tesisine destek sağlamaktadır. NATO'ya yönelik sorumluluklarımızı ve taahhütlerimizi yerine getirme irademiz tamdır.

Stratejik hedeflerimizden biri Avrupa Birliği'ne tam üyeliktir. AB'yle ilişkilerimizin ana eksenini ülkemizin tam üyeliğinin gerçekleşmesi esasına ve hedefine dayanmaktadır.

Avrupa ülkelerinde yükselişte olan popülizm, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve İslâm karşıtlığı gibi akımlar, bu ülkelerde yaşayan Türk toplumuna ve Türkiye-Avrupa ilişkilerine zarar vermektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde 2017 yılı içindeki seçim süreçlerinde Türkiye seçim malzemesi haline getirilmiştir.

Avrupa Birliği'nin kendi içinde sorunlar yaşadığı mevcut dönemde, Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkiler her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir.

Rusya Federasyonu'yla ilişkilerde yakın diyalog içinde, kalan meselelerin çözümüne gayret edilmektedir. Diğer yandan, stratejik ortağımız Ukrayna'ya desteğimiz sürmektedir. Türkiye, Kırım'ın yasadışı ilhakını tanımamaktadır.

Milli davamız Kıbrıs konusunda, ülkemizin ve Kıbrıs Türklerinin hak ve çıkarlarını teminat altına almaya devam etmekteyiz. Kıbrıs Türklerine yönelik izolasyonların bir an önce kaldırılması gerektiğini vurgulamaktayız.

Bölge ülkeleri arasında güvenin güçlendirilmesi ve bölgesel sahiplenme anlayışının yerleştirilmesi önemle yaklaştığımız bir husustur. Türkiye-Bosna Hersek-Sırbistan, Türkiye-Bosna Hersek-Hırvatistan, Türkiye-Azerbaycan-İran, Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan, Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan ve Türkiye-Afganistan-Pakistan gibi üçlü süreçler ile Afganistan'daki barış ve istikrara katkı sağlamak amacıyla başlatılan "İstanbul Süreci" kapsamındaki temas ve faaliyetlerimiz 2017 yılında da devam etmiştir.

Yoğun ziyaret ve temasların yanısıra, ülkemiz çok sayıda üst düzeyli uluslararası etkinliğe de ev sahipliği yapmaktadır. Bu çerçevede, 2017 yılı içinde;

- Türkiye-Orta Amerika Entegrasyon Sistemi (SICA) İkinci Dışışleri Bakanları Forumu ile Türkiye-Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu (CELAC) 4. Dışışleri Bakanları Toplantısı (20-21 Nisan 2017, İstanbul),
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) 25. Kuruluş Yıldönümü Devlet/Hükümet Başkanları Zirvesi (19-22 Mayıs 2017, İstanbul),
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ) 36. Dışışleri Bakanları Konseyi (29-30 Haziran 2017, İstanbul),
- Dünya Petrol Kongresi (9-13 Temmuz 2017, İstanbul),
- İslâm İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dışışleri Bakanları Düzeyinde Açık Katılımlı Olağanüstü İcra Komitesi Toplantısı (1 Ağustos 2017, İstanbul),
- Gelişmekte Olan Ülkeler Teşkilatı (D-8) 9. Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi (17-20 Ekim 2017, İstanbul),
- İİT Olağanüstü İslâm Zirvesi ve Dışışleri Bakanları Konseyi Toplantısı (13 Aralık 2017, İstanbul) ve
- MIKTA 11. Dışışleri Bakanları Toplantısı (13 Aralık 2017, İstanbul)

ülkemizin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye, uluslararası ve bölgesel oluşumlarda da görünür bir tutum izlemektedir. İİT Zirve Dönem Başkanlığımızı sürdürmekteyiz. KEİ'nin ve MİKTA'nın Dönem Başkanlığını devrettik. D-8'in Dönem Başkanlığını ise devraldık.

Çalışmalarımızı çok taraflı platformlarda etkin şekilde sürdürmekteyiz. 17-22 Eylül 2017 tarihleri arasında Sayın Cumhurbaşkanımız başkanlığındaki heyetle New York'ta BM 72. Genel Kurulu'na katılarak, çok sayıda temaslarda bulunulmuş ve New York Türk Evi binasının temelleri atılmıştır.

BM'ye ve savunduğu değerlere kurulduğundan bu yana kuvvetli destek veriyoruz. Güvenlik Konseyi başta olmak üzere BM reformunun gerekliliğini her vesileyle dile getiriyoruz. BM çerçevesinde başlattığımız “Barış için Arabuluculuk” girişimlerimize ivme kazandırmış bulunmaktayız. Arabuluculuk alanındaki faaliyetlerimiz esasen Birleşmiş Milletler'e ilaveten gerek AGİT gerek İİT bünyesinde çatışmaların önlenmesi ve barışçıl çözümü alanında fikir, norm ve gündem yaratmaktadır. Öncülüğümüzde başlayan ve artık BM girişimi haline gelen “Medeniyetler İttifakı”na da güçlü destek vermeye devam etmekteyiz.

Körfez ülkeleriyle tarihi ilişkilerimizin güçlendirilmesine gayret edilmektedir. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) içinde yaşanan krizin barışçı yoldan çözümü yönündeki tutumumuz sürmektedir.

Afrika, Asya-Pasifik ve Latin Amerika-Karayıpler'e yönelik açılım ve ortaklık politikalarımız gündemimizde önemli bir yer tutmaktadır. Üst düzey ziyaretler, kapsamlı ekonomik işbirliği projeleri, kalkınma ve insani yardımlar, kültür ve eğitim alanındaki faaliyetler ve tesis edilen kurumsal işbirlikleri yoluyla, bu bölgelerle ilişkilere her alanda yoğunluk kazandırmaya gayret gösterilmektedir.

Açılım politikalarımız somut sonuçlar üretmeye devam etmektedir. 2016 yılında 10 ASEAN ülkesiyle toplam ticaret hacmimiz 8,7 milyar ABD Doları'na, Latin Amerika ve Karayıpler'le 7 milyar ABD Doları'na ve Afrika'yla toplam ticaretimiz 16,7 milyar ABD Doları'na yükselmiştir. Bu coğrafyalardaki bölgesel kuruluşlarla ilişkilerimiz de güçlendirilmektedir. Son olarak, Asya-Pasifik coğrafyasında önemli bir ekonomik potansiyeli temsil eden ASEAN ile 5 Ağustos 2017 tarihinde Sektörel Diyalog Ortaklığı tesis edilmiştir.

Tehditlerle, risklerle mücadelede ve fırsatları izlemede inisiyatif alan girişimci yaklaşımımız, kendisini insani boyutta da göstermektedir. Kalkınma yardımlarımız ve insani yardımlarımız, coğrafya farkı gözetmeksizin artarak

sürmektedir. 3,3 milyondan fazla Suriyeliye ev sahipliği yapmaktayız. Düzensiz göçle mücadelede ikili, bölgesel ve uluslararası çabaları destekliyoruz. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan insani krizler karşısında, 2017 yılında Darfur'dan Myanmar'a, Güney Sudan'dan Kolombiya'ya, insani yardım faaliyetlerimizi coğrafya ayırt edilmeksizin sürdürdük. Ülkemiz, insani yardımlarda 2016 yılında da dünyada ikinci sırada yer almış ve milli gelire kıyaslandığında “en cömert donör” ülke konumunu kazanmıştır. İnsani krizler ve düzensiz göç gibi sorunların çözümünün sadece belirli ülkelerin değil, tüm uluslararası toplumun sorumluluk ve külfet paylaşması halinde mümkün olabileceğini vurgulamakta, uluslararası sistemin bu alandaki zafiyetlerinin giderilmesi için çalışmaktayız.

2016 yılında ülkemizin ev sahipliğinde yapılan Dünya İnsani Zirvesi'nin sonuçlarının hayata geçirilmesi ve izlenmesi sürecinde etkin rol almaya devam ediyoruz. İnsani yardımlar ile kalkınma yardımlarının bir arada yürütülmesi hedefiyle oluşturulan “Yeni Çalışma Yöntemi” girişiminin çalıştayına 18-19 Mayıs 2017 tarihlerinde İstanbul'da ev sahipliği yaptık.

Kalkınma yardımlarımızın kaydadeğer bir bölümü En Az Gelişmiş Ülkelere (EAGÜ) yönelik gerçekleştirilmiştir. Türkiye, EAGÜ'lere yönelik Teknoloji Bankası'na Gebze'de ev sahipliği yapmaya hazırlanmaktadır.

Bugün ülkemiz 236 dış misyon ile dünyanın en geniş temsil ağına sahip altıncı ülkesi durumundadır. 24 yeni temsilciliğimiz ve açılış süreci devam eden 3 temsilcilikle birlikte Bakanlığımızın yurtdışı teşkilatını oluşturan toplam temsilcilik sayısı önümüzdeki dönemde 263'e ulaşmış olacaktır. Dış temsilcilik sayımız, ülkemizin uluslararası alandaki etkinliğinin de bir göstergesini teşkil etmektedir. Ülkemizdeki yabancı temsilcilik sayıları da hızla artarak 259'a ulaşmıştır. İstanbul'un çeşitli BM bölgesel ofislerine ev sahipliği yapması sağlanmıştır.

Etkinliğimizin sadece sayısal anlamda değil, nitelik olarak da güçlenmesi en temel amaçlarımızdandır. Yurtdışı tanıtım ve kamu diplomasisi faaliyetlerimiz geliştirilmekte, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız için konsolosluk hizmetlerimizin kalitesi artırılmakta, Bakanlığımızın personel ve teknik bakımlardan takviyesi yönündeki çalışmalar ve düzenlemeler titizlikle sürdürülmektedir.

Yurtdışında ülkemizin görünürlüğünün artırılması ve imajının kuvvetlendirilmesi doğrultusunda çalışmalara önem atfetmekteyiz.

Vatandaşlarımızın haklarının etkin şekilde korunması en temel önceliğimizdir. Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve İslâm düşmanlığıyla mücadeleye de özel önem atfetmekteyiz.

Küresel ve bölgesel alanda içinden geçilmekte olan bu zorlu dönemde, ülkemizin artan imkânları ve kapasitesiyle yolunda ilerlemesi ve bu çerçevede en değerli varlığımız olan halkımızın huzur ve refahının artırılması için çalışma azmimiz tamdır. Türkiye ilerledikçe, çevresinde de huzur ve refah sağlanması için ilham kaynağı ve ortak olma imkânlarını daha da geliştirecektir. Mevcut tehdit ve risklerle mücadele etmeyi, aynı zamanda günümüzün ortaya çıkardığı fırsatları değerlendirmeyi de kararlılıkla sürdüreceğiz.

Dış politikamıza en büyük güç ve desteği halkımızın ve onun vekillerinin yer aldığı Yüce Meclisimizin vermeye devam edeceğine inancımız tamdır.

TERÖRİZMLE ULUSLARARASI MÜCADELE

Terörizm ulusal ve uluslararası barış, güvenlik ve istikrara yönelik en önemli tehditlerin başında gelmektedir. Terörizm 2017 yılında da gerek ülkemizi gerek geniş bir coğrafyayı etkilemiş, terör tehdidi bölgemizde ve küresel düzeyde daha da artmış ve yaygınlaşmıştır. Küresel nitelik kazanan terörizmle mücadelenin başarılı olması yine küresel eşgüdüm ve uluslararası aktörler arasındaki dayanışmaya bağlıdır.

Güvenlik güçlerimizin ülkemiz içinde ve sınır ötesinde terörle mücadele alanında sergilediği çabalar kararlılıkla devam ederken, Bakanlığım terörizmle mücadele konusunda ilgili kurumlarımızla eşgüdüm ve işbirliği içerisinde uluslararası alandaki çalışmalarını kesintisiz biçimde sürdürmektedir.

Hükümetimiz, sadece Türkiye'yi hedef alanlar için değil, uluslararası güvenliğe tehdit oluşturan tüm terörist oluşumlara karşı da aynı kararlı duruşu sergilemektedir. Hükümetimiz, içeride ulusal güvenliğimizin gerektirdiği tedbirleri hukuk devleti ve ceza adaleti temelinde kararlılıkla alırken, uluslararası planda da aktif çaba göstermektedir. Terörle mücadelede uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ikili ve BM, AGİT, Avrupa Konseyi ve benzeri çok taraflı platformlarda öncelikli gündem maddelerimiz arasında yer almaktadır. Ayrıca ülkemiz, geçtiğimiz yıllarda, BM Terörizmle Mücadele Küresel Stratejisi'nin dünya çapında uygulanmasını hedefleyen Terörle Mücadele Küresel Forumu'nda (TMKF) eş-başkanlık rolünü üstlenmiş olup, anılan Forum'a aktif destek sağlamaya devam etmektedir. 2017 yılında Türkiye ve ABD'nin öncülüğünde TMKF bünyesinde geliştirilen Kamuya Açık Hedeflerin Terör Saldırılarından Korunmasına İlişkin Antalya Memorandumu,

Ülkemizin bu alanda geliştirdiği birçok iyi uygulamayı içeren önemli bir rehber belge niteliğindedir.

Milli egemenliğimiz, ülkemizin birlik ve bekasına yönelik en önemli tehditlerden biri olan FETÖ terör örgütüyle mücadele, 2017 yılında da Bakanlığımın önceliklerinden birini oluşturmayı sürdürmüştür. Bakanlığım bir yandan FETÖ'nn terör ve suç rgt niteliğini ortaya koyarak uluslararası kamuoyu nezdinde farkındalık yaratmaya yönelik faaliyetlerini sürdürmekte, diğer taraftan FETÖ bağlantılı oluşumların kapatılması/devredilmesi, örgütle iltisaklı şahısların yurtdışında hareket alanı bulmalarının ve adaletten kaçmalarının engellenmesi ve Türkiye'ye iade edilmelerine yönelik adli ve kolluk birimlerinin çalışmalarına katkı sağlamaktadır. FETÖ'yle mücadele uzun soluklu bir çaba olmakla birlikte, kısa sürede dahi bazı somut sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Uluslararası kamuoyu nezdinde, elebaşı Fetulah Gülen ile örgütünün karakteri ve gerçek amaçları hakkında ciddi soru işaretleri oluşmuştur. Çeşitli lkelerdeki FETÖ okulları ve diğer unsurları kapatılmış/devredilmif veya yasaklanmıştır. FETÖ yelerinin yurtdışında hareket imkânları giderek kısıtlanmaktadır.

Bakanlığım, PKK terör örgütünün yurtdışında ülkemizi hedef alan propaganda, lobi, finansman ve eleman temini başta olmak üzere faaliyetleri ile mücadelede ilgili kurumlarımızla eşgüdüm içerisinde yoğun çaba sarfetmektedir. Bu bağlamda AB lkelerinde terör rgt olarak kabul edilmesine karşın PKK varlığı ve faaliyetlerine gösterilen msamahaya son verilmesi, muhataplarımızın işbirliği taahhütlerinin teröristlerin iadesi, mal varlıklarının dondurulması, haklarında yasal süreçlerin başlatılması gibi somut sonuçlar vermesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte somut taleplerimiz tüm ilgili ülkelere iletilmiş ve ilgili tüm kurumların katkı ve katılımıyla gerekli izleme mekanizmaları tesis edilmiştir. Bölücü terör örgütünün eleman toplama, eğitim, propaganda ve finansman faaliyetlerine müsamaha gösteren ülkelere de tepkimiz net bir şekilde ve kararlılıkla gösterilmektedir. Dış temsilciliklerimiz PKK tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri, örgütün güvenlik personelimiz ve sivil vatandaşlarımızı hedef alan, sağlık ve eğitim başta olmak üzere kamu hizmetlerini aksatmaya yönelik eylemleri hakkında buldukları ülke makamlarını bilgilendirmeyi sürdürmektedir.

PKK ile PYD'nin aynı oluşum oldukları gerçeğini her platformda ısrarla ortaya koymaktayız. PYD/YPG'nin PKK'nın organik parçası olduğu, bu anlamda arzettiği güvenlik tehdidi açısından PKK'dan farksız olduğu ve kontrol ettiği bölgelerde yaşayan Kürtler, Hıristiyanlar, Türkmenler ve Araplar da dâhil olmak üzere, yerel halka uyguladığı baskı, zulüm ve insan hakları ihlalleri ile Suriye'nin toprak bütünlüğüne karşı emelleri bulunduğu, başta ABD olmak üzere, muhataplarımıza her vesileyle yapılan temaslarda vurgulanmaktadır.

Başka terör örgütleriyle savaşıyor gerekçesine sığınarak PYD/YPG'yi destekleme gayretleri kabul edilemez. Anılan oluşumun bazı başkentlerde sözde “büro/temsilcilik” açma çalışmaları da yakinen takip edilmiş ve tepkimiz gerekli şekilde iletilmiştir. Nitekim geçtiğimiz yıl bir ülkede YPG bürosu kapatılmış, başka bir ülkede ise planlanan açılışı yapılmamıştır.

Ülkemiz, farklı coğrafyalarda gerçekleştirdiği eylemlerle uluslararası güvenliği tehdit eden El-Kaide ve DEAŞ bağlantılı dini istismar eden terör örgütleriyle de mücadelede ulusal düzeyde her türlü tedbiri en etkin şekilde almakta ve uluslararası alanda sürdürülen çabalara katkıda bulunmaktadır. Türkiye, El Kaide ve DEAŞ başta olmak üzere radikal grupların hedefindedir. Türkiye, Suriye ve Irak'taki durumun bir sonucu olarak karşı karşıya kaldığı DEAŞ, El Kaide ve yabancı terörist savaşçılardan (YTS) kaynaklı tehdide karşı mücadelesini kararlılıkla sürdürmektedir.

Çatışma bölgelerinde DEAŞ'e karşı elde edilen askeri başarılarla rağmen, terör tehdidinin azaldığı yönünde bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Aksine sahada yenilgiye uğratılmasıyla birlikte, DEAŞ'ın bölge dışında sansasyonel terör eylemleri, internet ve sosyal medya aracılığıyla yönlendirdiği birey ve hücrelerinden kaynaklanan yeni bir tehdit biçimi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, 2016 yılından itibaren Suriye ve Irak'ta bulunan YTS'lerin, kaynak ülkelere, diğer çatışma bölgelerine veya üçüncü ülkelere seyahat etme arayışları, ülkemizin güvenliği ve terörle uluslararası mücadeledeki rolü bağlamında kurumlarımız ve Bakanlığımızın çalışmalarında ilave bir sına oluşturmaktadır. Nitekim, DEAŞ ve El Kaide ideolojisi ve taktikleri ile hareket eden terörist grupların Uzak Doğu Asya'dan ABD'ye kadar uzanan bir coğrafyada eylem gerçekleştirdikleri veya eylem arayışında oldukları bilinen bir husustur.

Ülkemiz, YTS'lerle mücadele bağlamında gerekli önlemleri esasen BMGK'nın konuyla ilgili 2178 (2014) sayılı kararından önce almaya başlamıştır. Bu çerçevede, YTS'lerin bölgeye akışını engellemek için güvenlik önlemlerini artırmıştır. 2011 yılından bugüne kadar ülkemizde 56.000'i (56.307) aşkın kişiye yurda giriş yasağı konulmuştur. Keza, terör örgütleriyle ilişkisi olduğundan şüphelenilen ve yasadışı yollarla ülkemize giriş yapan yabancılar ilgili kurumlarımızca tespit edilerek idari gözetim altına alınmakta, “Geri Gönderme Merkezlerine” sevkedilmekte ve sonrasında sınır dışı edilmektedir. Bu kapsamda 5.600 civarında kişi makamlarımızca sınır dışı edilmiştir. Çeşitli havalimanı ve otobüs terminallerinde kurulan Risk Analiz Gruplarınca yaklaşık 16.000 yabancı kontrol edilmiş, 4.000'den fazlasının ülkemize girişine izin verilmemiştir. Güvenlik güçlerimizin yürüttüğü operasyonlar çerçevesinde bugüne kadar DEAŞ, El-Nusra ve El Kaide'yle ilişkileri nedeniyle yaklaşık

9.200 kişi gözaltına alınmış, 3.096 şahıs ise tutuklanmıştır (15 Kasım 2017 tarihli Başbakanlık Koordinasyon Merkezi verilerine göre).

2178 (2014) sayılı BMGK kararı ve diğer ilgili kararları uyarınca, ülkemizden sınırdışı edilen YTS'lerin bilgileri Bakanlığımca hızlı bir şekilde Nota'yla Ankara'da mukim ilgili ülke Büyükelçiliklerine bildirilmektedir.

Ülkemiz, ayrıca DEAŞ'e Karşı Küresel Koalisyon bünyesinde kurulan, Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS) Çalışma Grubu'nun eşbaşkanlığını da sürdürmektedir. Çalışma Grubu kapsamında, YTS'lerden kaynaklanan tehdidin bertaraf edilmesine, bu amaçla, sahada değişen koşullar ışığında dönüşüm geçiren bu tehdide karşı etkin önlemler alınmasına yönelik çalışmalar yapılmakta, Hükümetimizin bu alandaki çabaları uluslararası alanda takdirle karşılanmaktadır.

Terörizmin başta uyuşturucu kaçakçılığı olmak üzere, çeşitli örgütlü suçlar vasıtasıyla finanse edildiği tüm platformlarda kabul edilen bir olgudur. Sorunun çözümü uluslararası işbirliğini gerektiren ortak bir sorumluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye de konuya bu anlayışla yaklaşmakta ve ulusal düzeydeki çabalarının yanısıra, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğinin pekiştirilmesine yönelik çabalara da kuvvetle destek olmaktadır. Bu çerçevede, BM Uluslararası Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ile yakın bir işbirliği yürütmektedir. Türkiye, UNODC'ye sağladığı yıllık 800.000 ABD Doları tutarındaki maddi destekle Ofis'e en çok katkıyı sağlayan ülkeler arasındadır. Ankara'da bulunan ve ülkemizdeki ilgili kurumların temsilcilerine ilaveten, diğer ülkelerin kanun uygulayıcı birimlerine de uyuşturucu ve örgütlü suçlarla mücadele alanında eğitim veren "Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi" de ülkemizin UNODC ile işbirliği çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Ülkemiz, terörle mücadelede uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında, BM ve bölgesel kuruluşların kapasite geliştirme çabalarına katkıda bulunmanın yanısıra, talep eden ülkelerle de ikili düzeyde kapasite geliştirme programları gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda, Emniyet Genel Müdürlüğümüz tarafından 1997-2017 yılları arasında düzenlenen kurslarda, çoğunluğu Afrika kıtası, Orta Doğu ve Orta Asya ile komşu coğrafyamızda yer alan ülkelerin polis teşkilatlarından olmak üzere, 77 farklı ülkeden 32.597 kanun uygulayıcı personel eğitilmiştir. Söz konusu eğitim programlarının gerçekleştirilmesinde Bakanlığım ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yakın eşgüdüm içerisinde çalışmaktadırlar. Diğer taraftan ülkemiz, bugüne kadar 93 ülkeyle güvenlik işbirliği alanında 170 Anlaşma, 114 ülkeyle de 957 hukuki belge imzalamıştır. Hâlihazırda çok sayıda ülkeyle güvenlik işbirliği anlaşması imzalanmasına yönelik müzakereler de sürmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği (AB) ile 1963 yılında imzalanan Ortaklık Anlaşması'yla temelleri atılan ilişkilerimiz çok boyutlu ve derin bir nitelik kazanmıştır. 1996'da tesis edilen Gümrük Birliği, AB'yle ilişkilerimizin ana unsurlarından birini teşkil etmektedir. AB başlıca ticaret ve yatırım ortağımızdır. Dış politika alanında yakın irtibat halinde olduğumuz AB'nin uluslararası güvenliğe katkı bağlamında şimdiye kadar yürüttüğü dokuz operasyon ve misyona ülkemizce iştirak edilmiştir. TBMM ile Avrupa Parlamentosu (AP) arasındaki ilişkiler AB'yle ilişkilerimizin parlamenter boyutunu teşkil etmekte olup, 1965 yılında kurulan Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu bu ilişkinin temel mekanizmasıdır.

AB ile mevcut çok yönlü ilişkilerimizin geliştirilerek üyelik yolunda daha da ilerletilmesi temel hedefimizdir. Nitekim, 1963 Ortaklık Anlaşması'nın 28. maddesinde ifadesini bulan AB üyeliği stratejik tercihimizdir. Ülkemiz, üyelik hedefiyle 2005 yılında başlayan AB'ye katılım müzakerelerini sürdürmek ve başarıyla neticelendirmek azindedir. Bununla birlikte, bazı AB ülkelerinin iç siyasi saiklerle takındıkları olumsuz tutumlar nedeniyle katılım sürecimizde zaman zaman ciddi aksaklıklar yaşanmıştır. Bunların aşılması yönünde ilkesel tutumumuzdan taviz vermeden gereken gayret gösterilmektedir.

2005 yılında başlayan müzakere sürecinde bugüne kadar toplam 35 fasıldan 16'sı açılmış ve bunlardan biri geçici olarak kapatılmıştır. 2017 yılında açılan fasıl yoktur.

Özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde AB ile sarsılan ilişkilerin bir yansıması olarak, 13 Aralık 2016 tarihli AB Genel İşler Konseyi sonrasında yayınlanan Dönem Başkanlığı Sonuçlarında, "önümüzdeki mevcut koşullarda yeni fasılların açılmasının öngörülmediğini" belirten, ilişkilerimizin ahdi zeminine uygun olmayan bir ifade yer almıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız 25 Mayıs 2017 tarihinde Brüksel'de AB Konseyi Başkanı Donald Tusk ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker ile ortak bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Görüşmede, AB tarafı Sayın Cumhurbaşkanımıza "Gelecek 12 ayda sürece yeniden bağlanma" (Re-engagement with Turkey) başlıklı bir yol haritası sunmuştur.

Sayın Cumhurbaşkanımız ayrıca Avrupa Parlamentosu Başkanı Antonio Tajani ile ikili bir görüşme de gerçekleştirmişlerdir.

Ahiren AB tarafı, geçtiğimiz Ekim ayında düzenlenen bazı yüksek düzeyli toplantılarda Türkiye-AB ilişkilerini ele almıştır. Bu toplantılardan ülkemizin katılım sürecine ilişkin resmi olumsuz bir sonuç çıkmamıştır.

Avrupa Komisyonu'nun aday ülke olarak Türkiye hakkında her yıl hazırladığı ülke raporu 2018 Nisan ayında yayımlanacaktır.

Diğer yandan, AB, stratejik bir ortak olarak Türkiye'nin bölgesel öneminin farkındadır. Son dönemde bölgemizde yaşanan gelişmeler ülkemizin üyeliğinin AB açısından da bir seçenek değil stratejik bir zorunluluk olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Karşı karşıya olduğumuz önemli sınamalar ülkemiz ile AB arasında işbirliği ve eşgüdümün göç ve terörle mücadele başta olmak üzere bütün veçhelerinde derinleştirilmesinin önemini göstermiştir.

2017 yılında da AB'yle göç alanında işbirliğimiz sürmüştür. Hatırlanacağı üzere, Suriye kaynaklı göç krizine çözüm bulunması amacıyla ülkemiz ve AB arasında (28 AB üyesi ve üç AB Kurumu'nun Başkanı) ilk olarak **29 Kasım 2015**, daha sonra **7 Mart 2016** ve **18 Mart 2016** tarihlerinde Zirveler düzenlenmiştir. Zirvelerde ülkemizin katılım sürecinin yeniden canlandırılması ve Ege'de düzensiz göçle mücadelede AB'yle işbirliğimizin derinleştirilmesine yönelik öneriler ele alınmıştır. **18 Mart 2016** tarihinde **Türkiye-AB Mutabakatı** yayınlanmıştır.

Bu Mutabakat kapsamında AB'nin üzerine düşen yükümlülükleri tamamıyla yerine getirmesi beklenmektedir. 19 Ekim tarihinde düzenlenen AB Konseyi sonuç belgesinde, Türkiye ile göç alanında işbirliğine tam bağlılık çağrısında bulunulması bu bakımdan önemlidir.

Öte yandan, AB tarafından ülkemize 2016-2018 dönemi için taahhüt edilen 3+3 milyar Avro'nun Sığınmacı Mali İmkânı mekanizması aracılığıyla ülkemize aktarılması süreci AFAD koordinasyonunda ilgili kurumlarımızla proje temelinde yürütülmektedir.

Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında toplam 2,5 milyar Avro'luk meblağ proje bazında sözleşmeye bağlanmış, bunun 1,1 milyar Avro'su ise ülkemize aktarılmıştır. Sürecin arzu ettiğimiz hızda ilerlemediği AB'deki muhataplarımıza vurgulanmaktadır.

Suriye krizi devam etmektedir. Eğitim, sağlık ve altyapı başta olmak üzere özellikle insani boyutta sahadaki ihtiyaçlar günden güne artmaktadır. İçinden geçtiğimiz olağanüstü koşullarda kaynağın zamanlıca ülkemize aktarılması önem taşımaktadır. Ülkemizce 2017 yılı sonuna kadar ilk 3 milyardan geri kalan

miktarın da en kısa zamanda sözleşmeye bağlanması, ayrıca 2018 sonuna kadar ilave 3 milyar Avro'nun tahsisatının da tamamlanması beklenmektedir.

AB ile üst düzey diyalog mekanizmalarının güçlendirilmesi kararı çerçevesinde, 25 Temmuz 2017 tarihinde Brüksel'de Sayın AB Bakanımızla birlikte katıldığım ve AB Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi/AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini ve AB Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden sorumlu Komiseri Johannes Hahn'ın da katılımlarıyla Türkiye-AB Bakanlar Düzeyinde Siyasi Diyalog Toplantısı düzenlenmiştir. Sözkonusu toplantıda müzakere sürecimiz başta olmak üzere güncel, bölgesel ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ulaştırma Diyalogu ilk toplantısı 27 Kasım 2017 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalogu ikinci toplantısı ise 7-8 Aralık 2017 tarihlerinde Brüksel'de düzenlenmiştir. 20 Kasım'da yapılması öngörülen, ancak ertelenen Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Enerji Diyalogu'nun üçüncü toplantısı için ortak tarih tespiti çalışmaları devam etmektedir.

AB ile ayrıca terörle mücadele ve ortak güvenlik ve savunma politikası konularında istişare toplantıları da düzenlenmektedir. Son Terörle Mücadele İstişare toplantısı 28 Kasım tarihinde Ankara'da yapılmıştır.

Terörle mücadelede işbirliği bağlamında geç kalınmış ama olumlu bir adım, 22 Kasım'da Avrupa Parlamentosu'nun PKK ve DHKP-C dahil terör örgütü mensuplarının ve propaganda malzemelerinin AP binalarına alınmaması kararını oybirliğiyle kabulü olmuştur.

Ülkemiz AB'yle olan Gümrük Birliği çerçevesinde, AB'nin üçüncü ülkelerle akdettiği Serbest Ticaret Anlaşmalarından (STA) doğrudan etkilenmektedir. Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin ortak ticaret politikalarıyla uyum yükümlülüğümüz uyarınca 23 STA imzalanmıştır. Sözkonusu anlaşmalardan 20'si yürürlüktedir. Faroe Adaları ve Singapur ile imzalanan STA'lar 1 Ekim 2017 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Lübnan ve Kosova ile imzalanan STA'lar anılan ülkelere onay işlemlerinin tamamlanmasından sonra yürürlüğe girecektir.

Hâlihazırda Gana ile STA müzakereleri tamamlanmış olup, Anlaşmanın imzalanması hedeflenmektedir. İlaveten, Türkiye ile Güney Kore arasındaki STA kapsamında 26 Şubat 2015 tarihinde imzalanan "Yatırım Anlaşması" ve "Hizmet Ticareti Anlaşması"nın iç onay süreçlerinin tamamlanmasını müteakip yürürlüğe girmeleri öngörülmektedir. Ayrıca, EFTA ile mevcut STA'nın

hizmetler sektörünü de içerecek şekilde güncellenmesine dair müzakereler ahiren tamamlanmıştır.

Türk ürünlerinin farklı ve çok sayıda pazara daha az kısıtlamayla ihraç edilebilmesi amacıyla çeşitli ülkelerle STA imzalanmaya devam edilecektir.

Bu çerçevede; Ekvator, Japonya, Kamerun, Kolombiya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Körfez İşbirliği Konseyi, Meksika, MERCOSUR, Peru, Pakistan, Sudan ve Ukrayna ile STA müzakereleri devam etmektedir. Endonezya ile STA müzakerelerinin başlatıldığı Temmuz 2017’de resmen ilan edilmiş olup, ilk tur müzakerelerin 2017 yılı sona ermeden gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Ayrıca, 10 ülke/ülke grubu (ABD, Kanada, Tayland, Hindistan, Endonezya, Vietnam, Orta Amerika Topluluğu, Afrika Karayip Pasifik Ülkeleri, Cezayir ve Güney Afrika Cumhuriyeti) nezdinde de STA müzakerelerine başlama girişiminde bulunulmuştur.

Öte yandan, 1996 yılında tesis edilmiş olan ve AB ile bütünleşmemizde önemli bir aşamayı teşkil eden Gümrük Birliği’nin, dünya ekonomisinde ve AB’nin ticaret politikasında meydana gelen değişiklikler ışığında güncellenmesine ilişkin gerçekleştirilebilecek müzakerelerin temel çerçevesi üzerinde AB Komisyonu ile 12 Mayıs 2015 tarihinde mutabakat sağlanmıştır.

Taraflarca ayrı ayrı yürütülen etki analizi çalışmaları 2016 yılı sonunda tamamlanmış, AB Komisyonu müzakere yetkisinin alınmasını teminen 21 Aralık 2016 tarihinde Konseye başvurmuştur. Yetki alındığında, resmi müzakereler başlayacaktır. Ancak bu aşamada özellikle Almanya, siyasi sebeplerle sürecin ilerlemesine engel olmaktadır.

AB-ABD arasında hâlihazırda müzakereleri askıda olan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) Anlaşması ile ilgili sürecin de ülkemiz dış ticareti üzerinde muhtemel olumsuz yansımaları olabilecektir. Bu zamana kadar, sonuncusu 3-7 Ekim 2017 tarihinde New York’ta olmak üzere, 15 müzakere turu düzenlenmiştir. ABD’de 8 Kasım 2016’da yapılan Başkanlık seçimlerinin ardından Ocak 2017’de göreve başlayan yeni yönetim müzakerelerin devamına yönelik olumlu herhangi bir adım atmamıştır.

Ülkemiz TTIP müzakerelerinin başından itibaren, anlaşmaya taraf olma yönünde bir politika izlemiştir. Öte yandan, ilişkilerimizin ekonomik boyutu bakımından ABD ile ayrı bir STA akdedilmesi yönündeki tutumumuz da geçerliliğini korumaktadır.

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA ALTINDA BULUNAN SURIYELİLER VE GÖÇ KRİZİ

Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeliler:

Suriye'deki savaş ve şiddetten kaçarak ülkemize gelen Suriyelilere “geçici koruma” sağlanmaktadır. Ayrıca, Suriyeliler için BM Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi yükümlülüklerimiz uyarınca, "geri göndermeme" ilkesine titizlikle uyulmakta olup, gönüllü geri dönüşler hususunda BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile işbirliği sürdürülmektedir.

4 Aralık 2017 itibariyle 10 ilimizdeki 21 geçici barınma merkezinde 227.947 Suriyeli barınmaktadır. Barınma merkezleri dışındaki Suriyelilerle birlikte ülkemizdeki toplam Suriyeli sayısı 3,3 milyonu (3.359.915) aşmıştır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilere gıda yardımlarının yanı sıra sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim ve sosyal yardım hizmetleri sağlanmaktadır.

Ülkemizde doğan Suriyeli çocukların sayısı 276 bini geçmiş olup, polikliniklerimize Suriyelilerin yaptığı başvuru sayısı 32 milyona yaklaşmıştır. Yatarak tedavi imkânından faydalanan Suriyelilerin sayısı ise 1,5 milyon civarında olup, hastanelerimizde 1 milyonun üzerinde ameliyat gerçekleştirilmiştir.

Suriyeli çocuk ve gençlerin kayıp nesiller olmamaları ve gelecekte Suriye'nin inşasına katkı sunabilecek donanımda olmalarına önem atfeden ülkemiz, eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda yoğun gayret göstermektedir. Aralık 2017 itibariyle ülkemizdeki Suriyelilerin yaklaşık 976.000'i okul çağındaki çocuklardan oluşmaktadır. Bu çocukların yaklaşık 620.000'i ülkemizde eğitim alabilmektedir. Bu çerçevede, 2016 yılında %30 düzeyinde seyreden okullaşma oranı, 2017-2018 eğitim öğretim yılının ilk aylarında %65 seviyesine ulaşmıştır. Diğer yandan, hâlihazırda muhtelif üniversitelerimizde eğitim gören Suriyelilerin sayısı 17 bin (Yurtdışı Türkler Başkanlığı, bugüne kadar 4 binden fazla öğrenciye burs sağlamıştır) civarında olup, ülkemizdeki üniversitelerde istihdam edilen Suriyeli akademisyen sayısı ise 400'ün üzerindedir.

Ülkemiz tarafından Suriyeliler için merkezi bütçeden yapılan harcamalar uluslararası standartlara göre 15 milyar ABD Doları'nı aşmıştır. Söz konusu rakam belediyeler ve STK'ların katkılarıyla birlikte 30 milyar ABD Doları'nı bulmuştur. Uluslararası toplum tarafından ülkemize yapılan yardımlar ise beklentilerin çok altında kalmıştır (AB'nin taahhüt ettiği ilk 3 milyar Avro'luk dilimden 1,1 milyar Avro'luk kısım ülkemize ulaşmıştır).

Diğer yandan ülkemiz, yük ve sorumluluk paylaşımını teşvik edici ve Suriye krizinin insani boyutuna daha fazla dikkat çekici şekilde, Suriyeli sığınmacılar konusunu uluslararası gündemde tutma gayretlerini sürdürmektedir. Bu çerçevede, ülkemizin girişimi üzerine Suriyeli sığınmacılar konusu, BM 70. Genel Kurulu gündemine dâhil edilmiş ve 20 Kasım 2015 tarihinde “Akdeniz havzasındaki düzensiz göçmenlerin ve özellikle Suriyeli sığınmacıların trajedilerine ilişkin küresel farkındalık” başlıklı gündem maddesi altında BM Genel Kurulu’nda ilk defa ele alınmıştır. Bu gündem maddesi vesilesiyle, BM Genel Sekreteri, BM’nin göç ve mülteciler konusunda 2016 yılında düzenlemeyi planladığı yüksek düzeyli toplantı ve konferansları içeren Yol Haritası’nı açıklamış ve Yol Haritası kapsamında 2016 yılı boyunca ülkemizin de aktif katılım sağladığı üst düzeyli toplantılar düzenlenmiştir. BM 70. Genel Kurulu’nda ele alınan “Akdeniz havzasındaki düzensiz göçmenlerin ve özellikle Suriyeli sığınmacıların trajedilerine ilişkin küresel farkındalık” başlıklı gündem maddesi, ülkemizin başvurusu üzerine 71. Genel Kurul gündemine de aktarılmıştır. Ülkemizin girişimiyle gerçekleştirilen sözkonusu oturum, 7 Nisan 2017 tarihinde New York’ta düzenlenmiştir.

AB göç işbirliği ve vize serbestisi:

2016 ve 2017, ülkemizin Ege Denizi’ni düzensiz göç bakımından bir istikrar ve dayanışma alanına dönüştürdüğü yıl olmuştur.

2015 yazında Ege’de zirveye ulaşan düzensiz geçişler, Ekim 2015-Mart 2016 döneminde, sahada aldığımız etkin önlemler, müzakere masasında ise AB’yle yaptığımız Ortak Göç Eylem Planı ve 18 Mart Mutabakatı gibi araçlarla süratle azalmış, göçmen kaçakçılarının tüm iş modelleri çöktürülmüş ve en önemlisi denizde can kayıplarının önüne geçilmiştir.

Sonuç olarak, Mart 2016’dan bu yana düzensiz göç karada ve denizde kolluk güçlerimizin kararlı duruşu sayesinde durma noktasına gelmiş, geçişler cüzi rakamlara sabitlenmiştir.

Mart 2016’nın düzensiz göç bakımından bir milat teşkil etmesinin nedeni, kolluk güçlerimizin çabalarını tamamlayıcı niteliği haiz olan 18 Mart Mutabakatı’nın uygulamaya konulmasıdır.

Türkiye, 18 Mart Mutabakatı’nın tasarlayıcısı ve ana uygulayıcısıdır. Mutabakat çerçevesinde, Ege Adalarına geçen düzensiz göçmenler 4 Nisan 2016’dan bu yana ülkemizce uyruk ayrımı yapılmaksızın geri alınmakta, bu kişilere mevzuatımız çerçevesinde gerekli koruma sağlanmaktadır. Alınan düzensiz göçmenler karşılığında, ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeliler

gönüllülük esasına göre yeniden yerleştirme kapsamında AB'ye gitmektedir. Böylece, AB ülkemiz ve Mutabakat sayesinde ilk kez yeniden yerleştirme konusunda bir işbirliği modeline dâhil olmuştur. Hâlihazırda AB ülkelerine yeniden yerleştirilen Suriyeli sayısı 11.000'i geçmiştir. Mutabakat çerçevesinde önümüzdeki dönemde başlatılması öngörülen Gönüllü İnsani Kabul Programı, ülkemizle AB arasında düzenli bir yasal göç yolu oluşturacak, böylelikle yeniden yerleştirme için yerleşik bir mekanizma tesis edilecektir.

Çabalarımızın 2016 başından bu yana en az iki milyon düzensiz göçmen üzerinde caydırıcı etki yarattığı tahmin edilmektedir. Bu sayede AB, önceki dönemde tüm Birlik için varoluşsal bir tehdit haline gelen düzensiz göç konusuyla 2016 ve 2017'de Ege Denizi bağlamında karşı karşıya kalmamıştır.

AB tarafıyla gerçekleştirilen tüm görüşmelerde Mutabakat'ın sürdürülebilir olabildiğini teminen AB yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

AB yükümlülükleri çerçevesinde, vatandaşlarımıza Schengen alanında vize serbestisi sağlanması tarafımızdan 18 Mart Mutabakatı'nın en önemli unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Kasım 2015-Mayıs 2016 döneminde Bakanlığımın eşgüdümünde ilgili kurumlarımızla yapılan çalışmalar neticesinde AB Vize Serbestisi Yol Haritası'nda kayıtlı 72 kriterin neredeyse tamamı karşılanmıştır. AB Komisyonu, 4 Mayıs 2016 tarihinde yayımladığı Vize İlerleme Raporu'nda bu hususu kayıt altına alarak, vatandaşlarımız için vize serbestisi kararının alınmasına yönelik yasama sürecini AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nda başlatmıştır. Kalan kriterlere ilişkin çalışmalar devam etmekte olup, vize serbestisinin en yakın zamanda sağlanması hedeflenmektedir.

Düzensiz Göçle Mücadele:

Geleneksel olarak göçte kaynak ve transit ülke konumunda olan ülkemiz, gelişen ekonomisi ve yaşam koşulları ile birlikte, son yıllarda aynı zamanda hedef ülke haline gelmiştir. Tarihi göç yolları üzerinde yer alan ülkemizi, Avrupa'ya gitmek isteyen düzensiz göçmenler de güzergâh olarak tercih edebilmektedirler.

Düzensiz göç konusu, ülkemizin ikili ilişkilerinde bir sorun olmaktan ziyade, bir işbirliği unsuru olarak görülmektedir. Bu amaçla, gerek Yunanistan, gerek Bulgaristan ile teknik düzeyde çok yönlü bir işbirliği mekanizmasının kurulması için çaba sarf edilmektedir.

Türk ve Yunan İçişleri Bakanları tarafından 2001 tarihli Geri Kabul Protokolü'nün etkin uygulanması için 2010 yılında imzalanan Ortak Beyanata izleyen dönemde düzenli olarak Uzmanlar Toplantıları yapılmakta ve ikili işbirliği konuları ele alınmaktadır. Bu çerçevede, 11. Uzmanlar Toplantısı 21-22 Aralık 2015 tarihlerinde Atina'da yapılmıştır. Geri kabul başvurularının hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını teminen Yunanistan'dan uzmanlar 24-25 Şubat 2016 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

İki ülke Başbakanları arasında 17-18 Kasım 2015 tarihlerinde Ankara'da yapılan görüşmede varılan mutabakat çerçevesinde, Ege Denizi'ndeki düzensiz göçün kontrol altına alınabilmesini teminen ülkemizle Yunanistan arasında oluşturulan Ortak Çalışma Grubu'nun ilk toplantısı 27 Kasım 2015 tarihinde Ankara'da, ikincisi 1 Şubat 2016 tarihinde Atina'da gerçekleştirilmiştir.

18 Mart Mutabakatı'nın uygulanmasına ilişkin olarak ülkemizin inisiyatifiyle, 20 Ocak 2017 tarihinde Ankara'da, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü evsahipliğinde Yunanistan ve Avrupa Birliği Komisyonu temsilcilerinin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Söz konusu toplantıda iki ülke arasındaki işbirliği tüm veçheleriyle ele alınmış, sistem çerçevesindeki geri alımlarda yaşanan aksaklıkların önüne geçilebilmesini teminen irtibat kişileri belirlenmesi ve üçlü formattaki toplantının belirli aralıklarla tekrar düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, ikinci toplantı 5 Mayıs'ta Atina'da; üçüncü toplantı ise 6 Ekim'de Ankara'da tertiplenmiştir.

Türk-Bulgar-Yunan sınırında düzensiz göçle mücadele alanında eşgüdümün sağlanması amacıyla ortak temas merkezi kurulmasını öngören "Üçlü Polis ve Gümrük İşbirliği Ortak Temas Merkezi Anlaşması" Sayın İçişleri Bakanımız'ın Mayıs 2015'te Sofya'yı ziyareti sırasında imzalanmış olup, Anlaşma taraflarca onaylanmıştır.

Söz konusu Anlaşma çerçevesinde Ortak Komisyon teşkil edilmiş ve Komisyonun yılda iki kez toplanması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, Komisyonun son toplantısı 19 Eylül 2017 tarihinde Kapitan Andreevo Sınır Geçiş Noktasında gerçekleştirilmiştir.

Ülkemiz, Avrupa ve komşu ülkelerde düzensiz göçe ilişkin sorunların belirlenmesi, aynı zamanda göç politikalarının da geliştirilmesi amacıyla kurulmuş olan Budapeşte Süreci'nin, 2006 yılından bu yana başkanlığını yürütmektedir. Macaristan ile birlikte eş başkanlık yaptığımız Budapeşte Sürecinde AB ülkeleri dâhil 52 ülke ve 10 uluslararası kuruluş bulunmaktadır. Bu süreçte göçe kaynak ülkelerle hedef ülkeler arasında işbirliği amaçlanmaktadır.

AB'nin dış sınırlarının kontrolü ve güvenliğinden sorumlu Ajansı (FRONTEX) ile Mayıs 2012'de imzalanan Mutabakat Zaptı çerçevesinde AB'yle düzensiz göçle mücadelede kurumsal bir işbirliği tesis edilmiştir. Anılan Zapt'ın uygulanması çerçevesinde, 2014-2016 yılları arasında sınır güvenliğine yönelik olarak, AB tarafıyla bilgi değişimi, risk analizi, ortak operasyonlar ve projeler, eğitim, araştırma ve geliştirme konularında yapılması öngörülen faaliyetleri içeren Çalışma Planı Şubat 2014'de Varşova'da imzalanmıştır. AB'nin ülkemize atadığı FRONTEX irtibat görevlisi 1 Nisan 2016 itibariyle ülkemizde göreve başlamıştır.

Artan göç akımları karşısında AB bünyesinde 2016 yılında ihdas edilen Avrupa Sınır ve Sahil Muhafaza Ajansı (ASSMA) FRONTEX'e eklenmiş olup, sözkonusu Ajansın görev ve yetkilerinin oldukça kapsamlı olduğu gözlenmektedir. Ülkemizle FRONTEX arasında 2016 yılı itibariyle süresi sona eren "İşbirliği Planı"nın yenilenmesine ilişkin müzakerelerde son aşmaya gelinmiştir.

Ülkemiz bugüne kadar 15 ülkeyle Geri Kabul Anlaşması imzalamıştır. Kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalamak üzere girişimlerimizi de sürdürmekteyiz. Afganistan, Bangladeş, Cezayir, Eritre, Fas, Gana, Irak, İran, Kamerun, Kongo, Myanmar, Somali, Sudan ve Tunus'a geri kabul anlaşması önerilmiştir.

Ülkemiz BM çatısı altında 2006 yılında oluşturulan Küresel Göç ve Kalkınma Forumu (GFMD) Dönem Başkanlığını 1 Temmuz 2014 tarihinden itibaren 18 ay süreyle yürütmüş ve bu çerçevede 14-16 Ekim 2015 tarihlerinde İstanbul'da ülkemizin evsahipliğinde GFMD yıllık zirve toplantısı yapılmıştır.

GFMD Dönem Başkanlığımız sırasında, öncelikli olarak göçmenlerin toplumdaki algısının iyileştirilmesine yönelik çabaların kuvvetlendirilmesi, göçmen gönderen ve kabul eden ülkeler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, zorunlu göç, sürdürülebilir kalkınma için hareketliliğin (human mobility) teşvik edilmesi, göç konusunun BM 2015 sonrası Kalkınma Gündemi'ne dâhil edilmesi ve özel sektörün uluslararası göçe katkısı konuları üzerinde durulmuştur. GFMD Özel Sektör Mekanizması (Business Mechanism) bu bağlamda dönem başkanlığımız sırasında ihdas edilmiştir.

BM 71. Genel Kurul Toplantıları marjında 19 Eylül 2016 tarihinde düzenlenen, mülteci ve göçmen akımları konulu Yüksek Düzeyli Genel Kurul Toplantısı'nda kabul edilen "New York Bildirisi" uyarınca 2018 yılı tamamlanmadan önce Küresel Göç ve Mülteciler Mutabakatlarının kabulü öngörülmektedir. Uluslararası toplumun son dönemde büyük önem atfettiği ve uluslararası gündemin ön sıralarında yer alan göç ve mülteciler konularında oluşturulacak

Küresel Mutabakat çalışmalarının yönlendirilmesinde ülkemiz bu alanlardaki tecrübeleriyle aktif rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, Nisan 2017'de Küresel Göç Mutabakatı'na katkı sağlanması amacıyla ulusal istişarelerimiz düzenlenmiş, 2006'dan beri başkanlığını yürüttüğümüz Budapeşte Süreci'nin Küresel Mutabakatlara katkıları Mart 2017'de İstanbul'da yapılan bir toplantıda değerlendirilmiştir. Ayrıca, Mayıs 2017'de MIKTA ülkelerinden uzmanların katılımıyla benzer bir toplantı İstanbul'da tertiplenmiştir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Türkiye ve ABD çok geniş bir coğrafyada ve uluslararası gündemi meşgul eden önemli konularda yakın işbirliği yapan iki müttefiktir. Türkiye ile ABD'nin, iki NATO müttefiki olarak, ortak değerler ve müşterek menfaatlere dayalı olarak, karşılıklı saygı temelinde ilişkilerini sağlıklı bir zeminde geliştirerek derinleştirmeleri, küresel ve bölgesel barış ile istikrar bakımından büyük önem taşımaktadır.

ABD ile işbirliğimiz, gerek ikili zeminde gerek NATO, G-20 ve BM gibi bölgesel ve uluslararası platformlarda somut sonuçlar doğurmakta, Balkanlar'dan Kafkaslar'a ve Orta Asya'ya, Avrupa'dan Orta Doğu'ya ve Afrika'ya uzanan çok geniş bir coğrafyayı, ayrıca terör ve radikalizmle mücadele, enerji arz güvenliği, nükleer yayılmanın önlenmesi ve küresel ekonomik gelişmeler gibi kritik önem taşıyan konuları kapsamaktadır.

ABD ile ilişkilerimizin, bölgemizde ve ötesinde, barış, refah ve istikrarın teminine yapıcı katkıda bulunma çabalarımız ve ulusal çıkarlarımız temelinde, her alanda daha da derinleştirilmesi, geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi yönünde karşılıklı çabalar devam etmektedir. Bu çabalarımız sürdürülürken ABD ile bazı önemli meselelerde görüş ayrılıkları da yaşanabilmektedir. Görüş ayrılığı yaşadığımız hususları, geçmişte olduğu gibi, diyalog yoluyla ortak bir anlayışa bağlayarak, ilişkilerimizi daha ileri bir noktaya taşıma hedefimizi koruyoruz. Ancak bunun tek taraflı adımlarla gerçekleşmeyeceğini ve ABD'nin Türkiye'nin bazı kritik meselelerdeki hassasiyetlerini dikkate almasının elzem olduğunu düşünüyoruz. Bunu ABD'li muhataplarımıza da söylüyoruz.

Komşu coğrafyalarda vuku bulan kaygı verici gelişmeler, müttefiklerimizle bölgesel ve küresel konulardaki işbirliğimizi daha da önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, başta DEAŞ ve PKK olmak üzere terörle mücadele, Suriye ve Irak'taki kritik durum ile mülteci krizi gibi konularda ABD ile her düzeyde yoğun temaslarımız devam ediyor.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ABD ile ilişkilerimizde hassas bir döneme girilmiştir. Bu bağlamda, darbe girişiminin arkasında olan FETÖ'nün faaliyetleriyle mücadele ve örgüt liderinin ülkemize iadesi ikili gündemimizde önemli bir başlık teşkil etmektedir. Fetullah Gülen'in iadesine ilişkin olarak ABD'li yetkililerle temaslarımız Adalet Bakanlığımız ile eşgüdüm içerisinde sürdürülüyor.

Ayrıca ABD ile ilişkilerde hassasiyet yaratan, ABD'nin Suriye'de DEAŞ'la mücadelede PYD/YPG ile işbirliği yakından takip edilmekte, tepki ve beklentilerimiz her düzeyde muhataplarımıza iletilmektedir.

Son olarak, 14 Kasım 2017'de PKK'nın Suriye uzantısı PYD/YPG'nin güdümündeki sözde "Suriye Demokratik Güçleri"nin, Rakka'nın DEAŞ terör örgütünden temizlenmesine yönelik harekât sürerken DEAŞ'la anlaşarak, çok sayıda DEAŞ teröristini Rakka'dan tahliye etmesi, son derece vahim ve ibret verici bir gelişme teşkil etmiştir. Söz konusu anlaşma, bir terör örgütüyle mücadelenin başka bir terör örgütüyle yürütülmesi halinde bu terör örgütlerinin eninde sonunda birbiriyle işbirliğine gideceği gerçeğinin yeni bir örneği olmuştur.

Türkiye ve ABD arasındaki yakın istişare ve temaslar 2017 yılı içinde de sürmüştür. Üst düzey çalışma ziyaretleri ve uluslararası toplantılar vesilesiyle gerçekleşen ikili temaslar gündemimizde yoğun yer tuttu. Bu kapsamda, Sayın Cumhurbaşkanımız, ABD Başkanı Donald Trump'ın davetlisi olarak 15-16 Mayıs 2017 tarihlerinde Vaşington'u ziyaret ettiler. Ayrıca, Sayın Cumhurbaşkanımız, Vaşington ziyaretinin ardından 25 Mayıs 2017'de Brüksel'deki NATO Zirvesi, 7-8 Temmuz 2017 tarihlerinde Hamburg'da düzenlenen G-20 Liderler Zirvesi ve Birleşmiş Milletler 72. Genel Kurulu çerçevesinde 21 Eylül 2017 tarihinde ABD Başkanı Trump ile biraraya geldiler.

Sayın Başbakanımız 7-10 Kasım 2017 tarihlerinde ABD'yi ziyaret ettiler.

Ben, daha önce de, 17-20 Ocak 2017 tarihlerinde Vaşington'u ziyaret ederek ABD Başkanı Donald Trump'ın yemin töreni etkinliklerine katıldım. Ziyaret sırasında Temsilciler Meclisi Başkanı Ryan, Dışişleri Bakanı Tillerson, Savunma Bakanı Mattis ve eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Flynn ile görüşmelerde bulundum. Sayın Cumhurbaşkanımızın ve Sayın Başbakanımızın ABD ziyaretlerinde kendilerine refakat ettim. Öte yandan, 30 Mart 2017 tarihinde ülkemizi ziyareti sırasında görüştüğüm ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, Sayın Başbakanımız ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da kabul edilmiştir. Son olarak, ABD'li mevkidaşımın 6 Aralık 2017 tarihinde Brüksel'de NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı marjında ikili bir görüşme gerçekleştirdim.

Bunların yanında, telefonda ortak gündemimizdeki konular hakkında sürekli görüştüğüm mevkidaşım İstanbul'da düzenlenen 22. Dünya Petrol Kongresi vesilesiyle 9 Temmuz 2017 tarihinde bir çalışma yemeğinde biraraya geldim. Tillerson aynı tarihte Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da kabul edildi.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Berat Albayrak 6-10 Mart 2017 tarihlerinde ABD'yi ziyaret etti, Vaşington'da temaslarda bulundu ve Houston'da düzenlenen enerji konferansına katıldı.

Sayın Bekir Bozdağ, Adalet Bakanı olarak 8 Mayıs 2017 tarihinde ABD Adalet Bakanı Jeff Sessions'la Vaşington'da görüştü.

Milli Savunma eski Bakanımız Sayın Fikri Işık, ABD Savunma Bakanı Mattis'le 15 Şubat 2017 ve 28 Haziran 2017 tarihlerinde Brüksel'de NATO Savunma Bakanları Toplantısı kapsamında görüşmeler gerçekleştirdi. Ayrıca, 12-13 Nisan 2017 tarihinde Vaşington ziyareti çerçevesinde Bakan Mattis'le biraraya geldi. Sayın Fikri Işık, ayrıca, 16 Mayıs 2017 tarihinde Vaşington'u ziyaret eden Sayın Cumhurbaşkanımıza refakat etti ve ABD Savunma Bakanı James Mattis ile ikili bir görüşme gerçekleştirdi.

Milli Savunma Bakanımız Sayın Nurettin Canikli, 23 Ağustos 2017 tarihinde ülkemizi ziyaret eden ABD Savunma Bakanı Mattis ile görüştü. Mattis aynı tarihte Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da kabul edildi.

Milli Savunma Bakanımız son olarak NATO Savunma Bakanları toplantısı vesilesiyle bulunduğu Brüksel'de 8 Kasım günü Mattis'le tekrar görüştü.

Genelkurmay Başkanımız Orgeneral Sayın Hulusi Akar 23-24 Ekim'de ABD'de gerçekleştirilen 'Şiddet Yanlısı Aşırı Örgütlerle Mücadele Genelkurmay Başkanları Konferansı'na katıldı.

ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Joseph Dunford 15-17 Şubat 2017 ve 6-10 Mart 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti.

ABD Merkez Kuvvetleri (CENTCOM) Komutanı Orgeneral Joseph L. Votel ile ABD Avrupa (EUCOM) ve NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri (SACEUR) Komutanı Orgeneral Curtis M. Scaparrotti, Sayın Genelkurmay Başkanımızın daveti üzerine 13-14 Aralık 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmişlerdir.

Siyasi ve bürokratik düzeydeki bu temaslara ilaveten, Türkiye ile ABD arasındaki parlamentolararası ilişkiler de yoğun bir şekilde devam ediyor. ABD Kongre bünyesindeki Türkiye Dostluk Grubu üye sayısı 139'dur.

TBMM Dışışleri Komisyonu Başkanı Sayın Taha Özhan Türkiye-ABD ilişkileri konusunda German Marshall Fund tarafından 13-15 Şubat 2017 tarihlerinde Vaşington'da düzenlenen bir toplantıya konuşmacı olarak katıldı. Sayın Özhan ayrıca 21-23 Mayıs 2017 tarihli Amerikan Türk Konseyi (ATC) 36. Yıllık Konferansı'na ve 15-18 Eylül 2017 tarihlerinde Brookings Enstitüsü'nün düzenlediği toplantıya da konuşmacı olarak iştirak etti.

Suriye ve Irak konularında Amerikan makamlarıyla eşgüdümün sağlanması ve iki taraf arasındaki anlayış birliğinin güçlendirilmesi amacıyla kurulan Ortak Çalışma Grubu (OÇG) ilk toplantısı 17 Ekim 2017 tarihinde Genelkurmay Başkanlığımızın ev sahipliğinde Ankara'da gerçekleştirildi. Bu toplantıya Bakanlığımın ilgili birimlerinden de katılım sağlandı.

Bunu takip eden gün, son dönemde ortaya çıkan vize sorununun en kısa sürede diyalog yoluyla ve sağduyuyla çözülmesi için ABD makamları ile temaslarımız çerçevesinde ülkemize gelen ABD Dışışleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Muavini başkanlığındaki heyet ile Bakanlığım, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığımızdan oluşan heyetimiz bir toplantı yaptı. Yoğun temaslar sonucunda iki ülkedeki temsilciliklerde 6 Kasım'dan itibaren kısıtlı şekilde Türk ve ABD vatandaşlarının vize başvuruları alınmaya başlandı. Vize sorununun karşılıklı olarak çözüm yoluna girmiş olmasının olumlu bir gelişme olduğunu değerlendiriyoruz.

ABD ile askeri ilişkilerimizin yıllık olarak değerlendirildiği, Genelkurmay II. Başkanı ve ABD Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı eşbaşkanlığında yapılan Yüksek Düzeyli Ortak Savunma Grubu (YDOSG) Toplantılarının 27'ncisi 14-16 Kasım 2017 tarihlerinde Genelkurmay Plan ve Prensipler Başkanı başkanlığında Bakanlığım ve Milli Savunma Bakanlığımız yetkililerinin de katılımıyla Vaşington'da düzenlendi.

Ayrıca, ABD tarafıyla Savunma Sanayii Ticaret Diyalogu (SSTD) 5. Toplantısının 2018 yılı başında Ankara'da gerçekleştirilmesi planlanıyor.

ABD ile savunma sanayii alanında işbirliğimiz devam ediyor. ABD, hem NATO müttefikimiz olması hem en ileri teknolojiyi üretmesi sebebiyle savunma sanayii alanında uzun yıllardır ülkemizin birinci ticari ortağı konumundadır. Bununla birlikte, maalesef özellikle terörle mücadele bağlamında acil ihtiyaç duyduğumuz savunma malzemelerinin tedarikinde ABD iç uygulamaları nedeniyle önemli gecikmeler yaşayabilmekteyiz. Tabiatıyla bu süreçler uzadıkça ihtiyacımız olan sistem ve ekipmanların temininde ulusal imkânlarımız başta olmak üzere alternatif çözümler geliştiriyoruz.

İki ülke ilişkilerinin ekonomik, ticari ve yatırım boyutlarının, siyasi ve askeri ilişkilerimizle mütenasip bir düzeye çıkarılabilmesi hedefine yönelik çalışmalar da aralıksız sürdürülüyor.

Türkiye-ABD ekonomik, ticari ve yatırım ilişkileri kapsamında yapılan çalışmaların ve mevcut mekanizmaların ikili ticaret hacmine olumlu katkı sağladığını görmekteyiz. İkili ticaret hacmimiz 2016 yılı sonu itibarıyla 17,5 milyar ABD Doları; 2017 yılının ilk sekiz ayında ise toplam 13,8 milyar ABD Doları olarak gerçekleşti.

Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması (TIFA) 10. Dönem Toplantısı, dört yıl aradan sonra 12-13 Eylül 2017 tarihlerinde, Ekonomi Bakanlığımızın ev sahipliğinde Bakanlığım ve ilgili kurumlarımızın da katılımıyla gerçekleştirildi.

Amerikan Türk Konseyi (ATC) Yönetim Kurulu Başkanı James Jones, ATC yönetim kurulu üyeleriyle birlikte 23-27 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etti. ATC heyeti, aynı tarihlerde ülkemizde bulunan ABD Ticaret Odası (ATO) heyetiyle birlikte, Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edildi. Ziyaret vesilesiyle James Jones ile ben de görüştim. Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek, Ekonomi Bakanımız Sayın Nihat Zeybekci, Gümrük ve Ticaret Bakanımız Sayın Bülent Tüfenkci, Savunma Sanayii Müsteşarımız Sayın İsmail Demir ve Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Ümit Dündar da ATC heyetini kabul ettiler.

ATO Başkan Yardımcısı ve Uluslararası İlişkiler Başkanı Myron A. Brilliant'ın başkanlığındaki ATO heyeti, Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanımız Sayın Faruk Özlü, Ekonomi Bakanımız Sayın Nihat Zeybekci ve Gümrük ve Ticaret Bakanımız Sayın Bülent Tüfenkci tarafından kabul edildi. Ziyaret vesilesiyle TOBB ile ATO arasında bir mutabakat zaptı imzalandı. TOBB Başkanı Sayın M. Rifat Hisarcıklıoğlu 28 Kasım-1 Aralık 2017 tarihlerinde ABD'yi ziyaret etmiştir.

Türk Hava Yolları'nın ABD'de dokuz ayrı noktaya (New York, Vaşington, Şikago, Los Angeles, Houston, San Francisco, Boston, Miami ve Atlanta) doğrudan uçuşlar gerçekleştirmesi de iş çevreleri arasında yeni köprülerin kurulmasına ve işbirliğinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Ülkemizi 2016 yılında 460 bin ABD'li turist ziyaret etmiştir.

ABD ile ilişkilerimizdeki pürüzlerin aşılması ve bu ilişkilerin her alanda mümkün olan en ileri noktalara taşınmasına yönelik gayretlerimizi önümüzdeki dönemde de sürdüreceğiz.

RUSYA FEDERASYONU

Türkiye-Rusya ilişkileri, 1990'lı yılların başından itibaren ortak çıkarlar temelinde gelişme göstermiştir. İlişkiler, 2000'li yılların başında iki ülke siyasi liderlikleri arasında tesis edilen yakın diyalogla ayrı bir ivme kazanmış, 2010 yılında Üst Düzey İşbirliği Konseyi'nin (ÜDİK) teşkiliyle kurumsal bir zemine oturmuştur.

Uçak krizi de bu işbirliği zemini sayesinde süratle aşılmış, Haziran 2016 sonunda Devlet Başkanlarının öncülüğünde başlatılan normalleşme süreci, 10 Mart 2017 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın RF Devlet Başkanı Putin'le Moskova'da gerçekleştirdikleri VI. ÜDİK Toplantısıyla siyasi açıdan tamamlanmıştır.

Rusya ile üst düzey temaslar 2017 yılı boyunca yoğun bir şekilde sürmüştür. Sayın Cumhurbaşkanımız, 10 Mart'ta ÜDİK Toplantısı, 3 Mayıs'ta Soçi ziyareti, 14-15 Mayıs'ta Pekin'de düzenlenen Kuşak ve Yol Forumu, 8 Temmuz'da Hamburg'da gerçekleştirilen G-20 Liderler Zirvesi, 28 Eylül'de Putin'in Ankara ziyareti ve 13 Kasım ile 22 Kasım tarihlerinde yapılan Soçi ziyaretleri kapsamında olmak üzere Rusya Devlet Başkanı Putin ile yedi yüzyüze görüşme gerçekleştirmişlerdir. Son Soçi ziyareti, Suriye konulu Türkiye-Rusya-İran Üçlü Zirvesi vesilesiyle olmuştur.

Soçi'de 22 Kasım tarihinde gerçekleştirilen Üçlü Zirve'nin hazırlıkları çerçevesinde Rus Dışişleri Bakanı Lavrov 19 Kasım tarihinde Antalya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bir sonraki Bakan düzeyindeki görüşmemiz, VII. ÜDİK toplantısına hazırlık mahiyetinde, 7 Şubat 2018 tarihinde Moskova'da yapılacak olan Ortak Stratejik Planlama Grubunun VI. Toplantısı kapsamında gerçekleştirilecektir.

Rusya'yla ikili ticaret hacmimiz 2016 yılındaki konjonktürel düşüşten sonra tekrar artmaya başlamış, hâlihazırda Rusya en büyük üçüncü ticaret ortağımız haline gelmiştir. 2016 yılında 16,8 milyar ABD Doları olan ticaret hacmimiz, 2017'nin ilk 10 ayında geçen yılın aynı dönemine göre %29 artış göstermiş ve 17,8 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır.

Turizm alanında da ilişkiler süratle eski hızına kavuşmuştur. 2016 yılında ülkemizi toplam 886 bin Rus turist ziyaret etmişken, bu sayı 2017'nin ilk 10 ayında 4,565 milyon olmuştur. Turist sayısı geçen senenin aynı dönemine göre %495 seviyesinde artış göstermiştir.

İki ülke arasındaki karşılıklı yatırımlar 10'ar milyar ABD Doları düzeyinde olup, Türk müteahhitleri tarafından bugüne kadar Rusya'da toplam değeri 60 milyar ABD Doları'nın üzerinde 2000'e yakın proje hayata geçirilmiştir.

Enerji, ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Bu alanda Rusya'yla işbirliğimiz Akkuyu Nükleer Santrali ve Türk Akımı projeleriyle daha da ileri safhalara taşınmaktadır.

Ülkemiz ile Rusya arasında beşeri-kültürel alandaki ilişkiler de gelişmektedir. Moskova'da bir Yunus Emre Türk Kültür Merkezi kurulması çalışmalarımız son aşamaya gelmiştir. Ayrıca, 2019 yılının karşılıklı olarak iki ülkede kültür yılı olarak kutlanması için hazırlıklar sürmektedir.

Türkiye-Rusya ilişkilerinin bölgesel ve uluslararası barış ve istikrar bakımından da özel bir önemi bulunmaktadır. İki ülke arasındaki diyalog mekanizmalarının etkin şekilde işletilmesi, bölgemizde huzur ve refah ortamının tesisine katkı sağlamaktadır.

AVRUPA ÜLKELERİ

Almanya Federal Cumhuriyeti (AFC) ile köklü bir geçmişe sahip siyasi, ekonomik, askeri, insani ve kültürel ilişkilerimiz bulunmaktadır. Almanya'nın 81 milyon olan nüfusunun 3,4 milyonluk bölümünü oluşturan Türk toplumu, ilişkilerimizin en önemli boyutunu teşkil etmektedir. Bu insani bağın yanısıra, ekonomik ilişkilerimizin yoğunluğu, AB üyelik sürecimiz, NATO müttefikliğimiz, terör ve düzensiz göç gibi küresel sınamalarla mücadele, bölgemizdeki sorunlara benzer kaygılarla yaklaşımımız ilişkilerimizi stratejik kılmaktadır.

Türkiye-Almanya ilişkileri güçlü temellere sahip, çok boyutlu ve iki ülke arasında olabilecek tüm alanları kapsayan bir ilişkiler ağıdır. AFC ile Hükümet Başkanları seviyesinde tesis edilen ve iki senede bir dönüşümlü olarak evsahipliği yapılması öngörülen Hükümetlerarası İstişareler mekanizmasının ilk toplantısı 22 Ocak 2016 tarihinde Berlin'de gerçekleştirilmiştir.

Ancak, Almanya'yla ilişkilerimizde son dönemde giderek artan bir güven bunalımı ortaya çıkmıştır. İlişkilerimizde ortaya çıkan sorunların temel nedenleri, Alman Federal Meclisi'nin 2 Haziran 2016 tarihinde Ermeni iddialarına ilişkin olarak aldığı mesnetsiz karar, Almanya'nın 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yaşanan süreçte ülkemize beklenen desteği göstermemesi, 16 Nisan referandumu sürecinde taraf tutan yaklaşımı, Bakanlarımızın ve milletvekillerimizin bu ülkeyi ziyaretlerine çıkardığı engeller, ülkedeki Türk

toplumuna yönelik şüpheli ve ayrımcı tutumu, demokrasi ve insan hakları konularında ülkemize yönelttiği haksız ve sert eleştirileri ve terörle mücadele alanındaki beklentilerimize duyarsız kalmasıdır.

Almanya'nın son dönemde ülkemize yönelik yaklaşımındaki değişiminde, bu ülkede 24 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerin de etkisi büyüktür. Seçimler öncesinde Alman yetkililer ülkemiz aleyhinde birçok olumsuz açıklama yapmış, bu beyanlarda tehditkâr ifadeler de yer vermişlerdir. Ülkemiz Alman siyasetçileri tarafından maalesef seçimlerde siyasi malzeme yapılmıştır. Buna gerekli yanıtlar tarafımızdan her düzeyde verilmiştir.

Almanya'da seçimlerin sona ermesiyle, ülkemize ilişkin olumsuz beyanlar azalmıştır. Seçimlerin ardından tarafımızdan yapılan açıklamalarda, olumlu mesajlar verilerek ilişkilerimizin normalleşmesi için çağrıda bulunulmuş, Almanya'dan terörizmle mücadele konusunda etkin bir işbirliği görmeyi beklediğimizin altı çizilmiştir.

2017 yılı içerisinde gerçekleştirilen başlıca temaslar bağlamında, Şansölye Merkel'in 2 Şubat'ta Ankara'yı resmi ziyaretini, Sayın Cumhurbaşkanımızın 25 Mayıs'ta Brüksel'de gerçekleştirilen NATO Zirvesi'nde ve 7-8 Temmuz'da Hamburg'da G-20 Toplantısında Şansölye Merkel'le yaptığı görüşmeleri, AFC Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'in 5 Haziran ve son olarak 4 Kasım 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaretlerini kaydetmek mümkündür.

Türkiye-Almanya ilişkilerinin önemli alanlarından biri güvenlik işbirliği ve terörle mücadeledir. FETÖ ve PKK bağlantılı kuruluşların terörizmin finansmanı, kara para aklama ve haraç toplama gibi yasadışı faaliyetlerinin sona erdirilmesi alanında Alman makamlarının etkin bir işbirliği göstermesi yönündeki beklentimizi her vesileyle en açık şekilde dile getiriyoruz.

Alman medyasında çıkan haberlerde Türkiye'den 6700 kişinin iltica başvurusunda bulunduğu bilgisi paylaşılmıştır. Ayrıca Almanya Federal İçişleri Bakanlığı, diplomatik ve hususi pasaport hamili 615 şahsın iltica başvurusunun kabul edildiğini duyurmuştur. Bu gelişmeler, Almanya'nın darbe girişimi sonrasındaki süreçte Türkiye karşıtı oluşumlar için adeta bir merkez haline dönüşmeye başladığının göstergesidir.

Almanya'da yaşayan ve yaklaşık 1,6 milyonu Alman vatandaşı olan, 3,4 milyon nüfuslu Türk toplumu, bu ülkeyle ilişkilerimizin özel insani boyutunu ve ülkelerimiz arasındaki en kuvvetli bağı teşkil etmektedir. Türk toplumunun hayatın çeşitli sahalarında elde ettiği başarılar tarafımızdan yakından takip edilmektedir. Türk-Alman ilişkilerinin insani boyutunun diğer yüzünde ise hayatlarını dönemselsel veya sürekli olarak Türkiye'de geçirmeyi

tercih eden 15 bine yakın Alman vatandaşı bulunmaktadır. Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın ve Türk kökenli insanlarımızın ülke genelinde kurmuş oldukları 2.500'ü aşkın sivil toplum kuruluşu da Türk toplumunun çeşitliliğini ve dernekleşme çabalarını açıkça ortaya koymaktadır.

24 Eylül 2017 seçimlerinde Alman Federal Parlamentosuna 14 Türk kökenli milletvekili girmiştir.

Almanya'da 2000-2007 yılları arasında sekiz Türk, bir Yunan ve bir Alman'ın Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) isimli aşırı sağcı terör örgütünün mensupları tarafından katledilmeleriyle ilgili dava süreci 6 Mayıs 2013'ten bu yana devam etmektedir. Yakından takip ettiğimiz dava sürecinin şeffaf ve tarafsız şekilde yürütülmesi, suçluların hakettikleri cezaya çarptırılmaları ve cinayetlerin arka planında yer alan zihniyetle mücadele edilmesi beklentimizi her vesileyle Alman makamlarına iletiyoruz.

Almanya, Türkiye'nin en önemli ticaret ortaklarından biridir. İkili ticaret hacmimiz 2016 yılında 35 milyar 474 milyon ABD Doları (ihracatımız: 13 milyar 999 milyon ABD Doları, ithalatımız: 21 milyar 475 milyon ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar, 2015 yılına göre ticaret hacmimizde %2 artış olduğunu göstermektedir (ihracatımızda %4,34, ithalatımızda ise %0,6 oranında artış olmuştur). Almanya 2016 yılında en çok ihracat yaptığımız ülkeler arasında birinci sırada yer alırken, en çok ithalat yaptığımız ikinci ülke olmuştur. Öte yandan, 2017 Eylül ayı itibarıyla, ticaret hacmimiz 26,1 milyar ABD Doları (ihracatımız: 11 milyar ABD Doları, ithalatımız: 15,1 milyar ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde 6.968 civarında Alman sermayeli firma faaliyette bulunmaktadır. 2002-2017 Ağustos döneminde Almanya'nın ülkemizdeki yatırımlarının toplamı 9 milyar 59 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Almanya, anılan dönemde ülkemize yatırım yapan ülkeler arasında, Hollanda, ABD, Avusturya, İngiltere ve Lüksemburg'dan sonra altıncı sırada gelmektedir. Aynı dönemde Türkiye'den Almanya'ya yapılan uluslararası doğrudan yatırım tutarı ise 2 milyar 177 milyon ABD Doları civarındadır. Öte yandan, Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızın sahip oldukları, sayıları 100.000'e varan ve ciroları 52 milyar ABD Doları'nı aşan, yaklaşık 500 bin kişiye istihdam imkânı sağlayan küçük ve orta ölçekli işletmeler, ekonomik ve ticari ilişkilerimizi daha da pekiştirmektedir.

Birleşik Krallık ile ikili ilişkilerimiz, NATO müttefikliği ve stratejik ortaklık temelleri üzerinde olumlu bir mecrada ilerlemektedir. Başta Suriye olmak üzere bölgesel sorunlar, Kıbrıs meselesi, ülkemizin AB üyelik süreci, güvenlik ve terörle mücadele alanında işbirliği, düzensiz göçün önlenmesine yönelik çabalar,

ekonomi ve savunma sanayii alanında işbirliği projeleri ortak gündemimizin öncelikli konularıdır. Birleşik Krallık'la gerek ikili, bölgesel ve uluslararası meselelerdeki ortak çıkarlarımız ve benzer yaklaşımlarımız, gerek barış, istikrar ve refahın daha geniş bir coğrafyada daha geniş kitlelerce erişilebilir hale gelmesine yönelik ortak çabalarımız, ikili ilişkilerin daha da ilerletilmesi için güçlü bir zemin oluşturmaktadır.

15 Temmuz'da akim bırakılan hain darbe teşebbüsü sonrasında ülkemize Avrupa'dan en güçlü ve görünür desteği veren ülke Birleşik Krallık olmuştur.

Ülkemizin AB üyelik sürecinin en önemli destekçilerinden olan Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma (Brexit) kararı sonrasında, ilişkilerimizde esas alınacak yeni modelin belirlenmesine ve hukuki altyapının oluşturulmasına yönelik çalışmalar sürmektedir.

İlişkilerin daha da ilerletilmesine yönelik karşılıklı irade, başta üst düzey ziyaretler olmak üzere her seviyede ortaya konulmaktadır. Başbakan Theresa May'in Ocak 2017'de ülkemize yaptığı ziyaret vesilesiyle gerek güvenlik ve terörle mücadele, gerek savunma sanayii alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır.

Bu meyanda, Türk Milli Muharip Uçak (TFX) projesi kapsamında TUSAŞ/TAİ ile SSM ve BAE Systems arasında Ana İlkeler Sözleşmesi imzalanması, Türkiye ile Birleşik Krallık arasında ikili ve uluslararası planda karşılıklı güvenin ve savunma alanındaki işbirliğine yönelik taahhüdün somut bir göstergesini oluşturmaktadır.

Sayın Başbakanımız da 26-27 Kasım 2017 tarihlerinde, Başbakan Theresa May'in davetine icabetle Birleşik Krallık'ı ziyaret etmiştir. Görüşmelerde, Brexit sonrası ikili ilişkiler, savunma ve güvenlik alanlarındaki işbirliğimiz, Milli Muharip Uçak (TF-X) projesindeki ortaklığımız olmak üzere ikili işbirliği konuları ele alınmıştır. İkili konuların yanı sıra bölgesel ve uluslararası konular üzerinde de yararlı görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu çerçevede, Suriye ve Irak'taki gelişmeler, DEAŞ ve genel olarak terörizmle mücadelede işbirliğimiz üzerinde detaylı olarak durulmuştur. Sayın Başbakanımız ziyaret vesilesiyle, ayrıca, Türkiye ve Birleşik Krallık'tan yatırımcılar ve önde gelen iş çevreleriyle çok verimli toplantılar gerçekleştirmiştir.

Birleşik Krallık İçişleri Bakanı Amber Rudd 13-15 Eylül 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

Ülkemiz ile Birleşik Krallık arasındaki ilişkilerin yeni unsurlarla zenginleştirilmesine ve sivil diyalogun güçlendirilmesine yönelik bir platform

olarak 2011 yılında tesis edilen “Türk-İngiliz Tatlıdil Forumu”nun altıncı toplantısı 24-26 Mart 2017’de Antalya’da düzenlenmiştir. Toplantıya Sayın Cumhurbaşkanımız, Sayın Başbakanımızla birlikte iştirak ettik. Birleşik Krallık tarafından da York Dükü Prens Andrew ve Dışişleri Bakanı Boris Johnson’un yanısıra, Devlet Bakanı Sir Alan Duncan Forum’a iştirak ettiler. Müteakip toplantının 2018 Mayıs ayında Birleşik Krallık’ta düzenlenmesi öngörülmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımızın Birleşik Krallık’ı ziyareti de gündemdedir.

Birleşik Krallık’la bağlarımızın önemli bir boyutunu ekonomik ve ticari ilişkilerimiz oluşturmaktadır. İkili ticaret hacminin 20 milyar ABD Doları’na yükseltilmesi hedefi doğrultusunda ortak çabalar sürdürülmektedir. İkili ticaret dengesi 2001 yılından bu yana ülkemiz lehinedir. Birleşik Krallık’a ihracatımız son 10 yılda %78,8 artmıştır.

2016 yılında ikili ticaret hacmimiz %5,6 artışla 17 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Birleşik Krallık en çok ithalat yaptığımız ülkeler sıralamasında onbirinci, ihracat sıralamasında ise ikinci sırada yer almıştır.

Yatırımlar bağlamında ise 2.983 İngiliz sermayeli firma Türkiye’de faaliyet göstermektedir. 2002-2017 Ağustos döneminde Birleşik Krallık’ın ülkemizdeki doğrudan yatırımlarının toplamı 9 milyar 659 milyon ABD Doları’dır. Birleşik Krallık, anılan dönemde ülkemize en çok yatırım yapan ülkeler arasında dördüncü sıradadır.

Öte yandan, Türkiye’de yerleşik kişilerce Birleşik Krallık’ta kurulmuş firma sayısı 90 civarında olup, ülkemizde yerleşik kişilerce Birleşik Krallık’ta 2002-2017 Ağustos döneminde yapılan yatırımların toplam değeri ise 2 milyar 185 milyon ABD Doları’na ulaşmıştır.

Birleşik Krallık’ta yaşayan, 250 bin civarında nüfusa sahip Türk toplumu, ikili ilişkilerimizi zenginleştiren bir unsurdur. Kıbrıs Türkleriyle birlikte Türk toplumunun nüfusu 400 bine ulaşmaktadır.

Fransa’yla köklü bir tarihi bulunan ilişkilerimiz, ortak değerler, müttefiklik, yoğun ekonomik ilişkiler ve insani bağların mevcudiyeti sayesinde çok boyutludur.

İkili ilişkilerimiz ekonomi, enerji ve savunma sanayii gibi alanlarda işbirliği projelerinin yanısıra, Suriye, Irak gibi bölgemizdeki sorunlara ve terörle mücadele başta olmak üzere küresel meselelere bakış açılarımızın benzer olmasının da etkisiyle daha da güçlenmektedir.

Fransa'da yaklaşık 350 bini çifte vatandaş olan 700 bin kişilik Türk toplumu da iki ülke ilişkilerinin önemli bir parçasıdır.

Sayın Cumhurbaşkanımız ile Mayıs 2017'de Fransa Cumhurbaşkanlığına seçilen Emmanuel Macron arasında kısa zamanda tesis edilen yakın ve düzenli diyalog işbirliğimize ivme kazandırmıştır.

Fransa Dışişleri Bakanı Jean Yves Le Drian 14-15 Eylül 2017 tarihlerinde ülkemize resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ben de 5 Ekim'de UNESCO Yürütme Kurulu özel oturumuna katılmak üzere Paris'i ziyaretim vesilesiyle Fransız mevkidaşım ile görüşüm.

Önümüzdeki dönemde Sayın Cumhurbaşkanımızın Fransa'yı ziyaretine yönelik planlamalar sürdürülmektedir.

Fransa'yla 2014 yılında imzalanan İşbirliği için Stratejik Çerçeve Mekanizması kapsamında iki ülkenin Dışişleri Bakanları arasında düzenli toplantılar gerçekleştirilmektedir. Bu mekanizma kapsamında, dış politikadan ticaret ve karşılıklı yatırımlara, güvenlikten askeri ve savunma sanayii alanında işbirliğine, enerji, ulaştırma ve tarımdan kültür ve eğitime kadar geniş bir yelpazede somut işbirliği fırsatlarını geliştirmeye yönelik 2014-2016 yıllarını kapsayan birinci Eylem Planı hayata geçirilmiştir. 2017-2020 yıllarını kapsayan İkinci Eylem Planı'na ilişkin çalışmalar sürdürülmekte olup, belgenin yakın dönemde Paris'te yapılacak olan üçüncü toplantı vesilesiyle imzalanması planlanmaktadır.

Fransa'yla ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 13 milyar 387 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Fransa'yla ikili ticaret hacmimizde geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %7,2 artış kaydedilmiştir. Ortak hedef ikili ticaret hacminin 20 milyar Avro'ya yükseltilmesidir.

30 Haziran 2017 tarihi itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren Fransız sermayeli şirket sayısı 1.456'dır.

Fransa'nın 2002-2017 Ağustos döneminde ülkemizdeki doğrudan yatırımlarının toplamı 6 milyar 937 milyon ABD Doları'dır. Ülkemizde yerleşik kişilerce Fransa'da aynı dönemde yapılan yatırımların toplam değeri ise 208 milyon ABD Doları'na ulaşmıştır.

Türkiye-Fransa Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesi (ETOK) IV. Dönem Toplantısı Sayın Ekonomi Bakanımız ve Fransa'nın Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı arasında 31 Ocak 2017 tarihinde İstanbul'da yapılmıştır. Anılan toplantı marjında bir İş Forumu da tertip edilmiş, işadamlarımız ikili işbirliği fırsatlarını ve ortak sorunları ele alma imkânı bulmuşlardır.

Türksat 5A ve 5B'den oluşan telekomünikasyon uzay sistemi tedariki için açılan uluslararası ihaleyi Airbus (İngiltere-Fransa) kazanmış, bu konudaki anlaşma Türksat ve Airbus (İngiltere-Fransa) arasında 9 Kasım 2017 tarihinde İstanbul'da imzalanmıştır.

Ülkemizin geliştirmeyi öngördüğü uzun menzilli bölge hava savunma füze projesi bağlamında Fransız-İtalyan konsorsiyumu olan EUROSAM firmasıyla işbirliği de ikili ilişkilerimizin gündeminin önemli bir parçasıdır. ASELSAN ve ROKETSAN ile EUROSAM arasında 14 Temmuz'da bir ön anlaşma imzalanmıştır. 8-9 Kasım 2017 tarihlerinde gerçekleştirilen NATO Savunma Bakanları Toplantısında Türkiye-Fransa-İtalya arasında niyet beyanı imzalanmıştır.

2016 yılında ülkemize 555.151 Fransız turist gelmiştir.

İtalya Akdeniz Havzası'nda önemli diğer bir müttefikimizdir. Aynı ortak değerleri paylaştığımız dost ve müttefik İtalya'yla ilişkilerimiz uzun bir tarihi geçmişe dayanmaktadır. İlişkilerimiz son yıllarda kaydedilen ilerlemelerle stratejik ortaklık seviyesine ulaşmıştır. Sağlam temellere dayanan ve çok çeşitli alanları kapsayan bu yakın ilişkilerin daha ileri seviyelere taşınması konusunda ortak irade bulunmaktadır.

İtalya, AB üyelik hedefimize en güçlü desteği veren ülkelerden biridir. Köklü ilişkilerimiz ve uluslararası sorunlara yönelik örtüşen yaklaşımlarımız, birçok alanda birlikte hareket etmemize imkân sağlamaktadır.

Hemen her alanda gayet verimli şekilde seyreden ilişkilerimiz, farklı düzeylerde görüş alışverişine imkân veren Türkiye-İtalya Hükümetlerarası Zirve Toplantıları, sivil toplum çevrelerini bir araya getiren Türk-İtalyan Forumu ve Türk-İtalyan Medya Forumu süreçleriyle kurumsallaşma yolunda da ciddi ilerlemeler kaydetmiştir.

Önceki toplantısı 2012 yılında Roma'da gerçekleştirilen Türkiye-İtalya Hükümetlerarası Zirvesi'nin üçüncü toplantısının 2018 yılında ülkemizin evsahipliğinde yapılması planlanmaktadır. Gelecek yıl ayrıca İtalya Cumhurbaşkanı'nın ülkemizi ziyareti gündemdedir.

23-24 Mayıs 2017 tarihlerinde İtalya'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirdim. Ayrıca, 23 Kasım 2017 tarihinde Türk-İtalyan Forumu'nun 10. Toplantısı vesilesiyle yeniden Roma'yı ziyaret ettim, mevkidaşım Angelino Alfano'yla ikili ilişkilerimizi ele aldık.

Yaklaşık 36 bin vatandaşımızın yaşadığı İtalya'yla ekonomik bağlarımız da güçlenmektedir. 2016 yılında ikili ticaret hacmi önceki yıla göre %1,5'lik artışla 17 milyar 801 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. İtalya, 2016 yılında ülkemizin üçüncü büyük ticaret ortağı, en fazla ihracat yaptığımız ülkeler sıralamasında dördüncü, en fazla ithalat yaptığımız ülkeler sıralamasında ise beşinci olmuştur. 2017 yılının Ocak-Eylül döneminde ikili ticaret hacmi geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %9'luk artışla 14,2 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, ihracatımızda %12,9, ithalatımızda da %7 artış yaşanmıştır. İtalya'yla ikili ticaret hacminin 2020 yılında 30 milyar ABD Doları'na yükseltilmesi hedefi bulunmaktadır.

Türkiye'de faaliyet gösteren İtalyan firma sayısı Ağustos 2017 tarihi itibariyle 1.403'dür.

2002-2017 Ağustos döneminde ülkemizdeki İtalyan yatırımlarının toplamı 3 milyar 27 milyon ABD Doları olmuştur. Aynı dönemde ülkemizin İtalya'daki yatırımları ise 377 milyon ABD Doları olmuştur.

Sayın Ekonomi Bakanımız ile İtalya Ekonomik Kalkınma Bakanı eşbaşkanlıklarında 22 Şubat 2017 tarihinde İstanbul'da Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesi'nin (ETOK) ilk toplantısı düzenlenmiştir. Sayın Ekonomi Bakanımız ayrıca Roma'yı 2 Kasım 2017'de ziyaret etmiştir.

İtalya, müttefiklik dayanışması bağlamında ülkemizde konuşlandığı SAMP/T bataryasının görev süresini, talebimiz çerçevesinde ve 8 Mart 2017 tarihli parlamento kararıyla 31 Aralık 2017 tarihine kadar uzatmıştır.

Ayrıca, ülkemizin geliştirmeyi öngördüğü uzun menzilli hava savunma füze projesi bağlamında İtalyan-Fransız konsorsiyumu olan EUROSAM firmasıyla işbirliği de ikili ilişkilerimizin gündeminin önemli bir parçasıdır.

2016 yılında ülkemize 213.227, 2017 yılı Ekim ayı itibariyle 172.282 İtalyan turist gelmiştir.

Zengin bir tarihe sahip olan Türkiye-İspanya ilişkileri çok boyutlu olarak gelişmeye devam etmektedir. İspanya'da yaşayan 3 bini aşkın vatandaşımız bu zenginliğin beşeri boyutunu oluşturmaktadır.

İspanya'yla siyasi diyalogumuz, 2009 yılından buyana beş kez düzenlenen Hükümetlerarası Zirve toplantılarıyla üst seviyeye yükselmiştir. Zirve'nin V. Toplantısı 11 Şubat 2014 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Müteakip toplantının önümüzdeki yıl İspanya'nın evsahipliğinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

8-9 Şubat 2017 tarihlerinde İspanya'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirdim.

Türkiye ve İspanya'nın 2005 yılında öncülük ettiği ve tüm insanlığı ilgilendiren "Medeniyetler İttifakı" projesi, çağı tehdit eden akımlara karşı çözümler bulmaya yönelik en önemli girişimlerden biridir. Medeniyetler İttifakı, yıllar içinde gelişerek daha fazla ülke ve uluslararası örgüt tarafından desteklenir hale gelmiştir. Bu girişime kuruluşundan bu yana tarafımızca güçlü bir siyasi ve mali destek verilmektedir.

İspanya ile 2016 yılında ikili ticaret hacmimiz %3,3 artarak 10,6 milyar ABD Doları'na ulaşmış, ithalatımız %1,6, ihracatımız ise %5,3 artmıştır. Bu dönemde ithalatımızda onuncu, ihracatımızda sekizinci sırada olan İspanya ülkemizin en büyük sekizinci ticaret ortağı olmuştur. 2017 Eylül ayı itibariyle İspanya ile ikili ticaret hacmimiz geçen yılın aynı dönemine göre %16,6 oranında artarak 9 milyar 140 milyon ABD Doları olmuştur. Bu dönemde ihracatımızda %25,7, ithalatımız da %8,6 oranında artış sağlanmıştır.

Ülkemizde 30 Haziran 2017 tarihi itibariyle 657 İspanyol sermayeli şirket faaliyet göstermektedir.

2002-2017 Ağustos döneminde ülkemizdeki İspanyol yatırımlarının tutarı 8,6 milyar ABD Doları'nı aşmıştır. Aynı dönemde ülkemizin İspanya'daki yatırımları 159 milyon ABD Doları olmuştur.

Ülkemizin AB üyelik sürecine en istikrarlı destek veren ülkelerden biri olan İspanya, Akdeniz havzası ve ötesinde barış ve güvenlik konularında da işbirliği yaptığımız önemli bir müttefikimizdir.

İspanya Hükümeti, ülkemizin hava savunmasına takviye amacıyla Ocak 2015'te Adana'da bir Patriot bataryası konuşlandırmış, 2018 yılının ilk 6 ayını da kapsayacak şekilde Patriot bataryasının görev süresini uzatmıştır. İspanya'nın bu desteği ilişkilerimize karşılıklı olarak verilen değeri göstermesi bakımından son derece anlamlıdır.

İspanya'nın Katalunya Özerk Bölgesi'nde ahiren yaşanan gelişmeler tarafımızdan da yakından takip edilmektedir. 1 Ekim'de Katalunya Özerk Yönetimi tarafından gerçekleştirilen bağımsızlık referandumu ve bunun arkasından Katalunya hükümetinin 27 Ekim'de tek taraflı bağımsızlık ilanı İspanya Anayasası ve kanunlarına aykırı olduğu cihetle tarafımızdan da tanınmamıştır. İspanya hükümeti tek muhatabımızdır. Bu süreçte İspanya'nın toprak bütünlüğüne saygıyı ve ülkenin kanunlara riayet edilmesini esas olarak gördüğümüz Bakanlığımızca yapılan açıklamalarla vurgulanmıştır. Ayrıca Sayın Başbakanımız, 1 Kasım günü İspanya Başbakanı Rajoy'la bir telefon görüşmesi

yaparak, bu zorlu süreçte İspanya hükümetine desteğimizi ve bu konudaki tutumumuzu bizzat teyit etmiştir.

Ülkemizin AB üyeliğine yönelik desteğin geleneksel olarak düşük seyrettiği bir ülke olan **Avusturya** ile son yıllarda ikili ilişkilerimizde ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

İkili ilişkilerdeki gerginliğin başlıca nedenleri, Avusturyalı siyasetçilerin ülkemiz ve AB üyelik sürecimiz hakkında sürekli olarak yaptıkları olumsuz beyanlar, bu suretle Avusturya kamuoyunun da ülkemize karşı menfi bir tutum benimsemeye yönlendirilmesi, Avusturya makamlarının PKK'yla mücadele konusunda gerekli işbirliğini sergilememeleri, Avusturya'da yaşayan Türk toplumuna şüpheyle, ayrımcı ve baskıcı yöntemlerle yaklaşmaları, Türk toplumunun Türk siyasetine katılımını engellemeye çalışmalarıdır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Türk toplumunun Türkiye'deki demokrasiye destek gösterilerine ve bayrağımızın Avusturya Türk toplumu mensuplarınca ev ve işyerlerine asılmasına olumsuz tepkiler vererek yazılı uyarılar yapan Avusturya makamları, Avusturya'da PKK terör örgütü yandaşlarının terör örgütü elebaşı Öcalan'ın posterleri ile örgüt sembollerini rahatça kullanarak gösteri ve yürüyüşler yapmalarına izin vermektedir.

Avusturya'da yaklaşık 300 bin Türk kökenli insanımız yaşamaktadır. Türk toplumu %16,5'lik oranla Avusturya'da (Almanlardan sonra) en büyük ikinci yabancı grubu oluşturmaktadır. Avusturya'daki Türk toplumunun ayrımcı ve dışlayıcı muamelelere tabi tutulmaması beklentimizi, toplumumuzun huzur ve esenliğine verdiğimiz önemi, bu konuda her türlü işbirliğine hazır olduğumuzu, Avusturyalı muhataplarımıza her vesileyle belirtmekteyiz.

Erken genel seçimlerden birinci çıkan ve Hükümeti kurmakla görevlendirilen Halk Partisi (ÖVP) Genel Başkanı Sebastian Kurz, Özgürlük Partisi (FPÖ) Genel Başkanı Strache ile resmi koalisyon görüşmelerine 25 Ekim 2017 tarihinde başlamıştır. Aşırı milliyetçi FPÖ'nün 17 yıllık aradan sonra tekrar Hükümete girebilme şansını yakalamış olması dikkate değerdir.

15 Ekim 2017 erken genel seçimlerinde Avusturya Ulusal Meclisi'ne 3 Türk kökenli milletvekili girmiştir.

Avusturya ile ikili ticaret hacmimiz, 2016 yılında 2,5 milyar ABD Doları, 2017 Ocak-Eylül döneminde ise 1,8 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Avusturya'nın 2002-2017 Ağustos döneminde ülkemizdeki toplam doğrudan yatırımları tutarı 10 milyar 62 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye ve **Hollanda** arasında 400 yılı aşkın dostluk ilişkileri bulunmakla birlikte, son dönemde yaşanan bazı olumsuzluklar ve son olarak Mart 2017’de Hollanda hükümetinin Bakanlarımıza yönelik kabul edilemez tutumu ilişkilerimizde ciddi bir kırılmaya ve güven bunalımına yol açmıştır.

11 Mart 2017 tarihinde Hollanda Türk toplumu ve vatandaşlarımızla biraraya gelmek üzere Hollanda’yı ziyaretim anılan ülke makamlarınca reddedilmiş, anlaşma zemini bulma çabalarımız Hollanda tarafının kabul edilemez talepler ileri sürmesi nedeniyle sonuçsuz kalmış, seyahati gerçekleştireceğim uçak için verilmiş olan uçuş izni iptal edilmiştir. Aynı gün, Almanya’da bulunan ve Rotterdam Başkonsolosluğumuzda vatandaşlarımız ve Türk toplumuyla biraraya gelmek üzere Hollanda’ya giden Sayın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanımızın Rotterdam’a varışında Başkonsolosluğumuza erişimine izin verilmemiş, Sayın Bakan ve beraberindeki heyetin pasaportlarına el konmuş, refakat eden koruma görevlileri ile Sayın Bakan’ı karşılamaya gelen diplomat ve konsolosluk görevlilerimiz gözaltına alınmışlardır. Sayın Bakan’la görüşmek için Başkonsolosluk çevresinde toplanan vatandaşlarımız ise Hollanda polisi tarafından aşırı güç kullanılarak dağıtılmıştır.

Bu süreçte yaşananlara tepkimiz, Hollanda Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere ilgili makamlara ve Hollanda’nın Ankara Büyükelçiliğine protesto Nota’sıyla bildirilmiştir. 13 Mart’ta Bakanlar Kurulu’nda alınan kararlar uyarınca, Hollanda tarafından telafi edici adımlar atılmadığı sürece, Hollanda’nın Ankara Büyükelçisinin görevine başlamasına izin verilmeyeceği, Bakan ve üzeri seviyede siyasi temasların durdurulduğu, TBMM Türkiye-Hollanda Parlamentolararası Dostluk Grubu’nun lağvedileceği, ayrıca Hollanda’nın sivil tescilli devlet VIP uçaklarına 2017 yılı için sağlanan diplomatik daimi uçuş izninin iptal edildiği kamuoyuna açıklanmıştır.

Türkiye-Hollanda ilişkilerinin sorunlu alanlarından biri terörle mücadeledir. PKK, AB listesinde yer aldığı cihetle Hollanda’da da terör örgütü olarak kabul edilmekle birlikte, PKK iltisaklı kuruluşlar gerek protesto eylemleri, gerek dayanışma etkinlikleri düzenlenmesi suretiyle Hollanda içinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Lahey’de “Rojava Benelüks Temsilciliği” adıyla açılan PYD/YPG ofisi, Eylül 2016’dan bu yana faaliyettir. Bu gelişmeden duyduğumuz rahatsızlık Hollanda makamlarının dikkatine getirilmiştir.

Hollanda’yla 2016 yılında ikili ticaret hacmimiz 2015 yılına göre %8,5 oranında büyüyerek 6,5 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Hollanda bu rakamla 2016 yılında Türkiye’nin en fazla ihracat yaptığı onuncu, en fazla ithalat yaptığı onyedinci ülke olmuştur. 2017 Ocak-Eylül döneminde ticaret hacmimiz 2016 yılının aynı dönemine göre %9,7 oranında artarak 5,3 milyar ABD Doları

olmuştur. Aynı dönemde ihracatımız %0,1, ithalatımız ise %21,5 oranlarında büyümüştür.

2002-2017 Ağustos döneminde Hollanda, ülkemize 23 milyar 517 milyon ABD Doları değerinde doğrudan yatırım yapmıştır. Aynı dönemde, Türkiye'den Hollanda'ya yönelik doğrudan yatırımların toplam miktarı 10 milyar 587 milyon ABD Doları'dır.

2016 yılında ülkemizi 906.336, 2017 Ekim ayı itibariyle 745.676 Hollandalı turist ziyaret etmiştir.

1,8 milyon göçmenin yaşadığı Hollanda'da 460 bin civarında vatandaşımız bulunmaktadır. Vatandaşlarımızın yaklaşık %80'i çifte vatandaşdır. Ülkemizde ise 3.250 Hollanda vatandaşı yaşamaktadır. Türk toplumu ülkelerimiz arasında güçlü bir insani bağ teşkil etmektedir. Vatandaşlarımız, Hollanda'nın siyasi, ekonomik ve kültürel hayatında aktif şekilde yer almaktadırlar. 18 Mart 2015'te Eyalet Meclisi seçimlerinde 12 Eyaletin dördünde sekiz Türk kökenli aday seçimleri kazanmıştır. Hollanda'da 15 Mart 2017 günü gerçekleştirilen genel seçimlerde Türk asıllı vekillerin kurdukları DENK Parti 3 vekil (%2) çıkartmıştır.

26 Ekim 2017 günü Başbakan Rutte başkanlığında Liberal Parti (VVD), Demokratlar-66 Partisi (D66), Hristiyan Demokrat Parti (CDA) ve Hristiyan Birlik Partisi (CU)'dan oluşan koalisyon Hükümeti kurulmuştur. Yeni Hükümet, D-66 dışında muhafazakâr-sağ ağırlıklı bir hüviyet taşımaktadır.

Belçika'yla zaman zaman bazı anlaşmazlıklar gündeme gelmekle birlikte, genel olarak ilişkilerimizin olumlu bir mecrada seyrettiğini söylemek mümkündür. Sayın Cumhurbaşkanımızın, Belçika Kralı Philippe'in davetine icabetle Ekim 2015'te Belçika'ya gerçekleştirdiği devlet ziyareti ilişkilerimizde önemli bir merhale teşkil etmiştir. Söz konusu ziyaret Belçika'yla diplomatik ilişkilerimizin kurulduğu 1838'den bu yana iki ülke arasında yapılan ilk devlet ziyareti olması bakımından tarihi bir nitelik taşımıştır. Önümüzdeki yıl içinde Belçika Kralı'nı ülkemizde ağırlamayı umuyoruz.

Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Numan Kurtulmuş, Başbakan Yardımcısı sıfatıyla, 15 Temmuz darbe girişiminin ilk yıldönümü vesilesiyle bu ülkede yaşayan Türk toplumuyla biraraya gelmek üzere 11-13 Temmuz 2017 tarihlerinde Belçika'yı ziyaret etmiştir.

AB kurumlarına evsahipliği yapan Belçika, ülkemizin AB'ye katılım sürecini desteklemektedir.

Belçika ile işbirliğimizin önem ve öncelik verdiğimiz bir diğer boyutu terörle mücadeledir. Mart 2016'da Brüksel Zaventem Havalimanı ile Maelbeek metro istasyonunda meydana gelen terör saldırıları akabinde terörle mücadele Belçika'nın da gündeminin ön sıralarına yükselmiştir. Türkiye ile Belçika arasında terörle mücadele bağlamında tesis edilen Üçlü Bakanlar Toplantısı'nın (iki ülkeden Dışişleri, İçişleri ve Adalet Bakanları'nın katılımıyla) üçüncüsünü 9 Mart 2016 tarihinde Ankara'da yaptık. Sözkonusu toplantılarda, terörle mücadele, adli ve polis işbirliği, konsolosluk konuları ile bölgesel ve uluslararası meseleler ele alınmıştır.

Bununla birlikte Belçika, halen PKK'nın Avrupa'daki faaliyetlerinin yönlendirildiği merkez konumunda olmayı sürdürmektedir. Belçika'da 2010 yılında PKK'ya karşı yapılan bir operasyonla başlayan ve adli süreçte Devletimizin de müdahil olduğu PKK soruşturması (*Ariadna Davası*) çerçevesinde, 14 Eylül 2017 tarihinde, soruşturma dosyasının mahkeme tarafından kabul edilip edilmemesine karar verilmek üzere, istinaf mercii olan İddianame Odası'nda tarafların son olarak dinlendiği bir duruşma gerçekleştirilmiştir. İddianame odası, bu oturumda ilk karar mercii olan Soruşturma Dairesi'nin kararına uyduğunu açıklamış ve davanın devamına mahal bulunmadığı kararı vermiştir. Başsavcılık 27 Eylül 2017 tarihinde Yüksek Mahkeme nezdinde resmen temyiz başvurusunda bulunmuş, tarafımızdan da 29 Eylül 2017 tarihinde temyiz başvurusunda bulunulmuştur. Bu çerçevede, Federal Savcılık ve müdahil taraf sıfatıyla ülkemizin itiraz gerekçeleri Yüksek Mahkemeye 27 Kasım 2017 tarihinde sunulmuştur.

Belçika'da, yaklaşık 190 bini Belçika vatandaşlığını haiz olmak üzere, 240 bin civarında nüfusa sahip Türk toplumu ilişkilerimizin insani dokusunu oluşturmaktadır. Türk toplumu, Belçika'daki en büyük ikinci yabancı kökenli gruptur. Belçika'da 25 Mayıs 2014 tarihinde düzenlenen genel seçimler sonucunda Federal Parlamento'ya yedi, bölgesel parlamentolara beş olmak üzere toplam 12 Türk kökenli milletvekilinin seçilmesi, buna ilave olarak bir Belediye Başkanı ve 120 kadar Türk kökenli siyasetçinin yerel yönetim birimlerinde yer alması, Türk toplumunun Belçika'nın sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel hayatına sağladığı uyumun başarısını ortaya koymaktadır.

Belçika'yla ticaret hacmimiz 2016 yılında bir önceki yıla kıyasla %0,7 artış göstererek 5,7 milyar ABD Doları, 2017 Ocak-Eylül döneminde ise 2016 yılının aynı dönemine göre %18,5 oranında büyüyerek 5,015 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ihracatımızda %22,6, ithalatımızda ise %15,3 oranlarında büyüme kaydedilmiştir.

Ağustos 2017 itibariyle ülkemizde 605 Belçika sermayeli firma faaliyet göstermektedir. 2002-2017 Ağustos döneminde Belçika'dan ülkemize 8,4

milyar ABD Doları'nı aşan yatırım yapılmış, aynı dönemde ülkemizden Belçika'ya yapılan doğrudan yatırımların toplamı 319 milyon ABD Doları olmuştur.

İsviçre'yle ilişkilerimiz ortak değerler temelinde, bölgesel ve uluslararası meselelerin çözümüne katkı sağlamaya yönelik çabalarla gelişmektedir. Siyasi, ekonomik, konsolosluk gibi alanlar başta olmak üzere istişare mekanizmaları düzenli olarak işletilmektedir.

Dönemin Federal Dışişleri Bakanı Didier Burkhalter'in daveti üzerine 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde İsviçre'ye bir ziyaret gerçekleştirdim. Ayrıca, İsviçre Türk toplumuyla biraraya gelmek üzere 23 Mart 2017 tarihinde İsviçre'yi ziyaretim vesilesiyle de Bakan Burkhalter'la bir görüşme yaptım.

25 Mart 2017 tarihinde İsviçre Federal Parlamentosu önünde düzenlenen gösteride Sayın Cumhurbaşkanımızı hedef alan ve suç teşkil eden pankart hakkında tarafımızca yapılan girişimler sonucunda, suç ve şiddete teşvik gerekçesiyle cezai takibat, ayrıca idari bir soruşturma başlatılmıştır. Bu süreç tarafımızdan izlenmektedir.

İsviçre ile 2016 yılında ikili ticaret hacmi 5,1 milyar ABD Doları, 2017 Ocak-Eylül döneminde ise 5,9 milyar ABD Doları olmuştur.

2002-2017 Ağustos döneminde, ülkemizde yerleşik kişilerce İsviçre'ye yapılan doğrudan yatırımların toplamı 787 milyon ABD Doları iken, yine aynı dönemde İsviçre'den ülkemize yapılan doğrudan yatırımların toplamı 2 milyar 375 milyon ABD Doları olmuştur.

130.000 civarında nüfusa sahip İsviçre Türk toplumu, iki ülke arasındaki insani bağların temelini teşkil etmektedir. İsviçre'deki Türk toplumunun yaklaşık 60.000'i çifte vatandaşlığa sahiptir. İsviçre Federal Parlamentosu'nda 1 Türk kökenli milletvekili bulunmaktadır.

Türkiye-**Portekiz** ilişkileri gücünü ortak Akdeniz mirasından olduğu kadar, Avrupa-Atlantik ailesine aidiyetten ve ortak evrensel değerlerden almaktadır. Portekiz ile ilişkilerimiz olumlu bir mecrada ilerlemektedir.

Portekiz bugüne kadar istikrarlı bir şekilde ülkemizin AB'ye tam üyelik hedefini desteklemiştir. NATO üyeliği, Akdenizli kimliği gibi ortak paydaların ikili ilişkilere olumlu yansımaları bulunmaktadır.

Ülkemizin, 23 Temmuz 2014 tarihinde Doğu Timor'un başkenti Dili'de yapılan Portekizce Konuşan Ülkeler Topluluğu (CPLP) Zirve Toplantısı'nda anılan

kuruluşa Ortak Gözlemci olarak kabul edilmesi, Portekiz’le ikili ilişkilerimize katkıda bulunan bir başka unsur olmuştur.

Portekiz Başbakanı Coelho’nun 2012 yılında ülkemizi ziyareti vesilesiyle imzalanan “Türkiye ile Portekiz Arasında İkili İlişkilerin Güçlendirilmesine Yönelik Strateji Belgesi” kapsamında tesis edilen Hükümetlerarası Zirve mekanizmasının ilk toplantısı 3 Mart 2015 tarihinde Portekiz’in evsahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Müteakip toplantının 2018 yılında ülkemizde gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Portekiz Dışişleri Bakanı Augusto Santos Silva 17-18 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

Portekiz’le ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 2015 yılına kıyasla %9 oranında artarak 1,3 milyar ABD Doları olmuştur. İkili ticaret hacmimiz 2017 Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %18,8’lik bir artış göstererek 1 milyar 117 milyon ABD Doları olmuştur. Aynı dönemde ithalatımız %6, ihracatımız ise %32 oranında artmıştır.

30 Haziran 2017 tarihi itibarıyla ülkemizde faaliyet gösteren Portekizli firma sayısı 67’ye yükselmiştir. Portekiz’den ülkemize gerçekleşen doğrudan yatırım miktarı da 2002-2017 Ağustos döneminde 762 milyon ABD Doları olmuştur. Aynı dönemde ülkemizin Portekiz’deki yatırımları ise 63 milyon ABD Doları’dır.

Türkiye-**İrlanda** ilişkileri olumlu bir mecrada, sorunsuz olarak ilerlemektedir. İrlanda ülkemizin AB üyelik sürecini desteklemektedir.

Çanakkale Kara Savaşları’nın 100. Yıldönümü Anma Törenleri ve Barış Zirvesi’ne İrlanda Cumhurbaşkanı Higgins ve Dışişleri Bakanı Flanagan katılmıştır. Önümüzdeki dönemde Sayın Cumhurbaşkanımızın İrlanda’yı ziyareti ve İrlanda Dışişleri Bakanı’nın ülkemizi ziyareti üzerinde çalışılmaktadır.

İrlanda ile ilişkilerimizin dinamik bir boyutunu ekonomik ve ticari ilişkilerimiz oluşturmaktadır. İkili ticaret hacmi 2016 yılında bir önceki yıla göre %0,9 artarak 1,3 milyar ABD Doları, 2017 yılı Eylül ayı itibarıyla ise % 17 artarak 1,08 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ihracatımız %7,2, ithalatımız ise %22,4 oranlarında artmıştır.

2002-2017 Ağustos döneminde İrlanda’dan ülkemize 562 milyon ABD Doları, ülkemizden İrlanda’ya ise 742 milyon ABD Doları tutarında doğrudan yatırım

yapılmıştır. 30 Haziran 2017 itibariyle ülkemizde 389 İrlanda sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir.

İkili ekonomik ilişkilerimiz ile ticaretimizin çeşitlendirilmesi amacıyla 24-25 Mayıs 2017 tarihlerinde DEİK ve Enterprise Ireland işbirliğinde, Ekonomi Bakanımız Sayın Nihat Zeybekci'nin katılımıyla İrlanda'da "Türkiye Günü" etkinliği düzenlenmiştir.

Lüksemburg'la gerek ikili planda olumlu yönde ilerleyen işbirliğimiz, gerek NATO müttefiki olarak bağlarımız bulunmaktadır. Lüksemburg, ülkemizin AB üyelik sürecine destek vermektedir.

2002-2017 Ağustos döneminde Lüksemburg'dan ülkemize yapılan doğrudan yatırım miktarı 9 milyar 44 milyon ABD Doları, ülkemizden Lüksemburg'a yapılan doğrudan yatırım miktarı 1 milyar 186 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Haziran 2017 itibariyle ülkemizde 458 Lüksemburg sermayeli firma faaliyet göstermektedir.

Malta'yla sorunsuz siyasi ilişkilerimiz, ekonomi, kültür gibi birçok alanda ikili işbirliğinin ortak değerler ve karşılıklı çıkarlar temelinde daha da geliştirilmesi için elverişli zemin oluşturmaktadır. 2017'nin ilk yarısında AB dönem başkanlığını yürütmüş olan Malta, ülkemizin AB üyeliğine destek vermektedir.

2015 ve 2016 yıllarında Dışişleri Bakanı düzeyinde ilk karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Sayın Başbakanımızın 17 Şubat 2017 tarihinde Malta'yı ziyareti ülkemizden Malta'ya Başbakan düzeyinde ilk ziyaret olmuştur. Önümüzdeki dönemde Cumhurbaşkanı seviyesinde ziyaretler düzenlenmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Ülkemiz ile Malta arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 50. yıldönümü olan 2017 yılında Malta Ankara'da mukim Büyükelçiliğini açmıştır. Malta'nın Ankara'da mukim ilk Büyükelçisi 23 Ekim günü Sayın Cumhurbaşkanımıza güven mektubunu sunarak resmen görevine başlamıştır. Malta Dışişleri ve Ticaretin Geliştirilmesi Bakanı Carmelo Abela'yı da, 13-14 Aralık 2017 tarihlerinde ülkemizde ağırladık. Bakan Abela'yla birlikte Malta'nın Ankara Büyükelçiliğinin resmi açılışını gerçekleştirdik.

Öte yandan, 50. yıldönümü vesilesiyle Valetta Büyükelçiliğimizce düzenlenen etkinliklere Malta tarafından Cumhurbaşkanı iştirakiyle en üst düzey katılım sağlanmıştır.

Malta ile ticaret hacmimiz 2016 yılında bir önceki yıla göre %46,5 oranında azalmayla 278 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı Ağustos ayı

sonu itibariyle Malta ile ticaret hacmimiz bir önceki yılın aynı dönemine nazaran %139 oranında büyümüştür. Bu dönemde ithalatımız %11,8, ihracatımız %159,8 artmıştır.

2002-2017 Ağustos döneminde ülkemizden Malta'ya yapılan doğrudan yatırım miktarı 1 milyar 257 milyon ABD Doları'dır. Aynı dönemde ülkemizdeki Malta yatırımları 219 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Malta Ticaret Siciline kayıtlı 558 şirkette Türk hissesi bulunmaktadır. 2017 Ağustos sonu itibariyle ülkemizde faaliyet gösteren Maltalı firma sayısı 64'tür.

AB içerisinde Türkiye'nin Birliğe üyeliğinin destekçisi olan **Finlandiya** ile ikili ilişkilerimiz ve uluslararası alandaki işbirliğimiz, birbirini güçlendirerek gelişmeye devam etmekte, iki ülke arasındaki üst düzey ziyaretler ivmesini korumaktadır.

Finlandiya Dışişleri Bakanı Timo Soini, davetimize icabetle, IX. Büyükelçiler Konferansına hitap etmek ve ikili görüşmelerde bulunmak üzere 10-12 Ocak 2017 tarihlerinde ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bakan Soini ziyaret kapsamında gerçekleştirdiğimiz ikili görüşmenin yanısıra, Sayın Cumhurbaşkanımız, TBMM Başkanvekilimiz ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edilmiş ve AB Bakanımız ile biraraya gelmiştir.

Türkiye ve Finlandiya'nın öncülüğünde BM'nin arabuluculuk alanındaki rolünün desteklenmesi amacıyla 2010 Eylül ayında, New York'ta BM Genel Kurulu toplantıları marjında başlatılan "Barış için Arabuluculuk" girişimi ikili ilişkilerin uluslararası boyuta yansımalarının önemli bir örneğidir. Girişim çerçevesinde Türkiye ve Finlandiya'nın BM Genel Kurulu marjında dönüşümlü olarak evsahipliği yaptıkları "Arabuluculuk Dostlar Grubu Dışişleri Bakanları" toplantılarının sekizincisi ülkemizin ev sahipliğinde 72. BM Genel Kurulu marjında 21 Eylül 2017 tarihinde New York'ta düzenlenmiştir. Toplantıda, arabuluculuğun çatışmaların önlenmesi ve barışın sürdürülmesi bağlamındaki rolünün nasıl güçlendirilebileceği ele alınmıştır.

Başta BM olmak üzere, uluslararası camiadaki görünürlüğünü giderek artırmakta olan girişim kapsamında teşkil edilen Arabuluculuk Dostlar Grubu'nun hâlihazırda 48 ülke ve BM dâhil 8 uluslararası/bölgesel kuruluş olmak üzere toplam 56 üyesi bulunmaktadır. "Barış için Arabuluculuk" girişiminin faaliyetleri çerçevesinde, BM Genel Kurulu'nda bugüne kadar dört karar çıkartılmasına öncülük edilmiştir.

Finlandiya'yla ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 1,23 milyar ABD Doları (ihracat: 292 milyon ABD Doları, ithalat: 942 milyon ABD Doları), 2017 Ocak-

Ağustos döneminde ise 784 milyon ABD Doları olmuştur. Ülkemize gelen Finlandiyalı turist sayısı ise 2016 yılında 122.185 olmuştur.

Finlandiya'da 13 bin civarında Türk vatandaşı yaşamaktadır. 19 Nisan 2015 tarihinde düzenlenen genel seçimlerde bir Türk kökenlinin milletvekili seçilmesi, ayrıca 9 Nisan 2017 tarihinde düzenlenen son yerel seçimlerde 7 Türk kökenli kişinin Belediye Meclisi'ne seçilmesi, Finlandiya'daki Türk toplumunun entegrasyon düzeyini yansıtan gelişmelerdir.

İsveç ile resmi tarihi 17. yüzyıl başlarına uzanan ilişkilerimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından 31 Mayıs 1924 yılında imzalanan Dostluk Anlaşması ile gelişerek devam etmiş, 2013 yılında imzalanan bildiriyle stratejik ortaklık düzeyine ulaşmıştır.

İsveç, Nordik ülkeleri arasındaki en büyük ticaret ortağımızdır. İkili ticaret hacmimiz 2016 yılında 2,69 milyar ABD Doları (ihracat: 1,21 milyar ABD Doları, ithalat: 1,47 milyar ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir. 2017 Ocak-Ağustos döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %15 oranında artarak 2 milyar ABD Doları'ı aşmıştır. 2016 yılında ülkemizi ziyaret eden İsveçli turist sayısı, 320.580 olmuştur.

Norveç iyi bir ortak ve NATO içerisinde müttefiklik dayanışmasına değer verdiğimiz dost bir ülkedir. Üye olmamalarına rağmen AB ile yakın işbirliği içinde bulunan Türkiye ve Norveç, NATO kanat ülkeleri olarak çeşitli uluslararası ve bölgesel sorunlar hakkında benzer görüşleri paylaşmaktadırlar.

Son üst düzey ziyaret 9 Eylül 2016 tarihinde dönemin Norveç Dışişleri Bakanı Børge Brende'nin, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Norveç Hükümetinin ülkemizle dayanışmasını sergilemek üzere ülkemize gerçekleştirdiği ziyarettir. Bahsekonu ziyarette, ikili ilişkilerimizde sağlanan ivmeyi korumak ve ekonomik ilişkilerimizi geliştirmek konusunda mevcut ortak irade bir kez daha teyit edilmiştir.

Norveç ile ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 1,18 milyar ABD Doları (ihracat: 559 milyon ABD Doları, ithalat: 627 milyon ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Ağustos 2017 döneminde ise Norveç ile ikili ticaret hacmimiz, bir önceki yılın aynı dönemine göre %26 oranında artarak, 837 milyon ABD Doları'na ulaşmıştır. 2016 yılında ülkemizi ziyaret eden Norveçli turist sayısı 156.215 olmuştur.

Danimarka ile ilişkilerimiz başta NATO, AB ve Avrupa Konseyi olmak üzere daha çok bölgesel ve uluslararası kuruluşlar ile göç ve terörizmle mücadele gibi konular çerçevesinde şekillenmektedir.

Danimarka Başbakanı Lars Lökke Rasmussen Sayın Başbakanımızla görüşmek ve DEAŞ'la Mücadele Uluslararası Koalisyonu kapsamında İncirlik'te konuşlandırılan Danimarkalı askeri personelle biraraya gelmek üzere 10 Aralık 2016 tarihinde ülkemize bir çalışma ziyaretinde bulunmuştu. Ayrıca, Mart 2017'de NATO toplantısı marjında Dışişleri Bakanı Samuelsen ile biraraya geldim.

Yakın zamana kadar AB üyeliğimizi destekleyen ülkeler arasında olan Danimarka'da da son dönemde Türkiye karşıtı yaklaşımların giderek ağırlık kazandığı görülmüş; Danimarka, Almanya'yı takiben Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerinin durdurulması yolunda bir söylem benimseyen ülkeler safına geçmiştir.

Danimarka'yla ticaret hacmimiz 2016 yılında bir önceki yıla göre %8,7 oranında artarak 1,85 milyar ABD Doları (ihracat: 947 milyon ABD Doları, ithalat: 911 milyon ABD Doları) olmuş, Ocak-Ağustos 2017 döneminde ise 1,1 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Sözkonusu dönemde ihracatımızda %3,4 oranında artış kaydedilmiştir.

30 Haziran 2017 tarihi itibarıyla ülkemizde 665 Danimarka sermayeli firma faaliyette bulunmaktadır. 2002-2017 yılı Ağustos ayı itibarıyla Danimarkalı firmaların ülkemize yatırımları 444 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Türkiye'de yerleşik firmaların Danimarka'daki yatırımları 24 milyon ABD Doları olarak kayıtlara geçmiştir.

Danimarka'da yaşayan 67.500'ü aşkın vatandaşımız, bu ülkedeki en büyük yabancı kökenli gruptur.

Bağımsızlıklarını ilk tanıyan ülkelerden biri olduğumuz ve NATO üyeliklerini de güçlü şekilde desteklediğimiz **Baltık** ülkeleri, AB üyelik müzakerelerimize destek vermekte olup, başta ekonomik ve ticari alanlarda olmak üzere bu ülkelerle ilişkilerimiz istikrarlı şekilde gelişmektedir.

Türkiye ile **Estonya** arasında dostane ve sorunsuz ilişkiler bulunmaktadır. Tarafların, ilişkilerin siyasi ve askeri boyutlarına ilaveten, ekonomik ve ticari, eğitim, kültür ve bilişim alanlarında daha da geliştirilmesi iradesi mevcuttur. Türkiye'nin stratejik önemini bilincinde olan Estonya, ülkemizle NATO çerçevesindeki müttefiklik ilişkilerine özel önem vermektedir. Estonya genişlemeye ve ülkemizin AB üyeliğine destek vermektedir.

Akim bırakılan FETÖ'nün hain darbe teşebbüsü sonrasında dayanışma göstermek üzere, Dönemin Estonya Dışişleri Bakanı Marina Kaljurand, Avrupa

Konseyi Bakanlar Komitesi Dönem Başkanı sıfatıyla, 24 Ağustos 2016 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Kaljurand ziyaret kapsamında Sayın Cumhurbaşkanımız, Sayın TBMM Başkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edilmiş, benimle ve Sayın Adalet Bakanımızla görüşmelerde bulunmuş ve darbe girişimi sırasında zarar gören TBMM binasını ziyaret etmiştir.

Müteakiben ben de 27 Ekim 2016 tarihinde Estonya'ya ikili bir ziyarette bulundum.

1 Temmuz 2017 itibariyle AB Dönem Başkanlığını üstlenen Estonya'nın Başbakanı Jüri Ratas, 15-16 Ağustos 2017 tarihlerinde ülkemize resmi bir ziyarette bulunmuştur. Sayın Başbakanımız ile başbaşa ve heyetlerarası görüşmelerde bulunan Ratas ayrıca Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da kabul edilmiştir.

Keza AB Dönem Başkanlığı çerçevesinde, Dışişleri Bakanı Sven Mikser, aday ülkelere yaptığı ziyaretler kapsamında, 18 Temmuz 2017 tarihinde ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek Estonya'daki saygın düşünce kuruluşlarından biri olan Uluslararası Savunma Çalışmaları Merkezi (ICDS) tarafından 12-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Tallin'de düzenlenen 11. Lennart Meri Konferansı'na konuşmacı olarak katılmış, bu vesileyle ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanımız Sayın Mehmet Özhaskeki de AB Gayriresmi Çevre Bakanları Toplantısı vesilesiyle 13-14 Temmuz 2017 tarihlerinde Estonya'yı ziyaret etmiştir.

AB Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Ömer Çelik 7-8 Eylül'de Estonya'da düzenlenen AB Dışişleri Bakanları Gayriresmi (Gymnich) Toplantısı'na katılmıştır. Bakan Sayın Çelik 18-19 Ekim 2017 tarihlerinde de Tallin'e ikili bir ziyarette bulunmuştur.

2016 yılında Estonya ile ikili ticaret hacmimiz 410 milyon ABD Doları (ihracat: 172 milyon ABD Doları, ithalat: 238 milyon ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam 2015'e kıyasla ikili ticaretimizde %4'lük bir artışa tekabül etmektedir. 2017 yılının ilk 9 ayında ise ikili ticaretimiz 289,53 milyon ABD Doları olmuştur. 2016 yılında yaklaşık 36 bin Eston turist ülkemizi ziyaret etmiştir.

Müttefikimiz **Letonya** ile sorunsuz ilişkilerimiz bulunmakta olup, Letonya AB üyeliğimizi ilkeli bir şekilde desteklemektedir. Letonya Dışişleri Bakanı Edgars Rinkevics, Letonya'nın 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Türkiye'ye desteğini ve dayanışmasını vurgulamak üzere 29 Eylül 2016 tarihinde ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bakan Rinkevics ziyareti kapsamında, benimle gerçekleştirdiği ikili görüşmelerin yanı sıra, Sayın Meclis Başkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edilmiş ve hain darbe girişimi sırasında hasar gören TBMM binasını ziyaret etmiştir.

Letonya ile 2015 yılında 296 milyon ABD Doları olarak gerçekleşen ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında %35 artarak 399 milyon ABD Doları (ihracat: 197 milyon ABD Doları, ithalat: 202 milyon ABD Doları) düzeyine ulaşmıştır. 2017 yılının ilk 9 aylık döneminde ise rakam 175 milyon ABD Doları olarak kaydedilmiştir. Letonya'dan Türkiye'ye 2016 yılında 34.861 turist gelmiştir.

BM, NATO ve AB olmak üzere uluslararası kuruluşlar çerçevesinde iyi işbirliği içerisinde olduğumuz, ülkemizin AB üyeliğini destekleyen **Litvanya**'yla da ilişkilerimiz sorunsuz bir seyir izlemektedir. Litvanya Dışişleri Bakanı Linkevicius, Litvanya'nın 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Türkiye'ye desteğini ve dayanışmasını vurgulamak üzere 22 Ağustos 2016 tarihinde ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bakan Linkevicius ziyareti kapsamında, benimle ikili görüşmelerde bulunmuş, ayrıca Sayın Meclis Başkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edilmiş ve darbe girişimi sırasında hasar gören TBMM binasını da ziyaret etmiştir.

Litvanya ile 2016 yılı ikili ticaret hacmimiz 540 milyon ABD Doları (ihracat: 259 milyon ABD Doları, ithalat: 281 milyon ABD Doları), 2017 yılının ilk 9 aylık döneminde ise 576,86 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2016 ve 2017 yıllarının 9 aylık dönemleri karşılaştırıldığında ikili ticaret hacmimizde % 37'lik bir artış olduğu görülmektedir. 2016 yılında ülkemizi ziyaret eden Litvan turist sayısı 109.749'dur.

Köklü dostluk, tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu **Polonya** ile ilişkilerimiz günümüzde de stratejik ortaklık seviyesindedir. Türkiye ve Polonya iki NATO müttefiki olarak birçok uluslararası platformda yakın işbirliği yapmakta, bölgesel ve küresel konulara da benzer görüş açılarından yaklaşmaktadır. Polonya, ülkemiz için stratejik bir hedef olan AB üyeliğimize de destek vermektedir.

2014 yılında kapsamlı etkinliklerle kutladığımız iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 600. Yıldönümünün ardından, geçtiğimiz yıl da Polonya ile siyasi diyalogumuz aynı ivmeyle ve en üst seviyede sürdürülmüştür.

Sayın Cumhurbaşkanımız 17 Ekim 2017 tarihinde Polonya'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımıza, benimle birlikte altı Bakanımızın daha refakat ettiği ziyaretin temel amacı, Polonya ile 2009 yılında stratejik ortaklık seviyesine ulaşan ilişkilerimizi mevcut potansiyeli kullanarak daha da geliştirmek olarak belirlenmiştir. Ziyaret sırasında imzalanan beş hukuki belgeyle eğitim, kültür, savunma sanayii ve sosyal güvenlik başta olmak üzere çeşitli alanlarda işbirliğinin geliştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye, Polonya ve Romanya Dışişleri Bakanları arasında mevcut üçlü istişare mekanizması çerçevesinde, ben de 25 Ağustos 2017 tarihinde Polonya'yı ziyaret ettim.

Polonya ile beşeri ve ekonomik ilişkilerimiz de olumlu bir seyir izlemektedir. 2016 yılında ticaret hacmimiz 5,9 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir (ihracat: 2,65 milyar ABD Doları; ithalat 3,24 milyar ABD Doları). İkili ticaret hacmimiz 2017 yılının ilk dokuz ayında 4,6 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. 2016 yılında 205.701 Polonyalı turist ülkemizi ziyaret etmiştir. 2017 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise 204.834 Polonyalı turisti ülkemizde ağırladık.

Yükseköğrenim nedeniyle bu ülkede bulunan üniversite öğrencileriyle birlikte, Polonya'da yaklaşık 10.000 vatandaşımız ikamet etmektedir.

Dost ve müttefikimiz Polonya ile her alandaki işbirliğimizi bundan sonra da sürdürme iradesini taşımaktayız.

Köklü tarihi geçmişimizin bulunduğu bir başka ülke olan **Macaristan** ile ilişkilerimiz olumlu seyir izlemekte, siyasi diyalogumuz, karşılıklı üst düzey ziyaretler ve istişare mekanizmaları çerçevesinde yoğun bir tempoda sürdürülmektedir.

Bu çerçevede, Macaristan'la 2013'de kurulmuş bulunan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin (YDSK) III. Toplantısı Sayın Başbakanımız ve Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın eşbaşkanlıklarında; iki ülkeden altışar Bakanın katılımıyla 30 Haziran 2017'de Ankara'da düzenlenmiştir. Söz konusu toplantı kapsamında Türkiye-Macaristan işbirliğinin çeşitli veçhelerine yönelik toplam 5 Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Peter Szijjarto da 2-3 Mart 2017 tarihinde düzenlenen V. KEK Toplantısı vesilesiyle ülkemize gelmiştir.

Diğer düzeylerdeki ziyaretler ve Parlamentolararası Dostluk Gruplarının temasları da yoğun biçimde devam etmektedir. Başbakan Yardımcımız Sayın

Recep Akdağ 11-14 Eylül 2017 tarihlerinde Dünya Sağlık Örgütü-DSÖ 67. Bölgesel Komite Toplantısı vesilesiyle Macaristan'ı ziyaret etmiş; Macaristan Başbakan Yardımcısı Zsolt Semjen ise, 26-29 Ekim 2017 tarihlerinde Macaristan'ın Antalya Fahri Konsoloslugu'nun açılışını gerçekleştirmek üzere ülkemize gelmiştir.

Macaristan'la ticaret hacmimizin 5 milyar ABD Doları'na çıkarılması hedefine yönelik çalışmalarımız sürdürülmektedir. Macaristan'la 2016 yılında ticaret hacmimiz 2,13 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir (ihracat: 832 milyon ABD Doları; ithalat: 1,3 milyar ABD Doları). Bu rakam, 2017 yılının ilk yedi ayında 1,46 milyar ABD Doları düzeyinde seyretmiştir.

Macaristan'da yaklaşık 2.500 vatandaşımız yaşamaktadır.

Çek Cumhuriyeti ile ilişkilerimiz iyi düzeyde sürmekteydi. Çek Dışişleri Bakanı Lubomir Zaoralek'in 13 Aralık 2016 ülkemize gerçekleştirdiği başarılı ziyaretten bir süre sonra Çek Cumhuriyeti Temsilciler Meclisi'nin 25 Nisan 2017 tarihinde 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendiren bir karar tasarısını kabul etmesi ikili ilişkilere gölge düşürmüştür. Ayrıca, Çek Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Miloş Zeman 1915 olaylarını "soykırım" olarak nitelendirmiştir.

Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen karar ile Cumhurbaşkanı Zeman'ın ifadelerine ilişkin tepkimiz Çek Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisine aktarılmış, Prag Büyükelçiliğimiz tarafından gerekli girişimler gerçekleştirilmiş, ayrıca konuya ilişkin Bakanlığımız tarafından açıklama yapılmıştır.

Karara ilişkin tepkimizi dile getirmek üzere TBMM Başkanımız Sayın İsmail Kahraman tarafından Çek Temsilciler Meclisi Başkanı Jan Hamacek'i, Türkiye-Çek Cumhuriyeti Parlamentolararası Dostluk Grubu Başkanı ve İstanbul Milletvekili Sayın Mihrimah Belma Satır tarafından ise Çek Cumhuriyeti-Türkiye Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Radim Fiala'yı muhatap birer mektup gönderilmiştir.

Bahsekonu kararın kabul edilmesinin ardından Çek Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Irena Valentova'nın açıklamalarına atfen Çek Cumhuriyeti basınında yer alan haberlerde, Temsilciler Meclisi'nin kabul ettiği 1915 olaylarını "soykırım" olarak niteleyen ifadenin Çek Cumhuriyeti'nin resmi siyasasını ve tutumunu yansıtmadığı, hukuken bir bağlayıcılığının bulunmadığı, I. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan trajik olayların tarihçiler tarafından değerlendirilmesi gerektiği, dış politikanın Temsilciler Meclisi'nce değil, Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülmekte olduğu belirtilmiştir.

Sözkonusu haberlerde ayrıca, Çek Dışışleri Bakanı Lubomir Zaoralek'in parlamentonun kararını saygıyla karşılama ile birlikte, Çek Cumhuriyeti'nin 1915 olaylarına ilişkin duruşunda bir değışiklik olmadığını teyit ettiği kaydedilmiştir.

Çek Cumhuriyeti ile 2016 yılında 3,36 milyar ABD Doları (ihracat: 804 milyon ABD Doları, ithalat: 2,56 milyar ABD Doları) olarak kaydedilen ikili ticaret hacmimiz 2017 yılının ilk 8 ayında 2,3 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir.

Geçtiğimiz yıl 87.328 Çek turist ülkemizi ziyaret etmiştir. Ülkemize gelen Çek turist sayısı 2017 yılının Ocak-Ekim döneminde ise 121.056 olarak gerçekleşmiştir.

Çek Cumhuriyeti'nde yaklaşık 3.000 vatandaşımız yaşamaktadır.

Slovakya'yla ilişkilerimizde siyasi sorun bulunmamakta, ilişkilerimiz dostane bir seyir izlemektedir. İkili ilişkilerin daha da derinleştirilmesi için uygun bir zemin mevcuttur. Slovakya'nın 2004 yılından bu yana üyesi olduğu NATO ve AB, iki ülkenin yakın etkileşim içinde olduğu başlıca örgütleri oluşturmaktadır.

Slovakya ile bu olumlu ilişkilerimiz çerçevesinde, ben de 26 Mayıs 2017 tarihinde Bratislava'ya ikili bir ziyaret gerçekleştirdim. Ziyaret vesilesiyle GLOBSEC Forumu'na katıldım; ayrıca Vişegrad Ülkeleri (Polonya, Macaristan, Slovakya, Çek Cumhuriyeti) +Türkiye Dışışleri Bakanları Toplantısı'nı gerçekleştirdik.

Slovakya, 2016 yılının ikinci yarısında üstlendiği AB Dönem Başkanlığı sırasında da sıkça ifade ettiği üzere, ülkemizin AB üyeliğine ilke olarak destek vermeye devam etmektedir.

Slovakya'nın Avrupa ve Dışışleri Bakanı Miroslav Lajcak, BM 72. Genel Kurul Başkanlığı'na seçilmiş ve görevine resmen 12 Eylül 2017 tarihinde başlamış olup, ülkemiz Slovakya ile yakın işbirliğini bu çerçevede de sürdürmektedir.

Slovakya'yla ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 1,3 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. (ihracat 384 milyon ABD Doları; ithalat 951 milyon ABD Doları). Bu yılın ilk sekiz ayı için ikili ticaret hacmimiz ise 818 milyon ABD Doları'dır. 2016 yılında ülkemizi ziyaret eden Slovakyalı turist sayısı 61.477'dir. Diğer taraftan, ülkemize gelen Slovak turist sayısı 2017 yılının Ocak-Ekim döneminde 94.209 olarak gerçekleşmiştir.

Yaklaşık 400 vatandaşımızın yaşadığı Slovakya'yla ikili ilişkilerimizin her alanda daha da geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için uygun bir zemin olduğunu değerlendiriyor ve işbirliğimizi ilerletme iradesini taşıyoruz.

Karadeniz komşumuz olan **Ukrayna**'yla ilişkilerimiz 2011 yılında kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey (YDSK) mekanizmasıyla stratejik ortaklık düzeyine yükseltilmiştir. İlişkiler olumlu gündemde gelişmekte, ticaret, yatırımlar, turizm ve savunma sanayii alanlarında işbirliğimiz ilerlemektedir.

Ülkemizle Ukrayna arasındaki VI. YDSK toplantısı 9 Ekim 2017 tarihinde Kiev'de gerçekleştirilmiş olup, sözkonusu ziyarette ikili ilişkilerin daha da geliştirilmesine yönelik 9 belge imzalanmış, güncel ikili ve bölgesel konular kapsamlı biçimde ele alınmıştır.

Ukrayna'yla ticaret hacmimiz geçen senenin ilk 10 ayına göre % 7,3 artış göstererek 3,356 milyar dolara ulaşmıştır. Ticaretimizin daha da ilerletilmesi amacıyla Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması için müzakereler sürmektedir. 1 Haziran 2017 tarihinde başlatılan kimlikle seyahat uygulamasıyla Ukrayna'yla turizm alanındaki işbirliğimiz de önemli bir ivme yakalamıştır. 2017'nin ilk 10 ayında 1,212 milyon Ukraynalı turistin ülkemizi ziyaret etmesiyle turist sayısı geçen senenin aynı dönemine göre %23,3 artmıştır.

Ülkemiz, tüm bölgenin güvenlik, huzur ve refahını olumsuz etkileyen Ukrayna krizinin, ülkenin toprak bütünlüğü ve uluslararası hukuk temelinde diplomatik yöntemlerle bir an evvel kalıcı bir çözüme ulaştırılmasını savunmakta, sorunun çözümü için Minsk Mutabakatlarının uygulanmasını kritik önemde görmektedir.

Ukrayna'da tarafsız ve kapsayıcı bir mekanizma olarak gözlem faaliyetleri yürüten AGİT Ukrayna Özel Gözlem Misyonu, Ukrayna'daki tansiyonun düşmesi ve barışın tesisi bakımından sahada önemli çalışmalar yürütmektedir. Başkanlığını Büyükelçi (E) Ertuğrul Apakan'ın üstlendiği bu misyon başarılı faaliyetleriyle uluslararası toplumun güçlü destek ve takdirini kazanmıştır.

Mart 2014'te yasadışı olarak ilhak edilen Kırım'daki gelişmeler, özellikle Kırım Tatar soydaşlarımızın durumu bağlamında ülkemizce yakından izlenmektedir. Kırım Tatarlarının güvenliklerinin temini, hak ve menfaatlerinin gözetilmesi hedefimiz doğrultusunda soydaşlarımızın durumu gerek soydaş liderliği, gerek Ukrayna ve Rusya makamlarıyla yapılan temaslarda etraflıca ele alınmaktadır.

Belarus'la ilişkilerimiz muhtelif başlıklarda istikrarlı bir gelişim içindedir. İkili siyasi diyalog son yıllarda ivme kazanmış olup, Sayın Cumhurbaşkanımızın Minsk Camii'nin açılışı vesilesiyle 11 Kasım 2016 tarihinde Minsk'e gerçekleştirdikleri ziyaret ilişkilerde yeni bir dönemi başlatmıştır. Sayın

Cumhurbaşkanımız ve Belaruslu mevkidaşı Lukaşenka 15 Mayıs 2017 tarihinde Pekin’de Uluslararası İşbirliği için Kuşak ve Yol Forumu marjında tekrar görüşmüştür. Belarus Parlamentosu Cumhuriyet Senatosu Başkanı Myasnikoviç de 7 Ağustos 2017 tarihinde ülkemizi ziyareti çerçevesinde Sayın TBMM Başkanımız ve Sayın Başbakanımızla birer görüşme gerçekleştirmiştir.

Belarus’la iktisadi işbirliğimiz de olumlu bir mecrada seyretmektedir. Girişimcilerimiz, 1,1 milyar dolarlık yatırımla ülkemizin Belarus’taki en büyük beş yatırımcı ülke arasına girmesini sağlamış durumdadırlar. 2016 yılında 461 milyon dolar olan ticaret hacmini 1 milyar dolar düzeyine çıkarmaya dönük çalışmalar kesintisiz sürmektedir.

2013 yılında imzalanan Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşmaları 1 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, vizesiz seyahat rejimi de Belarus’la beşeri ilişkilerimize yeni bir boyut kazandırmıştır.

Moldova, ilişkilerimizi geliştirmeyi hedeflediğimiz öncelikli ülkeler arasında yer almaktadır. 2017 yılında Sayın Başbakanımızın Mayıs ayındaki ziyareti başta olmak üzere anılan ülkeyle önemli üst düzey temaslar gerçekleştirilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımızın önümüzdeki yıl Moldova’ya yapması planlanan ziyareti sırasında ilişkilerimizin stratejik ortaklık boyutuna taşınması öngörülmektedir.

Moldova’yla ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimiz de gelişmeye devam etmektedir. 2016 Kasım ayında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının (STA) yürürlüğe girmesi bu alandaki ilişkilerimize katkı sağlamış, ikili ticaret hacmi 2017 yılının ilk 10 ayında geçtiğimiz yılın aynı dönemine kıyasla %14 artış göstererek 395 milyon dolara ulaşmıştır.

Moldova ile kimlikle seyahat uygulamasına geçilmesi için çalışmalar devam etmekte olup, sözkonusu uygulamayla turizm alanındaki ilişkilerimizin de daha da güçleneceği düşünülmektedir. Esasen ülkemizi ziyaret eden Moldovalı turist sayısı 2017 yılının ilk 10 ayında geçen seneki rakamlara göre %24,4 artış göstererek 156 bine ulaşmıştır.

Soydaş Gökoğuz toplumu, Moldova ile ilişkilerimizin pekişmesine yardımcı olan bir köprü görevi görmektedir. Gökoğuz Yeri’ne temel yaklaşımımız Moldova’nın toprak bütünlüğü içinde, sahip olduğu özerkliğin aşınmadan muhafaza edilmesi ve kültürel kimliklerinin korunmasıdır. Diğer yandan, Gökoğuz Yeri’nde yaşayan soydaşlarımızın sosyo-ekonomik durumlarının güçlendirilmesi amacıyla, 1992 yılından bu yana TİKA eliyle altyapı, eğitim, sağlık, teknik işbirliği gibi alanlarda çok sayıda proje hayata geçirilmiş olup,

TİKA tarafından Moldova'ya yönelik olarak gerçekleştirilen teknik ve kalkınma yardımlarının toplamı yaklaşık 27 milyon dolar düzeyindedir.

Ülkemiz, Moldova'da istikrar ve refahın artmasının önünde engel teşkil eden Transdinyester sorununun, Moldova'nın toprak bütünlüğü ve siyasi birliği çerçevesinde diyalog yoluyla çözümlenmesini, bu kapsamdaki 5+2 sürecini desteklemektedir.

BALKANLAR

Köklü tarihi, insani ve kültürel bağlarımızın bulunduğu Balkanlar'da barış ve istikrar ortamının korunması dış politikamızın öncelikleri arasında yer almaktadır. Balkanlar'da, suni ayrımlardan kaçınılması gerektiğini savunmakta ve kapsayıcılık ile bölgesel sahiplenme ilkelerini ön planda tutmaktayız.

Balkan ülkelerinin siyasi yapılarında kırılmalıklar devam etmektedir. Bunlar arasında özellikle etnik temelli radikal eğilimler ve ayrılıkçı söylem barındıran aşırı milliyetçi oluşumlar dikkat çekmektedir. Bahsekonu aşırı milliyetçi-ayrılıkçı etnik hareketler, Balkanlar için yeni istikrarsızlık odakları ortaya çıkarma potansiyelini barındırmaktadır.

Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme perspektifi, bölgede reformların sürdürülmesi açısından önemli bir teşvik unsuru olmaya devam etmektedir. Türkiye, Balkan ülkelerinin bu perspektifini desteklemektedir.

Bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerimizin her düzeyde ve karşılıklı yarar temelinde geliştirilmesi için gayretlerimizi sürdürüyor, ülkemizin de üyesi olduğu bölgesel işbirliği platformlarını ve komşular arasında iyi ilişkilerin geliştirilmesini destekliyoruz.

2017 yılında Balkan ülkeleriyle ikili düzeyde çok sayıda karşılıklı ziyaret gerçekleştirilmiş, ayrıca bölgesel ve uluslararası platformlarda üst düzey temaslar yoğun bir şekilde sürdürülmüştür. Bu çerçevede, Eylül ayında Slovenya Dönem Başkanlığının düzenlediği Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci (GDAÜ) Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı'na ve eşzamanlı olarak düzenlenen Beld Stratejik Forumu'na iştirak ettim. Ardından, BM 72. Genel Kurulu marjında, 21 Eylül 2017 günü New York'ta Türkiye-Bosna Hersek-Sırbistan ve Türkiye-Bosna Hersek-Hırvatistan Üçlü İstişare Mekanizmaları Dışişleri Bakanları Toplantılarına evsahipliği yaptık. Son olarak, 6 Aralık 2017 tarihinde Belgrad'da Türkiye-Bosna Hersek-Sırbistan Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı'nın 13. oturumuna katıldım.

Tarihi ve insani bağlarımızın kuvvetli olduğu Balkanlar bölgesinde, soydaşlarımızın refah ve esenliğini gözeten yapıcı gayretlerimizin her düzeyde sürdürülmesinin önem taşıdığını değerlendiriyoruz. Önümüzdeki dönemde de bölge ülkelerindeki soydaşlarımızla temaslarımızı sürdüreceğiz.

Arnavutluk'la bölgesel ve uluslararası konulara yaklaşımlarımız büyük ölçüde örtüşmekte, düzenli ve sık aralıklarla karşılıklı üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmektedir.

4 Şubat 2017 tarihinde İstanbul'u ziyaret eden Başbakan Edi Rama, Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilmiştir. Rama, ayrıca, 9-13 Temmuz 2017 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen 22. Dünya Petrol Kongresi'ne katılmak üzere ülkemizi ziyaret etmiştir. Ziyaret çerçevesinde Rama, Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız, Rama'yı son olarak 72. BM Genel Kurulu marjında 21 Eylül 2017 tarihinde kabul etmiştir.

5 Aralık 2017 tarihinde Tiran'da düzenlenen "Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu ve Bilim Sanat Ödülleri Töreni"ne katıldım ve bu etkinlik kapsamında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi tarafından Fahri Doktora payesiyle taltif edildim.

Askeri işbirliği ikili ilişkilerimizin önemli ve stratejik veçhelerinden biridir. İkili askeri ilişkilerimiz, kısa/uzun vadeli eğitim programları, hibe anlaşmaları çerçevesinde yapılan yardımlar, askeri personele ülkemizde sağlanan ücretsiz tedavi imkânları, NATO çatısı altındaki işbirliği gibi önemli alanlarda ilerlemesini sürdürmektedir.

2017 yılı Ekim ayı itibariyle Arnavutluk'la ikili ticaret hacmimiz 345 milyon ABD Doları civarındadır. Arnavutluk'ta yaklaşık 300 Türk şirketi faaliyet göstermekte olup, bu ülkedeki Türk yatırımları, müteahhitlik hizmetleri dâhil 2,7 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır. Türk müteahhitlik firmaları tarafından Arnavutluk'ta tamamlanan projelerin toplam bedeli 1,1 milyar ABD Doları'dır.

TİKA tarafından bugüne kadar Arnavutluk'ta tamamlanan 430 projeye bu ülkeye yaklaşık 85 milyon ABD Doları değerinde kalkınma yardımı sağlanmıştır.

THY Yönetim Kurulu Başkanı İlker Aycı başkanlığında bir heyet 8 Mayıs 2017 günü Tiran'ı ziyaret etmiş ve Arnavutluk Başbakanı Edi Rama tarafından kabul edilmiştir. Arnavutluk'ta milli bir havayolu şirketi kurulması ve operasyonel hale getirilmesi için THY tarafından profesyonel destek verilmesi öngörülmektedir.

Türkiye-**Bosna Hersek** ilişkileri, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda güçlü bir görünüm sergilemektedir. Ülkemiz, Bosna Hersek'in Dayton Barış Anlaşması ile belirlenen sınırlarda huzur ve refah içinde yaşaması, uluslararası alanda aktif ve görünür hâle gelmesi için desteğini her alanda sürdürmektedir. Bunun için de Bosna Hersek'in Avrupa-Atlantik kurumları ile entegrasyonuna ağırlık verilmektedir. Bosna Hersek ve Sırbistan arasında yakın istişare ortamı tesis ederek, bu iki ülke arasında güven artırmak amacıyla ihdas ettiğimiz Türkiye-Bosna Hersek-Sırbistan Üçlü Danışma Mekanizması çerçevesinde Dışişleri Bakanları bugüne kadar on üç defa; Türkiye-Bosna Hersek-Hırvatistan Üçlü Danışma Mekanizması çerçevesinde ise yedi kez biraraya gelmişlerdir. Zirve düzeyindeki müteakip toplantının 2018 yılında düzenlenmesi öngörülmektedir.

AB üyeliği hususunda AB Komisyonu tarafından Bosna Hersek'e iletilen soruların yanıtlanması süreci sürmekte, entiteler arasındaki uyumlaştırma çalışmaları devam etmekte, yıl sonuna kadar ilerleme sağlanması beklenmektedir. Bosna Hersek'in üyelik müzakereleri sürecinin de başarıyla sonuçlanmasını arzu ediyoruz.

NATO'nun, Bosna Hersek'in Üyelik Eylem Planı (MAP) sürecinin fiilen başlatılması için şart koştuğu 63 taşınmaz savunma mülkünün ana devlet adına tescil süreci tamamlanamamıştır. Halihazırda 30 savunma mülkünün kaydı yapılmıştır. Mülklerin kaydında belirli bir aşamaya ulaşıldığı görüldüğünde, NATO Üyelik Eylem Planı'nın (MAP) yürürlüğe sokulması ve sürecin MAP döngüleri içinde tamamlanmasının tercih edilebilir bir çözüm olduğu düşünülmektedir.

Türkiye ile Bosna Hersek arasındaki resmi ve sivil temaslar her düzeyde yoğun bir şekilde sürmektedir. Bosna Hersek'teki Belediyeler ile ülkemiz Belediyeleri arasında temaslar sağlanmakta, kardeş belediye ilişkileri geliştirilmekte; bu etkileşim, kültürel ve sosyal boyutunun yanısıra, işadamlarımızın Bosna Hersek'i ziyaret ederek yatırım imkânlarını doğrudan incelemelerine de vesile teşkil etmektedir. Keza iki ülke sivil toplum kuruluşları arasındaki temas ve yardımlaşmalar yoğun şekilde sürmektedir. TİKA tarafından Bosna Hersek'te eğitim, sağlık, su-sanitasyon, idari ve sivil altyapı, ekonomik altyapı alanlarında tamamlanan yaklaşık 700 projeye bu ülkeye yaklaşık 300 milyon ABD Doları değerinde kalkınma yardımı sağlanmıştır. Bugüne kadar Bosna Hersek'e Ziraat Bankası tarafından 150 milyon Avro tutarında "soft loan" kredi sağlanmıştır. Söz konusu kredinin 100 milyon Avro'luk kısmı özellikle tarım ve hayvancılık alanında kullanılmak üzere savaş döneminde yerlerinden edilmiş kişilerin geri dönüşlerinin teşvik edilmesi ve istihdam yaratılması, 50 milyon Avro'luk kısmı ise küçük ve orta ölçekli işletmelere finansman sağlanması amacıyla tahsis edilmiştir.

Bosna Hersek'e 2016 yılında ihracatımız 309 milyon ABD Doları, Bosna Hersek'ten ithalatımız 288 milyon ABD Doları olmak üzere, toplam 597 milyon ABD Doları olarak gerçekleşen ikili ticaret hacmi, 2017 yılının ilk on ayında 503 milyon ABD Dolarına ulaşmıştır. Bosna Hersek'te 50 Türk şirketi faaliyet göstermekte olup, bu ülkedeki Türk yatırımlarının toplam tutarı 306 milyon ABD Doları'dır. Bununla birlikte, TİKA başta olmak üzere çeşitli kuruluşlarımız vasıtasıyla yapılan kalkınma yardımları ve hibeler dahil edildiğinde, 1995 yılından bugüne kadar ülkemizin Bosna Hersek'e 1 milyar Avro civarında yatırımda bulunduğu görülmektedir. Türk müteahhitlerince bu ülkede üstlenilen projelerin bedeli yaklaşık 600 milyon ABD Doları civarındadır. Ayrıca, Türkiye-Bosna-Hersek Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 5. Dönem Toplantısı 7-8 Aralık 2017 tarihlerinde Saraybosna'da gerçekleştirilmiştir.

Komşumuz ve NATO müttefikimiz olan **Bulgaristan**'la ülkemiz arasındaki ilişkileri önümüzdeki dönemde her alanda geliştirmeyi arzu ediyoruz. Özellikle, 2012'de tesis edilen Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin (YDİK) müteakip toplantılarının planlanması ilişkilerimize ivme kazandıracak en önemli gelişmedir.

2017 yılında makamlarımız arasındaki yakın temas ve ziyaretler devam etmiştir. Bulgaristan Başbakanı Boyko Borisov 13 Haziran 2017 tarihinde Sayın Başbakanımızın davetine icabetle ülkemizi ziyaret etmiştir. Başbakan Borisov, İstanbul'da düzenlenen Dünya Petrol Kongresi'ne katılmak üzere 10 Temmuz 2017'de tekrar ülkemize gelmiş; kongre marjında Sayın Cumhurbaşkanımızla ve Sayın Başbakanımızla görüşmüştür.

Balkanlar'daki en büyük soydaş grubumuzun, Bulgaristan'ın eşit ve saygın vatandaşları olarak yaşamaları, Bulgaristan'ın her yönden gelişmesine ve refahının artmasına etkin bir şekilde katkı sağlamaları arzu edilmektedir.

Son dönemde yaşanan olumlu gelişmeler bağlamında, 19 Ekim 2017 tarihinde Brüksel'de düzenlenen AB Zirvesi'nde, Türkiye-AB ilişkileri hakkında Bulgaristan Başbakanı Boyko Borisov'un olumlu ve ülkemize destek veren ifadeleri ile 18 Mart Mutabakatı'nın uygulanması gerektiğine yönelik beyanları önemlidir. AB Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Ömer Çelik 30 Kasım-1 Aralık 2017 tarihlerinde Sofya'yı ziyaret etmiş, Başbakan Borisov tarafından kabul edilmiştir. Bakan Çelik, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ekaterina Zaharieva'yla çalışma öğle yemeğinde biraraya gelmiş ve Bulgaristan'ın AB Dönem Başkanlığından sorumlu Bakanı Lilyana Pavlova'yla görüşmüştür.

Bulgaristan'la ekonomik ilişkilerimizi "kazan-kazan" anlayışı içinde, karşılıklı yarar çerçevesinde geliştirmek istiyoruz. Ekonomik açıdan bakıldığında, Bulgaristan'la işbirliğimizin enerji, ulaştırma, su yönetimi gibi stratejik alanlarda geliştirilmesi öngörülmektedir. Özellikle, doğalgaz ve elektrik enerjisi alanlarında ülkelerimiz arasında büyük potansiyel mevcuttur. 2015 yılında 3,92 milyar ABD Doları olan ticaret hacmimiz, 2016 yılında 4,526 milyar ABD Doları'na (ihracatımız; 2,383 milyar ABD Doları, ithalatımız; 2,143 milyar ABD Doları) yükselmiştir. 2017 yılının Ocak-Ekim döneminde ise Bulgaristan'a ihracatımız 2,31 milyar ABD Doları, ithalatımız 2,25 milyar ABD Doları ve ikili ticaret hacmimiz 4,56 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye, bölgede barış ve istikrarın temini ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi için **Hırvatistan**'la yakın ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. Bu yıl Hırvatistan ile diplomatik ilişkilerimizin 25. yıldönümü iki başkentte kültürel faaliyetlerle kutlanmıştır.

Bağımsızlığının ardından 2009 yılında NATO üyesi, 2013 yılında da AB üyesi olarak Avrupa ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşen Hırvatistan, bu süreçlerde edindiği tecrübeyi aynı amaçlar doğrultusunda çaba gösteren diğer Balkan ülkelerine, özellikle Bosna Hersek'e aktarma ve yardımcı olma yolunda büyük adımlar atmaktadır.

Ülkemiz ile Hırvatistan arasındaki temas ve ziyaretler artarak devam etmektedir. Brüksel'de 6-7 Aralık 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı ve 18-19 Şubat 2017 tarihlerinde Almanya'nın Münih şehrinde düzenlenen 53. Münih Güvenlik Konferansı marjında Hırvat mevkidaşımızla bir araya gelerek ikili ve bölgesel gelişmeleri ele aldık. Önümüzdeki Şubat ayında da, Mostar'da Türkiye-BH-Hırvatistan Üçlü İstişare Mekanizması çerçevesinde bir araya gelmeyi öngörüyoruz.

Hırvatistan ile ikili ticaretimiz 2016 yılında 412 milyon ABD Doları, 2017 yılının ilk on aylık kısmında ise 446 milyon ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

Hırvatistan'daki Türk yatırımlarının büyük bir kısmı turizm sektörüne yönelik olmakla beraber, son yıllarda sağlık ve enerji sektörlerine yönelik Türk firmalarının yatırımları ve yatırım planları gelişmektedir. İkili ekonomik ilişkilerimizin geleceğinde enerji ve ulaştırma sektörleri hem kamu hem özel sektör boyutunda önem arz etmektedir.

2006 yılında bağımsızlığını ilan eden **Karadağ**'da Büyükelçiliğimiz 2008 yılında açılmıştır.

Türkiye-Karadağ ilişkilerinin derin kökleri, tarihi, sosyal ve kültürel yönleri mevcuttur. Bir bölümü Karadağ'da bulunan Sancak Bölgesi'nde yaşayan Boşnak/Müslüman topluluğu ile ülkemizde yaşayan Sancak kökenli Türk vatandaşlarının mevcudiyeti önemlidir.

Karadağ'ın bağımsızlığının ilanının ardından gerçekleştirilen karşılıklı ziyaretler ilişkilere büyük ivme kazandırmış, ülkeler arasındaki siyasi yakınlaşmayı ve uluslararası ve bölgesel konular bağlamındaki anlayış birliğini pekiştirmiştir.

Türkiye, Karadağ'ın temel dış politika hedefleri olan AB ve NATO üyelik süreçlerine destek vermektedir. Ülkemiz Karadağ'ın NATO'ya Katılım Protokolü'nü onaylayan ilk Müttefikler arasında yer almıştır (Türkiye protokolü onaylayan 8. ülke olmuştur). 5 Haziran 2017'de Karadağ resmen İttifak üyesi olmuştur. Önümüzdeki dönemde, ikili askeri ve savunma alanlarındaki işbirliğimiz NATO şemsiyesi altında gelişerek devam edecektir.

53. Münih Güvenlik Konferansı marjında Sayın Başbakanımız ile Karadağ Başbakanı Duško Marković arasında 19 Şubat 2017 tarihinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Vaki davete icabetle 9 - 10 Mayıs 2017 tarihlerinde Karadağ'a resmi bir ziyaret gerçekleştirdim. Ziyaret vesilesiyle ikili ilişkiler bütün veçheleriyle ele alınmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın, Karadağ Cumhurbaşkanı Vujanović'in vaki davetine icabetle önümüzdeki dönemde Karadağ'a resmi bir ziyarette bulunmaları gündemdedir.

Karadağ ile ikili ticaret hacmimiz 2015 yılında 46 milyon ABD Doları, 2016 yılında 75,2 milyon ABD Doları olarak gerçekleştirmiştir. 2017 yılının Ocak-Ekim döneminde ise Karadağ'a ihracatımız 48,4 milyon ABD Doları, Karadağ'dan ithalatımız 21,3 milyon ABD Doları ve ikili ticaret hacmimiz 69,7 milyon ABD Doları olmuştur.

Türkiye-Karadağ KEK toplantılarının sonuncusu 16-17 Kasım 2017 tarihlerinde Ankara'da yapılmıştır. Bu toplantı ekonomik ve ticari alandaki ilişkilerin seyrinin belirlenmesi ve ivme kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Halihazırda Karadağ'da 70'den fazla Türk firması faaliyet göstermektedir. Firmalarımız 1000'in üzerinde Karadağlıya iş imkanı sağlamaktadırlar.

Türkiye, **Kosova**'nın istikrarına, toprak bütünlüğüne, kalkınmasına, Avrupa-Atlantik yapılarıyla bütünleşmesine, bölgesinde dostane ve yapıcı komşuluk ilişkileri tesis etmesine atfettiğimiz önem, tarafımızdan ikili ve çok taraflı platformlarda her vesileyle vurgulanmaktadır. Ülkemiz Kosova'nın uluslararası toplum ile bütünleşmesine ve kalkınmasına da güçlü bir destek vermektedir. Kosova'yı tanıyan ülkelerin sayısı artmakta olup, son olarak Madagaskar tarafından tanınmıştır.

Kosova'da kolluk hizmetleri, Kosova Polisi ve EULEX tarafından, askeri anlamda güvenlik ise çoğunluğu NATO ülkelerine mensup 5 bin civarında askerden oluşan KFOR (Kosovo Force) tarafından sağlanmaktadır. Ülkemiz KFOR'a yaklaşık 300 personelle en çok katkı veren ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye-Kosova ilişkileri, ortak tarihi geçmiş ve insani bağlar temelinde mükemmel düzeyde seyretmektedir. Türkiye-Kosova ilişkileri sadece devletten devlete değil, aynı zamanda halktan halka bir nitelik taşımaktadır. Kosova'da etkin bir Türk toplumu, ülkemizde ise çok sayıda Kosova kökenli vatandaşımız yaşamaktadır. Soydaşlarımız, iki ülke arasındaki ilişkilerde köprü rolü oynamakta, Kosova'nın siyasi, ekonomik ve kültürel hayatına olumlu katkılarda bulunmaktadırlar.

Kosova Türk Toplumu'nun yoğun olarak yaşadığı Prizren'de muvazzaf Başkonsolosluğumuz 1 Eylül 2015 tarihi itibariyle faaliyete geçmiş olup, Türkiye bu suretle Kosova'da Başkonsolosluk açan ilk ülke olmuştur.

Kosova'da Eylül ayında yeni hükümetin kurulmasının ardından görevine başlayan Kosova Başbakan Birinci Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sayın Behgjet Pacolli 26-27 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemize resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Söz konusu ziyaret vesilesiyle Türkiye-Kosova İş Forumu düzenlenmiş, her iki ülkeden özel sektör temsilcileri biraraya gelme fırsatı bulmuştur.

Ülkemiz, Kosova'nın ekonomik kalkınmasına da büyük önem vermektedir. Bu tutumumuz özellikle son yıllarda yatırımlar konusunda meyvelerini vermeye başlamıştır. İkili ticaret hacmimizin artırılması için özel sektörlerimiz arasındaki temasların daha da sıklaştırılmasını teşvik ediyoruz.

2015 yılında 249 milyon ABD Doları civarında olan ticaret hacmimiz 2016 yılında 269 milyon ABD Doları'na ulaşmış, 2017'nin ilk on ayında ise bu rakam yaklaşık 230 milyon ABD Doları olmuştur. Kosova'da 700'e yakın kayıtlı Türk şirketi faaliyet göstermekte olup, bu ülkedeki Türk yatırımları bugüne kadar toplam 367,8 milyon Avro'ya ulaşmıştır. Türk şirketleri yaklaşık 10.000 Kosovalıya istihdam sağlamaktadır. Buna ilaveten, bugüne kadar Türk müteahhitlik firmalarınca üstlenilen 18 projenin toplam değeri yaklaşık 1 milyar 398 milyon ABD Doları'dır.

Türkiye, **Makedonya Cumhuriyeti**'ni anayasal ismi ve ulusal kimliğiyle tanıyan ve Büyükelçi gönderen ilk ülkedir. Ülkemiz, bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren Makedonya'nın egemenlik ve toprak bütünlüğünü kararlılıkla

savunmuş, kendi anayasal ismini belirlemeye hakkı olduğunu her platformda dile getirmiştir. Türkiye'nin bu yöndeki gayretleri devam etmektedir. Türkiye, Makedonya'nın üniter devlet yapısının yanısıra, çok etnili ve çok kültürlü dokusunun korunmasını da desteklemektedir. Tüm ikili temas ve ziyaretlerimizde Makedonyalı muhataplarımıza bu ülkenin NATO başta olmak üzere Avrupa ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme hedefine olan desteğimizin altını çiziyor ve Yunanistan'la mevcut isim sorununun Makedonya'nın sözkonusu hedeflerini gerçekleştirmesine engel olmaması gerektiği yolundaki görüşlerimizi vurguluyoruz.

Makedonya ile ilişkilerimiz bakımından önemli bir diğer husus, Makedon ve Arnavutlardan sonra ülkedeki üçüncü büyük etnik topluluk konumunda olan ve Makedonya nüfusunun yaklaşık %3,85'lik kısmını oluşturan soydaşlarımızdır. Ülkede 2001 tarihli Ohri Çerçeve Anlaşması uyarınca Türklerin merkezi ve yerel yönetim birimlerinde hakça temsil edilmeleri ve anadilde eğitim almaları anayasal hak olarak tanınmıştır. Makedonya'nın sadık vatandaşları olarak iki ülke arasında dostluk köprüsü teşkil eden soydaşlarımızın Ohri Çerçeve Anlaşması'nda öngörülen haklarının korunmasına özel önem atfetmekteyiz.

Ülkemiz, Makedonya'da 2015 yılından itibaren süregelen siyasi gerginliği de yakından takip etmiş, sorunların diyalog ve karşılıklı anlayışla çözülmesi çağrısı yapmış ve Makedonya'nın refah ve istikrarı için bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da her türlü desteği vermeye hazır olduğunu beyan etmiştir. Uzun süren gerginlik sonucu taraflar arasında varılan mutabakat uyarınca, erken seçimler 11 Aralık 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçimler sonucunda SDSM tarafından kurulan koalisyon hükümeti 31 Mayıs 2017 tarihinde güvenoyu almıştır.

17-18 Haziran 2017 tarihlerinde Makedonya'ya bir ziyaret gerçekleştirerek, yeni hükümet döneminde ülkeyi ziyaret eden ilk Dışişleri Bakanı oldum. Ziyaret kapsamında Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge İvanov ve Başbakan Zoran Zaev tarafından kabul edildim, ayrıca Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov, Yabancı Yatırımlardan Sorumlu Devlet Bakanı, soydaşımız Adnan Kahil ve Makedonya eski Başbakanı Nikola Gruevski ile görüştüm. Karşılıklı ziyaretlerin yanısıra, ülkelerimiz arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine de öncelik veriyoruz.

Bu bağlamda, ekonomik ve ticari işbirliğimizin siyasi ilişkilerimize yakışır bir seviyeye çıkartılması samimi arzumuzdur. Makedonya'yla 2016 yılında ikili ticaret hacmimiz, 378 milyon ABD Doları ihracat ve 82,5 milyon ABD Doları ithalat olmak üzere 460,5 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Karşılıklı ticaret hacmimiz 2017 yılının ilk on ayında 370,2 milyon ABD Dolarına ulaşmıştır.

Romanya ve ülkemiz köklü siyasi, ekonomik, kültürel ve insani bağlara sahiptir. Romanya, mücavir bölgemizde siyasi, ekonomik ve askeri ilişkilerimizin en üst seviyede olduğu ülkelerden biridir. Türkiye-Romanya siyasi ilişkilerine karşılıklı güven, müttefiklik ve stratejik ortaklık anlayışı hakimdir. Stratejik Ortaklık Belgesi, müşterek irade çerçevesinde ilişkilerimizi her boyutta ileriye taşıma amacıyla 2011 yılında imzalanmış, aynı belge çerçevesinde hazırlanan Eylem Planı 2013 yılında akdedilmiştir.

Romanya ile yakın siyasi diyalogumuz ve dostane ilişkilerimiz karşılıklı üst düzey ziyaret trafiğimize de yansımaktadır. Romanya Cumhurbaşkanı Klaus İohannis, Sayın Cumhurbaşkanımızın davetine icabetle 22-24 Mart 2016 tarihlerinde ülkemize resmi bir ziyarette bulunmuştur.

Romen mevkidaşım 22 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen KEİ 25. Kuruluş Yıldönümü Zirvesi vesilesiyle ülkemizi ziyaret etmiştir. Ayrıca, 19 Şubat 2017 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı kapsamında Münih'te ve 25 Ağustos 2017 tarihinde ise Türkiye-Romanya-Polonya Üçlü Dışişleri Bakanları toplantısı vesilesiyle Varşova'da Romen mevkidaşlarımla biraraya geldim. Ayrıca 5 Aralık 2017 tarihinde NATO Dışişleri Bakanları toplantısı çerçevesinde düzenlenen Üçlü Toplantı vesilesiyle Romen mevkidaşım ile bir görüşme gerçekleştirdim.

Romanya ile askeri ve savunma sanayi ilişkilerimiz de üst düzeydedir. 1 Aralık'ta Sayın Milli Savunma Bakanı Bükreş'i ziyaret etmiştir.

Romanya AB'ye tam üyeliğimizi her platformda ve en üst seviyede bir devlet politikası olarak desteklemektedir.

Romanya ve ülkemiz, Balkanlar'da birbirlerinin en büyük ticaret ortağıdır. 2016 yılında 4,87 milyar ABD Doları olan ikili ticaret hacmimiz 2017 yılının ilk on ayında 4,53 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır. Romanya'da 5.000 civarında aktif faaliyet gösteren Türk firması olup, Romanya'daki Türk yatırımları, üçüncü ülkeler üzerinden gelenlerle birlikte 6 milyar ABD Doları'nı aşmıştır.

Sırbistan, Balkanlar'da barış, istikrar ve refahın sağlanması bakımından kilit bir ülke konumundadır. Sırbistan'ın Türkiye-Batı Avrupa güzergâhının merkezinde bulunması, ticari ve ekonomik ilişkilerimizin yanısıra, Batı Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımız açısından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Balkanlar'da kalıcı barış ve istikrar için Sırbistan'la ilişkilere özel önem ve öncelik atfedilmektedir.

Sırbistan'la yakın ilişkilerimiz karşılıklı üst düzeyli ziyaretlerle daha da pekişmektedir. Bu kapsamda, 9-11 Ekim 2017 tarihlerinde Sayın Cumhurbaşkanımız Sırbistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Bu ziyaret vesilesiyle ülkemizle Sırbistan arasında Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin tesis edilmesine dair bir ortak bildiri imzalanmıştır. Bunun yanısıra somut işbirliği alanlarında 16 anlaşma ve protokol imzalanmıştır. Ziyaret çerçevesinde ayrıca çok sayıda işadınının katıldığı bir Türkiye-Sırbistan İş Forumu da düzenlenmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız ziyaret sırasında 11 Ekim günü Cumhurbaşkanı Vučić ile birlikte Yeni Pazar'ı ziyaret etmişlerdir. Yeni Pazar programı kapsamında Sayın Cumhurbaşkanımız Sancak bölgesindeki belediye başkanlarını ve Boşnak Ulusal Azınlık Konseyi Başkanı Süleyman Ugljanin'i kabul etmiştir. Ziyaret hem Türk basını hem Sırp ve Avrupa basınında geniş yankı bulmuştur.

Sırbistan'ın Sancak bölgesine ilişkin yaklaşımımız, bölgedeki bölünmüşlüğü ortadan kaldırılması, tarafların yakınlaştırılması ve bölgenin ekonomik kalkınmasına destek verilmesi istikametindedir. Türkiye'de çok sayıda yakını bulunan Boşnakların yaşadığı bu bölge, Türkiye ve Sırbistan tarafından bir "dostluk köprüsü" olarak değerlendirilmektedir. Sancak halkının Sırbistan toplumu ve siyaseti içindeki temsil kabiliyetinin artırılması önem arz etmektedir.

Sırbistan'la karşılıklı ticaret hacmimiz 2016 yılında, ihracatımız 582 milyon ABD Doları, ithalatımız 288 milyon ABD Doları olmak üzere, toplam 870 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılının ilk on ayında ise ikili ticaret hacmi 642 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Sırbistan'ın Avrupa yapılarıyla bütünleşme sürecini de, diğer Balkan ülkeleri için olduğu gibi, destekliyoruz. Sırbistan'ın AB'yle bütünleşmesi, bölgenin istikrar ve kalkınmasını topyekûn müspet yönde etkileyecek bir gelişme olacaktır. Sırbistan-Arnavutluk ilişkilerinde karşılıklı üst düzey ziyaretlerin ve AB çatısı altında ortak bir geleceğe vurgu yapan iyi niyet beyanlarını da memnuniyetle karşılıyoruz. Ülkemiz, AB kolaylaştırıcılığında yürütülen Belgrad-Priştine Diyalog Süreci'ni de kararlılıkla desteklemektedir.

25 Haziran 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden **Slovenya**, ülkemiz tarafından 6 Şubat 1992 tarihinde tanınmıştır. 2017 yılında diplomatik ilişkilerimizin tesisinin 25. yıldönümünü kutluyoruz. Dostumuz ve NATO Müttefikimiz Slovenya ile güçlü ilişkilerimiz bulunmaktadır. AB içerisinde ülkemize müzahir bir tutumu bulunan bu ülkeyle ilişkilerimiz 2011 yılında imzalanan anlaşma ile "stratejik ortaklık" seviyesine taşınmıştır. Slovenya Dışişleri Bakanı, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında arayan ve destek beyan eden ilk bakanlar arasındadır.

Slovenya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Karl Erjavec, resmi bir ziyarette bulunmak ve Türkiye-Slovenya Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) Toplantısı'na katılmak üzere 30-31 Mayıs 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında ikili ve heyetlerarası görüşmelerde bulunan Bakan Erjavec, dönemin KEK eşbaşkanı Gençlik ve Spor Bakanıyla birlikte 7. Dönem KEK Protokolü'nü imzalamıştır.

Önümüzdeki aylarda, Slovenya Başbakanı Miro Cerar'ın işadamları heyetiyle birlikte ülkemizi ziyaret etmesi öngörülmektedir.

Slovenya ile aramızdaki ticaret dengesi, 2005 yılından bu yana lehimize seyretmektedir. İkili ticaret hacmimiz 2015 yılında 1,15 milyar ABD Doları, 2016 yılında 1,22 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2017 Ocak-Ekim döneminde ise ihracatımız 948,6 milyon Dolar, ithalatımız ise 320,5 milyon Dolar olmak üzere 1 milyar 269 milyon Dolar seviyesine gelmiştir.

KIBRIS

Kıbrıs meselesinin, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin (BMGS) İyi Niyet Misyonu çerçevesinde, yerleşik BM parametreleri olan siyasi eşitlik ve iki kesimlilik temelinde, eşit statüde iki Kurucu Devleti haiz yeni bir ortaklık kurulması ve bu yeni ortaklığın Türkiye'nin etkin ve fiili garantisi altında kalmaya devam etmesi suretiyle kapsamlı çözümlerle neticelendirilmesine yönelik olarak ülkemiz, üzerine düşeni 2017 yılında da kararlılıkla yerine getirmiştir.

Bu çerçevede, Kıbrıs müzakerelerinde kapsamlı çözüme ulaşılması hedefiyle toplanan Kıbrıs Konferansı'nın Cenevre'de 12 Ocak 2017 tarihinde düzenlenen ilk oturumuna iştirak sağlanmıştır. Ada'daki iki tarafın, ülkemizin, Yunanistan ve İngiltere'nin katıldığı Konferans'ta AB gözlemci olarak hazır bulunmuştur. Görüşmelerde, Ada'da sürdürülen müzakerelerde üzerinde uzlaşmaya varılamamış olan konular ile "Güvenlik ve Garantiler" başlığının önümüzdeki dönemde nasıl görüşüleceği ele alınmıştır. Konferansın sözkonusu oturumunda, ülkemizin Kıbrıs meselesinin çözümündeki kararlılığı dile getirilmiş, Kıbrıs Türk tarafının siyasi eşitliğini, meşru haklarını ve güvenliğini teminat altına alacak bir çözümün önemi vurgulanmıştır. Konferansın Cenevre oturumu neticesinde ayrıca, Güvenlik ve Garantiler konusuna ilişkin teknik düzeyde faaliyet yürütecek bir Çalışma Grubunun oluşturulması, Ada'daki iki tarafın geri kalan konuları görüşmeye devam etmeleri, bunun ardından Dışişleri Bakanlarının yeniden bir araya gelmeleri, Dışişleri Bakanları toplantısında ilerleme sağlanması durumunda konferansın Başbakanlar düzeyinde toplanması

kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede tesis edilen Çalışma Grubu'nun toplantıları 18-19 Ocak 2017 tarihlerinde İsviçre'nin Mont Pelerin kasabasında düzenlenmiştir.

Müzakerelerin ulaştığı sözkonusu aşamada, GKRY Parlamentosunda, aşırı sağcı/ırkçı ELAM'ın (Ulusal Halk Cephesi), 1950 yılında Ada'daki Rumlar arasında Enosis amacıyla düzenlenen halk oylamasının Rum tarafındaki okullarda anılmasına yönelik önerdiği düzenleme 10 Şubat 2017 tarihinde kabul edilmiştir. Kıbrıs Türk tarafı, Rum lidere sözkonusu kararın iptal edilmesi çağrısında bulunarak, Rum tarafınca bir adım atılmaz ise müzakerelerin anlamını yitireceğini vurgulamıştır. Bakanlığımızca konuya ilişkin olarak yayımlanan açıklamayla Rum tarafında hâkim olduğu gözlemlenen, Kıbrıs Türklerini Ada'nın ortak sahibi görmeyen zihniyette değişiklik olmadığı sürece Kıbrıs'ta çözüm çabalarının sonuç vermesinin güçleşeceğine dikkat çekilmiştir. Sözkonusu kararın ardından Ada'daki taraflar arasında 16 Şubat 2017 tarihinde gerçekleştirilen görüşmede bir uzlaşma sağlanmamış, görüşme yarıda kalmış ve müzakereler çıkmaza girmiştir.

Müzakerelerdeki çıkmazın aşılmasını teminen BM Genel Sekreteri, Ada'daki taraflar ile New York'ta 4 Haziran 2017 tarihinde bir görüşme gerçekleştirmiştir. Genel Sekreter'in görüşmenin ardından yaptığı açıklamada, Liderlerin ve Genel Sekreter'in, Kıbrıs Konferansı'nın 12 Ocak 2017 tarihli açıklaması doğrultusunda, Konferans'ın Haziran ayında yeniden toplanması ihtiyacı üzerinde mutabık kaldıkları belirtilmiştir.

Kıbrıs Konferansı'nın ikinci oturumu 28 Haziran - 7 Temmuz 2017 tarihleri arasında İsviçre'nin Crans-Montana kasabasında toplanmıştır. Konferans'a ülkemizin yanısıra diğer Garantör devletler Birleşik Krallık ve Yunanistan, Ada'daki iki taraf ve gözlemci olarak AB katılmıştır. Ülkemiz ve Kıbrıs Türk tarafı Konferans'ta kapsamlı çözüme yönelik iradesini kuvvetle sergilemiş, buna rağmen Rum-Yunan ikilisinin uzlaşmadan uzak ve makul olmayan yaklaşımı nedeniyle görüşmelerden sonuç alınması imkânsız hale gelmiştir. BM Genel Sekreteri, taraflarla Konferans'ın son akşamı (6 Temmuz) düzenlediği akşam yemeğinin sonunda Konferans'ın sonuç alınmadan kapandığını kamuoyuna duyurmuştur.

Diğer taraftan, BM Genel Sekreteri'nin İyi Niyet Misyonu Raporu 10 Ekim 2017 tarihinde yayımlanmıştır. Sözkonusu rapora ve önümüzdeki döneme ilişkin değerlendirmelerimiz, Bakanlığımızın 11 Ekim tarihinde yayımladığı açıklamayla kaydedilmiştir. Açıklamamızda Kıbrıs Konferansı'nın geçtiğimiz Temmuz ayında sonuçsuz kalmasıyla sona eren kapsamlı müzakere sürecine dair gerçekleri açık bir şekilde yansıtmadığı görülen raporun bu haliyle beklentilerimizi karşılamaktan uzak kaldığı, Kıbrıs Türk halkına uygulanan insanlık dışı izolasyona artık son verilmesinin, Kıbrıs Türklerinin uluslararası

toplumla temaslarının önüne getirilen haksız engellerin artık kaldırılmasının zamanının geldiği vurgulanmıştır.

Gelinen aşamada, BM Genel Sekreteri'nin ilgili taraflara önerdiği şekilde müzakerelerin özüne ve geleceğine ilişkin olarak KKTC makamlarıyla bilistişare bir durum değerlendirmesi yapılmaktadır. Kıbrıs Türklerinin maruz kaldığı haksız izolasyonun sürüp sürmeyeceği bu değerlendirmemizde belirleyici olacaktır.

Kıbrıs meselesinde 2017 yılı içerisinde dikkat çeken diğer bir gelişme, GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki tek taraflı hidrokarbon çalışması teşebbüsünü sürdürmesi olmuştur. Rum tarafı 24 Mart 2016 tarihinde yaptığı resmi bir açıklamayla sözde münhasır ekonomik bölgesindeki 6, 8 ve 10 numaralı sahaları kapsayan yeni bir uluslararası hidrokarbon arama ruhsat ihalesine çıktığını duyurmuştu.

Rum Yönetimi, 2017 yılı Nisan ayında, 6 numaralı saha için ENI-Total ortaklığıyla, 8 numaralı saha için ENI'yle ve 10 numaralı saha için Exxon Mobil - Qatar Petroleum ortaklığıyla keşif ve üretim sözleşmeleri imzalanmıştır. Ülkemiz gerek kendi kıta sahanlığındaki hak ve çıkarlarını korumak için her türlü tedbiri almakta, gerek Kıbrıs Türk tarafına desteğini sürdürmektedir. GKRY'nin bu alanlarda Kıbrıs Türklerinin meşru haklarının hilafına sürdürdüğü faaliyetlere hiçbir şekilde göz yumulmayacağı, sözkonusu faaliyetlere KKTC Hükümeti ile eşgüdüm içerisinde gereken karşılığın verileceği her vesileyle muhataplarımıza bildirilmektedir. Nitekim, GKRY ile anılan şirketler arasında Nisan ayında imzalanan sözleşmelerin ardından Barbaros Hayreddin Paşa gemimiz bölgeye gönderilerek sismik inceleme faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Doğu Akdeniz'de ülkemizin ve Kıbrıs Türklerinin hak ve çıkarlarının korunmasına yönelik adımlar, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığımızla eşgüdüm halinde atılmaya devam edilecektir.

Anavatan ve Garantör ülke olarak, Kıbrıs konusunun çözümü çabalarını KKTC makamlarıyla yoğun bir istişare ve işbirliği içinde yürütmekteyiz. Bu çerçevede, yıl boyunca düzenlenen karşılıklı ziyaretler ile ikili ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi, müzakere sürecinde içinde bulunulan aşamaya dair görüş alışverişinde bulunulması mümkün olmuştur.

2017 yılı içerisinde gerçekleştirdiğim KKTC ziyaretlerimde Cumhurbaşkanı Sayın Akıncı ile müzakere sürecine dair ayrıntılı temaslarda bulundum. Ayrıca, Dışişleri Bakanı Sayın Tahsin Ertuğruloğlu başta olmak üzere, KKTC Hükümeti yetkilileri ile ikili ilişkilerimizin daha ileri bir seviyeye ulaştırılması için yapılabilecekler konusunda görüş alışverişi gerçekleştirdik.

Ülkemiz ile KKTC arasında gerçekleşen ziyaretler, Kıbrıslı Türk kardeşlerimizle fikir ve inanç birliğimizin güçlenerek sürdüğünün teyit edilmesi bakımından yararlı olmuştur.

Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik çabalar devam ederken, Kıbrıs Türk halkına uygulanan haksız kısıtlamaların kaldırılması yönündeki gayretimiz her platformda sürdürülmektedir. Bu bağlamda, yurtdışındaki KKTC Temsilciliklerinin etkinliğinin ve sayısının artırılması yoluyla KKTC'nin uluslararası alanda daha görünür hale getirilmesi büyük önem arz etmekte olup, bu doğrultudaki çalışmalarımız devam etmektedir. KKTC'nin Gaziantep, Antalya ve Trabzon Başkonsolosluklarının da açılmasıyla, KKTC Temsilciliklerinin sayısı 27'ye yükselmiştir. Sözkonusu Temsilciliklerin 15'i 2002 yılından sonra açılmıştır.

KKTC'nin uluslararası konumunun güçlendirilmesi ve özellikle uluslararası örgütlerdeki konumunun ileriye taşınması yönündeki çabalara sağladığımız destek 2017 yılında da sürdürülmüştür. İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) "Kıbrıs Türk Devleti" adıyla gözlemci üye olan KKTC'nin, İİT'de en etkin şekilde temsilinin sağlanması önceliklerimiz arasında yer almış, KKTC yetkililerinin 2017 yılında düzenlenen İİT toplantılarına etkin katılımları desteklenmiştir.

Bu çerçevede, KKTC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ersan Saner 8-9 Şubat tarihlerinde, İİT'nin Aile Değerlerini ve Evlilik Kurumunu Koruma Toplantısı'na ve 10-11 Temmuz tarihlerinde İİT Dışişleri Bakanları Konseyi Toplantısı'na; KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı Sunat Atun 10-11 Eylül tarihlerinde İİT'nin Bilim ve Teknoloji Zirvesi'ne, KKTC Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu ise BM 72. Genel Kurulu kapsamında 22 Eylül tarihinde düzenlenen İİT Dışişleri Bakanları Yıllık Eşgüdüm Toplantısı'na katılmışlardır.

2012 yılından bu yana "Kıbrıs Türk Devleti" adıyla Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na (EİT) gözlemci üye olan KKTC, EİT çerçevesinde bu yıl içinde düzenlenen bazı faaliyetlere de katılım sağlamıştır. Bu çerçevede İslamabad'da 1 Mart tarihinde düzenlenen 13. EİT Zirvesi'ne KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı, bu kapsamda 28 Şubat tarihinde düzenlenen 22. Bakanlar Konseyi Toplantısı'na ise KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı Sunat Atun katılmışlar; ayrıca KKTC Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu, 19 Eylül tarihinde BM 72. Genel Kurulu vesilesiyle düzenlenen EİT Gayriresmi Bakanlar Konseyi Toplantısı'na iştirak etmiştir. Aralık ayında da KKTC'de teknik düzeyde iki ayrı EİT etkinliğinin düzenlenmesi planlanmaktadır.

KKTC makamları ülkemizin evsahipliğinde düzenlenen uluslararası toplantılara da iştirak sağlamış, KKTC Cumhurbaşkanı 4-6 Nisan tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen ve Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya Cumhurbaşkanlarının ve

birçok ülkenin muhtelif düzeylerdeki temsilcilerinin katıldığı Avrasya Ekonomik Zirvesi'ne katılmıştır.

2017 yılı içinde KKTC makamları, ülkenin uluslararası görünürlüğünü artırmak ve müzakere süreci hakkında Kıbrıs Türk tarafının görüşlerini doğrudan iletmek amacıyla yurtdışında temaslarda bulunmuşlardır. Bu çerçevede KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı AB yetkilileriyle temaslarda bulunmak üzere 5 Nisan'da Brüksel'e seyahat ederek AB Komisyonu Başkanı Juncker ve AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Mogherini ile görüşmüştür. Cumhurbaşkanı Akıncı ayrıca BM 72. Genel Kurulu kapsamında BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ile biraraya gelmiş, Sosyalist Enternasyonal Toplantısı'na hitap etmiştir. Genel Kurul kapsamında KKTC Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu ise Umman Dışişleri Bakanı Alawi ve İİT Genel Sekreteri ile ikili temasta bulunmuştur.

Türkiye, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da Kıbrıs Türkü'nün onurlu varoluş mücadelesinde daha da güçlenmesi ve devlet kapasitesinin geliştirilmesine, ekonomisinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme ortamına kavuşmasına yönelik adımların atılması doğrultusundaki çabalara destek vermeye devam edecektir.

Kıbrıs Türkü'nün ekonomik açıdan daha güçlü bir düzeye gelebilmesi için KKTC Hükümeti'nin başarıyla sürdürmekte olduğu çabalar ülkemizde desteklenmekte, sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapının temellerini güçlendirmek yönünde birlikte çaba sarfedilmektedir. Bu hususta özellikle son dönemde alınan olumlu neticeler Kıbrıs Türkü'nün geleceğe daha güvenle bakması açısından umut vericidir.

Bu bağlamda, 27 Mayıs 2016 tarihinde imzalanan ve 2016-2018 yıllarını kapsayan Sürdürülebilir Ekonomiye Geçiş Programı'nın etkin ve hassas bir şekilde uygulanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca, "2017 Yılı Türkiye Cumhuriyeti Kaynaklarından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Sağlanan Kredinin Kullanımına İlişkin Protokol" de Ocak 2017 tarihinde ülkemiz ile KKTC arasında imzalanmış olup Şubat ayı itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Türkiye haricinde doğrudan ticaret hakkı dahi elinden alınan KKTC'nin Doğu Akdeniz'de bir barış, istikrar ve ekonomik refah ülkesi olarak yükselmesi öncelikli hedefimizdir. Bu hedef doğrultusunda, altyapı yatırımlarının yanısıra, insan kaynaklarının gelişmesi, ayrıca turizm ve eğitim gibi öncü sektörlerdeki dışa açılım için de kardeş Kıbrıs Türk halkını desteklemeyi sürdüreceğiz.

YUNANİSTAN

Yunanistan'la üst düzey diyaloga önem veriyor, bu çerçevede ilişkilerimizi olumlu gündem temelinde ilerletmeyi ve aramızdaki sorunlara karşılıklı anlayış çerçevesinde çözüm bulmayı hedefliyoruz.

İki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinde, 2010 yılında kurulan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi (YDİK) mekanizması önemli rol oynamıştır. 8 Mart 2016 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilen 4. YDİK Toplantısı'nda imzalanan 6 belgeyle beraber YDİK sürecinde imzalanan belge sayısı 54 olmuştur. Gelecek YDİK Toplantısı'nın da 2018 yılı içerisinde Selanik'te yapılması öngörülmektedir.

Son dönemde iki ülke arasındaki üst düzey temas ve ziyaretler ivme kazanmış olup, Sayın Başbakanımızın 19 Haziran 2017 tarihinde Yunanistan'a yaptığı ziyareti, Bakan seviyesinde karşılıklı gerçekleştirilen çeşitli ziyaretler izlemiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanı Kocias da, davetime icabeten 23-24 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemize bir çalışma ziyaretinde bulunmuştur.

İki ülke arasında 1952 yılından beri Devlet Başkanı düzeyinde resmi bir ikili ziyaret olmaması, iki ülke arasındaki üst düzey diyalog süreciyle uyumlu değildi. Yunanistan Cumhurbaşkanı Pavlopoulos, 22 Mayıs 2017'de İstanbul'da Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Zirvesi'ne katılmak üzere ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımızın 7-8 Aralık 2017 tarihlerinde Yunanistan'a yaptıkları resmi ziyaret ile üst düzeyli diyalog zincirindeki önemli bir boşluk giderilmiştir.

YDİK süreciyle beraber başta ticaret, ekonomi, ulaştırma ve turizm alanlarında olmak üzere çeşitli alanlarda işbirliğimiz ivme kazanmıştır. Diğer taraftan, Yunanistan'daki ekonomik kriz koşullarının da etkisiyle ticaret hacmi, 2016 yılında bir önceki yıla göre %20 oranında gerileyerek, 2,60 milyar ABD Doları olmuştur. İkili ticari ilişkilere ivme kazandırılması ve 2013 yılında yapılan İkinci YDİK Toplantısı'nda ortak hedef olarak belirlenen 10 milyar ABD Doları seviyesinde ticaret hacmine ulaşılması için çalışmalarımız sürmektedir. YDİK toplantıları sırasında düzenlenen İş Forumları da, ticari ve ekonomik işbirliğimizin geliştirilmesi çalışmalarına katkı sağlamaktadır.

Olumlu gündemin ilerletilmesi çalışmalarımız çerçevesinde ulaştırma alanı önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu çerçevede, İzmir ve Selanik arasında yük ve yolcu taşımacılığı yapacak gemi seferlerinin başlatılması ile İstanbul-Selanik hızlı tren hattının kurulması amacıyla yönelik projelerin hayata geçirilmesi amacıyla iki ülke makamları tarafından çalışmalar sürdürülmektedir. İpsala-Kipi sınır kapısında ikinci bir karayolu köprüsü inşası da gündemdeki diğer bir

önemli projedir. Ayrıca, Türk Hava Yolları ve diğer havayolları şirketleri iki ülke arasında düzenli uçuşlar gerçekleştirmekte olup, haftalık sefer sayısı 52'dir.

Türkiye ile Yunanistan arasında halktan halka temaslar da artmaya başlamıştır. 2016 yılında ülkemizden Yunanistan'ı ziyaret eden turist sayısı 785.905, Yunanistan'dan ülkemize gelen turist sayısı ise 593.150 olmuştur. Ülkemizden Yunanistan'a turist sayısının artmasına, ülkemize yakın bazı Yunan Adalarına seyahat için kolaylaştırılmış vize prosedürü uygulanması da katkı sağlamaktadır. Midilli, Sakız, Sisam, Rodos, İstanköy, Meis ve Sömbeki Adalarını kapsayan ve 2012 yılında yürürlüğe konulan sözkonusu uygulama, 2017 yılında 1 Nisan-30 Eylül dönemini kapsayacak şekilde hayata geçirilmiştir.

Selanik Atatürk Evi Müzesi de, Yunanistan'ı ziyaret eden vatandaşlarımızın ilgi odağı olmaya devam etmektedir. Bu çerçevede, Atatürk Evi, 2017 yılı Ocak-Kasım döneminde 120.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

Yunanistan'la Ege Denizi'nden kaynaklanan sorunlara çözüm bulunmasına yönelik gayretlerimiz de sürmektedir. Yunanistan'la son dönemde tesis edilen diyalog sürecinin, esasen ülkelerimiz arasındaki sorunların çözümüne katkıda bulunması hedeflenmektedir. Bu çerçevede Hükümetimizin amacı, Ege Denizi'nin, Türkiye ile Yunanistan arasında bir dostluk ve işbirliği denizi haline gelmesidir. Bu anlayışla, Ege meselelerine ulusal çıkarlarımızdan ödün vermeden, uluslararası hukuka uygun biçimde ve ülkemizin meşru hakları ve hayati çıkarları doğrultusunda kalıcı ve adil çözümler bulunması hedeflenmektedir.

Bilindiği üzere, Ege sorunları konusunda Yunanistan'la iki temel diyalog kanalımız mevcuttur. Bunlardan ilki, 2002 yılında başlatılan ve tüm Ege sorunlarının çözümü için kapsamlı bir çerçeve üzerinde mutabakata varılmasını amaçlayan istikşafi görüşmelerdir. Hükümetimiz bu süreçte ilerleme kaydedilmesi için gerekli siyasi iradeye, kararlılığa ve samimiyete sahiptir.

Yunanistan'la Ege konusunda sürdürdüğümüz ikinci diyalog kanalı ise Güven Artırıcı Önlemler sürecidir. Bu süreçte bugüne kadar 29 önlem kabul edilmiştir. Bunlar, Ege'de istenmeyen gerginliklerin önlenmesini hedeflemekte olup, aynı zamanda iki ülke askeri makamlarının birbirlerini daha iyi tanımalarına ve işbirliği yapmalarına yöneliktir.

Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın batısında kalan deniz alanlarında meşru hak ve çıkarlarının bulunduğu bir vakıadır. Ülkemiz bölgedeki kıta sahanlığının dış sınırlarını BM'de kayda geçirmiş ve bu bağlamdaki meşru hak ve çıkarlarını korumak için gerekli tedbirleri almış bulunmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve

çıkarlarını dikkate almadan atılacak adımların ne hukuki açıdan bir geçerliliği, ne de bölgede gerginliği artırmak dışında bir işlevi olacaktır. Doğu Akdeniz'e kıyıdaş bazı ülkelerin son dönemde aralarında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunda yürütmekte olduğu işbirliği süreçleri tarafımızdan dikkatle takip edilmektedir. Hükümetimiz, bölgedeki gelişmelerin seyrine göre ilave tedbir ve uygulamaları devreye sokmaya da hazırdır.

Yunanistan'la ikili ilişkilerimizin gündeminde, iki ülkede yaşayan azınlıklarımızla ilgili konular da önemli yer tutmaktadır. Hükümetimiz tarafından son yıllarda, başta eğitim ve dini özgürlükler alanlarında olmak üzere, Rum kökenli vatandaşlarımızın taleplerinin karşılanmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır.

Diğer taraftan, Batı Trakya Türk Azınlığı ile Onikiadalarda yaşayan soydaşlarımız özellikle eğitim ve dini özgürlükler alanlarında geriye giden uygulamalara maruz bırakılmaktadırlar. Her vesileyle, Yunanistan'daki soydaşlarımızın ikili ve uluslararası antlaşmalarla güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlandırılması yönündeki beklentimiz Yunan makamlarına iletilmektedir.

Ayrıca, bölgeye yapılan üst düzey ziyaretler vesilesiyle de soydaşlarımıza verilen destek vurgulanmaktadır. Sayın Başbakanımız, 19 Haziran 2017 tarihinde Atina'daki resmi programlarının ardından Batı Trakya'ya geçerek soydaşlarımızla iftarda biraraya gelmiş ve ülkemizin Türk Azınlığına desteğini vurgulamıştır. Başbakan Yardımcımız Sayın Hakan Çavuşoğlu, 2-3 Kasım 2017 tarihlerinde Atina'daki temaslarını müteakiben Batı Trakya'ya geçmiştir. Son olarak, Sayın Cumhurbaşkanımız, Yunanistan'a yaptığı resmi ziyaret kapsamında 8 Aralık 2017 tarihinde Gümölcine'de soydaşlarımızla biraraya gelip, ülkemizin desteğini yinelemiştir.

Batı Trakyalı heyetleri de, ülkemizde konuk ediyor ve desteğimizi yineliyoruz. Bu çerçevede, Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu heyetini 12 Ekim 2017 tarihinde ülkemizde ağırladık.

BM, Avrupa Konseyi, AGİT ve İslam İşbirliği Teşkilatı gibi bölgesel ve uluslararası platformlarda da soydaşlarımızın sorunlarını dile getiriyor ve çözüm beklentimizi aktif şekilde dile getiriyoruz.

İkili ilişkilerimizin gündeminde yer alan diğer bir konu ise, Yunanistan'daki Türk-Osmanlı kültürel mirasının korunup gelecek kuşaklara miras bırakılmasıdır. Bu kapsamda, iki ülkedeki kültürel mirasın karşılıklı olarak korunmasına yönelik işbirliği önerilerimiz, çeşitli vesilelerle Yunanistan makamlarına iletmeye devam olunmaktadır.

Yunanistan ile diyalog yoluyla ilişkilerimizi geliştirmek ve aramızdaki mevcut bazı sorunlara çözüm bulabilmek için çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

ORTA DOĞU

Filistin Meselesi, Ortadoğu'da istikrarın teminin önündeki en büyük engellerden biri olmayı sürdürmektedir. Türkiye, **Filistin-İsrail** ihtilafına müzakereler yoluyla adil, kapsamlı ve kalıcı bir çözüm getirilmesini ve 1967 sınırları dâhilinde, başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız, egemen ve coğrafi bütünlüğe sahip bir Filistin Devleti'nin vücut bulmasını desteklemektedir.

İşgalin daha da ağırlaştırdığı zorlu koşullarda hayatını sürdürmeye çalışan Filistinlilerin karşı karşıya kaldığı tarihi adaletsizlik iki devletli çözüm çerçevesinde giderilmediği müddetçe bölgede barış ve istikrarın sağlanması mümkün değildir.

Hâlihazırda Filistin Devleti 137 ülke tarafından tanınmış olup, Filistin makamlarının bu sayıyı arttırma yönündeki çabalarına desteğimiz sürmektedir.

Filistin'in uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin güçlendirilmesi ve bu kuruluşlara üye olması için ülkemizce verilen desteğin de neticesinde 2017 Eylül ayında Filistin'in Interpol'e üye olması sağlanmıştır.

Türkiye İsrail-Filistin ihtilafına kalıcı çözüm bulunması amacıyla yürütölen çalışmalara desteğini 2017 yılında da etkin biçimde sürdürmüştür. Fransa'nın girişimi üzerine Paris'te 2017 Ocak ayında düzenlenen Ortadoğu Barış Konferansı'na katılarak bu yöndeki desteğimizi dile getirdik.

İsrail'in, tüm İslam Âlemi bakımından büyük hassasiyet taşıyan Harem-i Şerif'e yönelik mütecaviz girişimlerini sürdürmesi ve Kudüs ve Batı Şeria'daki yasadışı yerleşimlerde ilave konutlar inşa etme yönünde aldığı kararlar karşısında tepkimizi güçlü biçimde ortaya koymakta ve İsrail'in barış zeminini ve iki devletli çözüm imkânını tahrip eden bu kışkırtıcı eylemleri durdurması yönündeki uluslararası çabalara destek vermekteyiz.

İsrail'in 14 Temmuz'da yaşanan hadisenin ardından Harem-i Şerif'i giriş ve ibadete kapatması, bilahare ibadete açmasının ardından da bazı ilave kısıtlamalarda ısrar etmesi üzerine Sayın Cumhurbaşkanımız Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas'ı arayarak ülkemizin desteğini bir kez daha ifade etmiş; aynı gün İsrail Cumhurbaşkanı Reuben Rivlin'i arayarak, Harem-i Şerif'teki tüm ilave kısıtlamaların kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Sayın

Cumhurbaşkanımız 22 Temmuz günü İslam Zirvesi Dönem Başkanı sıfatıyla bir açıklama da yaparak İslam Âlemi'nin Kudüs'ün ve Harem-i Şerif'in kutsiyetinin muhafazası hususundaki kararlılığını vurgulamıştır. Ayrıca, ülkemizin çağrısı üzerine İİT İcra Komitesi 1 Ağustos günü İstanbul'da olağanüstü bir toplantı gerçekleştirmiştir. Kudüs halkının barışçı mücadelesi ve İslam Âlemi'nin sergilediği kararlılık neticesinde tüm ilave kısıtlamalar kaldırılmıştır.

ABD Başkanı Donald Trump'ın 6 Aralık günü yaptığı açıklamayla Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdığını ve ABD Büyükelçiliği'ni Tel Aviv'den Kudüs'e taşıyacaklarını açıklamasının ardından, Sayın Cumhurbaşkanımız, 6 Aralık günü İİT Zirve Dönem Başkanı sıfatıyla Dünya Kamuoyu'na çağrı yayınlarak açıklamanın hükümsüz, hukukdışı ve BM Kararları'na aykırı olduğunu belirtmiş ve açıklamayı reddederek kınamıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız sözkonusu çağrıyla birlikte İİT üyesi ülke Devlet Başkanlarına gönderdiği mektuplarla 13 Aralık 2017 günü İstanbul'da Kudüs konusundaki gelişmeleri ele almak üzere toplanacak Olağanüstü İslam Zirvesi için davette bulunmuştur.

Sayın Cumhurbaşkanımızın çağrısı üzerine Kudüs konulu İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Devlet ve Hükümet Başkanları Olağanüstü Zirvesi ülkemizin evsahipliğinde "Kudüs ile Dayanışma için Birlikte Hareket" temasıyla 13 Aralık 2017 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

ABD Başkanı Trump'ın beyanatını yaptığı 6 Aralık gününün akşamında Sayın Cumhurbaşkanımızın imzaladıkları davetiyelerin gönderilmesiyle başlayan bir süreçte çok kısa süre içinde düzenlenmesine karşın Olağanüstü Zirve'ye 18 Cumhurbaşkanı, 1 Cumhurbaşkanı Yardımcısı, 3 Meclis Başkanı, 5 Başbakan ve 26 Dışişleri Bakanı katılım sağlamıştır.

İİT Olağanüstü Zirvesi sonunda Nihai Bildirge ve İstanbul Deklarasyonu kabul edilmiştir.

Zirve neticesinde, henüz tanımamış ülkelere Filistin Devleti'ni tanımaları çağrısında bulunulmuş, Doğu Kudüs, Filistin Devleti'nin işgal altındaki başkenti olarak ilan edilmiştir.

Filistin Davası'na verdiğimiz destek Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın Sayın Cumhurbaşkanımızın davetlisi olarak 27-29 Ağustos 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyareti sırasında bir kez daha en üst düzeyde teyit edilmiş, Harem-i Şerif de dâhil olmak üzere son gelişmeler ve Filistinli kardeşlerimiz arasında birlik sağlanması çabaları ele alınmıştır. Ziyareti izleyen dönemde Fatah ve Hamas yetkilileri arasında yapılan görüşmeler çerçevesinde 12 Ekim'de taraflar

arasında bir iç uzlaşma anlaşmasının imzalanması ülkemizce de memnuniyetle karşılanmıştır. Filistinli kardeşlerimizle konu hakkında yaptığımız temaslarda bölgede barış ve istikrar bakımından elzem gördüğümüz Filistin ulusal uzlaşma sürecinin başarıyla ilerletilmesi için tüm Filistinli kardeşlerimize desteğimizi sürdüreceğimiz kaydedilmiştir.

Öte yandan, İsrail'in 2016 yılı Aralık ayında kabul edilen 2334 sayılı BMGK kararını ve uluslararası hukuku hiçe sayarak Batı Şeria ve Kudüs'te yasadışı yerleşimleri genişletme yönünde aldığı kararlar karşısındaki tepkimizi de kararlı ve güçlü biçimde ortaya koymakta ve uluslararası toplumu, İsrail'in kalıcı barış perspektifini ortadan kaldırmaya yönelik bu kışkırtıcı eylemlerinin durdurulmasını teminen harekete geçmeye çağırırmaktayız. İsrail Hükümeti'nin 2017 yılı başından bu yana yasadışı yerleşimlerde binlerce yeni konut inşasına onay verme maksadıyla aldığı kararlar da bu çerçevede Bakanlığımızca yapılan açıklamalarla kınanmıştır.

Türkiye Filistin halkıyla dayanışması çerçevesinde bir yandan Batı Şeria ve Gazze'deki insani koşulların iyileştirilmesi için ikili planda ve çok taraflı zeminlerde Filistinli kardeşlerimize yardım eli uzatırken, diğer yandan da Filistin'in ekonomik kalkınması için çabalarını sürdürmektedir.

2016 yılında gönderilen iki ayrı sevkiyata ilaveten bu yıl Ramazan Bayramı öncesinde Gazze'ye 10.000 tonluk üçüncü bir insani yardım sevkiyatı ulaştırılmıştır. TİKA, AFAD ve Kızılay başta olmak üzere çeşitli kurumlarımız Filistin'e destek faaliyetlerinde görev almaktadır.

Ülkemiz 2014 yılından bugüne dek 146 milyon ABD Doları tutarında yardımda bulunmuştur. Taahhütlerimiz çerçevesinde Filistin bütçesine, bu yıl içerisinde 10 milyon ABD Doları doğrudan katkı sağlanmasına ilişkin anlaşma tamamlanmış olup, önümüzdeki günlerde bu kaynağın aktarılması mümkün olacaktır.

Ayrıca Gazze'de inşaatı bitirilen 180 yataklı Türkiye-Filistin Dostluk Hastanesi'nin tıbbi donanımı da montaj aşamasındadır. İsrail'in 2014 yılındaki müdahalesinin ardından Gazze'de evlerini kaybedenler için 320 kalıcı konutun inşası da tamamlanmış olup, konutlar Gazzeli ihtiyaç sahibi ailelere teslim edilmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Batı Şeria'nın Cenin kentinde 900 dönümlük bir arazi üzerinde kurmayı planladığı ve 5 bin kişiyi istihdam edecek Sanayi Bölgesi'nin Filistin ekonomisine önemli katkı sağlamasını ve Türkiye-Filistin ekonomik işbirliğinin ana merkezi haline gelmesini öngörmekteyiz. Kardeş Filistin'e sağlamakta olduğumuz yardımların, Filistin ekonomisinin

güçlendirilmesine hizmet etmesiyle, ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin artmasını arzulamaktayız.

Önümüzdeki dönemde uluslararası toplumun en önemli sorumluluğu, Gazze'nin yaralarının sarılması, bölgeye yeterli insani yardım sağlanması ve Filistin'in sürdürülebilir ekonomik kalkınmasının temini doğrultusunda çaba göstermek olacaktır. Hâlihazırda Başkan Yardımcılığını üstlendiğimiz ve önümüzdeki yıl Temmuz ayında Başkanlığını devralacağımız Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA) bünyesinde de bu yöndeki çalışmalara öncülük etmeyi sürdüreceğiz.

2016 Haziran ayında varılan mutabakat neticesinde **İsrail**'le ikili diplomatik ilişkiler mutat işleyişine geri dönmüş, bu çerçevede Büyükelçiler karşılıklı olarak göreve başlamıştır. İkili ticaret hacmi 2016 yılında 4.4 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş olup, ülkemize gelen turist sayısı %25 artışla 280.000 düzeyine ulaşmıştır. Türk havayolu firmaları Tel Aviv'e haftada 100'ün üzerinde sefer gerçekleştirmektedir. İsrail tarafıyla ilişkilerimiz Filistin Meselesi bağlamındaki hassasiyetlerimizi ve bu çerçevedeki görüş ve uyarılarımızı ifade etmek için de platform vazifesi görmektedir.

Türkiye ile **Ürdün** arasındaki ilişkiler köklü bir geçmişe sahiptir. Ülkemiz Ürdün'ün istikrarı ile refahına önem atfetmekte ve ilişkilerini her alanda geliştirmeyi arzulamaktadır. İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 70. yıldönümünü idrak ettiğimiz 2017 yılında Ürdün'le temaslarımız her düzeyde hız kazanmıştır.

Ürdün Başbakanı ve Savunma Bakanı Hani Mulki'nin Mart ayında ülkemizi ziyaretiyle yakalanan ivme neticesinde Ürdün'le siyasi ve teknik düzeydeki temaslarımız sıklaşmış, Sayın Cumhurbaşkanımızın Ağustos ayında Kral Abdullah'ın davetine icabetle Ürdün'ü ziyaretinin ardından 6 Aralık 2017 tarihinde Kral Abdullah ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret aynı gün ABD Yönetimi Kudüs'ün statüsüne ilişkin olarak yapılan açıklama bağlamında İİT Zirve Dönem Başkanı Türkiye ile Arap Ligi Dönem Başkanı Ürdün'ün Kudüs'ün statüsünün muhafazası konusundaki kararlılığımızı vurgulamaları bakımından da önem taşımıştır. Kral II. Abdullah Kudüs konusunda ülkemizin çağrısı üzerine 13 Aralık günü İstanbul'da toplanan İİT Olağanüstü Zirvesi'ne de değer İslam Alemi liderleriyle birlikte iştirak etmiştir.

Hem Suriye, hem de Irak'la sınırdaş yegâne iki ülke olan Türkiye ve Ürdün arasındaki işbirliği ve diyalogun güçlenmesinin bölgesel istikrar ve barışa da katkı yapacağını düşünüyor, bu anlayışla ilişkilerimize önem atfediyoruz. Terörizm ve göç gibi ortak tehdit ve sorunlar karşısında da işbirliği ve eşgüdüm içerisinde hareket ediyoruz.

Ürdün ile ticari ve ekonomik ilişkilerimizi de güçlendirmek istiyoruz. İki ülke arasında yürürlükteki Serbest Ticaret Anlaşması'nın (STA) ve Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması'nın sunduğu imkânlardan da istifadeyle Ürdün'le 800 milyon ABD Doları düzeyindeki ticaretimizi ve karşılıklı yatırımları artırmak için çalışıyoruz.

Kapsamlı altyapı yatırımlarına ihtiyaç duyan Ürdün, müteahhitlik firmalarımız için de önemli bir potansiyel sunmaktadır. Firmalarımızın 2000 yılından bu yana Ürdün'de aldıkları işlerin 2,5 milyar ABD Doları'na ulaşan toplam proje değerinin önümüzdeki dönemde artacağını öngörüyoruz. Ürdün'ün ülkemizin Orta Doğu'yla ticari ilişkilerinde bir lojistik üssü olarak önemli fayda sağlayabileceğini değerlendiriyor ve bu bağlamda Akabe başta olmak üzere Ürdün'ün çeşitli bölgelerindeki yatırımlarımızın artırılmasını teşvik ediyoruz.

SURİYE

Suriye'de Mart 2011'de başlayan olaylar büyük bir ihtilafa dönüşmüştür. 911 km. kara sınırına sahip olduğumuz Suriye'nin içinde bulunduğu ihtilaf, bugüne kadar çok sayıda masum insanın hayatına mal olmuş ve ülkemizi önemli sorumluluk ve sınamalarla karşı karşıya bırakmıştır.

Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve birliğinin korunması, ülkede akan kanın durması ve Suriye halkının meşru taleplerinin karşılanmasına yönelik siyasi dönüşüm sürecinin barışçı şekilde sonuçlandırılması, Suriye'deki gelişmeler karşısında ülkemizin ilk günden bu yana izlediği politikanın temel parametrelerini oluşturmaktadır.

İhtilaf çerçevesinde rejimin mezhepçilik ve etnik ayrımcılığa dayalı politikaları bölgesel istikrarsızlığı tetiklemekte, risk ve tehditlerin yeni bir boyut kazanmasına sebep olmaktadır. Bu politikalar nedeniyle bölgede DEAŞ ve diğer aşırılık yanlısı gruplar zemin kazanmıştır. DEAŞ'ın bölgesel ve uluslararası barışı tehdit eder noktaya ulaşması, bu sorunla küresel mücadeleyi gerektirmiş ve ABD'nin öncülüğünde DEAŞ'la Mücadele Uluslararası Koalisyonu kurulmuştur.

DEAŞ meselesi Türkiye için öncelikli bir ulusal güvenlik tehdididir. Başından bu yana Uluslararası Koalisyon'un aktif bir üyesi olan Türkiye, Koalisyon'un harekâtına milli imkân ve yetenekleriyle katkı sağlamaktadır. 24 Temmuz 2015 tarihinden itibaren de Türk Silahlı Kuvvetleri, Birleşmiş Milletler (BM) Şartı'nın 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkı temelinde ve ilgili BM Güvenlik Konseyi kararları gereğince Suriye içindeki belirli DEAŞ unsurlarını

hedef almış, Suriye topraklarından ülkemize gelen saldırılara angajman kuralları çerçevesinde mukabele etmiştir.

Türkiye bu çerçevede 24 Ağustos 2016 tarihinde DEAŞ'la Mücadele Uluslararası Koalisyonu hava unsurlarının da desteğiyle Suriye'de Fırat Kalkanı Harekâtı'nı (FKH) başlatmıştır. Harekât kapsamında TSK unsurlarının destek verdiği Özgür Suriye Ordusu, 243 yerleşim birimini kapsayan toplam 2.015 km²'lik alanda kontrolü sağlamış, 2.647 DEAŞ mensubunu etkisiz hale getirmiştir. 29 Mart 2017 tarihinde başarıyla tamamlandığı ilan edilen FKH, BM Şartı'nın 51. maddesinden kaynaklanan meşru müdafaa hakkı temelinde yürütülmüştür. Esasen, BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları (1373, 2170 ve 2178) terörle ve özellikle DEAŞ'la mücadelede ülkelere sorumluluk yüklemektedir.

Ülkemiz bir yandan rejimin zulmünden ve DEAŞ ile diğer terör örgütlerinin eylemlerinden kaçan Suriyelilerin yaralarının sarılması için gerekli yardımı sağlamakta, diğer yandan da Suriye'deki ihtilafın en kısa zamanda barışçı şekilde sona erdirilmesi ve bölgede aşırı ve terörist örgütlerin yayılmasının önlenmesi amacıyla uluslararası toplumla işbirliği ve eşgüdüm halinde girişimlerini devam ettirmektedir.

İhtilafa barışçı çözüm bulunabilmesi amacıyla bugüne kadar yürütülen tüm uluslararası girişimlerde aktif olarak yer alan Türkiye, Suriye'de yaşanan şiddetin daha da tırmanmasını ve komşu ülkelere yayılmasını engellemek amacıyla çözüm sürecini olabildiğince hızlandırmak yönünde gerekli her türlü çabayı sarfetmektedir. Ülkemiz ihtilafa siyasi çözüm bulunması amacıyla Viyana toplantılarının zeminini hazırlamış ve Suriye konusunda fikirdaş ülkelerle ve Uluslararası Suriye Destek Grubu üyesi ülkelerin katılımıyla düzenlenen toplantılara iştirak ederek gerekli yönlendirmelerde bulunmuştur. Öte yandan, 18 Aralık 2015 tarihinde BM Güvenlik Konseyi ilk defa siyasi çözüm yolunda belli bir takvim öngören bir karar almıştır. Suriye'de siyasi geçişin çerçevesini belirleyen 2012 Cenevre Bildirisi'ni temel alan 2254 sayılı bu karar kapsamında, muhalefet ve rejim heyetlerinin BM'nin arabuluculuğunda Cenevre'de biraraya gelmesi öngörülmüştür.

Türkiye'nin yürüttüğü yoğun diplomasi trafiği neticesinde Aralık 2015'te Riyad'da yapılan Suriye muhalefeti toplantısı sonucunda oluşturulan Müzakere Yüksek Kurulu'nun temsilcileri Ocak 2016'dan bu yana Cenevre'de BM arabuluculuğunda yürütülen dolaylı görüşmelere Suriye muhalefeti temsilen katılmaktadır.

Suriye'de ihtilafın çözülmesine matuf siyasi süreç (Cenevre süreci) 2016 yılı başında canlandırılmış; ancak, rejimin yoğun saldırıları ve siyasi geçiş

meselesini görüşmeyi reddetmesi nedeniyle BM arabuluculuğunda yürütülen müzakereler üçüncü turun (13-27 Nisan 2016) ardından kesintiye uğramıştır. Uluslararası Suriye Destek Grubu'nun girişimiyle ABD ve RF öncülüğünde Şubat 2016'da tesis edilen ateşkes, rejim ve destekçilerinin sistematik ihlalleri ve sivillere yoğun saldırıları nedeniyle Mayıs 2016'da çökmüştür.

Temmuz 2016'da rejim tarafından kuşatılan doğu Halep, maruz kaldığı kesintisiz saldırılar neticesinde Aralık 2016'da tamamen rejimin kontrolüne geçmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in yönlendirmeleri ışığında, Türkiye ve Rusya arasında yürütülen yoğun çalışmalar sonucunda Halep'te ateşkes tesis edilmiş ve Aralık 2016 içinde 45.000 sivilin güvenli tahliyesi sağlanmıştır. Bu süreçte İran'la da irtibat sürdürülmüştür. Rusya ve İran Dışişleri Bakanlarıyla 20 Aralık 2016 tarihinde Moskova'da biraraya geldiğim toplantıyla başlatılan üçlü süreçle Astana toplantılarının altyapısı oluşturulmuştur.

Öte yandan, Halep'te tesis edilen ateşkesin ülke geneline teşmili amacıyla, Türkiye ve Rusya'nın garantör sıfatıyla 29 Aralık 2016 tarihinde imzaladığı düzenlemeyle ülke çapında ateşkes ilan edilmiştir.

İlki 23-24 Ocak 2017 tarihinde yapılan ve son olarak 30-31 Ekim tarihlerinde yedincisi düzenlenen Suriye konulu yüksek düzeyli Astana toplantıları, 30 Aralık 2016 tarihinden bu yana yürürlükte olan ateşkes rejiminin garantörü üç ülkenin (Türkiye, Rusya ve garantörlüğünü bilahare ilan eden İran) yanısıra gözlemci sıfatıyla BM, ABD ve Ürdün'ü Suriye ihtilafının taraflarıyla biraraya getirmektedir. Astana toplantılarında, sözkonusu ateşkes rejiminin güçlendirilmesi ve çatışan taraflar arasında güven artırıcı önlemler kabul edilmesi amacıyla matuf çalışmalar yürütülmektedir. Astana toplantıları çerçevesinde, bilhassa 4 Mayıs 2017 tarihinde imzalanan ve Suriye'nin bazı noktalarında gerginliği azaltma (de-escalation) bölgeleri tesis edilmesini öngören muhtıranın hayata geçirilmesi yönündeki çalışmalar, yaşanan ateşkes ihlallerinin sayısını düşürerek, sahada sükûnetin sağlanmasına önemli katkı sağlamıştır. Astana garantörü ülkelerin sahada gözlemci konuşlandırmalarını da öngören sözkonusu muhtıranın uygulanması çerçevesinde, Türk Silahlı Kuvvetleri unsurları da 12 Ekim 2017 tarihinden itibaren İdlip gerginliği azaltma bölgesinde gözlem noktaları tesis etmek üzere konuşlanmaya başlamıştır.

Astana toplantılarıyla sahada sağlanan iyileşme tıkanmış durumdaki Cenevre sürecinin de önünü açmış, bu sayede Şubat 2017'den itibaren sonuncusu 28

Kasım-15 Aralık 2017 tarihleri arasında yapılan beş görüşme turu düzenlenebilmiştir.

Halkın meşru talepleri doğrultusunda Suriye'nin yeniden inşasına ilişkin geçiş sürecinde sorumluluk alacak etkili ve kapsayıcı bir muhalefetin ortaya çıkması yönündeki çabalara da tabiatıyla tarafımızdan destek verilmektedir. Suriye muhalefetinin merkezi ve omurgasını temsil eden Suriye Ulusal Koalisyonu İstanbul merkezli olarak çalışmalarına devam etmektedir. Mevcut siyasi müzakere sürecinde muhaliflerin temsili bakımından referans olarak kabul edilen Birinci Riyad Toplantısı'na (8-10 Aralık 2015) ülkemizce gereken destek verilmiştir. Suudi Arabistan'ın girişimiyle Suriye muhalefetine yönelik olarak gerçekleştirilmesi bir süredir gündemde olan İkinci Riyad Toplantısı 22-24 Kasım 2017 tarihlerinde düzenlenmiştir. Bakanlığımızca da izlenen toplantıda kabul edilen nihai bildiride "Geçiş sürecinin başında Esad'ın görevden ayrılması" da dahil olmak üzere, büyük ölçüde ilk Riyad toplantısında mutabık kalınan vizyon teyit edilmiştir. Toplantıda ayrıca, bugüne kadar Müzakere Yüksek Kurulu (MYK) dışında hareket eden Moskova ve Kahire platformlarının temsilcilerinin de katılımıyla 36 üyeli yeni MYK seçilmiştir. Böylece, anılan platformların önceki Cenevre görüşmelerine MYK'dan bağımsız heyetlerle katılması nedeniyle, rejimin sürece angaje olmamak amacıyla sık sık başvurduğu "karşısında tek bir muhalefetin bulunmadığı" bahanesi izale edilmiştir.

Demokrasilerin temel unsurunun, çoğulculuk ve çoğulculuğun gerektirdiği etkili bir muhalefetin mevcudiyeti olduğu anlayışı doğrultusunda, Suriyeli muhalif gruplarla temaslarımız, hiçbir siyasi, etnik, dini veya mezhep grubunun çıkarı ve bu gruplar arasında herhangi bir ayırım gözetilmeksizin sürdürülmektedir. Mevcut krizin çözümünü Suriyeliler tayin edecek ve Suriye'nin geleceğine Suriye halkı karar verecektir. Türkiye bu süreçte Suriye halkına verdiği desteği sürdürmektedir.

Ülkemiz ayrıca, Türkmen kardeşlerimizin, ihtilaf sonrasında ortaya çıkmasına gayret edilen yeni ve demokratik Suriye'nin asli unsurlarından biri olarak hakettikleri konuma sahip olmaları amacı doğrultusunda Suriye Türkmen Meclisi'nin çalışmalarını desteklemeye ve Suriye ihtilafının Suriyeli Türkmen kardeşlerimize etkilerini asgari düzeyde tutmaya yönelik çabalarına devam etmektedir.

Diğer taraftan, ülkemiz, Suriye'deki gelişmelerin ulusal güvenliğimiz bağlamında taşıdığı risk ve tehditleri de gözönünde bulundurarak, bu risk ve tehditlere karşı her türlü hazırlığını yapmaktadır. Nitekim gerekmesi halinde, Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkını kullanmaya hazır olduğu ortaya koyulmakta ve sınırlarımız ile vatandaşlarımızın

temel hak ve menfaatlerini korumak amacıyla uluslararası hukuk uyarınca gereken bütün tedbirler alınmaya devam edilmektedir.

Suriye'deki ihtilafın gerek iç çatışmalar, gerek bölgesel güvenlik bağlamında önemli bir diğer boyutu da rejimin elinde bulunan, halka karşı kullanılan ve güvenlik tehdidi oluşturmaya devam eden kimyasal silah envanteri ve depolardır. Rejimin sahip olduğu kimyasallarla ilgili olarak ciddi bildirim eksikliklerine tevessül ettiği yolunda kuvvetli şüpheler devam etmekte, bu şüphelerin açıklığa kavuşturulması ve Suriye'de devam eden kimyasal silah kullanımının önlenmesi yolundaki çabalar Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (KSYÖ) tarafından sürdürülmektedir. Diğer taraftan, Suriye'de kimyasal silah kullanan tarafların tespitine ilişkin bir mekanizma tesisine dair BM Güvenlik Konseyince 7 Ağustos 2015 tarihinde alınan 2235 sayılı karar çerçevesinde KSYÖ-BM Ortak Soruşturma Mekanizması (Joint Investigative Mechanism-JIM) oluşturulmuş ve JIM çalışmalarına 2015 Kasım ayında başlamıştır. JIM mekanizması Suriye'de gerçekleşen kimyasal saldırılardan en az üçünde rejimin doğrudan sorumluluğunu 2016 yılında ortaya çıkarmıştır. 26 Ekim 2017 tarihinde yayınlanan son raporunda ise 4 Nisan 2017 tarihinde Han Şeyhun'da gerçekleşen sarin gazı salınımının Suriye rejimi tarafından gerçekleştirildiği sonucuna varmıştır. Ancak, üzerinde uzlaşma sağlanamaması sebebiyle JIM, Kasım 2017 itibarıyla ortadan kalkmıştır. Ülkemiz, rejimin kimyasal silah kullanımı vakalarını yakından takip etmekte ve uluslararası denetim mekanizmalarının işletilmesine katkı sağlamaktadır.

Temennimiz, ateşkes rejimi ve Astana toplantılarının sahadaki koşullarda sağladığı iyileşme sayesinde yeniden ivme kazanmış olan siyasi sürecin işletilerek gerçek bir geçiş sürecinin başlatılması, bu sürecin de Suriye halkının meşru talep ve beklentileri doğrultusunda, etnik köken, din ve mezhep ayrımı yapılmaksızın tüm Suriyelilerin temel hak ve özgürlüklerinin eşitlik temelinde anayasal güvence altına alındığı, hür ve demokratik bir sistemin barışçı şekilde tesisiyle sonuçlandırılmasıdır. Türkiye bu zor dönemde Suriye halkının yanında kararlılıkla durmayı sürdürecektir, Suriye'nin ulusal birliği ve toprak bütünlüğünün korunmasını temel hedefleri arasında muhafaza edecektir.

IRAK

Komşumuz Irak'ta kalıcı istikrar ve güvenliğin sağlanması ülkemiz açısından kritik önem taşımaktadır.

Bu itibarla, Irak'ın kapsayıcı politikalarla adil güç ve gelir paylaşımı temelinde halkının tüm kesimleriyle barış içinde, Anayasası'nda öngörüldüğü şekilde işleyen federal ve demokratik bir sisteme kavuşması, sınırları içinde tam

anlamıyla egemenliğini ve birliğini tahkim ederek, topraklarında yuvalanan ve ülkemize tehdit teşkil eden terör örgütlerinden kurtulması öncelikli beklentilerimizdir.

Türkiye, Irak'ın birlik ve bütünlüğünü desteklemekte, Irak'ın geleceğine ilişkin her türlü kararın, Irak Anayasası hükümleri çerçevesinde, ilgili tüm tarafların ve Irak halkının rızası alınarak, diyalog ve uzlaşıyla şekillendirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

2017 yılında, Irak'ta DEAŞ'la mücadelede sahada önemli kazanımlar elde edilmiştir. Bu çerçevede, 17 Ekim 2016'da başlatılan Musul operasyonu kapsamında, 24 Ocak 2017'de Musul şehrinin doğu yakası, 10 Temmuz 2017'de ise şehir merkezinin batı yakası DEAŞ terör örgütünün işgalinden kurtarılmıştır. Böylece, 265 gün süren askeri operasyon neticesinde Musul'daki DEAŞ kontrolüne tamamen son verilmiştir. Bilahare 20 Ağustos 2017'de başlayan ve 31 Ağustos'ta sona eren operasyonla Telafer'in de geri alınmasıyla Musul Vilayeti DEAŞ'tan tamamen temizlenmiştir. 17 Eylül 2017 tarihinde Anbar Vilayeti'nin Suriye-Irak sınırında bulunan Akaşat bölgesi Irak Güvenlik Güçleri tarafından temizlenmiştir. Ayrıca, Kerkük'e bağlı Havice ilçe merkezi ve mücavir köylerin 5 Ekim 2017 tarihinde kurtarıldığı açıklanmıştır. Irak Güvenlik Kuvvetleri, DEAŞ'ın Irak'ta elinde bulundurduğu son toprak parçaları olan Suriye sınırına yakın Kaim'i 5 Kasım 2017'de, Rave'yi ise 17 Kasım 2017'de ele geçirmiş, böylece DEAŞ'ın Irak'ta yerleşim birimlerindeki kontrolüne son verilmiştir. DEAŞ mensupları kırsal bölgelerde varlıklarını sürdürmektedir.

Sayın Başbakanımız 7-8 Ocak 2017 tarihlerinde Irak'ı ziyaret etmiştir. Bu vesileyle iki ülke Başbakanları eş-başkanlığında Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin (YDSK) üçüncü toplantısı da Bağdat'ta gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu toplantının akabinde iki ülke arasında terörle mücadele ve ekonomik alanlarda işbirliğinin güçlendirilmesine ilişkin hususların öne çıktığı bir ortak bildiri yayınlanmıştır. Ortak Bildiride, taraflar birbirinin toprak bütünlüğüne ve egemenliklerine saygılarını yinelemiş, ikili ilişkilerin her alanda geliştirilmesi ve terörle mücadelede işbirliğini sürdürme hususlarında mutabık kalmıştır.

Ziyaret vesilesiyle Bağdat'ta gerçekleştirilen görüşmelerde, her alanda ilişkilerin geliştirilmesi ve karşılıklı üst düzey ziyaretlerin sıklaştırılması konusunda mutabık kalınmış, ayrıca Türkiye ve Irak'ta faaliyette bulunan DEAŞ, PKK ve FETÖ gibi terör örgütleriyle mücadelede işbirliğinin esasları ele alınmıştır.

Sözkonusu ziyareti takip eden süreçte, Sayın Cumhurbaşkanımız ile Sayın Başbakanımız ve Irak Başbakanı Ebadi arasında gerçekleşen çeşitli telefon görüşmeleri, Irak Su Kaynakları Bakanı Hasan El Cenabi'nin 14 Mart 2017

tarihinde, Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Selim Cuburi'nin ise 15 Haziran 2017 tarihinde ülkemizi ziyaretleri ikili ilişkilerimizin geliştirilmesi açısından önem arz etmiştir.

Irak'ta 2017 yılında gündemi en çok işgal eden gelişme IKBY liderliğinin bağımsızlık konusunda düzenlediği referandum olmuştur.

Ülkemiz, referandum kararının açıklandığı tarihten itibaren, bu girişimin sakıncalarını vurgulamış, Irak'ı istikrarsızlığa sürükleyebilecek bu gayrimeşru ve hukuka aykırı adımdan vazgeçilmesi için Irak Hükümeti ve uluslararası toplumun önde gelen ülkeleriyle birlikte yoğun çaba sarfetmiştir.

Bu bağlamda, 22-23 Ağustos 2017 tarihlerinde Irak'ı ziyaret ederek Bağdat ve Erbil'de temaslarda bulundum. Referandumun iptal edilmesinin sağlanması bu temaların odak noktasını teşkil etmiştir.

Ancak IKBY liderliği, uluslararası toplumun bütün itirazlarına rağmen, 25 Eylül 2017 tarihinde hem IKBY sınırları içinde hem de Kerkük Vilayeti'nin tamamı başta olmak üzere, fiili kontrolü altındaki aidiyeti ihtilafli bölgelerde referanduma gitmiştir.

Söz konusu referandumun gayrimeşru, yasadışı ve sonuçları bakımından yok hükmünde olduğu Bakanlığımın 25 Eylül 2017 tarihli açıklamasında kayda geçirilmiştir.

Ülkemiz, IKBY'nin düzenlediği referandum karşısında birtakım somut tedbirleri tedricen uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede, DEAŞ'la mücadele kapsamında Peşmergeye verdiğimiz askeri eğitim durdurulmuş, Türksat'tan IKBY menşeli kanallar çıkarılmış, KDP Temsilcisinin ülkemizdeki ikametine son verilmiş, Türkiye-İKBY arasındaki uçuşlar askıya alınmış ve bilahare havasahamız IKBY'ye kapatılmıştır. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 18 Eylül 2017'de Habur sınır kapısında başlatılan askeri tatbikata Irak Ordusu birlikleri de iştirak etmiştir. Attığımız adımlarda IKBY liderliğinin daha vahim hatalar yapmasını önlemek amacı gözetilmiş olup, Iraklı Kürt halkı hiçbir şekilde hedef alınmamıştır. Nitekim, 12 Kasım'da Halepçe yakınlarında meydana gelen deprem felaketi sonrasında bölgeye ilk yardım ulaştıran ülke Türkiye olmuştur. Bu bağlamda, AFAD ve Türk Kızılayı tarafından bölgeye 8.000 çadır, 10.000 battaniye, 3.000 ısıtıcı, 10.000 yatak, 1 mobil mutfak ve 200'e yakın arama kurtarma personeli sevkiyatı yapılmıştır.

Irak Hükümeti de, IKBY'ye uluslararası uçuşların durdurulması, Kerkük dâhil tartışmalı bölgelerde Irak güvenlik güçlerinin konuşlandırılarak kontrolün geri alınması, tüm sınır kapılarında kontrolün sağlanması, Kerkük ve tartışmalı

bölgelerdeki petrol sahalarının Irak Petrol Bakanlığı'nın kontrolüne verilmesi, IKBY Başkanı Mesud Barzani dahil olmak üzere, referandumun yapılmasından sorumlu olan tüm kişiler hakkında adli işlem başlatılması için çeşitli kararlar almıştır.

Irak Hükümeti bu kararlar sonrasında sahada attığı adımlar sonucunda, 13 Ekim 2017'de Selahaddin Vilayetine bağlı Tuzhurmatu'yu, 16 Ekim 2017 tarihinde ise Kerkük şehir merkezi ile etrafındaki stratejik noktaları, takip eden günlerde vilayetin tamamını, ayrıca Musul Vilayeti sınırları dâhilindeki Sincar, Mahmur gibi yerleşim birimleri ile Diyala Vilayeti idari sınırları içinde bulunan Hanekin ve Celavle'yi, 25 Ekim 2017 itibariyle de Rabia ve Zummar bölgelerini kontrol altına almıştır.

Bu gelişmeler sonrasında IKBY Başkanı Mesud Barzani, 1 Kasım 2017 tarihinde bitecek olan görev süresinin uzatılmasını kabul etmediğini açıklamıştır. Bunun üzerine 29 Ekim 2017'de toplanan IKBY Parlamentosunda, IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin yetkilerinin, Parlamento Başkanlığı'na ve Hükümet ve Adalet Yüksek Konseyi'ne devredilmesi oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Irak Federal Yüksek Mahkemesi, 6 Kasım 2017'de Anayasanın hiçbir bölgenin ülkeden ayrılmasına izni vermediğine hükmetmiştir. IKBY Hükümeti de 14 Kasım 2017 tarihinde yayımladığı açıklamada, bu karara saygı duyduğunu ve kararın Bağdat ve Erbil arasında kapsamlı bir ulusal diyalog başlatılması için bir zemin teşkil etmesi gerektiğini açıklamıştır.

Irak Federal Yüksek Mahkemesi, 20 Kasım'da ise "referandumun anayasaya aykırı olduğuna" ve "referandum sonucunun iptal edildiğine" hükmeden bir karar almıştır.

Ülkemiz, sürecin başından beri Irak'ın toprak bütünlüğünün muhafazası konusunda Irak Hükümeti ile siyasi ve askeri açıdan yakın işbirliği içinde hareket etmiş, IKBY karşısında herhangi bir taviz verilmemesini teminen, uluslararası toplum nezdinde girişimlerini sürdürmüştür. Türkiye için önemli olan Irak'ta anayasayı ve hukukun üstünlüğünü ihlal eden hareket ve yaklaşımlardan kesin bir şekilde vazgeçilmesidir.

Irak Başbakanı Ebadi'nin 25 Ekim 2017 tarihinde ülkemizi ziyareti, Irak'la dayanışmamızın somut bir göstergesi olmuş, IKBY'ye karşı atılacak adımların kararlaştırılması için en üst düzeyde istişarede bulunulmasına ve ikili ilişkilerimizin geliştirilmesi imkânlarının ele alınmasına fırsat tanımıştır.

Öte yandan, onyıllardır Irak'ta faaliyet gösteren ve 2014 yılındaki DEAŞ terör örgütü işgalinin yarattığı koşulları istismar ederek faaliyet alanını genişletmeye çalışan PKK terör örgütüyle mücadelemiz sürmektedir. Bu bağlamda, bir yandan PKK'ya karşı somut adımlar atılmasına dair beklentimiz Irak makamları nezdinde sürekli gündemde tutulmakta, diğer yandan bölücü örgüte karşı ulusal güvenliğimizin sağlanması için operasyonlar gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede, Irak-Suriye sınırının kuzeyindeki Sincar Dağı'nda melce bulan PKK terör örgütü ve iltisaklı gruplara ait hedefler, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarımız kapsamında, 25 Nisan 2017 tarihinde Türk Hava Kuvvetleri'nce vurulmuştur. Irak Güvenlik Güçleri de 17 Ekim 2017 itibarıyla Sincar şehir merkezinde kontrolü sağlamıştır. Irak Başbakanı Ebadi'nin 25 Ekim 2017 tarihinde ülkemizi ziyaretinde de PKK'yla ortak mücadele edilmesi ve anılan terör örgütünün Irak topraklarından tasfiye edilmesi yönünde mutabık kalınmıştır.

Türkmen soydaşlarımızın Irak'taki huzur ve bekası, Türkiye'nin dış politika önceliklerinden biridir. Irak'ın asli unsurlarından birisi olan ve Irak ile aramızda bir dostluk köprüsü olarak gördüğümüz Türkmenlerin güvenliklerinin temini ile Anayasa'yla belirlenen çerçevedeki hak ve menfaatlerinin garanti altına alınması, Türkiye'nin Irak politikasının vazgeçilmez unsurlarından olagelmıştır. Bu çerçevede, referandum sonrasında ortaya çıkabilecek istikrarsızlıkların, Irak'ın sadık vatandaşları olan Türkmen soydaşlarımız üzerinde olumsuz etkiye yol açmaması için tüm muhataplarımız nezdinde uyarılarda bulunmaktadır. Hem Irak'ta bulunan, hem de Irak'ın içinden geçtiği istikrarsız koşullar nedeniyle ülkemize göç etmek zorunda kalan Türkmen soydaşlarımıza desteğimiz ise bundan sonra da devam edecektir.

İRAN

400 yıllık geçmişe sahip 560 km'lik bir sınırı paylaştığımız İran'la halklarımız arasında tarihten gelen bağlar bulunmakta olup, ekonomilerimiz de birbirini tamamlayıcı niteliktedir. İran'la ikili ilişkilerimizin halklarımızın ortak menfaatleri doğrultusunda ilerletilmesi ve bölgemizin refah ve istikrarına katkı sunabilmek amacıyla istişarelerimizin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

2017 yılında İran'la karşılıklı olarak yoğun bir ziyaret ve temas trafiği yaşanmıştır.

İlk toplantısı Haziran 2014'te Ankara'da, ikinci toplantısı Nisan 2015'de Tahran'da, üçüncü toplantısı Nisan 2016'da Ankara'da yapılan Türkiye-İran Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin Dördüncü Toplantısı, Sayın Cumhurbaşkanımızın İran'ı ziyareti vesilesiyle iki ülke Cumhurbaşkanlarının

eşbaşkanlıklarında 4 Ekim 2017 tarihinde Tahran'da düzenlenmiştir. Toplantıda devlet arşivleri, gümrükler, merkez bankaları ve radyo-televizyon alanlarında dört adet belge imzalanmış ve bir Ortak Bildiri kabul edilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız ayrıca, 1 Mart 2017 tarihinde İslamabad'da düzenlenen EİT Zirvesi, 10 Eylül 2017 tarihinde Astana'da düzenlenen İİT Bilim ve Teknoloji Zirvesi ve 22 Kasım 2017 tarihinde Soçi'de düzenlenen Suriye konulu Türkiye-Rusya Federasyonu-İran Üçlü Zirvesi çerçevesinde İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'yle ikili görüşmeler gerçekleştirmişlerdir.

İran Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı İshak Cihangiri, Sayın Başbakanımızın davetine icabetle, 19 Ekim 2017 tarihinde Ankara'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Sözkonusu ziyaret çerçevesinde, bilim ve teknoloji ile çevre alanlarında iki anlaşma imzalanmıştır. Ankara'daki görüşmelerin ardından Cihangiri, 20 Ekim 2017'de İstanbul'daki D-8 Zirvesi'ne iştirak etmiş ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilmiştir.

Dışişleri Bakanı Cevad Zarif 7 Haziran tarihinde ülkemize ikili bir ziyaret gerçekleştirmiş, ayrıca 1 Ağustos 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen İİT Olağanüstü İcra Komitesi Toplantısı'na katılmıştır.

İran Genelkurmay Başkanı Bagheri, Sayın Genelkurmay Başkanımızın davetlisi olarak 15-17 Ağustos 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Sayın Genelkurmay Başkanımız da, 1-3 Ekim 2017 tarihlerinde bir iade-i ziyaret gerçekleştirmiştir.

İran ile ikili ticaret hacmimiz, 2012 yılında varılan 22 milyar ABD Doları düzeyinden müteakip yıllarda düşüş göstererek 2014 yılında 13,7 milyar ABD Doları, 2015 ve 2016 yıllarında ise 9,7 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. 2017 yılının ilk 8 ayında ticaret hacmi 7,24 milyar ABD Doları düzeyinde kaydedilmiştir.

İran'ın nükleer programına yönelik yaptırımlardan olumsuz etkilenen ikili ticaret hacmimizin ve ekonomik ilişkilerimizin, yaptırımların 16 Ocak 2016 tarihinde kaldırılmış olmasıyla birlikte ivmelenmesi ve 30 milyar ABD Doları seviyesindeki ticaret hacmi hedefine ulaşılması yönünde çalışmalar devam etmektedir. Hâlihazırda İran ile ilişkilerimizin hukuki altyapısı güçlendirilmekte olup, önümüzdeki dönemde İran'ın dünya ekonomisi ile entegrasyonu sürecinde ülkemiz şirketlerinin de önemli bir yer edinmeleri hususunda gerekli çalışmalar yürütülmektedir.

Bu kapsamda, gerçekleştirilen ziyaretlerde ikili ekonomik ve ticari ilişkileri ileri götürme iradesi en üst düzeyde teyit edilmiş olup, yürütülen çalışmalara 2015

yılında yürürlüğe giren Tercihli Ticaret Anlaşması'nın genişletilmesi, milli para birimleriyle ticaret imkânı sağlanması ile gümrük altyapısının güçlendirilmesi ve uyumlaştırılması bu bağlamda örnek gösterilebilir.

KÖRFEZ ÜLKELERİ

Köklü tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu Körfez bölgesindeki ülkelerle ilişkilerimiz stratejik bakış açısıyla yürütülmektedir. Bu ülkelerin barış, güvenlik ve istikrarını geçmişte olduğu gibi bugün de destekliyoruz. Bölgenin temel işbirliği platformu olan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ve bu kuruluşun üyesi olan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar, Kuveyt, Bahreyn ve Umman'la ilişkilerimizi her alanda daha da geliştirmek yönündeki gayretlerimizi sürdürüyoruz.

Körfez ülkeleri zengin enerji kaynakları, büyük altyapı projelerinin Türk şirketlerine sunduğu fırsatlar ve birçok vatandaşımızın bu ülkelerde işçi veya işveren olarak çalışması nedeniyle Türk ekonomisi açısından da önem taşımaktadır. Sözkonusu ülkelerle ekonomik ilişkilerimiz gelişmeye devam etmekte olup, ticaret hacmimiz 2016 yılında petrol ve türevleri hariç 17,4 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Körfez ülkelerinin Türkiye'deki doğrudan sermaye yatırımları 18 milyar ABD Doları'nı aşmıştır.

Türk müteahhitlik firmalarının bu ülkelerde 2000 yılından itibaren üstlendikleri projelerin toplam değeri ise yaklaşık 51,3 milyar ABD Doları'dır.

Körfez ülkelerinin 2002 yılından bu yana ülkemize getirdikleri doğrudan yatırım miktarı ise, yaklaşık 8,9 milyar ABD Doları'dır.

Körfez bölgesinin en büyük ülkesi olan ve gerek KİK içinde, gerek İslam dünyasında önemli konuma sahip bulunan **Suudi Arabistan**'la (SA) ilişkilerimizin her boyutuyla en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır. Bölgesel ve uluslararası konularda yakın işbirliği ve diyaloga önem verilmektedir.

Bu ülkeyle ilişkilerimizde son yıllarda yakalanan yeni ivme ve bu bağlamda karşılıklı üst düzey ziyaretler 2017 yılında da devam etmiştir.

İki ülke ilişkilerini daha güçlü bir kurumsal çerçevede yürütmek amacıyla 2016 yılında Dışişleri Bakanları düzeyinde tesis ettiğimiz Türk-Suudi Koordinasyon Konseyi'nin ilk toplantısını Suudi mevkidaşım Adel bin Ahmed El Cübeyir'le birlikte 8 Şubat 2017 tarihinde Ankara'da gerçekleştirdik. Bu mekanizma kapsamında ilişkilerin hemen hemen bütün veçhelerini kapsayacak şekilde tesis

edilen sekiz ayrı çalışma grubu da teknik düzeydeki ilk toplantılarını bu vesileyle düzenlediler. Toplantı sonunda ikili ilişkilerin daha da geliştirilmesi iradesini ve iki ülkenin bölgesel konulardaki yaklaşımlarını ortaya koyan bir Ortak Bildiri imzalanmıştır.

Sözkonusu toplantıdan kısa süre sonra Sayın Cumhurbaşkanımız Körfez turu kapsamında 13-14 Şubat 2017 tarihlerinde Suudi Arabistan'a resmi ziyarette bulunmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımıza bu ziyaretinde ben de eşlik ettim.

Son olarak Sayın Cumhurbaşkanımız Katar krizinin çözümüne yönelik yürüttüğümüz temaslar kapsamında gerçekleştirdiği yeni bir Körfez turu çerçevesinde 23 Temmuz 2017 tarihinde Suudi Arabistan'ı bir kez daha ziyaret etmiştir. Bu ziyarete tarafımda da iştirak edilmiştir.

Öte yandan, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adel bin Ahmed El Cübeyir Filistin konusunda 1 Ağustos 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dışişleri Bakanları Konseyi Olağanüstü Toplantısı vesilesiyle ülkemizi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret vesilesiyle Suudi karıştımla ikili görüşme de gerçekleştirdik.

Diğer taraftan, önümüzdeki haftalarda Sayın Başbakanımızın Suudi Arabistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmesi gündemdedir.

Suudi Arabistan'la ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 5,5 milyar ABD Doları civarında gerçekleşmiştir. Suudi Arabistan'da yaklaşık 200 Türk sermayeli firma faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda ülkemizin Suudi Arabistan'da gerçekleştirdiği yatırım miktarı yaklaşık 938 milyon ABD Doları düzeyindedir. Türk firmalarının 2002 yılından bu yana Suudi Arabistan'da üstlendikleri müteahhitlik projelerinin toplam tutarı 2017 Haziran ayı itibariyle 15 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır.

Tekstil, gıda, bankacılık, dış ticaret, gayrimenkul ve turizm sektörlerinde faaliyet gösteren 700 civarında Suudi firmasının ülkemizdeki yatırım miktarı ise yaklaşık 2 milyar ABD Doları seviyesindedir.

2016 yılında ülkemizi 530.000, 2017 yılının ilk yarısında ise 205.000 Suudi Arabistan vatandaşı ziyaret etmiştir.

Katar'la ilişkilerimiz 2017 yılında da ivme kazanmayı sürdürmüştür. Son yıllarda yürüttüğü aktif dış politika ve güçlü ekonomik performansla ülkemiz için önemli işbirliği fırsatları sunan Katar, aynı zamanda bölgesel konularda yakın işbirliği içinde bulunduğumuz ülkelerin başında gelmektedir. Bu

çerçevede, Katar'la ilişkilerimizin her alanda en üst düzeye yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye ile Katar arasında son dönemde derinleşerek gelişen ilişkilerin bir sonucu olarak yoğunluk kazanan karşılıklı üst düzey ziyaret trafiği geçtiğimiz yıl da devam etmiştir.

Türkiye-Katar ilişkilerini güçlü bir kurumsal çerçeveye taşıyan Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite (YSK) Üçüncü Toplantısı Sayın Cumhurbaşkanımız ile Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad El Sani'nin başkanlıklarında 15 Kasım 2017 tarihinde Doha'da gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonunda çeşitli alanlarda 10 anlaşma ve protokol imzalanmış ve bir Ortak Bildiri yayımlanmıştır. Böylece, ilk toplantısı 2 Aralık 2015 tarihinde Doha'da, ikinci toplantısı 18 Aralık 2016 tarihinde Trabzon'da yapılmış olan bu mekanizma çerçevesinde iki ülke arasında iki yıl içinde toplam 40 anlaşma akdedilmiştir. Dördüncü toplantının yine Sayın Cumhurbaşkanımız ile Katar Emiri'nin başkanlıklarında önümüzdeki yılsonuna doğru ülkemizde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanımız, Şubat ayında gerçekleştirdikleri Körfez turu kapsamında 14-15 Şubat 2017 tarihlerinde, Temmuz ayı bölge turu kapsamında 24 Temmuz 2017 tarihinde, Kasım ayındaki tur kapsamında ise 14-15 Kasım 2017 tarihlerinde Katar'ı ziyaret etmişlerdir. Her üç ziyarette de Sayın Cumhurbaşkanımıza ben de refakat ettim.

Katar Emiri Şeyh Tamim ise 14 Eylül 2017 tarihinde ülkemize bir ziyarette bulunmuştur.

Dışişleri Bakanları düzeyinde temas ve ziyaretler de yoğun biçimde devam etmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımıza refakaten gerçekleştirdiğim ziyaretlere ilave olarak Katar'a 24-25 Nisan 2017 ve 14 Haziran 2017 tarihlerinde ziyaretlerde bulundum. Katarlı mevkidaşım Şeyh Muhammed bin Abdulrahman bin Casim El Sani ise 13-14 Temmuz 2017, 12 Eylül 2017 ve 23 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Katarlı mevkidaşımın son ziyaretinde (1-2 Kasım 2017) Doha'da düzenlenen YSK Üçüncü Toplantısı'nın hazırlıkları da ele alınmıştır.

Katar'la ilişkilerimizde öne çıkan alanlardan birisi askeri işbirliğidir. Katar Emiri'nin 19 Aralık 2014'deki ziyareti sırasında imzalanan askeri anlaşma çerçevesinde başlatılan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Katar'da konuşlanması çalışmaları 2017 yılında ivme kazanarak sürmüştür. İlki 2015 Ekim ayında Doha'da gerçekleştirilen Türkiye-Katar ortak askeri tatbikatlarının ikincisi 1-8 Ağustos 2017 tarihlerinde Katar'da düzenlenmiştir.

Katar'la ticari ve ekonomik ilişkilerimiz son dönemde ivme kazanmıştır. İkili ticaret hacmimiz 2016'da 710 milyon ABD Doları, 2017 yılının ilk 10 ayında ise 680 milyon ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu rakamı önümüzdeki dönemde daha üst seviyelere taşımayı öngörüyoruz.

Müteahhitlik sektöründe, firmalarımızın Katar'da bugüne kadar elde ettikleri 119 projenin toplam tutarı 11,6 milyar ABD Doları'nı aşmış ve böylece Körfez bölgesinde müteahhitlerimizin Suudi Arabistan'dan sonra en yüksek tutarda iş aldıkları ikinci ülke Katar olmuştur.

Katar'dan ülkemize yönelik yatırımlar da artmaktadır. Katar'ın ülkemizdeki toplam doğrudan yatırımları 2017 Mayıs ayı itibariyle 2 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır.

Katar'da faaliyette bulunan Türk sermayeli firma sayısı, 186'sı Katarlılarla ortak kurulan şirketler olmak üzere 205'tir. Toplam doğrudan yatırımlarımız ise 31 milyon ABD Doları tutarındadır.

2016 yılında 32.681, 2017 yılının ilk 8 ayında 34.100 Katarlı turist ülkemizi ziyaret etmiştir.

Körfez bölgesindeki ekonomik gelişmişliği ve bölgesel konulara ilgisiyle öne çıkan bir ülke olan **Birleşik Arap Emirlikleri**'yle (BAE) ilişkilerimizde 2016 yılında Dışişleri Bakanları düzeyindeki karşılıklı ziyaretlerle olumlu bir ivme yakalanmıştı. Bu ivmeyi sürdürmek için gayret sergiledik.

Türkiye-BAE Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) yaklaşık altı yıl aradan sonra 6-7 Şubat 2017 tarihlerinde Ankara'da Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek ile BAE Ekonomi Bakanı Sultan El Mansuri'nin başkanlıklarında gerçekleştirilmiştir. İki ülke Dışişleri Bakanlıkları arasındaki siyasi istişarelerin ilki Müsteşar düzeyinde 9 Şubat 2017 tarihinde yine Ankara'da düzenlenmiştir. Sayın Genelkurmay Başkanımız 19 Şubat 2017 tarihinde Abu Dabi'yi ziyaret etmiştir. Sayın Genelkurmay Başkanımız BAE'li muhataplarıyla yaptığı görüşmelerin yanısıra, 18-23 Şubat 2017 tarihlerinde gerçekleştirilen Abu Dabi Uluslararası Savunma Fuarı IDEX 2017'ye de katılmıştır. Sözkonusu fuara Savunma Sanayii Müsteşarımız başkanlığında bir heyetimiz ile firmalarımız da katılım sağlamıştır. Bazı firmalarımız BAE makamlarıyla yeni proje anlaşmaları imzalamıştır.

Bu olumlu ivmenin BAE'yle ikili ticaretimize güçlü biçimde yansıdığı görülmektedir. BAE'yle ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 9,1 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş, 2017 yılının ilk 10 ayında ise 13,1 milyar ABD Doları'na yaklaşmıştır.

2002'den 2017 Mayıs dönemine kadar BAE'den Türkiye'ye 4,17 milyar ABD Doları, Türkiye'den BAE'ye ise 345 milyon ABD Doları seviyesinde doğrudan yatırım gerçekleştirilmiştir.

2002 yılından bu yana Türk müteahhitlik firmalarının BAE'de üstlendikleri projelerin toplam bedeli ise 9,7 milyar ABD Doları'dır.

Kuveyt'le ilişkilerimiz 2017 yılında büyük ivme kazanmıştır. Bu çerçevede, yılın ilk aylarından itibaren her düzeyde karşılıklı ziyaretler yoğunluk kazanmıştır. 2017 yılında Devlet Başkanı düzeyinde dört ziyaret gerçekleştirilmiş, bu çerçevede Sayın Cumhurbaşkanımız Kuveyt'i üç kez ziyaret etmişlerdir.

Kuveyt Emiri Şeyh Sabah El Ahmed El Cabir El Sabah Sayın Cumhurbaşkanımızın davetine icabetle 21-22 Mart 2017 tarihlerinde ülkemize resmi ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret sırasında turizm, askeri işbirliği, evkaf ve ülkemizdeki Suriyelilere destek konularında altı anlaşma imzalanmıştır.

Kuveyt Emiri'nin ziyaretinin ardından Sayın Cumhurbaşkanımız 9 Mayıs 2017 tarihinde Kuveyt'i ziyaret etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız bir Türk firması tarafından üstlenilen ve 4,4 milyar ABD Doları değeriyle Türk müteahhitlerinin yurtdışında tek seferde ve tek başlarına üstlendikleri en büyük proje olan Kuveyt Uluslararası Havalimanı Yeni Yolcu Terminali inşaatının temel atma törenine Kuveyt Emiri'yle birlikte katılmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız Temmuz ayında Körfez turu kapsamında 23 Temmuz 2017 tarihinde ve son olarak 14 Kasım 2017 tarihinde Kuveyt'i bir kez daha ziyaret etmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanımızın son ziyareti sırasında iki ülke arasında gençlik ve spor, bilim ve teknoloji, doğrudan yatırımların teşviki konularında üç anlaşma imzalanmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın ziyaretlerine ben de iştirak ettim.

Kuveyt Başbakanı Şeyh Cabir Mübarek El Hamad El Sabah Sayın Başbakanımızın davetine icabetle 13-16 Eylül 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında da iki ülke arasında çifte vergilendirmenin önlenmesi, ulaştırma, iletişim ve bilgi teknolojileri, KOBİ'ler, gençlik ve jandarma işbirliği alanlarında altı anlaşma daha akdedilmiştir.

Böylece iki ülke arasında yıl içinde gerçekleşen üst düzey ziyaretler kapsamında çeşitli alanlarda toplam 15 anlaşma akdedilmiştir.

Kuveyt'le üst düzey ziyaretlerin önümüzdeki aylarda da devam etmesi öngörülmektedir. Dışişleri Bakanları düzeyinde kurulmuş olan ve ilk toplantısı 24 Ekim 2013 tarihinde Kuveyt'te düzenlenen İşbirliği İçin Ortak Komite İkinci Toplantısı'nın önümüzdeki dönemde ülkemizde gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Sözkonusu toplantı sırasında Kuveyt'le ilişkilerimizi daha da çeşitlendirecek yeni anlaşmalar akdedilmesi üzerinde çalışılmaktadır.

Körfez bölgesinde köklü parlamento geleneğiyle öne çıkan Kuveyt'le parlamentolararası temaslar ve işbirliğimiz de giderek gelişmektedir. Bu çerçevede, Kuveyt Meclisi'nde bulunan Türkiye-Kuveyt Parlamentolararası Dostluk Grubu üyelerinden oluşan bir heyet 3-5 Temmuz 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. 14-16 Şubat 2016 tarihlerinde ülkemize ikili bir resmi ziyaret gerçekleştirmiş olan Kuveyt Ulusal Meclisi Başkanı Marzuk Ali Muhammed El Ganim, 20-25 Kasım 2017 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Asya Parlamenter Asamblesi Toplantısı vesilesiyle ülkemizi bir kez daha ziyaret etmiştir. Öte yandan, TBMM Başkanı Sayın İsmail Kahraman'ın Kuveytli karşıtının davetine icabetle 16-18 Aralık 2017 tarihlerinde Kuveyt'i ziyaret etmesi öngörülmektedir.

Kuveyt'le ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 542 milyon ABD Doları seviyesine yaklaşmıştır. 2017 yılının ilk 10 ayında ise ikili ticaret hacmimiz 507 milyon ABD Doları seviyesindedir. Türk müteahhitlik firmalarının bugüne kadar Kuveyt'te üstlendikleri 30 projenin toplam bedeli yaklaşık 6.5 milyar ABD Doları düzeyindedir.

2002-2017 Mayıs döneminde Kuveyt'ten ülkemize gerçekleşen doğrudan yatırım miktarı 1,581 milyar ABD Doları'dır. Kuveyt'in 2002 yılından bu yana ülkemizdeki yatırımlarının toplam değeri 1,6 milyar ABD Doları seviyesine yaklaşmıştır.

Kuveyt'le giderek gelişen ilişkilerimiz çerçevesinde Kuveyt vatandaşlarına 15 Ağustos 2017 tarihinden itibaren ülkemize seyahatlerinde vize muafiyeti getirilmiştir.

Bölgede dostane işbirliğine sahip olduğumuz bir diğer ülke olan **Umman**'la ilişkilerimizin geliştirilmesi yönünde 2017 yılında önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, iki ülke Dışişleri Bakanlıkları arasında teknik düzeydeki siyasi istişareler 29 Ocak 2017 tarihinde Muskat'ta gerçekleştirilmiştir. Türkiye-Umman KEK Toplantısı 9-10 Mayıs 2017 tarihlerinde Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek ile Umman Duqm Özel Ekonomik Bölge İdaresi Başkanı Yahya bin Said El Cabri'nin başkanlıklarında yine Umman'da düzenlenmiştir.

Son olarak, Umman Dışişleri Bakanı Yusuf bin Alavi bin Abdullah'ın davetine icabetle 28-29 Ekim 2017 tarihlerinde Umman'a resmi ziyarette bulundum. İki ülke arasında Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleşen bu ziyaret Umman'la ilişkilerimize ivme kazandırılması bakımından yararlı olmuştur. Önümüzdeki dönemde Sayın Cumhurbaşkanımızın Umman Sultanı Kâbus bin Said El Said'in davetine icabetle bu ülkeye resmi ziyaret gerçekleştirmesi gündemdedir.

Umman'la ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 293 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiş, 2017 yılının ilk 10 ayında ise 261 milyon ABD Doları seviyesine ulaşmıştır.

Umman'da çoğunluğu müteahhitlik ve mühendislik sektöründe olmak üzere 38 Türk şirketi mevcuttur. Bu şirketlerin Umman'daki toplam iş hacmi 7 milyar ABD Doları civarındadır.

Türkiye'de emlak, madencilik, ticaret ve inşaat alanlarında faaliyet gösteren Ummanlı şirketlerin yatırım hacmi 16 milyon ABD Doları civarındadır.

Bahreyn'le ilişkilerimizde Kral Hamad bin İsa El Halife'nin Ağustos 2016'da ülkemize gerçekleştirdiği ziyaretle yakalanan ivme 2017 yılında devam etmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız Şubat ayındaki Körfez turunun ilk ayağı olarak 12-13 Şubat 2017 tarihlerinde Bahreyn'e resmi ziyarette bulunmuşlardır. Sözkonusu ziyaret sırasında karşılıklı vize muafiyeti, savunma sanayii ve eğitim alanlarında dört anlaşma akdedilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımıza ziyaret sırasında ben de refakat ettim.

Türkiye-Bahreyn Karma Ekonomik Komisyonu 2-3 Mart 2017 tarihlerinde Ankara'da Başbakan Yardımcımız Sayın Mehmet Şimşek ile Bahreyn Maliye Bakanı Şeyh Ahmed bin Muhammed El Halife'nin başkanlıklarında toplanmıştır.

Bahreyn'le ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 320 milyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiş, 2017 yılının ilk 10 ayında ise 333 milyon ABD Doları seviyesine ulaşmıştır.

2017 Mayıs ayı itibariyle Bahreyn'e yönelik ülkemiz kaynaklı doğrudan yatırımların değeri 183 milyon ABD Doları düzeyinde olup, Bahreyn'in ülkemize yönelik doğrudan yatırımları ise 483 milyon ABD Doları'dır.

2016 yılı sonu itibariyle Bahreyn'deki müteahhitlik firmalarımızın yaptıkları işlerin değeri 335 milyon ABD Doları'na ulaşmıştır. Bahreyn Uluslararası Havalimanının modernizasyonu/genişletilmesi ihalesini ülkemizden TAV ile

BAE'den Arabtec ortaklığı kazanmış olup, ihale bedeli 1,1 milyar ABD Doları'dır. Sözkonusu proje bu meblağla şimdiye kadar bir Türk firmasının Bahreyn'de gerçekleştireceği en kapsamlı proje olacaktır.

Körfez ülkeleriyle ikili düzeyde ilişkilerimizi geliştirirken, bölgenin en önemli işbirliği platformu olan **Körfez İşbirliği Konseyi'yle (KİK)** çok taraflı işbirliğimizi güçlendirmeye de önem veriyoruz. Körfez bölgesine stratejik yaklaşımımızın tezahürü olan 2008 yılında oluşturulan Türkiye-Körfez İşbirliği Konseyi Yüksek Düzeyli Stratejik Diyalog (YDSD) mekanizması kapsamında, KİK üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanlarıyla biraraya gelinerek hem ikili hem de bölgesel konular hakkında istişarelerde bulunmaktadır. 13 Ekim 2016 tarihinde Riyad'da düzenlenen YDSD Beşinci Dışişleri Bakanları Toplantısıyla yeni bir ivme kazandırılan bu mekanizmanın güçlendirilmesine yönelik çalışmalar 2017 yılında devam etmiştir. Bu kapsamda, Riyad toplantısında alınan ve ülkemiz açısından önemli bir adım olan Türkiye-KİK Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerinin yeniden başlatılması kararının uygulamaya konmasına yönelik çalışmalar da sürmektedir.

KİK içinde Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn, ayrıca Mısır ile Katar arasında beş ay önce ortaya çıkan ve halen devam eden krizin dostane biçimde çözümüne bölgemizin istikrarı ve ülkemizin çıkarları açısından önem atfediyoruz. Bu ülkelere Katar'a yönelik olarak uygulamaya sokulan yaptırımları doğru bulmadığımızı, anlaşmazlıkların diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini vurgulamaya devam ediyoruz.

KİK'in stratejik ortağı ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın Zirve Dönem Başkanı olarak ilk günden itibaren bu yönde aktif diplomasi yürüttük. Sayın Cumhurbaşkanımız ve ben gerek Körfez ülkelerinden, gerek İslam dünyasının ve uluslararası toplumun öndegelen ülkelerinden çok sayıda muhatabımızla görüşerek, bu meselenin suhuletle çözümü için fikir alışverişinde bulunduk.

Ayrıca, Körfez ülkeleriyle karşılıklı ziyaretlerimiz oldu. Krizin ortaya çıkmasından birkaç gün sonra sırasıyla Suudi Arabistan Körfez İşlerinden Sorumlu Bakanı ve Bahreyn Dışişleri Bakanı ülkemizi ziyaret ettiler. Bu ziyaretlerden hemen sonra 14-16 Haziran 2017 tarihlerinde Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar'ı ziyaret ettim. Sözkonusu ülkeleri 23-24 Temmuz 2017 tarihlerinde ise Sayın Cumhurbaşkanımız ziyaret ettiler. Sayın Cumhurbaşkanımıza bu ziyaretlerinde ben de eşlik ettim. 1 Ağustos'ta Suudi mevkidaşım İstanbul'da görüştüm. Katar Emiri krizden sonraki ilk yurtdışı ziyaretini Eylül ayında ülkemize gerçekleştirdi. Katarlı mevkidaşım da krizden bu yana iki kez ülkemizi ziyaret etti. 13-16 Eylül 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret eden Kuveyt Başbakanı'yla görüşmelerde Katar konusu gündemin

önemli maddelerinden birini teşkil etti. Meselenin en kısa sürede diyalogla çözümü yönündeki gayretlerimizi sürdüreceğiz.

Körfez bölgesinde devam eden krizin çözülmesinin KİK içindeki birliği yeniden tesis edeceği ve KİK'in ülkemiz gibi stratejik ortaklık ilişkisi bulunan ülkelerle ilişkilerine yeni bir ivme kazandıracığı değerlendirilmektedir.

Geçmişte kader birliği yaptığımız kardeş **Yemen**'deki gelişmeleri yakından takip ediyoruz. Tüm bölgenin güvenlik ve istikrarını ilgilendiren gelişmelerin yaşandığı Yemen'de barış ve istikrarın biran evvel sağlanmasına önem atfediyoruz.

Yemen'deki soruna BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları başta olmak üzere yerleşik parametreler temelinde, meşru yönetimin tüm ülke sathında yeniden tesisini sağlayacak, Yemen'in komşularının güvenlik kaygılarını giderecek, ülkenin toprak bütünlüğüne hanel getirmeyecek, kapsayıcı bir siyasi bir çözüm bulunmasını arzu ediyoruz. Bu çerçevede sürdürülen diplomatik çabaları destekliyoruz. 2016 yılında sonuçsuz kalan BM öncülüğündeki barış görüşmelerinin canlandırılmasına yönelik girişimlerin olumlu neticelenmesini temenni ediyoruz.

16 Haziran 2015 tarihinde Cidde'de düzenlenen Yemen konulu İİT Dışişleri Bakanları Konseyi Olağanüstü Toplantısı'nda ülkemizin önerisiyle İİT içinde kurulmuş olan Yemen Temas Grubu'nun üçüncü toplantısı BM 72. Genel Kurulu marjında 20 Eylül 2017 tarihinde New York'ta düzenlenmiştir.

Yemen'de giderek kötüleşen ve Nisan ayında ortaya çıkan kolera salgınıyla daha da ciddi boyuta taşınan insani durum da ülkemiz tarafından yakından takip edilmekte, Yemenli kardeşlerimizin yaralarının sarılmasına yönelik insani yardımlarımız sürdürülmektedir.

Ülkemiz 27 Eylül 2012 tarihinde New York'ta düzenlenen Yemen'in Dostları Grubu toplantısında Yemen'in kalkınması ve istikrarı için 100 milyon ABD Doları yardım taahhüdünde bulunmuştur. Sözkonusu taahhüdümüz çerçevesinde ve Yemen tarafının çeşitli temaslarda dile getirdiği talepler doğrultusunda, Aden Limanı için römorkör sağlanması ve ayrıca anılan limanın jeneratör ihtiyacının karşılanması için de ilgili kurumlarımızın çalışmaları sürmektedir.

Keza, Sağlık Bakanlığımız tarafından hazırlanan sahra hastaneleri Kızılay ve AFAD eşgüdümünde, Sağlık Bakanlığımız ve TİKA'nın katkılarıyla hazırlanan kolera tedavisinde kullanılan yaklaşık 50 ton ilaç ve tıbbi malzemenin yanısıra, un, gıda ve giyim malzemesi, tekerlekli sandalyelerle birlikte 20 Temmuz 2017 tarihinde Aden'e ulaştırılmıştır. Bahsekonu hastanelerin biri Kızılay

yetkililerimizce 29 Temmuz 2017 tarihinde Aden’de Yemen Sağlık Bakanlığı yetkililerine teslim edilmiş, ikincisi ise 7 Ağustos 2017 tarihinde Taiz’e ulaşmıştır. Ayrıca, 2017 Eylül ayında, Türk kökenli Yemenlilerin bulunduğu, meşru hükümet kontrolü dışındaki bölgelerden Almahweet sınırlarında bulunan Beyit Alturki köyü ve civarındaki yerleşim birimlerine gıda ve un yardımı ulaştırılmıştır.

Yemen’deki çatışmalarda yaralanan 147 Yemenli tedavilerine ülkemizde devam edilmek üzere 30 Aralık 2016 tarihinde ülkemize getirilmiştir.

Ayrıca, 25 Nisan 2017 tarihinde Cenevre’de gerçekleştirilen "Yemen'deki İnsani Krize İlişkin Üst Düzeyli Taahhüt Etkinliği"ne ülkemizce dönemin Başbakan Yardımcısı Sayın Veysi Kaynak başkanlığındaki heyetle iştirak edilmiş ve Yemen halkına yönelik yardım faaliyetlerinde kullanılmak üzere 1 milyon ABD Doları seviyesinde katkı taahhüdünde bulunulmuştur. Anılan taahhüdümüz ülkede yaşanan çatışma ortamının getirdiği ihtiyaçlara ilaveten son dönemde kaygı verici boyutlara ulaşan kolera salgınıyla mücadele bağlamında UNICEF’e transfer edilmiştir.

KUZEY AFRİKA

Türkiye, **Libya** halkının barış ve istikrara yönelik çabalarına tüm imkânlarıyla destek olmaya devam etmektedir. 17 Aralık 2015 tarihinde imzalanan Libya Siyasi Anlaşması (LSA) temelinde ülkede istikrar tesis etme çabaları halen devam etmektedir. Hâlihazırda, bu Anlaşmaya bazı değişiklikler getirilerek, bugüne kadar etkili olamayan Başkanlık Konseyi (BK) ve Hükümetin yerine daha geniş tabana sahip olacak yeni bir BK ve Hükümetin kurulması hedeflenmektedir.

LSA’da değişiklik yapılarak mevcut tıkanmaların aşılması uzun süredir Libyalı kardeşlerimizce gündeme getirilen bir talepti. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin yeni Libya Özel Temsilcisi’nin, Eylül ayında açıkladığı Eylem Planı’na bu talep dâhil edilmiştir. Özel Temsilci Ghassan Salamé’yle New York’ta yaptığım görüşmede Libya’ya yönelik görüşlerimizi ayrıntılı olarak aktararak, çözüm sürecine aktif destek sağlamaya yönelik girişimlerimizi sürdüreceğimizi vurguladım. Libyalı kardeşlerimizi her vesileyle BM Eylem Planı’nın sunduğu çerçeveden istifade ederek, görüş ayrılıklarını diyalogla çözmeye ve geniş tabanlı uzlaşa sağlamaya davet ediyoruz. Tadil edilebilecek Libya Siyasi Anlaşması’nı Libyalı kardeşlerimizin geçiş dönemini suhuletle tamamlayarak sivil yönetime dayalı yönetim kurulmasına olanak verecek yitirilmemesi gereken bir temel olarak görüyoruz. Libya Özel Temsilcimiz, Bakanlığım Müsteşar Yardımcısı ve Trablus Büyükelçimiz bu görüşlerimizi

Libyalı kardeşlerimize Ekim ayında iletmişlerdir. Heyetimiz Trablus, Misurata ve doğu Libya'da temaslarda bulunarak, öndegelen Libyalılarla görüşerek, LSA'da değişiklik yapılması; yönetim organlarının yeniden oluşturulması ve geniş tabanlı, kapsayıcı uzlaşa sağlanması konusunda teşvik edici mesajlar vermiştir.

Libyalı kardeşlerimize olan desteğimizin somut göstergesi olarak, Trablus Büyükelçiliğimizi 30 Ocak 2017 tarihinde yeniden faaliyete geçirdik. Çekirdek kadroyla çalışan Büyükelçiliğimiz Konsolosluk Şubesi ise 17 Nisan 2017 tarihinde faal hale gelmiştir. Libyalı kardeşlerimizin yoğun vize taleplerinin karşılanabilmesi için gerek Trablus Büyükelçiliğimiz, gerek Misurata Başkonsolosluğumuz yapılan vize başvurularını süratle sonuçlandırmaktadırlar. Libya'nın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerek misyonlarımız, gerek TİKA ve Kızılay, gerekse özel sektörümüzle birlikte yoğun çaba sarfedilmektedir.

Köklü tarihi ve akrabalık bağlarımızın bulunduğu diğer bir bölge ülkesi olan **Cezayir**, halen Afrika kıtasındaki en büyük ticari ortaklarımızdan biri konumundadır ve enerji ithalatımızda kaynak çeşitlendirilmesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Cezayir'le ticaret hacmimiz 2016 yılında 3 milyar ABD Doları'nı aşmıştır. Türk müteşebbisler tarafından Cezayir'de yürütülmekte olan projelerin toplam değeri 16 milyar ABD Doları'nı aşmıştır. Tekstil, kimya, otomotiv sektörlerinde de çok değerli firmalarımızın yatırımları bulunmaktadır. Türkiye bugün Cezayir'in gerek ihracatında, gerek ithalatında ilk on ülke arasında yer almaktadır.

Parlamento seçimleri ve Ağustos ayında gerçekleşen kabine değişikliğinden sonra Cezayirli yeni mevkidaşımın BM Genel Kurulu marjında Libya'daki gelişmeleri de ele aldığımız yararlı bir görüşme yaptım. Görüşmede Dışişleri Bakanı düzeyinde bir ziyaretin gerçekleştirilmesi konusunda mutabakata vardık.

Cezayir'in 2014 yılındaki talebi çerçevesinde TİKA'nın gözetiminde Türk firmalarınca başlatılan Keçiova Camii'nin restorasyonu kısa bir süre önce tamamlanmıştır. Ortak mirasımıza ait diğer kültürel varlıkların restorasyonu konusunda Cezayir'le işbirliğimiz sürdürülecektir.

İstikrarına önem atfettiğimiz ve halklarımız arasında güçlü bağların bulunduğu **Mısır**'la diplomatik ilişkilerimiz gerek Ankara'da, gerek Kahire'de Maslahatgüzar seviyesinde sürdürülmektedir. Diğer taraftan, halktan halka temaslara ve karşılıklı ekonomik ve ticari ilişkiler ise korunarak normal seyrinde devam etmektedir. Türkiye halen Mısır'ın öndegelen dış ticaret ortaklarından biri konumundadır. Mısır halen Kuzey Afrika ülkeleri arasında en yüksek ihracat yaptığımız ülkedir (2016 yılında 2,7 milyar ABD Doları)

2011 yılında gerçekleştirdiği devrimden bu yana destek verdiğimiz, tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu **Tunus**'la dostane ilişkilerimiz her alanda derinleşmektedir. Ticaret hacmimiz yıllık 1,5 milyar ABD Doları seviyesindedir. Tunuslu mevkidaşımızın 14-16 Haziran 2017 tarihleri arasında ülkemize gerçekleştirdiği ziyaret sırasında ilişkilerimiz ve bölgesel konularda görüş alışverişinde bulunmuş, Türkiye-Tunus Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) ikinci toplantısının 2018 yılının ilk aylarında ülkemizde düzenlenmesi konusunda mutabakata varılmıştır.

Tunus'un ekonomi ve terörle mücadele alanında desteklenmesi konusundaki kararlılığımız çerçevesinde Tunuslu muhataplarımızla yakın diyalog sürdürülmektedir. Ekonomi Bakanımızın Temmuz ayında Tunus'u ziyareti ve Tunus İçişleri Bakanı'nın Ağustos ayında ülkemizi ziyareti sırasında bu iki alandaki işbirliğimizin geliştirilmesi amacıyla atılabilecek somut adımlar görüşülmüştür.

Kuzey Afrika'da güçlü tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu **Fas**'la ilişkilerimizi her alanda güçlendirmeye devam ediyoruz. Serbest Ticaret Anlaşması'nın da katkısıyla ekonomik ilişkilerimiz dinamizm göstermektedir. 2012 yılında 1,2 milyar ABD Doları olan ticaret hacmimiz 2016 yılında 2,5 milyar ABD Doları'na yaklaşmıştır. Güvenlik alanında işbirliği her iki tarafın çıkarına uygun olarak geliştirilmektedir. Hükümetin kurulmasından sonra Faslı yeni mevkidaşımın BM Genel Kurulu marjında biraraya geldim. Fas'la önümüzdeki dönemde Dışişleri Bakanı düzeyinde ziyaret yapılması, Dışişleri Bakanlıkları arasında düzenli siyasi istişarelerin gerçekleştirilmesi ve tesis edilmesine karşın henüz toplanamayan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği mekanizmasına işlerlik kazandırılması hedeflenmektedir.

İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI

Türkiye, İslam ülkelerini buluşturan yegâne ortak siyasî forum olan İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT), bölgesel ve uluslararası gelişmeler bağlamında özel önem vermektedir. Ülkemiz bu bağlamda, İİT'in uluslararası alandaki etkinliğinin daha da artmasına ve teşkilatın reform sürecine güçlü destek sağlamaktadır. Bu çerçevede 4 Ekim 2017 tarihinde İstanbul'da Asya grubunda fikirdaş ülkeleri biraraya getiren bir toplantı düzenlenmiştir. Malezya, Endonezya, Bangladeş ve Pakistan temsilcilerinin katıldığı toplantıda, İİT'in reformu çalışmaları çerçevesinde bir düşünce belgesi taslağı üzerinde çalışılmıştır. Anılan düşünce kâğıdı konusunda grup içinde fikir birliği sağlanmasını müteakip, belgenin tüm İİT üyelerine dağıtılması ve Sekreteryaya'nın da katılımıyla düzenlenecek bir konferansta nihai hale getirilmesi

öngörülmektedir. Belgede yer alan unsurların bilahare İİT Dışışleri Bakanları Konseyi tarafından onaylanması ve peyderpey hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Türkiye çok sayıda İİT kuruluşuna evsahipliği yapmakta olup, Bakanlığım ve diğer kurumlarımızın desteği ve ilgisiyle, Teşkilatın en faal üyelerinden biri konumundadır.

Daha önce üç kez İİT Dışışleri Bakanları Konseyi toplantılarına evsahipliği yapan ülkemiz teşkilatın en yetkili organı olan “Zirve”ye 14-15 Nisan 2016 tarihlerinde başarıyla evsahipliği gerçekleştirmiştir. 13. İslam Zirvesi’nin teması “Adalet ve Barış için Birlik ve Dayanışma” olarak belirlenmiştir. Bu suretle İİT Zirve Dönem Başkanlığı, 2019’da Gambiya’da düzenlenmesi beklenen bir sonraki Zirve’ye kadar ülkemize geçmiştir.

Diğer yandan, 10-11 Temmuz 2017 tarihlerinde Fildişi Sahili’nin başkenti Abidjan’da, 44. İİT Dışışleri Bakanları Konseyi Toplantısı ile 22 Eylül 2017 tarihinde New York’ta İİT Dışışleri Bakanları Yıllık Eşgüdüm Toplantısı yapılmıştır.

13. İslam Zirvesi Nihai Bildirisi’nde desteklendiği üzere, İİT bünyesinde terörizm ve organize suçlarla mücadeleye katkıda bulunmak üzere ülkemizde İİT Polis Merkezi kurulmasına çalışılmaktadır. Ülkemizde İİT Medya Forumu kurulması çalışmaları da sürdürülmektedir.

İİT Zirve Dönem Başkanlığımız çerçevesinde gençlik ve kadın konuları önceliklerimiz arasında yer almaktadır. Ülkemiz, İİT 3. Gençlik ve Spor Bakanları Konferansı’na 5-7 Ekim 2016, İİT Üyesi Ülkelerinin Kalkınmasında Kadının Rolü 6. Bakanlar Toplantısı’na da 1-3 Kasım 2016 tarihlerinde İstanbul’da evsahipliği yapmıştır. Ülkemizin girişimiyle İİT bünyesinde bir İstişari Kadın Konseyi kurulması yönünde önemli adımlar atılmıştır. İİT İstişari Kadın Konseyi’nin birinci toplantısı 18 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul’da yapılmıştır. Son olarak Kadın Konseyi Dönem Başkanlığımız çerçevesinde İİT İstişarî Kadın Konseyi ile işbirliği hâlinde 2-10 Kasım 2017 tarihleri arasında İstanbul ve Ankara’da 50 farklı ülkeden gelen 55 genç kadın lider adayına “Ally for Future” (Gelecek İçin Birlik) temasıyla liderlik programı düzenlenmiştir.

İİT İcra Komitesi, İİT Zirve Dönem ve İİT İcra Komitesi Başkanı olan ülkemizin çağrısına istinaden, Harem-ı Şerif’te yaşanan hadiseleri ele almak amacıyla 1 Ağustos 2017 tarihinde İstanbul’da Dışışleri Bakanları düzeyinde ve 13 Aralık 2017 tarihinde ise Kudüs konusunda olağanüstü olarak toplanmıştır.

GÜNEY KAFKASYA

Tarihi ve kültürel bağlarımız bulunan Güney Kafkasya’da bölge ülkelerinin bağımsızlık ve egemenliklerinin pekiştirilmesine, bölgenin siyasi ve ekonomik istikrarının korunmasına, bölgesel işbirliğinin desteklenmesine ve bölge ülkelerinin Avrupa-Atlantik kurumlarına entegrasyonlarına destek olunmasına önem verilmektedir. Bu çerçevede, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC), Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı (BTE) ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı (BTK) gibi önemli projeler hayata geçirilmiştir. Trans-Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) Projesinin önümüzdeki yıl tamamlanması beklenmektedir.

Güney Kafkasya’da Azerbaycan ve Gürcistan’ın katılımıyla çeşitli alanlarda kurduğumuz bölgesel işbirliği mekanizmalarına Dışişleri Bakanları Üçlü Toplantıları yoluyla siyasi bir çerçeve de kazandırılmıştır. Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan ve Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan Dışişleri Bakanları üçlü mekanizmaları Cumhurbaşkanları seviyesine de yükseltilmiştir. Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan Dışişleri Bakanları Üçlü Toplantısının dördüncüsü 19 Temmuz 2017 tarihinde; Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısının altıncısı ise 6 Eylül 2017 tarihinde Bakü’de gerçekleştirilmiştir. Türkiye-Azerbaycan-Pakistan Üçlü Dışişleri Bakanları mekanizması da tesis edilmiş olup, ilk toplantısı 30 Kasım 2017 tarihinde Bakü’de düzenlenmiştir. Türkiye-Azerbaycan-İran Üçlü Dışişleri Bakanları V. Toplantısı’nın da 20 Aralık 2017 tarihinde Bakü’de düzenlenmesi öngörülmektedir.

İstisnai ve yakın bağlarımızın bulunduğu **Azerbaycan**, bölgedeki en önemli stratejik ortağımızdır ve dış politikamızda öncelikli bir yere sahiptir. Bölgesel ve uluslararası platformlarda Azerbaycan’la karşılıklı çıkarlarımızın korunmasına özen gösterilmektedir. İki ülke devlet yetkililerinin göreve gelmelerinin ardından diğer ülkeyi öncelikli olarak ziyaret etmeleri gelenek haline gelmiştir. Türkiye ile Azerbaycan arasında 2010 yılında kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK), iki ülke arasındaki işbirliğinin tüm veçheleriyle ele alınmasına imkân tanıyan en üst düzey siyasi diyalog mekanizmasıdır.

Sayın Cumhurbaşkanımız, VI. YDSK Toplantısı ve Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının ilk seferi vesilesiyle 30-31 Ekim 2017 tarihlerinde Bakü’yü ziyaret etmişlerdir. VI. YDSK toplantısı sonunda Ortak Protokol’ün de aralarında bulunduğu 6 belge imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Aliyev ise, Dünya Petrol Zirvesi ve D-8 Zirvesi’ne katılmak üzere Temmuz ve Ekim aylarında ülkemizi iki kez ziyaret etmiştir. Azerbaycan Meclis Başkanı Oktay Asadov Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) 25. Yıldönümü Zirvesi vesilesiyle 21-23 Mayıs, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Memmedyarov ise Türk Konseyi’nce

düzenlenen uluslararası bir konferans vesilesiyle 21-22 Şubat 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

Bölgedeki diğer bir stratejik ortağımız **Gürcistan** ile ilişkilerimiz, bölgesel projelerin geçiş güzergahında yer alması nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Gürcü makamlarıyla temaslarımız yıl boyunca devam etmiştir. Sayın Başbakanımız, II. YDSK toplantısı vesilesiyle 22-23 Mayıs 2017 tarihlerinde Gürcistan'ı ziyaret etmiştir. Toplantı sonunda Ortak Bildiri'nin de aralarında bulunduğu 5 belge imzalanmıştır. Gürcistan Dışişleri Bakanı Mikheil Janelidze ise IX. Büyükelçiler Konferansı'na konuşmacı olarak katılmak ve ikili temaslarda bulunmak üzere 9-10 Ocak 2017 tarihlerinde ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması ve Abhazya ile Güney Osetya ihtilaflarına Gürcistan'ın uluslararası tanınmış sınırları içerisinde çözüm bulunması yönünde uluslararası toplum tarafından sürdürülen girişimleri desteklemeye devam etmektedir. Gürcistan'ın Avrupa-Atlantik kurumları ile bütünleşme çabalarına da tam destek verilmektedir.

Ahıska Türklerinin Gürcistan'daki anavatanlarına dönüşleri, Gürcistan'la ortak gündemimizde yer alan öncelikli konulardan biridir. Geri dönüş sürecinde bürokratik işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi çalışmalarında Ahıska Türklerine desteğimiz devam etmektedir. Ahıska Türklerinin geri dönüş sonrasında da, yaşam koşullarının desteklenmesi ve uyum sorunlarının çözülmesinde Gürcistan'la eşgüdüm ve işbirliği içinde hareket edilmeye çalışılmaktadır.

Güney Kafkasya'da tam ve kapsamlı normalleşme hedefimiz korunmaktadır. Bu bağlamda, **Ermenistan**'la ilişkilerimizin normalleşmesi yönündeki irademizde bir değişiklik bulunmamaktadır. Ancak, Ermenistan'ın Zürih Protokollerini önce askıya alması, Şubat 2015'de ise Parlamento'dan çekmesi ile süreç sekteye uğramıştır. Ermenistan'ın ülkemizi hedef alan hasmane davranışları da kesintisiz sürmektedir. Sürecin yeniden başlatılması tabiatıyla Ermenistan tarafından atılacak samimi adımlara bağlıdır.

Herhalükarda, süreçte yaşanabilecek ilerlemeler Güney Kafkasya'da kapsamlı barışa yönelik somut adımlar atılması halinde kalıcı ve sürdürülebilir bir nitelik kazanabilecektir. Dolayısıyla Türkiye-Ermenistan ilişkilerindeki normalleşme çabalarına paralel olarak, Yukarı Karabağ sorununun çözümü için de somut adımlar atılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yukarı Karabağ ihtilafı bağlamında, Ocak 2017'den itibaren cephe hattında ihlaller yeniden artmaya başlamıştır. Artan tansiyon, başta AGİT Minsk Grubu

Eşbaşkanları olmak üzere, uluslararası toplumun soruna ilgisini kısmen de olsa tekrar canlandırmıştır. Yukarı Karabağ ihtilafının çözümü için oluşturulan AGİT Minsk Grubu'nun bir üyesi olarak, çözüm müzakerelerini yakından takip etmekte ve ihtilafa Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliği çerçevesinde adil ve kalıcı bir çözüm bulunması yönündeki çabalara destek vermekteyiz.

Yukarı Karabağ ihtilafına çözüm bulunması amacıyla kurulmuş olan AGİT Minsk Grubu'nun Fransız, Rus ve Amerikalı Eş-başkanları 29 Kasım 2017 tarihinde ülkemizi ziyaret ederek Sayın Müsteşarımızla bir çalışma toplantısı gerçekleştirmişlerdir. Eşbaşkanlar ayrıca Sayın Bakanımız tarafından da kabul edilmişlerdir. Toplantı, soruna, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliği çerçevesinde barışçıl çözüm bulunması yönündeki çabalara desteğimizin vurgulanması bakımından yararlı olmuştur.

ORTA ASYA

Ortak dil, tarih ve kültür bağlarına sahip olduğumuz Orta Asya Cumhuriyetleri'yle ilişkilerimiz, dış politikamızın öncelikli konularından biri olmaya devam etmektedir.

Bölgedeki kardeş ülkelerin bir yandan müreffeh, siyasi ve ekonomik istikrara sahip olmalarını, kendi aralarında ve komşularıyla işbirliği içinde varlıklarını sürdürmelerini, diğer yandan uluslararası toplumla bütünleşmelerini desteklemek, Orta Asya bölgesine yönelik politikamızın temelini teşkil etmektedir.

Çeşitli sınamalarla karşı karşıya bulunan ülkelerin yer aldığı Orta Asya bölgesinde kalıcı istikrar ve güvenliğin sağlanmasında, bölgenin başta enerji olmak üzere, ekonomik kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilerek toplumsal refaha dönüştürülmesi önem taşımaktadır.

Kardeş Orta Asya Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından pek çok alanda yakın ilişki ve işbirliği tesis edilmiştir. Son dönemde yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretler ilişkilerimizin her alanda daha da ileri götürülmesine olanak sağlamış, bölgesel ve uluslararası aktörlerle işbirliğimiz geliştirilmiş, bölgedeki etkimiz güçlendirilmiştir.

Bölgedeki önemli siyasi ve ekonomik ortaklarımızdan biri olarak gördüğümüz **Kazakistan**'la ilişkilerimiz karşılıklı güçlü siyasi irade doğrultusunda istikrarlı bir seyir içinde gelişmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın Başbakan sıfatıyla 22-24 Mayıs 2012 tarihlerinde Kazakistan'ı ziyareti sırasında ihdas edilen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'yle (YDSK) birlikte Kazakistan'la ilişkilerimizin stratejik boyutu kurumsal olarak güçlendirilmiştir. YDSK'nın ilk toplantısı Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 11-12 Ekim 2012 tarihlerinde ülkemize yaptığı resmi ziyaret sırasında, ikinci toplantısı ise 15-17 Nisan 2015 tarihlerinde Sayın Cumhurbaşkanımızın Kazakistan ziyareti sırasında gerçekleştirilmiş olup, üçüncü toplantının 2018 yılının ilk çeyreğinde ülkemizde gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımız, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in davetine icabeten, 9-10 Eylül 2017 tarihlerinde Astana'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanımız, sözkonusu ziyaret vesilesiyle yine Astana'da gerçekleştirilen İslam İşbirliği Teşkilatı Birinci Teknoloji Zirvesi ile EXPO 2017 Astana'nın kapanış törenine iştirak etmişlerdir.

Kazakistan'la ikili ilişkilerimizin yanısıra, Türk Konseyi ile Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (AİGK/CICA) bağlamında sürdürdüğümüz yakın işbirliği her iki örgüt bakımından itici güç oluşturmaktadır.

Kazakistan aynı zamanda ülkemizin bölgedeki en önemli ticari ve ekonomik ortaklarından. İkili ticaret hacmimiz 2016 yılında 1 milyar 959 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, başta petrol, telekomünikasyon, otelcilik ve bankacılık alanlarında olmak üzere Kazakistan'daki toplam yatırımlarımız takriben 2 milyar ABD Doları tutarındadır. Kazakistan'la aramızdaki ekonomik ilişkilerde öncü konumunu sürdüren müteahhitlik sektöründe 2007-2016 döneminde toplam 21,5 milyar ABD Doları değerinde 483 adet proje üstlenilmiştir. Kazak sermayesinin Türkiye'ye olan ilgisi de artarak sürmekte olup, ülkemizdeki Kazak yatırımlarının değeri 700 milyon ABD Doları'nı bulmuştur.

Kazakistan'ın Aktau Limanı ve Hazar Denizi üzerinden Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattına ve bu yolla Avrupa'ya bağlanmasına yönelik çalışmalar ekonomik ilişkilerimize yeni bir boyut kazandıracaktır.

Türkmenistan'la ilişkilerimiz adı konulmamış bir stratejik ortaklık seviyesine ulaşmıştır. Türkmen tarafı, ilişkilerimizi "kemik kardeşliği" olarak tarif etmektedir. Ülkemiz Türkmenistan'ın bölgesel ve uluslararası planda takip ettiği "Açık Kapılar" ve "Aktif Tarafsızlık" politikaları ile reform çabalarını desteklemektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımız, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Orta Asya bölgesine ilk resmi ziyaretini 6-7 Kasım 2014 tarihlerinde Türkmenistan'a

yapmışlardır. Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbangulu Berdimuhamedov ise 2015 yılı içerisinde ülkemizi üç kez ziyaret etmiştir. Son olarak, Sayın Cumhurbaşkanımızın, Türkmenistan'ın tarafsızlığının 20. yıldönümü vesilesiyle 12 Aralık 2015 tarihinde Aşkabat'ta düzenlenen uluslararası konferansa katılımlarıyla ikili ilişkilerin tekrar en üst düzeyde ele alınması mümkün olmuştur.

Türkmenistan son 22 yıl itibariyle, Türk müteahhitlik sektörünün Rusya Federasyonu'ndan sonra toplamda en yüksek değerde proje üstlendiği ülke sıfatına sahiptir. Türkmenistan'ın bağımsızlığından itibaren firmalarımızca üstlenilen projelerin toplam bedeli yaklaşık 50 milyar ABD Doları'dır.

Ülkemiz aynı zamanda Türkmenistan'a en fazla yatırım yapan ülkelerden biri konumundadır. İkili ticaret hacmimiz ise 2016 yılında 1 milyar 668 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

İşadamlarımızın faaliyetlerinin çeşitlenerek gelişmesi, ulaştırma ve altyapı çalışmalarında tecrübe sahibi şirketlerimizin önemli ve büyük projelerde yer almalarının sağlanması bu ülkeyle ekonomik ilişkilerimizde hedeflerimiz arasındadır.

Kırgızistan ile ortak değerlerimize dayanan ilişkilerimizin, tarihi kardeşlik bağlarımıza yakışan bir seviyeye yükseltilmesi hedefine bağlılığımızı sürdürüyoruz. Dönemin Kırgızistan Başbakanı, halihazırdaki Cumhurbaşkanı Sooranbay Jeenbekov'un 8-10 Ağustos 2017 tarihleri arasında ülkemize gerçekleştirdiği çalışma ziyareti, bu açıdan iyi bir vesile teşkil etmiştir. Kırgızistan ile ilişkilerimizi yeniden olumlu mecraya çıkarmaya yönelik çalışmalarımız sürmektedir.

Kırgızistan'da faaliyet gösteren Türk girişimcilerin büyük çoğunluğu KOBİ'lerdir. Söz konusu KOBİ'lerin Kırgızistan'da işini büyütmek veya başka alanlarda yatırım yapmak için kullandıkları sermaye ve Türk işadamlarının üçüncü ülkeler üzerinden Kırgızistan'da yaptıkları yatırımlar dikkate alındığında, Kırgızistan'daki yatırımlarımızın toplam tutarının 1 milyar ABD Doları'na ulaştığı tahmin edilmektedir. 2016 yılı sonu itibarıyla Kırgızistan'la ticaret hacmimiz ise 410 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Bankacılık, eğitim, inşaat, gıda ve içecek üretimi, mobilya, çay üretimi ve paketleme, alışveriş merkezi işletmeciliği ve plastik malzeme üretimi başta olmak üzere Kırgızistan'da çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren 300 civarında Türk sermayeli firma, Kırgız ekonomisine büyük katkı vermekte olup, sayıları 5.000'i aşan Kırgız vatandaşına istihdam sağlamaktadır.

Türk müteahhitlik firmaları Kırgızistan'da bugüne kadar 692 milyon ABD Doları değerinde 67 proje üstlenmişlerdir.

Ülkemiz Kırgızistan'ın kalkınma sürecine de destek sağlamaya önem vermektedir. TİKA tarafından Kırgızistan'a 1992 yılından bu yana toplam 50 milyon ABD Doları tutarında yardım sağlanmıştır.

Coğrafi konumu, doğal kaynakları, nüfusu ve yetişmiş insan gücüyle Orta Asya'da önemli ve ağırlıklı bir konuma sahip **Özbekistan**'la ilişkilerimizde geçtiğimiz yıl kaydadeğer bir canlanma yaşanmıştır.

Özbekistan'la ilişkilerimizin hakettiği yüksek seviyeye çıkarılması yönündeki çalışmalarımız sürdürülmektedir. 25-26 Nisan 2017 tarihlerinde Taşkent'i ziyaret ederek verimli temaslarda bulundum. 25-26 Ekim 2017 tarihlerinde ise, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev ülkemize bir devlet ziyareti gerçekleştirmiştir. Ziyaret vesilesiyle imzalanan Ortak Bildiri ile ilişkilerimiz stratejik ortaklık seviyesine yükseltilmiştir.

Özbekistan'la ikili ticaret hacmimiz 2016 yılında 1,24 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Özbekistan'da Türk sermayeli 462 şirket, buna ilaveten 57 Türk şirketinin akredite temsilciliği bulunmaktadır. Bankacılık, ilaç, inşaat, otomotiv, ayakkabıcılık, turizm ve gıda sektörlerine yapılan toplam 1 milyar ABD Doları mertebesindeki Türkiye mahreçli yatırımların Özbekistan'ın ihracatına 300 milyon ABD Doları katkı sağladığı, bu yolla 50.000 kişiye istihdam yaratıldığı tahmin edilmektedir.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in 25-26 Ekim 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyareti marjında ekonomik işbirliğine ilişkin ve 20'ye yakın anlaşma akdedilmiş olup, bu anlaşmaların da önümüzdeki dönemde ekonomik-ticari işbirliğimizi daha da kuvvetlendirmesi beklenmektedir.

Tacikistan ile ilişkilerimizin seviyesi memnuniyet vericidir. Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahman'ın 17-18 Aralık 2012 tarihlerinde ülkemize yaptığı resmi ziyaret sırasında kurulan "İşbirliği Konseyi"nin ilk toplantısını en yakın zamanda Tacikistan'da gerçekleştirmeyi arzu ediyoruz.

Tacikistan, ülkemizle siyasi ilişkilerin geliştirilmesine önem atfetmekte ve Türk yatırımcılarını Tacikistan'a çekmeye gayret etmektedir. 2016 yılı itibarıyla Tacikistan'la ticaret hacmimiz 314 milyon ABD Doları'dır.

Türkiye, Tacikistan'ın dış ticaret ortakları sıralamasında 2016 yılında, RF, Çin ve Kazakistan'dan sonra dördüncü sırada yer almıştır. Öte yandan, Tacikistan 2016 yılında en fazla ihracatı %22,4'lük pay ile Türkiye'ye yapmıştır.

Coğrafi uzaklığımıza rağmen, ortak tarih ve kültürel değerlere dayalı kardeşlik bağlarımız çerçevesinde, **Moğolistan** ile ilişki ve işbirliğimizin geliştirilmesi hedeflerimiz arasında yer almaktadır. Moğolistan da, Dış Politika Konsepti'nde ülkemizi ABD, AB, Japonya, Güney Kore ve Hindistan'la birlikte “3. Komşu” olarak zikretmek suretiyle, ülkemizle ilişkilere verdiği önemi ortaya koymuştur.

Bağımsızlığını kazanmasından bu yana ülke içi istikrar ve huzurun temini ile siyasi ve ekonomik gelişim bağlamında attığı adımlarla uluslararası toplumun haklı takdirini kazanan Moğolistan'la tarihi mirasımıza sahip çıkma ve ekonomik ortaklığımızın ilerletilmesi yönünde çalışmalarımız devam etmektedir.

2016 yılı sonu itibarıyla Moğolistan'la ticaret hacmimiz 29,4 milyon ABD Doları olmuştur.

Moğolistan'da hâlihazırda faaliyet gösteren 11 Türk firmasının yatırımları toplamı 1,3 milyon ABD Doları'dır. Öte yandan, müteahhitlik firmalarımızca Moğolistan'da bugüne kadar 192,6 milyon ABD Doları değerinde 6 proje gerçekleştirilmiştir.

İkili ilişkilere ek olarak, ülkemizin yanı sıra Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'ın kurucu üyesi oldukları **Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi)**, dostluk ve kardeşlik bağları temelinde bölgede işbirliği ve dayanışmaya katkıda bulunmaktadır.

V. Zirvesi 11 Eylül 2015 tarihinde Astana'da gerçekleştirilen Türk Konseyi'nin müteakip Zirvesi'nin yakın zamanda gerçekleştirilmesini arzu ediyoruz. Türk Konseyi'nin Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı 21 Eylül 2017 tarihinde New York'ta BM Genel Kurulu marjında gerçekleştirilmiştir. Ülkemiz, kuruluşuna öncülük ettiği Türk Konseyi'nin görünürlüğünün ve etkinliğinin artması için faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkçe konuşan ülkeler arasındaki işbirliği sürecine paralel olarak, parlamenterler arasında doğrudan temas ve işbirliğinin tesisi istikametinde atılmış önemli bir adım olan TÜRKPA faaliyetleri de TBMM öncülüğünde desteklenmektedir. TÜRKPA'nın VII. Genel Kurul toplantısı 7 Aralık 2017 tarihinde Bişkek'te gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan, Diyalog Ortağı olduğumuz **Şanhay İşbirliği Örgütü'yle (ŞİÖ)** de, güvenlik, terörle mücadele, ulaştırma ve enerji gibi alanlarda işbirliğimiz sürdürülmektedir.

GÜNEY ASYA

Kökleri tarihe uzanan siyasi, ekonomik ve kültürel bağlarımız, **Afganistan**'da kalıcı barış ve istikrarın tesisine yönelik gayretlerimizin itici gücünü teşkil etmektedir. Afganistan'ın birlik ve bütünlüğünün korunması, güvenlik ve istikrarının sağlanması, ülkede halk desteğini ve katılımı ön planda tutan geniş tabanlı bir siyasi yapının sürdürülmesi ve Afganistan'ın terörden arındırılarak halkın huzur ve refaha kavuşturulması, ayrıca Afganistan'ın Pakistan başta olmak üzere komşularıyla ilişkilerinin gelişmesi, ülkemizin Afganistan politikasının ana unsurlarını teşkil etmektedir.

Afganistan'da son yıllarda birçok alanda ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, güvenlik durumunun kırılganlığı nedeniyle henüz bu kazanımlar geri dönülmez bir noktaya ulaşmamıştır. Uluslararası toplum, 8-9 Temmuz 2016 tarihlerinde Varşova'da düzenlenen NATO Zirvesi'nde ve 4-5 Ekim 2016 tarihlerinde Brüksel'de gerçekleştirilen Afganistan Konferansı'nda Afganistan'a güvenlik ve kalkınma alanlarında 2018-2020 dönemi için katkılarını sürdüreceğini açıklamıştır. Bu gelişme Afganistan'ın içinde bulunduğu kritik geçiş döneminde yalnız bırakılmayacağını göstermek bakımından büyük önem taşımaktadır.

Afganistan'da faaliyet göstermekte olan 127 Türk firmasının %90'ı inşaat ve müteahhitlik sektörlerinde çalışmakta olup, anılan firmalar 2003-2016 yılları arasında yaklaşık 6 milyar ABD Doları tutarında 627 proje gerçekleştirmişlerdir. Türk firmaları müteahhitlik alanında yabancı yatırımcılar arasında birinci sıradadır. Türk sermayeli firmalar hizmet (sağlık, lojistik, danışmanlık vb.), enerji ile madencilik sektörlerinde de faaliyet göstermektedirler.

Tarihi Türk-Afgan dayanışması çerçevesinde, ülkemiz güvenlik, kapasite oluşumu ve kalkınma alanlarında Afganistan'a gerek ikili düzeyde, gerek çok taraflı platformlarda destek vermeye devam etmektedir.

Ülkemizin 2001 yılından itibaren Afganistan'da yürüttüğü kalkınma programı, yaklaşık 1 milyar ABD Doları değerindeki 850'yi aşkın projeye, Türkiye'nin bugüne kadar bir ülkeye gerçekleştirdiği en büyük dış yardım programları arasındadır. Bu yardımlar çerçevesinde, Afganistan'daki 34 vilayetin tamamında en az birer proje gerçekleştirilmiştir.

Afganistan'a kalkınma yardımlarımızın en büyük payı eğitim, ikinci büyük payı ise sağlık oluşturmaktadır. Kalkınma yardımlarından önemli pay alan diğer bir alanı ulaştırma ve depolama hizmetleri oluşturmaktadır. Afganistan'a yaptığımız

kalkınma yardımlarındaki diğer alanları ise sivil havacılık başta idari altyapı ve iyi yönetim olmak üzere, sivil kapasite geliştirme teşkil etmiştir.

Ülkemiz 2012 yılında gerçekleştirilen Tokyo Konferansı'nda 2015-2017 yılları arasında proje temelli olarak kullanılmak üzere Afganistan'a 150 milyon ABD Doları yardım taahhüdünde bulunmuş olup, bu taahhüt proje bazında peyderpey yerine getirilmektedir. Kabil'de Mevlana Türk Afgan Kız Üniversitesi kurulması projesine ilişkin çalışmalar bu taahhüdümüz çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Son olarak, 4-5 Ekim 2016 tarihlerinde Brüksel'de düzenlenen Afganistan Konferansı'na başkanlığında bir heyetle katılım sağlanmıştır. Konferans'ta 2018-2020 dönemi için, proje bazlı olarak kullanılmak üzere Afganistan'a 150 milyon ABD Doları seviyesinde bir uluslararası taahhütte bulunduk. Bu taahhüt, Afganistan'a yönelik desteğimizin tam ve kesin olduğunun bir diğer göstergesidir.

Cumhurbaşkanı Eşref Gani'nin gündeme getirdiği Türk-Afgan Mevlana Celalettin-i Rumi Üniversitesi Projesi'nin Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilmesi üzerine, "Üniversite Kampüsünün İnşası Hakkında Niyet Beyanı" Cumhurbaşkanı Gani'nin Aralık 2015'te ülkemizi ziyareti sırasında imzalanmıştır. Fakülte binalarının inşası TİKA tarafından gerçekleştirilecektir. Üniversite'ye ahdi zemin teşkil etmek üzere YÖK tarafından hazırlanan taslak anlaşma hakkındaki müzakereler sürmektedir. Proje için 60 milyon ABD Doları tahsis edilmiştir.

Türkiye Afganistan'ın güvenliğine katkı bağlamında, Afgan Ulusal Ordusu ve Afgan Ulusal Polisi'ne yönelik kapsamlı eğitim programları düzenlemekte ve donanım yardımında bulunmaktadır. Bu çerçevede 116 kadın subay dâhil olmak üzere toplamda yaklaşık 4.300 Afgan Ulusal Ordusu mensubuna ülkemizde eğitim verilmiştir. Diğer yandan, Sivas Polis Meslek Yüksek Okulu'nda eğitimlerini tamamlayan Afgan polis sayısı 2.966'ya (1.954 erkek ve 1.012 kadın) ulaşmıştır.

Türkiye ayrıca, Afganistan'ın sınırlarının ötesinde de, bölgedeki barış girişimlerini yakından takip etmekte ve katkılarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, ülkemiz barış ve istikrarın bölgesel bir zeminde ilerletildiği takdirde kalıcı sonuçlar verebileceği anlayışıyla 2007 yılında Türkiye-Afganistan-Pakistan Üçlü Zirve Süreci'ni başlatmıştır. Türkiye'nin kardeş addettiği Afganistan ve Pakistan arasında siyasi diyalog, güvenlik ve kalkınma odaklı özel bir işbirliğinin tesis edilmesini amaçlayan Üçlü Zirve Süreci'nin bugüne kadar sekiz toplantısı yapılmıştır. Dokuzuncu Toplantı, Afganistan ve Pakistan ilişkilerinin seyrine göre önümüzdeki dönemde ülkemizde düzenlenebilecektir.

Keza, Afganistan'ın karşı karşıya bulunduğu sorunların bölgesel çözüm gerektirdiği tespitinden hareketle, Afganistan'la beraber başlattığımız İstanbul Süreci de, merkezinde Afganistan'ın yer aldığı bölgesel işbirliği girişimidir. 14 bölge ülkesi ile 16 destekçi ülkenin yer aldığı Süreç, Asya'nın Kalbi bölgesinin ortak sorunlarına Güven Artırıcı Önlemler yoluyla siyasi ve pratik çözümler bulmayı hedeflemektedir.

İstanbul Süreci Yedinci Bakanlar Konferansı, 1 Aralık 2017 tarihinde Azerbaycan'ın evsahipliğinde Bakü'de düzenlenmiş, ülkemiz toplantıda başkanlığını yaptığım bir heyetle temsil edilmiştir. Konferans'ta Afganistan'ın terörle mücadelesinin ve kalkınma çabalarının desteklenmesinin bölgenin ortak sorumluluğunda olduğu bir kez daha vurgulanmış, Taliban ve diğer silahlı gruplara, Afgan Hükümeti'yle barış müzakerelerine katılmaları çağrısında bulunulmuştur. Ülkemiz, Afganistan'ın da talebiyle Sürecin 2018 yılında eşbaşkanlığını ikinci kez üstlenmiştir.

Afganistan Bölgesel Ekonomik İşbirliği Konferansları (RECCA) çerçevesindeki ilk İş Forumu, 1 Mart 2017 tarihinde DEİK ve RECCA Sekreteryası ev sahipliğinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Sözkonusu İş Forumu'nda, Ekonomi Bakan Yardımcısı Fatih Metin ile Afganistan Ticaret ve Sanayi Bakanı Humayoon Rasaw başkanlığındaki heyetler arasında toplantılar tertip edilmiş, Afgan ve Türk işadamları ve özel sektör temsilcileri biraraya gelerek ikili görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, Aşkabat'ta 14-15 Kasım 2017 tarihlerinde düzenlenen 7. Afganistan Bölgesel Ekonomik İşbirliği Konferansı (RECCA VII) Bakanlar Toplantısına Bakan Yardımcımız Sayın Ahmet Yıldız başkanlığında iştirak edilmiştir. Toplantı vesilesiyle Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan-Türkmenistan-Afganistan Transit Taşımacılık Koridoru "Lapis Lazuli Anlaşması" da 15 Kasım 2017 tarihinde imzalanmıştır.

Türkiye, bölgesinde önemli bir role sahip bulunan **Pakistan**'ın demokrasisinin pekişmesini, terör ve aşırı akımlara karşı mücadelesini ve kalkınma gayretlerini sürdürmesine önem atfetmektedir. Pakistan'ın güvenlik ve istikrarı, sözkonusu kardeş ülkenin bekası kadar, bölgenin istikrarı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

2009 yılında ihdas edilen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK), iki ülke arasındaki ilişkilerin her alanda daha ileri seviyeye taşınmasına yönelik ortak iradenin göstergesini teşkil etmektedir. YDSK'nın Beşinci Toplantısı 23 Şubat 2017 tarihinde Ankara'da, Sayın Başbakanımız ve dönemin Pakistan Başbakanı Navaz Şerifin eşbaşkanlığında gerçekleştirilmiştir. Hâlihazırda, YDSK çalışmaları kapsamında imzalanan belge sayısı 60'a ulaşmıştır. Geniş bir yelpazede imzalanan bu anlaşmalar, çok yönlü ilişkilerimizin bir ifadesi olduğu

kadar, bu ilişkilerin kurumsal ve ahdi bir zemine oturtularak etkin bir şekilde geliştirilmesi yönündeki ortak iradeyi de ortaya koymaktadır.

Üst düzeyli ziyaretler bağlamında, Sayın Cumhurbaşkanımız 16-17 Kasım 2016 tarihlerinde Pakistan'a resmi ziyarette bulunmuşlar, ayrıca, 28 Şubat-1 Mart 2017 tarihlerinde İslamabad'da düzenlenen EİT Zirvesi'ne katılmak üzere Pakistan'ı ziyaret etmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanımız, Kazakistan'da düzenlenen İİT Bilim ve Teknoloji Zirvesi marjında 9 Eylül günü Pakistan Cumhurbaşkanı Memnun Hüseyin'le görüşmüşler; BM Genel Kurulu toplantısı marjında Pakistan Başbakanı Şahid Hakan Abbasi'yi 19 Eylül 2017 tarihinde New York'ta kabul etmişlerdir.

Gelişen Sekiz Ülke (D-8) Teşkilatı'nın İstanbul'da düzenlenen Dokuzuncu Zirvesi'ne katılan Pakistan Başbakanı Şahid Hakan Abbasi, bu vesileyle 20 Ekim 2017 tarihinde ülkemize bir çalışma ziyareti de gerçekleştirmiş, bu vesileyle Sayın Başbakanımızla görüşmüştür.

Pakistan Dışişleri Bakanı Hoca Muhammed Asıf 12 Eylül 2017 tarihinde ülkemize bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Sözkonusu ziyaret çerçevesinde Bakan Asıf'la başbaşa ve heyetlerarası görüşmeler gerçekleştirdim. Adıgeçen ayrıca, Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından kabul edilmiştir. Ziyaret sırasında ikili ilişkiler ve Afganistan odaklı bölgesel gelişmeler ele alınmıştır. Pakistan tarafı ayrıca, Türkiye-Afganistan-Pakistan Üçlü Zirve Sürecinin canlandırılması arzusunu dile getirmiştir.

Pakistan'la 2003 yılında 262 milyon ABD Doları olan ticaret hacmimiz, 2011 yılında 1 milyar ABD Doları'nı aşmış; ancak 2014 yılında 695 ve 2015 yılında 600 milyon ABD Doları'na gerilemiştir. 2016 yılında 610 milyon ABD Doları olarak gerçekleşen ticaret hacminde, ülkemizin ilk kez ticaret fazlası verdiği görülmüştür. Türkiye ve Pakistan arasındaki ekonomik ve ticari konulardaki ahdi zemin halen yürütülen Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri dışında tamamlanmıştır. 2002-2016 yılları arasında Türkiye'den Pakistan'a yapılan doğrudan yatırım yaklaşık 1 milyar ABD Doları'dır. Pakistan'daki Türk yatırımları ağırlıklı olarak enerji, finans, altyapı projeleri ve müteahhitlik sektörlerindedir.

Pakistan'da Türk müteahhitlik firmaları tarafından bugüne kadar 2,7 milyar ABD Doları tutarındaki 45 proje gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında yaklaşık 52 bin Pakistanlı turist ülkemizi ziyaret etmiştir.

Ülkemiz 2004 yılından bu yana Pakistan'a kalkınma yardımında bulunmaktadır. 2010 yılında TİKA'nın İslamabad'da bir Program Koordinasyon Ofisi açılmıştır. 2010-2015 yıllarında Pakistan'a yapılan kalkınma yardımlarının

toplam miktarı 1,1 milyar ABD Doları'dır. Yardımların en önemli bölümü eğitim, sağlık, ulaşım alanındaki projelere ayrılmıştır.

2017 yılının Türkiye-Pakistan diplomatik ilişkilerininin 70. yıldönümü olması vesilesiyle, iki ülkede çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmektedir. Ülkemiz tarafından düzenlenen etkinlikler Kültür ve Turizm Bakanlığımızca, Bakanlığımın desteğiyle birlikte yürütülmektedir.

Gelişen büyük ekonomisi ve nüfusuyla küresel sistemde ciddi potansiyelini muhafaza eden **Hindistan**'la ilişkilerimiz olumlu mecrada ilerlemektedir. Türkiye Hindistan'ı kadim bir dost ve güçlü bir ortak olarak değerlendirmektedir. İki ülke arasında tarımdan bilgi ve uzay teknolojilerine, enerjiden ticarete, sinema ve dizi sektörüne kadar hemen her alanda işbirliğini geliştirme konusunda karşılıklı siyasi irade mevcuttur.

Bu çerçevede, Sayın Cumhurbaşkanımız 30 Nisan-1 Mayıs 2017 tarihlerinde Hindistan'ı ziyaret etmişlerdir. Sözkonusu ziyaret sırasında Sayın Cumhurbaşkanımız önceki Cumhurbaşkanı Pranab Mukerji ve Başbakan Narendra Modi'yle başbaşa ve heyetlerarası görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca, ziyaret vesilesiyle Türkiye ve Hindistan'ın önde gelen şirketlerinin yöneticileri, Türkiye-Hindistan İş Forumu kapsamında biraraya gelerek ekonomik ve ticari ilişkilerimizin mevcut potansiyelimizi yansıtacak düzeye çıkartılması için atılabilecek somut adımları değerlendirmişlerdir. Anılan Forumu, Sayın Cumhurbaşkanımız Başbakan Modi'yle birlikte iştirak etmişlerdir.

Yüzyıllar boyunca etkileşim halinde olmuş iki büyük medeniyetin mensupları olan Türkiye ve Hindistan'ın, iki ülkenin yekdiğeriyle daha çok işbirliği yaptığı ve temasta bulunduğu bir döneme girdiği söylenebilecektir. Bugün Yeni Delhi Büyükelçiliğimiz ve iki Başkonsolosluğumuzla (Mumbai ve Haydarabad) Hindistan'la ilişkilerimiz son yıllardaki karşılıklı ziyaretlerle Cumhuriyet tarihimizin en ileri noktasındadır.

Köklü tarihimizden gelen dostluk ilişkilerine sahip olduğumuz **Bangladeş**'te yaşanan gelişmeleri yakından izlemekteyiz. Ağustos ayında Myanmar'da başlayan şiddet olayları sonucunda Rohingya Müslümanlarının kitleler halinde Bangladeş'e sığınması karşısında, Türkiye olarak Rohingalara sınırlarını açan Bangladeş'e desteğimiz en üst düzeyde ifade edilmiştir. Bu çerçevede, Sayın Cumhurbaşkanımız, Bangladeş Cumhurbaşkanı Md. Abdul Hamid'le 31 Ağustos günü telefon görüşmesi gerçekleştirmişlerdir. İki Cumhurbaşkanı ayrıca Kazakistan'da düzenlenen İT Bilim ve Teknoloji Zirvesi marjında, 10 Eylül 2017 tarihinde biraraya gelmişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın refikaları Sayın Emine Erdoğan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Betül Sayan Kaya'yla birlikte 6-7 Eylül 2017 tarihlerinde Bangladeş'i, bu ülkeye Myanmar'dan sığınan Rohingaların yaşam koşullarını incelemek üzere ziyaret ettik. Heyetimize, ziyaret boyunca Bangladeş Dışişleri Bakanı Hasan Mahmud Ali eşlik etti. Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina'yla da biraraya geldik.

AFAD'ın bağlı olduğu Başbakan Yardımcısı Sayın Recep Akdağ, Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatıyla Rohingya Müslümanlarına ülkemizden yapılacak yardımlar hakkında temaslarda bulunmak üzere 27 Eylül 2017 tarihinde Bangladeş'i ziyaret etmiştir.

Sayın Başbakanımız, ikili görüşmelerde bulunmak ve Rohingya Müslümanlarının durumunu incelemek amacıyla 19-20 Aralık 2017 tarihlerinde Bangladeş'e resmi bir ziyaret gerçekleştirecektir.

Halklarımız arasındaki kardeşlik ilişkileri, Bangladeş'le her alanda geliştirme yönünde gayret gösterdiğimiz işbirliğinin itici gücünü oluşturmaktadır.

Hint Okyanusu'nda jeostratejik konumunun yanısıra önemli bir turizm merkezi olan **Maldivler**'le çeşitli alanlarda işbirliğimizin artırılması yönündeki çalışmalarımız sürmektedir. 28-29 Ağustos 2017 tarihlerinde Dışişleri Bakanı Dr. Muhamed Asim ülkemizi ziyaret etmiştir. Ziyaret vesilesiyle "Dışişleri Bakanlıkları Arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzaladık ve özellikle turizm alanında işbirliğimizin artırılması ve karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi hususlarında mutabakata vardık.

Maldivler, çeşitli uluslararası kuruluşlar nezdinde ülkemize destek vermeye özen göstermektedir. Bu meyanda BM ve İİT çerçevesinde geliştirdiğimiz karşılıklı dayanışma ve iyi ilişkiler öne çıkmaktadır.

Bölgenin önemli bir ülkesi olan **Sri Lanka**'yla ilişkilerimize de değer vermekteyiz. Halihazırda ilişkilerimiz olumlu bir mecrada gelişmektedir.

ASYA-PASİFİK

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile 2010 yılında "stratejik işbirliği" seviyesine taşınan ilişkilerimiz temel meselelerimize ve çıkarlarımıza saygı ve güven temelinde her alanda gelişmektedir. Üst düzeyden başlayarak farklı düzeylerde karşılıklı ziyaretler ve istişare toplantıları yoğun bir şekilde sürdürülmektedir. Her iki ülke de karşılıklı olarak birbirlerinin hassasiyetlerine daha fazla özen göstermektedirler.

Sayın Cumhurbaşkanımız, 14-15 Mayıs 2017 tarihlerinde Pekin’de düzenlenen Kuşak ve Yol Zirvesi’ne iştirak etmek üzere Çin’i ziyaret etmişler ve Zirve marjında ÇHC Devlet Başkanı Xi Jinping ile ikili bir görüşme gerçekleştirmişlerdir.

ÇHC Dışişleri Bakan Yardımcısı Zhang Ming, 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından ÇHC Yönetiminin destek mesajını getirmek üzere 3-5 Ağustos 2016 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

2015 yılında tesis edilmiş olan Dışişleri Bakanları ve Başbakan Yardımcıları düzeyindeki istişare mekanizmalarının ilk toplantıları 2016 yılında Ankara’da düzenlenmiş, Dışişleri Bakanları İstişare Mekanizmasının ikinci toplantısı 3 Ağustos 2017 tarihinde Pekin’de gerçekleştirilmiştir.

Türkiye ile ÇHC arasındaki en ciddi sorunu oluşturan “Doğu Türkistan” bağlantılı konular, yoğunlaştırılan güvenlik işbirliği ile büyük ölçüde aşılabılmıştır. Tarihi, siyasi ve kültürel boyutları olan bu karmaşık sorunun tümüyle geride bırakılabilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

ÇHC’nin eğitim konularından sorumlu Başbakan Yardımcısı Liu Yandong 17-19 Nisan 2017 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Adıgeçen, Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından kabul edilmiş ve dönemin Başbakan Yardımcısı Sayın Tuğrul Türkeş ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz, Çin’in “Kuşak ve Yol” olarak adlandırılan “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı” ve “21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu” girişiminin hayata geçirilmesi için yürütülen çabaları desteklemektedir. Ülkemize kilit bir konum kazandıracak “Orta Koridor”, Kuşak ve Yol Projesinin ana unsurlarından birisi haline gelmektedir. Orta Koridor’un ana bileşenlerinden biri olan Bakü-Tiflis-Kars demiryolu 30 Ekim 2017 tarihinde Bakü’de Sayın Cumhurbaşkanımızın da iştirakleriyle düzenlenen törenle hizmete girmiştir.

Güvenlik ve terörle mücadele alanındaki işbirliği giderek sıklaşan karşılıklı temas ve ziyaretlerle hızla gelişmektedir. ÇHC tarafı, FETÖ, PKK gibi terör örgütlerinin Çin topraklarında ülkemiz aleyhine hiçbir faaliyetine izin verilmeyeceğini vurgulamaktadır.

Türkiye ile ÇHC arasındaki parlamentolararası temaslara da ivme kazandırılmaya çalışılmaktadır. Sayın Meclis Başkanımızın 2016 Temmuz ayı için öngörülen, ancak darbe girişimi nedeniyle ertelenen ziyaretinin önümüzdeki dönemde düzenlenmesi, ilişkilerimizin parlamenter boyutunu güçlendirecektir.

Ayrıca, Çin Komünist Partisi ile TBMM’de grubu bulunan siyasi partiler arasında karşılıklı ziyaretler de yapılmaktadır.

Türkiye ve ÇHC yakın işbirliğini BM, G-20, CICA, AIIB, APSCO gibi çok taraflı platformlarda da sürdürmektedir.

THY, hâlihazırda Pekin, Guanco ve Şanhay’a haftalık 7’şer uçuş, Hong Kong Özel İdare Bölgesi’ne ise haftada 6 frekans yolcu seferi düzenlemektedir. Önümüzdeki dönemde ÇHC’ne yönelik sefer sayılarının artırılması ve destinasyonların çeşitlendirilmesi planlanmaktadır.

İki ülke liderlerinin vardığı mutabakat uyarınca 2018 yılı Çin’de Türkiye Turizm Yılı olarak ilan edilmiştir. Sözkonusu Turizm Yılı’nın başarıyla kutlanması için çalışmalar devam etmekte olup, konu Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Numan Kurtulmuş’un 11-16 Eylül 2017 tarihlerinde Dünya Turizm Örgütü Genel Kurulu vesilesiyle Çin’e gerçekleştirdiği ziyarette de gündeme gelmiştir.

ÇHC, Asya Pasifik bölgesindeki en büyük, dünyada ise Almanya’dan sonra ikinci büyük ticaret ortağımız konumundadır. ÇHC ile ikili ticaretimiz 2016 yılında 27,76 milyar ABD Doları’nı bulmuştur. 2016 yılında Türkiye aleyhine kaydedilen büyük ticaret açığının azaltılması için ihracat kalemlerimizin çeşitlendirilmesi, Çin’den uygun koşullu finansman sağlanması, Çin şirketlerinin ülkemizdeki yatırımlarının artırılması ve ülkemizdeki büyük maliyet gerektiren altyapı projelerinde yer almaları, Türk ve Çin firmalarının üçüncü ülkelerdeki ihalelere ortaklaşa katılmalarına yönelik çalışmalarımız sürmektedir.

Doğu Asya bölgesindeki stratejik ortaklarımızdan **Japonya** ile 2017 yılında da üst düzey temaslar sürdürülmüş, Sayın Cumhurbaşkanımız G-20 ve Birleşmiş Milletler Genel Kurul görüşmeleri marjında Japonya Başbakanı Shinzo Abe ile görüşmüştür. Ben de 20-22 Haziran 2017 tarihleri arasında Japonya’ya resmi bir ziyaret gerçekleştirdim. Ülkemizden 14 yıl aradan sonra Dışişleri Bakanı düzeyinde gerçekleştirilen bu ziyarette, Japon tarafı ile ikili ilişkilerimizdeki bütün meseleleri ve bölgesel konuları etraflıca ele alma imkânı buldum. Mevkidaşım Taro Kono, davetim üzerine Aralık ayı sonunda ülkemizi ziyaret edecektir.

Japonya’yla ikili ticaret hacminin yükseltilmesini teminen Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) akdedilmesine yönelik resmi müzakerelere devam edilmiş, bu minvalde, EPA müzakerelerinin 5. turu 27-30 Haziran 2016 tarihlerinde Tokyo’da, 6. tur müzakereleri 23-26 Ocak 2017 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir.

Japonya ile ticaret hacmimizin arttırılmasına yönelik gayretlerimiz devam etmektedir. 2016 yılında Japonya ile toplam ticaret hacmimiz 4,29 milyar ABD Doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Japonya'nın ülkemizde önemli yatırımları mevcuttur. Japonya enerji, demiryolu, asma köprüler benzeri altyapı çalışmalarına yoğunlaşmaktadır.

Japonya Toprak, Altyapı, Ulaştırma ve Turizm Bakanı Keichii Ishii berababerinde bir heyet ile 18 Ocak 2017 tarihinde ülkemize resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bakan Ishii, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanımız Sayın Ahmet Arslan ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bakan Ishii, aynı gün Sayın Başbakanımız ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da kabul edilmiştir.

Haziran ayındaki Japonya'yı resmi ziyaretim marjında, Japon işadamlarının ülkemizde yatırım yapmalarını teminen öndegelen Japon firmalarının CEO'larıyla biraraya geldim. Keza, Japon turistlerin ülkemize ilgisinin yeniden canlandırılması hedefine matuf olarak Japon tur operatörleriyle yuvarlak masa toplantısı düzenledim.

Japonya ile ayrıca Balkanlar, Orta Doğu, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerinde de ortak işbirliği geliştirilmesi üzerinde durulmakta olup, bilhassa bu bölgelerdeki altyapı yatırımları bağlamında büyük projeler geliştirilmesi üzerinde çalışılmaktadır.

Ülkemiz ile Japonya arasında kapsamlı bir STA akdedilmesine yönelik olarak bugüne kadar 7 tur müzakere gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu müzakerelerin hızlı bir şekilde sonuçlandırılması ve STA'nın mümkünse AB ile eşzamanlı olarak yürürlüğe konmasını hedefliyoruz.

Ankara'da 30 Haziran 2016 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti arasında Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nin Kurulmasına Dair Anlaşma", 11 Kasım 2016 tarihinde, "Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nin Kuruluşu Hakkında Kanun" ise 24 Haziran 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylelikle 2017 yılı içinde kuruluşu için gerekli yasal süreci tamamladığımız Üniversite, Türkiye ve Japonya arasındaki stratejik ortaklığın, eğitim, kültür, bilim ve teknoloji alanlarındaki somut tezahürünü teşkil edecek ve Japonya ile birlikte son dönemde hayata geçirilen Marmaray ve Osman Gazi Köprüsü gibi önemli projeler arasında yerini alacaktır.

Sinop Nükleer Güç Santrali Projesi kapsamında, Türkiye ile Japonya arasında "Türkiye Cumhuriyeti'nde Nükleer Güç Santrallerinin ve Nükleer Güç Sanayisinin Geliştirilmesine Dair İşbirliği Zaptı" ile anılan belgenin ekini teşkil eden Ev Sahibi Hükümet Anlaşması (HGA) 2014 Ağustos ayında imzalanmıştır.

Sözkonusu Anlaşma ile İşbirliği Zaptı 31 Temmuz 2015 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Sözkonusu projenin fizibilite çalışmaları 2017 yılında da sürmüştür. Santralin ilk ünitesinin 2023 yılında faaliyete geçmesini hedefliyoruz.

Japonya ile karşılıklı olarak vatandaşlarımızın sosyal güvenlik alanındaki ihtiyaçlarını karşılayacak, bu alandaki eksikliği giderecek olan Sosyal Güvenlik Anlaşmasının müzakerelerini 2017 yılında da sürdürdük. Anlaşmayı mümkün olan en kısa zamanda imzalamak istiyoruz.

Bölgede tarihi dostluk ve 2012 yılından bu yana stratejik ortaklık ilişkimiz bulunan **Kore Cumhuriyeti**'yle (**Güney Kore**) ilişkilerimizi daha da ilerletme yönündeki gayretimiz 2017 yılında da sürdürülmüştür. Ülkede Mayıs ayında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında Sayın Cumhurbaşkanımız Cumhurbaşkanı Moon Jae-in'e tebrik telefonu etmiş ve Cumhurbaşkanı en kısa sürede biraraya gelme arzularını dile getirmişlerdir. 5-6 Aralık tarihlerinde Sayın Başbakanımız Güney Kore'ye bir ziyaret gerçekleştirmiş, Güney Kore Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Meclis Başkanıyla yaptığı görüşmelerin yanısıra önde gelen şirketlerin üst düzey yöneticileriyle biraraya gelerek siyasi ve ekonomik işbirliğini geliştirmeye yönelik önemli adımlar atmıştır.

MIKTA Dönem Başkanlığımız çerçevesinde Kore Cumhuriyeti Ulusal Meclis Başkanı Chung Sye-kyun 28-29 Eylül 2017 tarihlerinde MIKTA Parlamento Başkanları Toplantısı vesilesiyle İstanbul'u ziyaret etmiştir. Yine MIKTA Dönem Başkanlığımız çerçevesinde, 13 Aralık'ta İstanbul'da gerçekleştirilen 11. MIKTA Dışişleri Bakanları Toplantısı kapsamında Kore Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Kang Kyung-wha ülkemizi ziyaret etmiştir.

Kore Cumhuriyeti ile 2000 yılında 1,3 milyar ABD Doları olan ikili ticaret hacmimiz, 2016 yılında 6,9 milyar ABD Doları olarak kaydedilmiştir. Ticaret hacminin orta vadede 10 milyar ABD Doları'na ulaşması hedeflenmektedir.

Türkiye'deki teyit edilmiş Güney Kore yatırımlarının toplamı 603 milyon ABD Doları civarındadır. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre, 2002-2015/Nisan arasında G. Kore'den ülkemize gelen uluslararası doğrudan yatırım tutarı 564 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Ülkemize yapılan doğrudan sermaye yatırımlarında G. Kore 24. sırada yer almaktadır. G. Kore'nin ülkemizdeki büyük ölçekli yatırımlara olan ilgisi devam etmektedir.

1915 Çanakkale Köprüsü'nü Kore Cumhuriyeti ile altyapı ve ulaştırma alanlarında işbirliğimizin başlıca sembollerinden biri olarak telakki etmekteyiz.

18 Mart 2017 tarihinde düzenlenen Çanakkale 1915 Köprüsü Projesi Temel Atma Töreni'ne katılmak üzere ülkemize gelen Kore Toprak, Altyapı ve Ulaştırma Bakanı Ho-in Kang'ın ziyareti sırasında, ülkemiz ile Kore Cumhuriyeti arasında "Uzun Açıklıklı Kablo Destekli ve Asma Köprü Teknolojisi Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı", "Demiryolları Sektöründe İşbirliği Mutabakat Zaptı" ile "Ulaştırma ve Bilgi Teknolojileri Alanlarında Araştırma ve Geliştirme İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır.

Türkiye ile Kore Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 60. yıldönümünü teşkil eden 2017 yılı aynı zamanda karşılıklı olarak "Türkiye-Kore Kültür Yılı" olarak kutlanmaktadır. Yunus Emre Kültür Merkezi'nin en kısa sürede Seul'de faaliyete geçmesine yönelik çalışmalarımız da devam etmektedir.

BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği sırasında 2009 ve 2010 yıllarında Kuzey Kore Yaptırımlar Komitesi başkanlığını üstlenmiş olan ülkemiz, **Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin (Kuzey Kore)** BM Güvenlik Konseyi kararları ve diğer uluslararası yükümlülüklerine aykırı olarak ardarda gerçekleştirdiği, bölgesel ve küresel barış ve istikrara tehdit oluşturan nükleer denemeler ve balistik füze atışlarına uluslararası camia ile birlikte sert tepki vermektedir.

Ayrıca, 2017 yılı içinde BM Güvenlik Konseyi'nin Kuzey Kore'ye yönelik bütün yaptırım kararlarını kapsamlı bir Bakanlar Kurulu kararı ile iç hukukumuzun parçası haline getirdik. BM Güvenlik Konseyi'nin 2017 yılı içinde aldığı son üç yaptırım kararının da (2356, 2371, 2375) en kısa sürede iç hukumuza dercedilmesi için gerekli çalışma başlatılmıştır.

Nihai tahlilde, gerek bölgesel gerek uluslararası barış ve istikrarın zarar görmemesini teminen meselenin diplomasi yoluyla çözümünü ümit ediyor ve bu yöndeki çabaları destekliyoruz.

Güneydoğu Asya ve Pasifik bölgesinin küresel siyaset ve ekonomide yükselen konumuna paralel olarak dış politikamızdaki önemi ve ağırlığı artmıştır. Bölgeye yaklaşımımızda temel hedefimiz, ihracat pazarlarımızın çeşitlendirilmesi, bölgeden ülkemize doğrudan yabancı yatırım çekilmesi, kalkınma alanında işbirliğinin geliştirilmesi, siyasi ilişkilerimizin güçlendirilmesi ve ülkemizin milli davalarına destek sağlanmasıdır.

2017 yılında **Güneydoğu Asya** bölgesine yönelik siyasi, ekonomik ve insani boyutları içeren dış politikamızdaki ilerleme devam etmiştir.

Asya-Pasifik bölgesine açılım politikamızın ağırlık noktalarından birisi, **Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu'nu (ASEAN)** oluşturan 10 ülkeyle

işbirliğimizin her alanda genişletilmesi hedefidir. Toplam olarak dünyanın yedinci büyük ekonomisine sahip ASEAN, 660 milyon nüfusu ile 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla ASEAN Ekonomik Topluluğu'nu tesis etmiştir. Topluluğun, Asya-Pasifik bölgesindeki stratejik konumu ve bölgesel çok taraflı platformlardaki merkezi rolü gerek örgütle gerek üye ülkelerle ilişkilerimizi geliştirmemizi önemli kılmaktadır.

ASEAN ile kurumsal işbirliğimizin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. 2010 yılında taraf olduğumuz Güneydoğu Asya Uluslar Birliği Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın (TAC) ardından nihai hedefimiz, ASEAN'ın Diyalog Ortağı olmaktır. Ülkemizin 2015 yılında ASEAN'a yaptığı Sektörel Diyalog Ortaklığı başvurusu 5 Ağustos 2017 tarihinde gerçekleştirilen ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısında kabul edilmiştir. Bu kararın Filipinler'i ziyaretim sırasında ve ASEAN'ın 50. kuruluş yıldönümü olan 2017 yılında kabul edilmesinin önemi büyüktür. Türkiye; Pakistan, İsviçre ve Norveç'ten sonra örgütün dördüncü Sektörel Diyalog Ortağı olmuştur.

Ülkemiz ile ASEAN ülkeleri arasında tesis edilen daha yoğun ve verimli işbirliği neticesinde, ASEAN ülkeleriyle 2002 yılında 1,3 milyar ABD Doları düzeyinde olan toplam ticaret hacmimiz, 2016 yılında 8,7 milyar ABD Doları'na yükseltilmiştir.

ASEAN'ın G-20 üyesi tek ülkesi **Endonezya** ile ilişkilerimiz, 2011 yılında iki ülke Cumhurbaşkanları tarafından imzalanan "Türkiye-Endonezya: Yeni Dünya Düzeninde Güçlendirilmiş Ortaklık" bildirisıyla stratejik düzeye çıkarılmıştır. Türkiye, nüfus bakımından dünyanın dördüncü büyük ülkesi ve en büyük Müslüman demokrasisi olan Endonezya'yı ASEAN içinde önemli bir ortak olarak görmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımız, 30 Temmuz-1 Ağustos 2015 tarihlerinde Endonezya'yı ziyaret etmişler, 2014 yılında Endonezya Devlet Başkanlığına seçilen Joko Widodo ile ilk kez biraraya gelmişlerdir. Endonezya Devlet Başkanı Widodo, 2015 Kasım ayında gerçekleştirilen G-20 Antalya Zirvesi'ne katılmak üzere ülkemizi ilk kez ziyaret etmiş, 5-6 Temmuz 2017 tarihlerinde ise ülkemize bir devlet ziyaretinde bulunmuştur. Türkiye-Endonezya Altıncı Siyasi İstişareleri 27 Ekim 2017 Cuma günü İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız 20 Ekim 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen D-8 Zirvesi marjında Endonezya Başkan Yardımcısı Jusuf Kalla'yı kabul etmiştir.

Güneydoğu Asya bölgesinde en yüksek kişi başı milli gelire sahip **Singapur** ile ilişkilerimiz, 2014 yılında stratejik ortaklık düzeyine çıkartılmış olup, Singapur'un Ankara'da mukim ilk Büyükelçisinin Temmuz 2015'te göreve

başlamasıyla birlikte olumlu gündem çerçevesinde kapsamı giderek genişleyen şekilde devam etmektedir. Başbakan Lee Hsien Loong'un, G-20 Antalya Zirvesi'ne katılmak üzere ülkemizi ziyareti sırasında, 14 Kasım 2015 tarihinde Türkiye-Singapur Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmıştır. Bahsekonu anlaşma, Türkiye'nin şu ana kadar imzaladığı en kapsamlı ve gelişmiş STA olma özelliğini taşımaktadır. 2016 yılında karşılıklı üst düzey ziyaretler hız kesmeden devam etmiştir. Sayın TBMM Başkanımız 11-13 Mayıs 2016 tarihlerinde Singapur'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş, Singapur Dışişleri Bakanı Dr. Vivian Balakrishnan da 5-6 Ekim 2016 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Ayrıca, her yıl Singapur'un evsahipliğinde düzenlenen Asya Güvenlik Zirvelerinin (Shangri-La Diyalogu) onbeşincisine 2016 yılında ülkemiz ilk defa davet edilmiş, ülkemizi temsilen Zirveye iştirak etmek amacıyla Sayın Milli Savunma Bakanımız 3-5 Haziran 2016 tarihlerinde Singapur'a bir ziyaret gerçekleştirmiş, bu vesileyle Singapurlu mevkidaşıyla ikili temaslarda bulunmuştur. Türkiye-Singapur Siyasi İstişarelerinin yedinci turu Dışişleri Bakanlıkları Müsteşarları seviyesinde 21 Haziran 2017 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir.

Sayın Başbakanımız, 21-22 Ağustos 2017 tarihlerinde Singapur'a ikili resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret kapsamında Singapur Cumhurbaşkanı Tony Tan Keng Yam ve Başbakanı Lee Hsien Loong ile görüşmelerde bulunmuştur. Ziyaret çerçevesinde, Sayın Başbakanımızın iştirakiyle Türk ve Singapur iş çevrelerinin biraraya geldiği İş Forumu toplantısı düzenlenmiş, Sayın Başbakanımız Singapur'daki başlıca yatırım merkezlerini ziyaret etmiştir.

Güneydoğu Asya'da yükselen bir güç olan ve önemli bir işbirliği ortağı olarak mütalaa ettiğimiz **Malezya** ile ilişkilerimizin ekonomi, yatırım ve savunma sanayii işbirliği alanlarında daha da geliştirilmesi hususunda karşılıklı mutabakat mevcuttur.

İkili ilişkilerimiz 2014 yılında stratejik ortaklık düzeyine çıkarılmış, Türkiye-Malezya Serbest Ticaret Anlaşması Ağustos 2015'te yürürlüğe girmiş, Malezya Başbakanı Najib Razak, Kasım 2015'te G-20 Antalya Zirvesi, Nisan 2016'da İslam İşbirliği Teşkilatı 13. İslam Zirvesi vesileleriyle ülkemizi ziyaret etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız her iki Zirve marjında Başbakan Najib Razak'ı kabul etmiştir.

Milli Savunma Bakan Yardımcısı Sayın Şuay Alpay, 21-25 Mart 2017 tarihlerinde Malezya'nın Langkawi adasında 14. Langkawi Uluslararası Denizcilik ve Havacılık Fuarı'na (LIMA 2017) katılmıştır. Bakan Yardımcısı Alpay, Fuar marjında, Türkiye-Malezya Yüksek Düzeyli Stratejik Komitesinin ilk kez düzenlenen koordinasyon toplantısına iştirak etmiştir. Yine Fuar

marjında, ülkemizle Malezya, Katar, Pakistan ve Endonezya Savunma Bakanlıkları arasında beşli mekanizma tesis edilmesi kararlaştırılmıştır.

Asya-Pasifik bölgesinin dinamik ekonomilerinden biri olan, ASEAN ve APEC üyesi **Filipinler** ile ilişkilerimiz gelişmektedir. 17-18 Kasım 2014 tarihlerinde Filipinler'e Başbakan düzeyinde gerçekleştirilen ilk ziyaretin ardından ikili ilişkilerimiz ivme kazanmıştır. Filipinler Senato Başkanı Franklin Drilon'un 26 Nisan-1 Mayıs 2015 tarihlerinde ülkemizi ziyareti, iki ülke parlamentoları arasında ilk üst düzey ziyareti teşkil etmiştir. 2015 Mart ayından itibaren Türk Hava Yolları'nın Manila'ya başlattığı doğrudan seferler iki ülke halklarının etkileşimine katkıda bulunmaktadır. TİKA Manila ofisinin faaliyete geçmesi 2015 yılında kalkınma işbirliği alanında önemli bir adımı teşkil etmiştir.

4-6 Ağustos 2017 tarihlerinde ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı vesilesiyle Filipinler'i ziyaret ettim. Türkiye-Filipinler 4. tur Siyasi İstişareleri 19 Ekim 2017 tarihinde Dışişleri Bakanlıkları Müsteşar Yardımcıları seviyesinde Manila'da gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası arabuluculuk girişimlerinde aktif olarak yer alan ülkemiz, **Güney Filipinler Barış Süreci** kapsamında güney Filipinler'deki Mindanao adasında kalıcı barış ve istikrarı hedefleyen uluslararası çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Ülkemiz, Filipinler Hükümeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ve Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) arasında iki kanaldan yürütülen barış müzakerelerinde Uluslararası Temas Grubu (ICG) ve İslam İşbirliği Teşkilatı Güney Filipinler Barış Komitesi (OIC-PCSP) içinde yer almaktadır. Türkiye ayrıca, Filipinler Hükümeti ile MILF arasında devam eden normalleşme süreci kapsamında 2014 yılında oluşturulan uluslararası Bağımsız Silah Bırakma Organı'nın Başkanlığını kurulduğu günden bu yana yürütmektedir.

Avustralya ve **Yeni Zelanda** ile Çanakkale Savaşları'ndan doğan yakın ilişkilerimizi geleceğe dönük işbirliği imkânlarına dönüştürmeye çalışmaktayız. Paylaşılan ortak tarihi geçmiş, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın Türkiye'ye bakışını belirleyen başlıca unsur olma niteliğini korumakla birlikte, çok iyi düzeyde seyreden ikili ilişkilerimize, ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel boyutun da geliştirilmesi suretiyle muhteva kazandırılması yönünde ortak bir irade bulunmaktadır.

Ülkemizle Avustralya ve Yeni Zelanda arasında son dönemde Devlet Başkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanları düzeylerinde temas ve ziyaretlerin sıklaştığı görülmekte olup, siyasi konularda görüş alışverişi için mekanizmalar bulunmaktadır. 24 Nisan 2016 tarihinde Çanakkale Savaşları'nın 101. Yıldönümü Anma Törenlerine Avustralya'dan ve Yeni Zelanda'dan Bakan

düzeyinde katılım gerçekleşmiştir. TBMM Başkanı Sayın İsmail Kahraman, 8-11 Mayıs 2016 tarihlerinde Yeni Zelanda'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Türkiye-Avustralya Siyasi İstişareleri 11 Nisan 2017 tarihinde Ankara'da Dışişleri Bakanlıkları Müsteşar Yardımcıları seviyesinde düzenlenmiştir.

2010 yılından bu yana demokratikleşme sürecine hız vererek dışı açılım politikası izlemeye başlayan **Myanmar** ile başta ekonomik olmak üzere, ikili ilişkilerin her alanda geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi önem taşımaktadır. 12-14 Haziran 2016 tarihlerinde Myanmar'a resmi bir ziyaret gerçekleştirdim. Myanmar ziyaretim kapsamında Devlet Danışmanı ve Dışişleri Bakanı Aung San Suu Kyi, Devlet Başkanı Htin Kyaw ve Genelkurmay Başkanı Min Aung Hlaing'le ikili görüşmelerde bulundum. Myanmar'da ayrıca, Thayet şehitliğimizi ziyaret ettim ve Arakanlı Müslümanlarla bir araya geldim. Söz konusu ziyaret, Myanmar'da 8 Kasım 2015 tarihinde gerçekleştirilen, 25 yıl aradan sonra gerçek anlamda muhalefetin yer aldığı ilk genel seçimlerden sonra işbaşına gelen sivil hükümetle ilk temasımız olmuş, ayrıca, Myanmar'da yeni hükümetin kurulmasının ardından bu ülkeye Müslüman bir ülkeden gerçekleşen ilk ziyareti teşkil etmiştir. Anılan ziyaret, bölgeye yönelik yardımlarımızı sürdürebileceğimiz bir zeminin tesis edilmesi açısından da zamanlı olmuştur.

Myanmar'ın Rakhayn Eyaleti'nin kuzeyinde 25 Ağustos 2017 tarihinde meydana gelen olaylardan sonra Rohingya Müslümanlarına yönelik olarak Sayın Cumhurbaşkanımız, Myanmar Devlet Danışmanı Aung San Suu Kyi ve BM Genel Sekreterinin yanısıra birçok muhatapla görüşme yaparak konuya ilişkin endişelerimizi aktarmışlardır.

Sayın Cumhurbaşkanımızın Refikaları Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Betül Sayan Kaya'yla birlikte 7-8 Eylül 2017 tarihlerinde Bangladeş'i ziyaret ederek, Myanmar'dan kaçarak Bangladeş'e sığınan Rohingya mültecilerinin yaşam koşullarını yerinde inceledik. Ziyaret sırasında, TİKA, Cox's Bazar'da bulunan sığınmacılara 7 Eylül 2017 tarihinde yerel imkânlarla temin edilen 55 ton gıda yardımında bulundu.

Başbakan Yardımcımız Sayın Recep Akdağ 27-28 Eylül 2017 tarihlerinde Bangladeş'e bir ziyaret gerçekleştirmiş, Türkiye'nin Bangladeş'teki sığınmacılara yönelik yardım planına ilişkin istişarelerde bulunmuştur. Bangladeş Hükümetiyle işbirliği içinde Türk Kızılayı ve AFAD gibi kuruluşlarımızın 45 milyon ABD Doları maliyetinde 100 bin kişilik orta vadeli barınma üniteleri, iki sahra hastanesi ve 10 sağlık ocağı inşası faaliyetlerini gerçekleştirmeye, içme suyu ve taze yiyecek sağlanması konusunda yardımda bulunmaya hazır olduğu muhataplarımıza bildirilmiştir.

TİKA ile Nepido Büyükelçiliğimizin girişimleri sonucunda, Rakhayn Eyaletindeki ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere ülkemizce insani yardım sağlanması konusunda Eyalet yönetimiyle mutabakata varılmış, ilk etapta bin ton gıda malzemesi mahallinde tedarik edilerek TİKA aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. TİKA 1-4 Kasım 2017 tarihleri arasında da Rakhayn Eyaletinde yaklaşık 11.000 Rohingya'ya insani yardım ulaştırmıştır.

İİT Dönem Başkanı olarak girişimlerimiz sayesinde, Astana'da yapılan İİT Bilim ve Teknoloji Zirvesi sırasında 10 Eylül 2017'de düzenlenen Myanmar'daki Rohingya Müslüman toplumu hakkında Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısında İİT Başkanlığı özet raporu üye ülkelere kabul edilmiştir.

BM 72. Genel Kurulu marjında 19 Eylül 2017 tarihinde girişimlerimiz sayesinde geniş kapsamlı İİT Rohingya Temas Grubu toplantısı gerçekleştirilmiş, toplantı sonucunda bir Deklarasyon kabul edilmiştir.

RF'nin St. Petersburg kentinde gerçekleşen 137. Parlamentolar Arası Birlik (IPU) Genel Kurulu esnasında Türkiye ve yedi ülkenin 14 Ekim 2017 tarihinde sunduğu Myanmar Tasarısı acil gündem maddesi olarak kabul edilmiştir.

BM Genel Kurulu 3. Komite'de İİT adına sunulan Myanmar konusundaki karar tasarısının 16 Kasım 2017 tarihinde yapılan oylamada kabul edilmesinde ülkemiz önemli bir rol oynamıştır.

Son olarak, 23 Kasım 2017 tarihinde Bangladeş'te bulunan Rohingya Müslümanlarının Myanmar'a geri dönmeleri amacıyla Myanmar ve Bangladeş arasında imzalanan anlaşma tarafımızdan memnuniyetle karşılanmıştır. Uluslararası toplumun bu anlaşmanın başarıyla uygulanması ve Rohingaların bir an evvel gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde evlerine geri dönmesi hususlarında Myanmar ve Bangladeş'e yardım etmesi gerektiğine inanmaktayız.

ASEAN'ın coğrafi olarak merkezi kabul edilen ve en müreffeh ülkelerden biri olan **Bruney**'de 2013 yılında Bandar Seri Begavan Büyükelçiliğimizin açılmasıyla ikili ilişkilerimiz ivme kazanmıştır. Bruney Sultanı Haji Hassanal Bolkiah, Nisan 2016'da İslam İşbirliği Teşkilatı 13. İslam Zirvesi vesilesiyle ülkemizi ziyaret etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız Zirve marjında Sultan Bolkiah'ı kabul etmiştir.

Sultan Bolkiah'ın 2012 yılında ülkemizi ziyareti sırasında imzalanan "Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılması Anlaşması" yürürlüğe giriş tarihlerinin tespitine yönelik olarak 1 Haziran 2016'da yapılan Nota teatisinin ardından yürürlüğe girmiştir.

Kamboçya’da 2013 yılında Punom Pen Büyükelçiliğimizin faaliyete geçmesiyle gelişmeye başlayan ikili ilişkilerimiz, 10-11 Şubat 2015 tarihlerinde Kamboçya’nın evsahipliğinde gerçekleştirilen Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı ve Mart 2015’teki Kamboçya ziyaretimin ardından canlılık kazanmıştır. Kamboçya Dışişleri Bakanı’nın 2018 yılı Ocak ayında ülkemize resmi bir ziyaret gerçekleştirmesi öngörülmektedir. Bu ziyaret öncesinde, Türkiye-Kamboçya siyasi istişarelerinin üçüncü turunun Punom Pen’de düzenlenmesi planlanmaktadır. Diğer taraftan, TBMM’de 6 Mart 2016 tarihinde Türkiye-Kamboçya Parlamentolararası Dostluk grubu kurulmuştur.

Bandar Seri Begavan (**Brunei**) ve Punom Pen (**Kamboçya**) Büyükelçiliğimizin yanısıra Nepido (**Myanmar**) Büyükelçiliğimizin açılmasıyla Güneydoğu Asya’da diplomatik ağıımız genişlemiştir. Önümüzdeki dönemde Viyentiyan (**Laos**) Büyükelçiliğimizin açılmasıyla Türkiye tüm ASEAN başkentlerinde, mukim Büyükelçilikler tarafından temsil edilmekte olacaktır.

Dışişleri Bakanı seviyesinde uzun yıllar aradan sonra 2015 yılında gerçekleştirilen **Kamboçya, Tayland ve Vietnam** ziyaretleri, sözkonusu ülkelerle ikili ilişkilerimize ivme kazandırmıştır. Bahsekonu ülkelerdeki mevkidaşlarıma birer mektup göndererek ülkemize davet ettim. Ziyaretlerin önümüzdeki dönemde gerçekleştirilebilmesine yönelik çalışmalar sürmektedir.

Güneydoğu Asya bölgesine açılım politikamız bakımından, bölgenin yükselen güçlerinden **Vietnam** ile ilişkilerimiz sorunsuz olarak sürdürülmektedir. Sayın Başbakanımız, 22-23 Ağustos 2017 tarihlerinde Vietnam’a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, Türkiye ile Vietnam arasındaki diplomatik ilişkilerin tesis edildiği 1978 yılından bu yana Başbakan düzeyinde ülkemizden Vietnam’a ilk ziyareti teşkil etmiştir.

7-8 Haziran 2014 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen Pasifik’teki Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri (PSIDS) Dışişleri Bakanları Toplantısı, ülkemizin **Pasifik ada ülkeleriyle** ilişkileri açısından önemli bir adım olmuştur. Pasifik ada ülkeleriyle kalkınma işbirliğimizi genişletmek ve ikili ilişkilerimizi her alanda geliştirmek amacıyla önümüzdeki dönemde Suva’da (Fiji) mukim bir Büyükelçilik açılması kararlaştırılmıştır. 2014 yılında **Pasifik Adaları Forumu** (PAF) tarafından Forum Sonrası Diyalog Ortaklığına kabul edilen ülkemiz, ilk defa bu sıfatla, 7-11 Eylül 2015 tarihlerinde Port Moresby’de (Papua Yeni Gine) düzenlenen 27. Pasifik Adaları Forumunda temsil edilmiştir. Ülkemiz, 4-8 Eylül 2017 tarihlerinde Samoa’nın başkenti Apia’da düzenlenen 48. PAF Toplantılarında da yine Forum Sonrası Diyalog Ortağı olarak temsil edilmiştir.

2017 yılında Güneydoğu Asya ve Pasifik bölgesine yönelik siyasi, ekonomik ve insani boyutları içeren dış politikamız bölgede genişleyen diplomatik ağımla birlikte etkin bir şekilde devam etmektedir.

AFRİKA

Çok boyutlu dış politikamızın stratejik faaliyet alanlarından birini Afrika kıtasıyla ilişkilerimiz oluşturmaktadır.

Uluslararası siyaset ve ticaretteki etkinliğimizin yakın coğrafyamızın ötesine taşınmasına yönelik çabalarımızda Afrika kıtasının özel bir önemi bulunmaktadır. Zengin doğa ve insan kaynaklarına sahip Afrika kıtasının 21. yüzyılda gelişen yeni bir aktör olarak önemini artırması ve küresel olarak daha etkin bir rol oynaması beklenmektedir. Afrika'nın ekonomik gelişmişlik açısından bakir durumdaki görüntüsü başta Çin, Hindistan ve Japonya olmak üzere, birçok ülkeyi ve yatırımcıyı son yıllarda Afrika'ya çekmeye başlamıştır.

Sahraaltı Afrika (SAA) ülkeleriyle son yıllarda ilişkilerimiz her alanda hızla gelişmiştir. Afrika'ya Açılım Politikası sürecinde bölge ülkeleriyle başta siyasi ilişkiler olmak üzere ticaret, yatırımlar ve kalkınma işbirliği gibi birçok alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

2008 yılındaki Afrika Birliği (AfB) Zirvesi'nde Türkiye, Kıta'nın stratejik ortağı ilan edilmiş, aynı yıl Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin birincisi düzenlenmiştir. 2013 yılı itibarıyla "Afrika'ya Açılım Politikamız" yerini "Afrika Ortaklık Politikası"na bırakmıştır. Ortaklık Politikamızla kıtanın barış ve istikrarı ile ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmayı, ayrıca ikili ilişkilerimizi eşit ortaklık ve karşılıklı fayda temelinde geliştirmeyi hedeflemekteyiz.

Afrika'yla işbirliğimiz 19-21 Kasım 2014 tarihlerinde Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da düzenlenen İkinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi ile yeni bir döneme girmiştir. Zirve'nin ardından kabul edilen "2015-2019 Ortak Uygulama Planı" ile Türkiye'nin 2015-2019 döneminde Afrikalılarla birlikte gerçekleştireceği çeşitli alanlardaki projelerin beş yıllık çizelgesi oluşturulmuştur. Bu bağlamda, ticaret ve yatırım, barış ve güvenlik, eğitim ve kültür, gençlerin güçlendirilmesi ve teknoloji transferi, kırsal ekonomi ve tarım, enerji ve ulaştırma gibi alanlarda Afrika ülkelerinin öncelikleri çerçevesinde belirlenen projeler hayata geçirilmektedir. Müteakip Zirve'nin 2019 yılında İstanbul'da yapılması planlanmaktadır.

Ayrıca, Afrika Birliği (AfB) ile her beş yılda bir yapılacak Zirve toplantıları arasında bir kez “Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı” gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, müteakip Konferansın 12-13 Şubat 2018 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenmesi planlanmaktadır.

Türkiye-Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) Ekonomi ve İş Forumu’nun 22-23 Şubat 2018 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Türkiye-Afrika Tarım Bakanları Konferansı ve Tarım-İş Forumu 27-28 Nisan 2017 tarihlerinde Antalya’da düzenlenmiştir. Forum’a Afrika Birliği Dönem Başkanı Gine Cumhurbaşkanı Prof. Alpha Condé, Somali Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Muhammed Abdullahi Muhammed’in yanısıra 45 Bakan, 21 Büyükelçi, 14 Bakan Yardımcısı, 19 uluslararası kuruluş temsilcisi olmak üzere 1.500’e yakın kişi katılmıştır.

Sağlık Bakanlığı, “Federation of Islamic Medical Associations (FIMA)”, İstanbul Medeniyet Üniversitesi ile Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı’nın işbirliğinde, 20-21 Temmuz 2017 tarihlerinde İstanbul’da “Afrika Sağlık Kongresi”, Sayın Cumhurbaşkanımızın iştirakleriyle düzenlenmiştir.

Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığımız, 38 Afrika ülkesinin katılımıyla 19-21 Ekim 2017 tarihlerinde İstanbul’da Afrika Eğitim Bakanları Konferansı’na evsahipliği yapmıştır.

Afrika politikamızın uygulanmasında önemli rol üstlenen yeni Büyükelçiliklerimizin faaliyete geçirilmesi çalışmalarımızda önemli mesafe aldık. Mayıs 2009’da yedisi SAA’da olmak üzere toplam 12 Büyükelçiliğimiz bulunmaktayken, hâlihazırda Afrika’da 39 Büyükelçiliğimiz faaliyet göstermektedir. Yakın zamanda Sierra Leone (Freetown) ve Ekvator Ginesi’ne (Malabo) atanan Büyükelçilerimiz görevlerine başlayacaklardır. Burundi’de Büyükelçiliğimizin açılmasını teminen Bakanlar Kurulu Kararı çıkmıştır.

Afrika’ya açılım politikamızla sağlanan ivmenin önemli bir göstergesi de bu adımlarımızın karşılıksız kalmamasıdır. Bu çerçevede, Kıta’yla ilişkilerimizde dönüm noktası olan 2008 yılı başında, beşi SAA’dan olmak üzere 10 kıta ülkesinin Ankara’da Büyükelçiliği mevcutken, son olarak bu sayı 33’e yükselmiştir. Önümüzdeki dönemde Sierra Leone’nin de ülkemizde Büyükelçilik açmasıyla Ankara’da Afrika ülkelerinin 34 Büyükelçiliği olacaktır.

Karşılıklı üst düzey ziyaretler, Afrika ortaklık politikamızın sürdürülmesinde katalizör görevi görmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımız, göreve geldikleri Ağustos 2014’ten bu yana Kıta’ya gerçekleştirdikleri 4 turda toplam 12 Afrika

ülkesini (Somali, Etiyopya, Cibuti, Fildişi Sahili, Gana, Gine ve Nijerya, Uganda, Kenya, Tanzanya, Mozambik ve Madagaskar) ziyaret etmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanımız Aralık ayı içerisinde Sudan, Çad ve Tunus'u da ziyaret edeceklerdir.

2016 yılında Senegal, Çad, Benin ve Gine Cumhurbaşkanları ülkemizde ağırlanmış, 2017 yılında ise Etiyopya, Somali, Gine, Sierra Leone ve Nijerya Cumhurbaşkanları ülkemizi ziyaret etmişlerdir. Son olarak, Gine ve Nijerya Devlet Başkanları D-8 Zirvesi vesilesiyle ülkemize gelmişlerdir. Bakan düzeyinde ise başta Karma Ekonomik Komisyon toplantıları olmak üzere çeşitli vesilelerle çok sayıda karşılıklı ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan, Afrika'ya açılım politikamız üçüncü ülkelerin de ilgisini çekmeye devam etmiş ve bu çerçevede 2017 yılında Almanya, Portekiz ve Avrupa Birliği'yle Afrika konulu siyasi istişareler düzenlenmiştir. Afrika ülkeleriyle de siyasi istişareler gerçekleştirilmekte olup, 2017 yılı içerisinde Sudan, Cibuti, Benin, Moritanya ve Togo ile bu tür toplantılar düzenlenmiştir.

Güçlenen ilişkilerimizin en somut göstergelerinden biri de katlanarak artan ticaret rakamlarıdır. Afrika Kıtası'yla toplam ticaretimiz 2003 yılında 3,68 milyar ABD Doları seviyesinden 2016 yılında 16,7 milyar ABD Doları'na yükselmiştir. 2017 yılının ilk 9 ayında bu rakam 15,2 milyar ABD Doları olmuştur.

SAA ülkeleriyle 2003 yılında 1,2 milyar ABD Doları olan ticaret hacmimiz 2016 yılında 5,8 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş, 2017 yılının ilk 9 ayında aynı rakama ulaşmıştır. Afrika'daki doğrudan yatırımlarımızın toplam değerinin 6 milyar ABD Doları'nı geçtiği tahmin edilmektedir.

Ülkemiz, Afrika ülkeleriyle ulaşım imkânlarını geliştirmek, işadamlarının karşılıklı olarak birbirleriyle temaslarını kolaylaştırmak, Türkiye'nin Afrika halklarının dünyaya ulaşımında bir kavşak noktası olmasını temin etmek ve halklar arasındaki bağlantıların güçlendirilmesini sağlamak amacıyla THY'nin Afrika'ya uçuşlarının sayısının artırılmasını teşvik etmektedir. THY'nin hâlihazırda Afrika'da 33 ülkede 51 noktada sefer ağı bulunmaktadır.

Başta Sağlık Bakanlığımız, Kızılay Genel Müdürlüğü ve TİKA ile sivil toplum kuruluşlarımız olmak üzere, kıta'nın hemen her noktasında Afrika halklarıyla dayanışma içerisinde faaliyetlerimizi sürdürmekteyiz. TİKA hâlihazırda 21 ofisi ile Afrika genelinde faaliyet göstermektedir.

Öte yandan, 2015 yılında Türkiye, Sahraaltı Afrika'ya 395,77 milyon ABD Doları tutarında resmi kalkınma yardımı sağlamıştır.

AfB bütçesine 2009 yılından bu yana yapılan nakdi yardıma 2017 yılında da devam edilmiştir. 1 milyon ABD Doları tutarındaki katkımız, geçen yıl olduğu gibi, Türkiye-Afrika Ortaklığı Uygulama Planı çerçevesindeki projelerde kullanılmak üzere Komisyon'a iletilmiştir.

Afrikalı öğrencilere ülkemizce sağlanan bursların uzun vadede ülkemizin Afrika politikasının tahkim edilmesinde çarpan etkisi yapacağı değerlendirilmektedir. Afrika ülkelerine 2013 öncesinde 4380 burs verilmişken, 2014-2015 yılında 1080, 2015-2016 yılında 1239 lisans, yüksek lisans ve doktora bursu tahsis edilmiştir. Bu sayı 2016-2017 akademik yılında, 1075'i SAA'ya yönelik olmak üzere 1312'ye ulaşmıştır. 2017-2018 döneminde ise 1040 Afrikalı öğrenciye burs sağlanmıştır. 2016-2017 akademik yılında Türkiye'de öğrenim gören Afrikalı öğrenci sayısı 14,274'e ulaşmıştır. Bu öğrencilerin 365'i önlisans, 8702'si lisans, 3715'i yüksek lisans ve 1492'si doktora öğrenimi görmektedir.

Bakanlığım Diplomasi Akademisi tarafından 1992 yılından bu yana düzenlenen "Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı"na bugüne kadar Afrika ülkelerinden 213 diplomat katılmıştır. Ayrıca, Afrika ülkeleri Dışişleri Bakanlıklarından kapasite artırımı ve insan kaynakları gelişimi maksadıyla ulaşan talepler doğrultusunda diplomasi, arşiv ve haberleşme konuları başta olmak üzere çeşitli alanlarda eğitim programları düzenlenmektedir.

Türkiye kendi tarihi tecrübesini, toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini, sahip olduğu imkân ve kaynakları Afrikalı yönetimlerle ve halklarla "Afrika sorunlarına Afrika çözümleri" ilkesi çerçevesinde ve karşılıklı fayda temelinde paylaşmaya devam edecektir.

Öte yandan, FETÖ terör örgütü Afrika'daki koşullardan istifadeyle birçok ülkede yapılanma imkânı bulmuştur. 15 Temmuz sonrasında birçok dost Afrika ülkesinin, ülkemize vermiş olduğu destek memnuniyet vericidir. FETÖ'nün halen faaliyetlerini sürdürmekte olduğu ülkelere de, bu terör örgütüyle mücadele konusunda çağrıda bulunmaya devam edilmektedir. FETÖ'nün faaliyet gösterdiği Afrika ülkelerinde Maarif Vakfı tarafından 2017 yılı itibariyle 12 ülkede 67 okulda 7.831 öğrenciye yönelik eğitim-öğretim çalışmaları yürütülmektedir.

Afrika'ya yönelik politikalarımızda **Somali**'nin müstesna bir konumu bulunmaktadır. Türkiye'nin Kıta'da izlediği insani diplomasi odaklı dış politikanın en güzel örneği bu ülkede kendini göstermektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın Başbakanlıkları döneminde Afrika boynuzunun kalbi niteliğindeki Somali'ye, kuraklık felaketinden etkilendiği bir sırada 2011

Ağustos ayında yaptıkları ziyaret, Somali için bir dönüm noktası olmuş, tüm uluslararası toplumun dikkatini bölgeye çekmiştir.

Ziyaretin ardından TİKA, Kızılay ve sivil toplum kuruluşlarımızın katkılarıyla ülkemizin en büyük yurtdışı insani yardım operasyonuna başlanmıştır. 2011 yılından bugüne kadar Somali'ye 745 milyon ABD Doları'na ulaşan insani yardım ve kalkınma yardımı yapılmıştır. 2016 Haziran ayı itibariyle Somali'ye doğrudan bütçe yardımımız aylık 2 milyon ABD Doları olarak yeniden başlatılmıştır. Ayrıca 2017 Ağustos ayında imzalanan Anlaşma ile doğrudan bütçe katkımız aylık 2,5 milyon ABD Doları'na yükseltilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın 25 Ocak 2015 ve 3 Haziran 2016 tarihlerinde Somali'ye gerçekleştirdikleri müteakip ziyaretler, Türkiye'nin kararlılığını ve politikasındaki devamlılığını ortaya koymuştur. Ocak 2015'teki ziyaret sırasında yapımı tamamlanan Somali-Türkiye Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi ve bir Türk firması tarafından inşa edilen Mogadişu Uluslararası Havalimanı Terminali'nin açılışları, Haziran 2016'daki ziyaret sırasında ise Türkiye'nin en büyük diplomatik misyon yerleşkelerinden Mogadişu Büyükelçiliğimizin açılışı gerçekleştirilmiştir.

Türkiye, Somali'ye yönelik uluslararası yardım çabaları bağlamında da öncü bir rol oynamakta, kurulan mekanizmaların yönetiminde yer almakta ve bunları yönlendirmektedir.

Somali yönetimi ve ülkemiz dâhil uluslararası ortakların katılımıyla 10-11 Mayıs 2017 tarihlerinde Londra'da düzenlenen yüksek düzeyli konferansa, Sayın Başbakanımız başkanlığında bir heyetimiz katılmıştır. Konferansta 2017-2020 yıllarını kapsayan yeni dönemde, Somali yönetiminden beklentiler ile uluslararası toplumun Somali'ye yönelik taahhütleri gözden geçirilmiş ve geleceğe dönük kararlar alınmıştır.

Mogadişu'daki Türk Görev Kuvveti Eğitim Tesisleri, Müşterek Harp Okulu ve Astsubay Hazırlama Okulu tesislerinde, Eylül 2017'de eğitim faaliyetlerine başlamıştır (2017 TİKA verilerine göre tesisin bedeli 42,5 milyon ABD Doları'dır). Sözkonusu tesislerde eğitim görecektir subay ve astsubaylar Somali Ulusal Ordusunun belkemiğini oluşturacaktır.

14 Ekim 2017 tarihinde Mogadişu'da 2011 yılından bu yana en yüksek etkili terör eylemi meydana gelmiştir. Saldırıda hayatını kaybedenlerin toplamı 300'ü aşmıştır.

Saldırılı müteakiben Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatlarıyla, Bakanlığımın eşgüdümünde ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarımızın desteğiyle arama-

kurtarma ekibi ve sağlık personeli de dâhil olmak üzere, sağlık malzemelerinin Mogadişu'ya taşınması ve yaralıların ÷lkemizde tedavi edilmesi için A-400 M tipi bir askeri ambulans uçağı tahsis edilmiş olup, 16 Ekim akşanı ÷lkemize getirilen 35 yaralı Ankara'daki çeşitli hastanelere kaldırılmıştır.

Ayrıca, Sayın Sağlık Bakanımız da 15 Ekim akşanı Mogadişu'ya hareket ederek 16 Ekim günü Somali Cumhurbaşkanı ve Başbakanı da dâhil olmak üzere üst düzey yetkililerle temaslarda bulunmuş, yararlıları ziyaret etmiştir. Bu hastaların 18'inin tedavileri tamamlanmış ve ÷lkelerine dönmüşlerdir. Geride kalan 16 hastanın tedavisi devam etmektedir.

Afrika'ya artan ilgimizin en somut göstergesi olan Somali'deki başarımıza güvenlik ortamının gölge düşürmesine izin verilmemesi elzemdir. Buradaki mevcudiyetimizin, karşılaşılan sınamalara rağmen güçlenerek devamı, Afrika'ya açılım politikamızdaki ısrar ve irademizin tüm dünya önünde teyidi açısından önem taşımaktadır.

Öte yandan, Afrika Boynuzu'nda kuraklıkla mücadeleye destek amacıyla Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından Mart 2017'de "Umudu Ol" başlıklı bir yardım kampanyası başlatılmış ve 15 bin tonluk insani yardım malzemesi taşıyan gemimiz 17 Haziran 2017 tarihinde Mogadişu'ya ulaşmıştır.

Sayın Bakan Yardımcımız, 2017 yılı Haziran ayında, kuraklıkla mücadeleye destek çerçevesinde, bölge ÷lkelerini (Etiyopya, Güney Sudan, Kenya, Somali) ziyaret eden İİT heyetine başkanlık etmiştir. Bu gözlem misyonunun hazırladığı rapor, İİT Genel Sekreterliği tarafından üye ÷lkelere dağıtılmış ve destek çağrısında bulunulmuştur.

Ayrıca, İİT bünyesinde Afrika Boynuzu ve Doğu Afrika'daki insani duruma ilişkin bir karar tasarısı tarafımızdan kaleme alınmıştır. Tasarı geçtiğimiz Temmuz ayında Abidjan'daki İİT Dışışleri Bakanları toplantısında kabul edilmiştir.

LATİN AMERİKA-KARAYİPLER

÷lkemizin Latin Amerika ve Karayipler (LAK) bölgesiyle ilişkileri 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. 1860'tan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Osmanlı İmparatorluğu'ndan Latin Amerika'ya çeşitli göç dalgaları gerçekleşmiştir. Çoğunluğu Arap olan bu göçmenler, taşıdıkları Osmanlı pasaportlarından dolayı bölgede "Los Turcos" (Türkler) olarak anılmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu ile bazı Latin Amerika ÷lkeleri arasında diplomatik ve konsolosluk ilişkileri de aynı dönemde başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ni

bölge ülkelerinden ilk tanıyan 1926 yılında Şili olmuştur. 1940'lı yıllardan itibaren bölgede mukim Büyükelçiliklerimiz açılmaya başlamıştır. 1990'lı yıllara kadar ülkemizin bölgeyle ilişkileri dostane ancak durgun olarak seyretmiş, ilişkilerdeki durgunluk coğrafi uzaklık ile farklı dış politika önceliklerinden kaynaklanmıştır.

Türkiye, çok yönlü dış politikası çerçevesinde LAK bölgesiyle ilişkilerini geliştirmek amacıyla özellikle son on yıllık dönemde bölge ülkelere yönelik daha aktif bir dış politika izlemektedir. 1998 yılında bölgedeki Büyükelçilerimizin, bölge ülkelerinin Türkiye'deki Fahri Konsoloslarının ve Türk özel ve kamu sektörü temsilcilerinin katılımıyla Bakanlığımızda düzenlenen bir dizi toplantı sonucunda "Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı" hazırlanarak uygulamaya konmuştur. Eylem Planı 2006 yılında güncellenmiş ve aynı yıl ülkemizde Latin Amerika ve Karayipler Yılı ilan edilmiştir. Söz konusu plan bölgeye açılımımızın yol haritasını oluşturmaktadır.

Bölgeye yönelik hedeflerimiz, işbirliğimizi çeşitlendirmek, karşılıklı ticareti arttırmak, kültürel varlığımızı geliştirmek ve 33 ülkenin bulunduğu bölgeden uluslararası adaylıklarımız ile BM reformu ve Kıbrıs sorunu gibi çeşitli dış politika önceliklerimiz konusunda destek almak, ayrıca 1915 olayları ve FETÖ konusunda olduğu gibi ülkemiz aleyhindeki lobi faaliyetlerini ve çalışmalarını engellemek olarak özetlenebilir.

2010 yılına kadar bölgede 6 Büyükelçiliğimiz varken 2016 yılında bölgedeki diplomatik ve konsüler temsilcilik sayımız 14'e ulaşmıştır. Bolivya'nın başkenti La Paz ve Trinidad ve Tobago'nun başkenti Port of Spain'de yeni Büyükelçiliklerimizin açılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı tekemmül etmiştir. LAK bölge ülkelerinin ise ülkemizdeki diplomatik temsilcilik sayısı, Nisan 2017'de Guatemala'nın Ankara Büyükelçiliğinin açılmasıyla 12'ye ulaşmıştır.

Ülkemizin LAK açılımı olgunlaştıkça bölgeyle ilişkilerimiz gelişmeye devam etmiştir. Bölge ülkeleri ile aramızdaki üst düzeyli ikili ziyaretler son dönemde ivme kazanmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın Şubat 2015'te Meksika, Kolombiya ve Küba'yı kapsayan bölge turu, 20 yıl aradan sonra bu seviyede yapılan ikinci ziyaret olmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımız, 31 Ocak-4 Şubat 2016 tarihlerinde Şili, Peru ve Ekvator'u içeren ikinci bir bölge turu daha yapmışlardır.

2016 ve 2017 yıllarında Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro ülkemizi ziyaret etmişlerdir. Ben de 2017 yılının ilk aylarında Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika'yı ziyaret ettim.

Meksika ve Brezilya ile ilişkilerimiz stratejik ortaklık seviyesine çıkarılmış, ilişkilerimizin her alanda geliştirilmesi amacıyla 2006 yılında Brezilya ile Yüksek Düzeyli İşbirliği Komisyonu, 2013 yılında da Meksika ile İki Uluslu Üst Düzey Komisyon kurulmuştur. Bölgenin öndegelen ülkeleriyle ilişkilerimizin hukuki altyapısı büyük ölçüde tamamlanmıştır. 17 ülkeyle siyasi istişare mekanizması kurulmuştur (*Arjantin, Bolivya, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Guyana, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Meksika, Paraguay, Peru, Şili, Uruguay ve Venezuela*).

LAK bölgesi, 629 milyon nüfusu, 5,3 trilyon ABD Doları seviyesindeki gayri safi yurtiçi hasılası, Brezilya ve Meksika gibi yükselen ekonomileri, sahip olduğu zengin doğal kaynakları ve büyüyen orta sınıfı ile önemli fırsatlar sunmaktadır. Küresel ekonomik veriler, LAK bölgesinin 2014-2016 yıllarında yaşadığı ekonomik daralma, yüksek enflasyon ve işsizlik gibi sıkıntıları geride bırakarak 2017 yılında toparlanma dönemine girdiğini ve 2018-2021 yılları arasında büyüyeceğini göstermektedir. 2006 yılında LAK bölgesi ile ticaret hacmimiz 3,4 milyar ABD Doları iken 2016 yılında iki kattan fazla artarak 7 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir.

İşadamlarımızın bölgedeki fırsatlarla ilgili güvenilir ve düzenli bilgi temin edebilmesi amacıyla bölgedeki Ticaret Müşavirliklerimizin sayısı arttırılmaktadır. (*Arjantin, Ekvator, Kolombiya, Küba, Meksika, Peru, Şili ve Venezuela'da Ticaret Müşavirliğimiz, Brezilya'da ise Ticaret Ataşeliğimiz bulunmaktadır.*) Bölge ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi hedefimiz doğrultusunda, öncelikle ticari ve ekonomik içerikli anlaşmaların tamamlanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda 18 ülkeyle (*Arjantin, Bolivya, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guatemala, Guyana, Honduras, Jamaika, Kolombiya, Küba, Meksika, Nikaragua, Paraguay, Peru, Şili, Uruguay, Venezuela*) imzalanan Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları çerçevesinde Karma Ekonomik Komisyon için gerekli hukuki altyapı oluşturulmuştur.

Şili ile Serbest Ticaret Anlaşmamız (STA) 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. Halen Ekvator, Kolombiya, Meksika ve Peru ile STA müzakerelerimiz devam etmektedir. Bu bağlamda bölge ülkelerinin yanısıra Karayip Topluluğu (CARICOM), Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR) ve Pasifik İttifakı gibi ekonomik bütünleşmeyi ve ortak pazar kurmayı hedefleyen bölgesel örgütlerle de STA imzalanması amaçlanmaktadır.

Sao Paulo ve Buenos Aires'e ilaveten 2016 yılında Bogota, Panama, Havana ve Karakas'ı da varış noktaları arasına eklemiş olan Türk Hava Yolları (THY) halen 6 noktaya doğrudan uçmaktadır. THY, bölgedeki diğer önemli merkezlere de doğrudan uçuş veya bölgesel havayolu şirketleriyle kod paylaşımı

anlaşmaları vesilesiyle uçuş ağını daha da geliştirmeyi hedeflemektedir. THY uçuşları ekonomi, ticaret, turizm ve kültür gibi birçok alanda bölgeyle ilişkilerimize önemli katkıda bulunmaktadır.

TİKA vasıtasıyla yürütülen kalkınma işbirliği ve insani yardımlarla da bölge ülkeleriyle dayanışma sağlanarak ülkemizin görünürlüğünün artırılması amaçlanmaktadır. TİKA 2015 yılında bölgedeki ilk koordinasyon ofisini Meksika'da, ikincisini 2016 yılında Bogota'da açmış, 2012-2017 yılları arasında Eğitim, Sağlık, Su ve Hıfzıssıhha, Acil ve İnsani Yardımlar, İdari Birimlerin Geliştirilmesi, Sosyal İhtiyaçların Karşılanması, Kültürel Hayata Katkı, Ulaştırma ile Tarım ve Hayvancılık sektörlerinde 11 milyon ABD Doları civarında 127 proje ve faaliyet gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz, TİKA projelerinin yanısıra LAK bölgesinin barış, istikrar ve refahına da katkılarda bulunmaktadır. Kolombiya Hükümeti ile Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) arasındaki barış sürecine, Belize ile Guatemala arasındaki sınır sorununa maddi ve teknik destek verilmekte ve Bogota'daki Barış Süreci Misyonuna personel desteği sağlanmaktadır. Emniyet mensuplarımız, 2004 yılından bu yana Haiti'de düzen ve istikrarın sağlanması için kurulan BM Haiti İstikrar Misyonu ile 15 Ekim 2017 itibarıyla MINUSTAH'ın yerini alan BM Haiti Adalet Destek Misyonu'nda (MINUJUSTH) görev yapmaktadırlar.

Kültürel diplomamız bağlamında Brezilya, Meksika ve Venezuela'da Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri açılması için çalışmalar devam etmektedir. Ankara Üniversitesi ile Havana Üniversitesi arasındaki işbirliği çerçevesinde, 2013 yılında Havana Üniversitesi bünyesinde Türk Tarih ve Kültür Merkezi kurulmuştur. Kito'daki Ekvator Merkez Üniversitesi'nde Türkoloji bölümü açılmasına ilişkin çalışmalar da sürmektedir. Bogota'daki Ulusal Üniversite'de Türk Tarihi ve Kültürü ile Türkçe dersleri verilmektedir. Türkiye Bursları kapsamında bugüne kadar LAK bölge ülkelerinden 339 öğrenci burslardan yararlandırılmıştır. 2017-2018 öğretim yılında ise bölgeden 12 öğrenciye burs tahsis edilmiştir. Kamu diplomamız ve ülkemizin tanıtımı açısından büyük önem verdiğimiz Anadolu Ajansı'nın LAK Ofisi Ekim 2017'de Bogota'da İspanyolca yayın hayatına başlamıştır.

Türkiye, LAK ülkeleriyle temaslarımız için önemli platformlar sunan bölgesel örgütlerden birçoğuyla kurumsal ilişkiler kurmuştur. Bu çerçevede ülkemiz, 1998 yılında Amerikan Devletleri Örgütü (OAS), 2000 yılında Karayip Devletleri Birliği (ACS) ve 2013 yılında Pasifik İttifakı'na gözlemci üye olarak kabul edilmiştir. MERCOSUR ile 2010 yılında Siyasi İstişare ve İşbirliği Mekanizması kurulmuş, bugüne kadar iki tur Siyasi İstişare Toplantısı yapılmıştır. Doğu Karayip Devletleri Örgütü (OECS) ile kurumsal ilişkiler

kurulmasını öngören mutabakat muhtırası ise 4 Haziran 2016 tarihinde Havana’da düzenlenen ACS 7. Zirvesi marjında imzalanmıştır.

Gözlemci üyelik sistemi bulunmayan CARICOM ile ülkemiz arasında 2011 yılında İstişare ve İşbirliği Mekanizması kurulmuştur. Ülkemiz, Mart 2014’te St. Vincent ve Grenadinler’deki CARICOM Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’ne özel konuk sıfatıyla katılmış, 2014 Temmuz ayında ise İstanbul’da CARICOM İstişare ve İşbirliği Mekanizması Dışişleri Bakanları 1. Toplantısı düzenlenmiştir. 14 üye ülkeden 11’inin (Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Belize, Guyana, Jamaika, St. Kitts ve Nevis, St. Lucia, St. Vincent ve Grenadinler, Surinam, Trinidad ve Tobago) Bakan düzeyinde temsil edildiği sözkonusu toplantı, Türkiye ile CARICOM arasında bugüne kadar yapılmış en üst düzeyli etkinlik olmuştur.

2015 Şubat ayında Guatemala’ya gerçekleştirdiğim ziyaret sırasında düzenlenen Türkiye-Orta Amerika Entegrasyon Sistemi (SICA) Dışişleri Bakanları I. Forumu sırasında imzalanan anlaşmayla ülkemiz SICA’ya bölge-dışı gözlemci üye olarak kabul edilmiştir. Türkiye-SICA II. Dışişleri Bakanları Forumu ülkemizin evsahipliğinde 20 Nisan 2017 tarihinde İstanbul’da düzenlenmiştir.

Türkiye-CELAC Dörtlüsü I. Dışişleri Bakanları Toplantısı 2013 Eylül ayında New York’ta BM 68. Genel Kurulu, II. Toplantısı 2015 Eylül ayında BM 70. Genel Kurulu, III. Toplantısı BM 71. Genel Kurulu marjında 2016 Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Türkiye-CELAC Dörtlüsü (Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Ekvator ve Guyana) IV. Dışişleri Bakanları Toplantısı, Türkiye-SICA II. Dışişleri Bakanları Forumu’nun ardından 21 Nisan 2017 tarihinde İstanbul’da düzenlenmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın son Latin Amerika ziyareti sırasında merkezi Şili’de bulunan BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonuna (ECLAC) yaptığımız üyelik başvurusu, 2017 Ocak ayında yapılan oylama ile kabul edilmiştir. Üyeliğimiz 25 Temmuz 2017’de gerçekleştirilen EKOSOK toplantısında onaylanarak resmileşmiştir.

Açılım stratejimizin bir diğer önemli boyutunu oluşturan parlamentolar arası ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, ulusal parlamentoların yanısıra bölgedeki parlamenter örgütlerle de kurumsal ilişki kurulması hedeflenmiş, bu çerçevede TBMM tarafından Latin Amerika Parlamentosu’na (PARLATINO) gözlemci üyelik başvurusu yapılmıştır. Ayrıca, Orta Amerika Parlamentosu (PARLACEN), Orta Amerika ve Karayipler Havzası Parlamento Başkanları Forumu (FOPREL), Amerikalar Parlamenter Konfederasyonu (COPA), MERCOSUR Parlamentosu (PARLASUR) ve Amerikalar için Parlamenterler (ParlAmerica) gibi bölgesel parlamentolarla temaslar kurulmuştur.

1915 OLAYLARI

Ülkemiz, 1915 olaylarıyla ilgili tartışmaya, özgüveni yüksek, çağdaş ve demokratik bir devlete yakışır biçimde hukuk temelinde yaklaşmaktadır. Türkiye, kendisine yönelik gerçekleştirilen haksız karalama kampanyalarına karşı, çatışmayı körükleyecek adımlar atmaktan imtina ederek insani ve vicdani bir tutum benimsemeyi tercih etmekte, konuya Türk ve Ermeni halkları arasında dostluk ve barış içinde ortak bir gelecek kurulması perspektifinden bakmaktadır.

Buna karşın, Ermenistan ve Ermeni diasporası, I. Dünya Savaşı koşullarında yaşanan hadiseleri tek taraflı bir tarih anlatısına indirgeyerek, konuyu Türkiye aleyhine bir siyasi istismar malzemesi olarak kullanma ve karalama kampanyasının bir parçası haline getirme yönündeki yaklaşımlarını değiştirmemişlerdir. Bu girişimlerin özünde, tarihi gerçekleri ve hukuki durumu tahrif ederek, tarihten husumet çıkarmaya odaklanan bir anlayışla, tüm Osmanlı halklarının acı çektiği üzücü olayları üçüncü ülkelerde münhasıran Ermenilere yapılan bir “soykırım” olarak tanıtarak Türkiye üzerinde baskı kurmak yer almaktadır.

“Yüzüncü yıl” rüzgârıyla 2015 yılında zirve noktasına ulaşan ve 2016 yılında da süren bu kampanyalar, Türkiye’nin kararlı ve ilkeli duruşu sayesinde hedeflerinin bir hayli gerisinde kalmıştır. Ermeni çevrelerin sözkonusu çabaları 2017 yılında da devam etmektedir.

Ülkemiz, 2017 yılında da 1915 olaylarına ilişkin ilkeli ve yapıcı bir duruş sergilemeyi sürdürmüştür. Konuya ilişkin politikamızın temel prensiplerinden birini, yaşanan anlık gelişmelere göre reaktif bir yaklaşım benimsemekten uzak durarak tezlerimizin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak uzun vadeli ve bütünlüklü bir yaklaşım benimsemek oluşturmuştur. Bu bağlamda, üçüncü ülke parlamentolarının, kendilerini yargı merci yerine koyarak, tarihi bir konu hakkında hüküm bildirmelerinin, acıların siyasi amaçlarla istismar edilmesi anlamına geldiği; bunun dostluk ve normalleşme çabalarına zarar vereceği tüm temaslarımızda muhataplarımıza güçlü bir şekilde ifade edilmiştir. Günlük siyasi hesaplar sonucu parlamentolarında karar kabul edilen ülkelerin hemen hepsinde Hükümetler, kararın kendileri açısından bağlayıcı olmadığını ve konu hakkında tarafsız bir tutum izlediklerini teyit etmişlerdir. Bunun yanısıra, 26 Ocak 2017 tarihinde Danimarka Parlamentosu tarafından, Hükümetlerin ve Parlamentoların tarihi uyuşmazlıklara taraf olmaması gerektiğine ve “soykırım” gibi bir suçun tespitinin sadece yetkili mahkemelerce yapılabileceğine vurgu yapan, dolayısıyla bu konudaki tezlerimizle örtüşen bir karar kabul edilmiştir.

Ülkemizin 1915 olaylarına ilişkin izlediği siyasette, son dönemde elde edilen hukuki kazanımlar tarihi önemdedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Büyük Dairesi 15 Ekim 2015 tarihinde *Perinçek-İsviçre* davasında aldığı kararla, “soykırım” iddiasının mutlak gerçeği yansıtmadığını ve “soykırım” iddialarına karşı görüşlerin ifade özgürlüğü çerçevesinde serbestçe dillendirilebilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Söz konusu kararla, ayrıca, 1915 olaylarının hukuki niteliğinin meşru bir tartışma konusu teşkil ettiği ve ifade özgürlüğünün koruması altında olduğu teyit edilmiş, 1915 olayları bağlamında “inkârcılık” yasalarının mesnetsizliği ortaya konulmuş, ayrıca, 1915 olayları ile Holokost’un bir tutulmasının mümkün olmadığı açıkça belirtilmiştir.

Perinçek Davası’nın ardından, 2016 yılında ülkemiz açısından bir başka hukuki kazanım elde edilmiş, Fransa’da Holokost’un inkârını cezalandıran “Gayssot Yasası”nın anayasaya uygunluğunun sorgulandığı bir davada, 1915 olayları ile Holokost arasında benzerlik bulunduğu ve Holokost’un inkârı cezalandırılırken 1915 olayları açısından bu yönde bir düzenleme olmamasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu yönündeki iddialar, Fransa Anayasa Konseyi tarafından reddedilmiş ve AİHM’in Perinçek davasında benimsediği yaklaşım teyit edilmiştir.

2017 yılında ise, Fransa Anayasa Konseyi, ülkemizin inkârcılık yasaları bağlamındaki hukuki kazanımlarını ve 2012 ile 2016 yıllarında soykırım inkârı konusunda aldığı kararlarla oluşturduğu içtihadı güçlendiren bir başka önemli karara imza atmıştır. Konsey, Fransa Ulusal Meclisi tarafından 22 Aralık 2016 tarihinde kabul edilen “Eşitlik ve Vatandaşlık” yasası dâhilinde yasalaşan “soykırımı inkâr” suçunun kapsamının genişletilmesine ilişkin maddeyi, 26 Ocak 2017 tarihli kararıyla anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Fransa Anayasa Konseyi bu kararıyla, mahkeme kararıyla suç olarak kabul edilmemiş olmasına karşın inkâr edildiği gerekçesiyle 1915 olayları konusunda cezai soruşturmalar açılmasına imkân verilmesinin önünü tamamen kesmiştir. Böylece “soykırımı inkâr” suçunun kapsamının 1915 olaylarını da kapsayabilecek şekilde genişletilmesine, ifade özgürlüğüne yönelik, gerekli ve orantılı olmayan bir müdahale oluşturduğu ve anayasaya aykırı olduğu için izin verilmemiştir. Bu karar “soykırım” iddialarını destekleyenler için hukuken ağır bir yenilgidir.

AİHM, 15 Ekim 2015’de ülkemiz lehine, İsviçre aleyhinde kesin hükme bağlanan Doğu Perinçek/İsviçre davasıyla aynı olaylara dayanan ve Ali Mercan, Hasan Kemahlı, Ethem Kayalı isimli vatandaşlarımız tarafından açılan *Mercan ve diğerleri-İsviçre* davası hakkında 28 Kasım 2017 tarihinde karar vermiştir. AİHM, oybirliğiyle AİHS’nin ifade özgürlüğünü garanti altına alan 10. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Tüm bunlar tarihi ve hukuki açıdan meşru bir tartışma konusu olarak, 1915 olayları bağlamında dile getirilecek tüm görüşlerin ifade özgürlüğünün korunması altında olduğunu göstermektedir. Ülkemizde, 1915 olaylarına ilişkin fikirler serbestçe ifade edilmektedir. Buna karşın, Ermeni diasporası ve bazı üçüncü tarafların, tek yanlı tarih anlatılarını sorgulanmaz bir tabuya dönüştürme ve aksi görüşteki çevreleri sindirme ve cezalandırmaya yönelik çabaları, bu çevrelerin gerçek niyetinin 1915 olayları hakkındaki gerçeklerin ortaya çıkmasından ziyade, ülkemizi hedef almak olduğunu göstermektedir. Bu çevrelerin, 1915 olaylarına ilişkin ihtilafın sona erdirilmesi yönünde ülkemizle masaya oturmak yerine, üçüncü ülke parlamentolarından çıkan kararlarla Türkiye üzerinde baskı yaratmaya çalışmaları, bu anlayışı açıkça göstermektedir.

Geçmişini unutmuyarak, ancak gerçek bilgiler temelinde ve tarihten doğru dersleri çıkararak, herhalükarda barışçı bir ortak gelecek kurmak düşüncesiyle hareket etmek gerekmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımızın Başbakanlıkları döneminde Ermenistan Cumhurbaşkanına hitaben 2005 yılında gönderdikleri mektupla ortaya koyduğumuz Ortak Tarih Komisyonu önerisi bu anlayışın bir ürünüdür. Ancak, Ermenistan hiçbir zaman samimi anlamda bu önerimize yanaşmamıştır.

Tarihten husumet çıkarmaya yönelik bir anlayış ve kimi zaman nefret boyutuna varan bir Türk karşıtlığıyla şekillenen kampanyalar, Ermenistan ve Ermeni diasporasındaki yeni nesillerin nefret ve öfke dolu bir kimlik geliştirmesine hizmet etmektedir. Sözkonusu anlayışın bir yansıması niteliğinde, son dönemde üçüncü ülkelerin okul müfredatlarına tek yanlı tarih tezlerinin Türk karşıtlığını artıracak nitelikte öğelerle beslenerek yerleştirilmeye ve o ülkelerdeki yeni kuşakların da Ermeni diasporasının nesilden nesile aktardığı tabularla yetiştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Bu yöndeki tüm girişimler Bakanlığımızca yakından takip edilmekte ve gerekli önleyici girişimler yapılmaktadır. Hukuk bu haklı davamızda en güçlü dayanağımızdır.

Ülkemiz, 1915 olaylarına ilişkin hukuki ve tarihi gerçeklere dayalı tutumunu ve geleceğe ilişkin yapıcı yaklaşımını sürdürmeye kararlıdır. Bu çerçevede, Ermenistan'ın Türkiye'yle ilişkilerinde yapıcı bir yaklaşımı benimsemesi ve ülkemizi karalamaya yönelik propagandayı temel dış politika aracı olmaktan çıkarması, Ermeni diasporası mensuplarının ise kimliklerini Türk karşıtlığı üzerine kurmaktan ve yeni nesillerin zihinlerine ipotek koyma yönündeki politikalarından vazgeçerek, Türk ve Ermeni toplumlarının ortak ve barışçı bir gelecek içinde yaşamasına şans tanımaları gerekmektedir. Bölgede barış, istikrar ve uzlaşma kültürünün hâkim olmasını isteyenlerin, bu vizyona destek vermeleri ve Ermeni tarafını bu yönde cesaretlendirmeleri beklenmektedir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan devletlerin önderliğinde kurulan bir "dünya örgütü" niteliğindeki Birleşmiş Milletler (BM), uluslararası politikada meydana gelen köklü değişikliklere ve nitelik değiştiren sorunlara rağmen, kurulduğu 24 Ekim 1945 tarihinden günümüze dek uluslararası barış, istikrar ve güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynamayı sürdürmektedir.

BM, dünya üzerinde barış, huzur ve istikrarın korunmasından ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara ve her bireyin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesine kadar geniş bir yelpazede uluslararası işbirliğinin sağlanması için hâlihazırda en meşru ve kapsayıcı platformu teşkil etmektedir.

Türkiye, uluslararası toplumun sorumlu bir üyesi olarak, örgütü her alanda desteklemekte ve çalışmalarına aktif bir biçimde katkı sağlamayı kendisine görev addetmekte; birçok alanda BM şemsiyesi altında ön alıcı bir rol üstlenmektedir.

Bunlar arasında arabuluculuk konusunda başlattığımız girişim ve En Az Gelişmiş Ülkelere (EAGÜ) yönelik olarak üstlendiğimiz sorumluluklar BM içinde farklı alanlarda oynadığımız öncü roller için çarpıcı örnekler teşkil etmektedir.

Keza, ülkemiz ile İspanya'nın öncülüğünde başlatılan ve hâlihazırda en geniş katılımlı BM girişimleri arasında yer alan Medeniyetler İttifakı'nın Dostlar Grubu da 146 ülke ve uluslararası örgütü bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye, tarihsel temellere dayanan uluslararası sorumluluğunun da bilinciyle, Medeniyetler İttifakı Girişimi'nin karşılıklı anlayış ve saygı ortamını güçlendirme çabalarına katkıda bulunmayı sürdürecektir.

Öte yandan dış politikamızın temel unsurlarından biri olan, bölgemizde ve dünyada barış ve istikrarın tesis edilmesine ve güçlendirilmesine destek olma hedefi doğrultusunda, ülkemiz, BM barışı koruma/destekleme harekâtlarına da iştirak etmektedir. Eylül 2017 itibariyle ülkemiz dünyanın çeşitli yerlerine konuşlandırılmış 6 BM barış operasyonuna (MINUJUSTH/Haiti, UNAMID/Darfur, UNIFIL/Lübnan, UNMIK/Kosova, UNMISS/Güney Sudan, UNSOM/Somali) 33 polis, 84 askeri personel, 2 askeri uzman ve 2 personel olmak üzere toplam 121 personel ile katılmaktadır.

Türkiye aynı zamanda, BM'nin değişen dünya koşullarına ayak uydurabilmesi amacıyla devam eden reform çalışmalarına da aktif katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda ülkemiz daha geniş bir temsile dayanan, demokratik, şeffaf, etkin ve

hesap verebilir bir Güvenlik Konseyi oluşumunu ve BM'nin tüm organlarını içeren kapsamlı bir reform yapılmasını savunmaktadır.

BM'yle ilişkilerimizde son yıllarda yaşanan ilerlemeler neticesinde, Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Asya, Orta Doğu, Kuzey Afrika gibi bölgelere coğrafi yakınlığı, ulaşım kolaylığı, ekonomik, finansal, kültürel merkez olması gibi sebeplerle İstanbul'un BM bakımından bir merkez haline dönüştürülmesi düşüncesi de BM'ye yönelik politikamızın ana unsurlarından biri olarak belirlenmiş olup, bu yönde kayda değer adımlar atılmaktadır.

Bugüne kadar BM'yle yürüttüğümüz çalışmalar neticesinde, BM Nüfus Fonu UNFPA'nın Doğu Avrupa ve Orta Asya Bölgesel Ofisi'nin İstanbul'a taşınması sağlanmıştır. Ayrıca, BM Kalkınma Programı UNDP'nin Uluslararası Kalkınmada Özel Sektör Merkezi de İstanbul'da konuşlanmıştır. Bunlara ilave olarak UNDP Avrupa ve BDT Bölge Ofisi'nin ve BM Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi'nin (UN WOMEN) Avrupa ve Orta Asya'dan sorumlu bölgesel ofisinin İstanbul'a yerleşmesi sağlanmıştır.

Son olarak, ülkemizle işbirliğini Türkiye sınırlarının ötesine taşıyacak biçimde ülkemizdeki faaliyet alanını ve çalışma kapsamını değiştirme arzusunu ülkemizle paylaşan BM Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) İstanbul'da sürekli bir işbirliği ofisi açmasına yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

Öte yandan, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'nun (IFAD) ülkemizde bir ofis açması konusundaki çalışmalar da ivme kazanmıştır. Ofisin ilk aşamada "Ülke Ofisi" adıyla Ankara'da açılması, ardından makul bir süre içerisinde İstanbul'da Bölge Ofisi'ne dönüştürülmesi üzerinde durulmakta olup, ülkemiz ile IFAD arasında ahiren Evsahibi Ülke Anlaşması imzalanmıştır.

BM'nin diğer bazı uzmanlık kuruluşlarının bu yöndeki ilgisi ışığında, çeşitli bölgesel birimlerin İstanbul'a yerleşmesi için de temaslar sürmektedir.

Ayrıca, 2017 yılı içinde, BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi'nin denetim organı olan Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne, keza, BM Bütçe ve İdare Konularına İlişkin Danışma Komitesi (ACABQ) 2018-2020 dönemi üyeliğine ülkemizin adayları seçilmiştir.

NATO

Siyasi-askeri bir İttifak olan NATO, Türkiye'nin güvenlik ve savunma siyasetleri ile planlamalarının merkezinde yer almaktadır.

NATO'nun, Avrupa-Atlantik coğrafyasında güvenlik ve istikrarın korunmasındaki başat rolünün devamına ve üyelerinin güvenliklerini ilgilendiren konularda siyasi-askeri istişarelerde buldukları temel transatlantik forum olma özelliğinin korunmasına ülkemiz tarafından özel önem atfedilmektedir. Keza, İttifakın temelinde yer alan güvenliğin bölünmezliği, Müttefik dayanışması, adil risk ve külfet paylaşımı ile oydaşma ilkelerinin gözetilmesi ve bunların muhafazası tarafımızdan gerekli görülmektedir.

Türkiye, NATO misyon ve hareketlarına düzenli şekilde ve kapsamlı katkılar sağlayagelmiştir. Hâlihazırda NATO harekâtlarına en fazla katkı yapan ilk dört Müttefik arasında yer alan ülkemiz,

- Afganistan'daki Kararlı Destek Misyonu kapsamında Kabil'de Çerçeve Ülke olup (Afganistan'daki diğer çerçeve ülkeler, kuzeyde Almanya, güneyde ve doğuda ABD ve batıda İtalya'dır), aynı zamanda Hamid Karzai Uluslararası Havaalanının güvenlik ve işletme sorumluluğunu üstlenmiştir.
- KFOR Harekâtı kapsamında Kosova'da birliğimiz bulunmaktadır.
- Ege Denizi'ndeki kaçak geçişlerin önlenmesine matuf uluslararası gayretleri desteklemeye yönelik NATO faaliyetine ülkemizce daimi surette deniz unsuru katkısı sağlanmaktadır.
- DEAŞ'la Mücadele Küresel Koalisyonu (DMKK) kapsamında ülkemiz hava sahasında gerçekleştirilen NATO AWACS uçaklarının uçuşlarına havadan yakıt ikmali desteği sağlanmaktadır.
- İttifakın doğu Avrupa ülkelerine yönelik olarak icra etmekte olduğu güvence tedbirleri kapsamında gerçekleştirilen NATO AWACS uçuşlarına havadan yakıt ikmali desteği sağlanmakta; ayrıca milli AWACS uçaklarımızla destek verilmektedir.
- Konya Hava Üssümüz, NATO AWACS uçaklarının kullanımına sunulmuştur.
- NATO Daimi Deniz Güçleri İkinci Grubuna (SNMG-2) ve NATO Daimi Mayın Karşı Tedbir Güçleri İkinci Grubuna (SNMCMG-2) daimi surette katkı sağlanmaktadır.
- Ayrıca, NATO'nun caydırıcılık ve savunma yapılanmasının sacayaklarından birini teşkil eden Balistik Füze Savunması mimarisi kapsamında, Kürecik/Malatya'daki AN/TPY-2 radarına evsahipliği yapmaktadır. Salt savunma amaçlı olan NATO Balistik Füze Savunma Mimarisi, hiçbir ülkeyi hedef almamaktadır. Bu temelde ülkemizce de desteklenen ve tedricen geliştirilmekte olan NATO Balistik Füze Savunması sisteminin, ülkemiz dâhil tüm Müttefiklere tam kapsama ve koruma sağlaması hedefinin yerine getirilmesi tarafımızdan önemle takip edilen temel bir unsurdur.

Buna ilave olarak, Türkiye, NATO'nun Komuta ve Kuvvet yapısına en kapsamlı katkılar yapan Müttefiklerden biridir. İttifakın Komuta Yapısında yer alan NATO Kara Komutanlığı (LANDCOM) ülkemizde bulunmaktadır. Ayrıca, NATO Kuvvet Yapısındaki Yüksek Hazırlık Seviyeli dokuz kara kuvveti karargâhından biri olan NATO Hızlı Konuşlandırılabilir Kolordu Karargâhı (NRDC-TU) (III. Kolordu Karargâhı) Türkiye'dedir. NATO Mukabele Kuvveti (NRF) kapsamındaki Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Görev Gücüne (VJTF) ülkemiz 2021 yılında liderlik edecektir.

NATO, darbe teşebbüsü ertesinde ülkemizle dayanışma göstermiştir. **15 Temmuz** gecesi telefon görüşmemizin ardından yaptığı açıklamada Genel Sekreter, ülkemizin değerli bir NATO Müttefiki olduğunu, demokratik kurumlarımıza ve anayasamıza bütünüyle saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız da 18 Temmuz 2016 tarihinde temas eden Genel Sekreter, bu görüşmenin ardından aynı gün yayınladığı açıklamada da, Türkiye'nin değerli bir Müttefik olduğunu ve bu güç zamanlarda ülkemizle dayanışma içinde bulduklarını açıkça ortaya koymuştur.

NATO Genel Sekreteri ayrıca, 15 Temmuz darbe girişimi akabinde ülkemizle dayanışmasını bizzat sergilemek amacıyla 8-9 Eylül 2016 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir.

Terörizmle mücadele bağlamında İttifak bünyesindeki temel hedefimizi NATO'nun Müttefiklerin terörizmle mücadele gayretlerine daha somut ve görünür katkı yapması oluşturmaktadır.

Bu çerçevede son olarak, 25 Mayıs 2017 tarihinde yapılan Brüksel Zirvesinde, "Uluslararası Toplumun Terörizmle Mücadelesinde NATO'nun Rolünün Güçlendirilmesi" başlıklı belge ve ekindeki Eylem Planı'nın tasdik edilmesi önemli olmuştur. Hazırlık sürecinde fikri katkıda da bulunmak suretiyle aktif şekilde rol aldığımız Eylem Planı sayesinde, terörle mücadele konusu İttifak'ın gündeminde öncelikli bir tema haline gelmiştir.

Karadeniz'de deniz güvenliğinin sağlanması ve muhafazasında asli görev ve sorumluluk sahil devletlere ait bulunmaktadır. Türkiye'nin Karadeniz politikası da, bu "Bölgesel Sahiplenme" anlayışını temel almaktadır. Montrö Sözleşmesi hükümlerinin ruhuna ve lafzına uygun olarak hareket etmek kaydıyla, üçüncü ülkelerin askeri gemilerinin Karadeniz'e çıkışına ve tatbikat icra etmelerine engel bir husus bulunmamaktadır. Bu politika doğrultusunda,

- Bölge ülkelerinin katkı ve katılımıyla gerçekleştirilen BLACKSEAFOR, Karadeniz Uyumu Harekâtı (KUH) ve Karadeniz Sınır/Sahil Güvenlik

Komutanları İşbirliği Forumu (BSCF) gibi bölgesel girişimlere liderlik edilerek, etkinliklerinin artırılmasına gayret gösterilmektedir.

- NATO yükümlülüklerimiz kapsamında NATO Daimi Deniz Görev Gücü (SNMG) gruplarının Karadeniz'deki faaliyetleri desteklenmektedir.
- Ülkemiz 1 Ocak 2017 tarihinden bu yana Karadeniz'de Güven ve Güvenlik Artırıcı Önlemler (KGGAÖ) mekanizmasının dönem başkanlığını yürütmektedir.

NATO'nun "Açık Kapı Politikası" devam etmektedir. 5 Haziran 2017 tarihi itibarıyla Karadağ'ın NATO'nun 29. üyesi olmasının ardından, halen üyeliğe istekli üç ülke (Bosna-Hersek, Makedonya, Gürcistan) bulunmaktadır. Ülkemiz, İttifak'ın Açık Kapı Politikasını istikrar ve güvenliği yaymaya matuf bir araç olarak görmekte ve istekli ülkelerin Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşmesini başından beri kuvvetle desteklemektedir.

NATO'nun Ortaklık Siyaseti çerçevesinde, yeni sınamalara mukabele amacıyla, çeşitli Ortaklık mekanizmaları yoluyla muhtelif ülkelerle ve uluslararası örgütlerle (AB, BM, AGİT, KİK, Afrika Birliği gibi) ilişki tesis edilmiştir. NATO'nun Ortaklık Siyasetinin Müttefiklerin siyasi denetiminde yürütülmesi ve NATO'yla Ortaklık ilişkisi kurmak veya geliştirmek isteyen ülkelerin İttifakın temel prensiplerine riayet etmelerine tarafımızdan önem atfedilmektedir.

Ülkemiz, NATO'nun ortaklık ilişkilerini desteklemekte ve birçok proje/girişimde lider ülke rolü üstlenmektedir. Hâlihazırda devam etmekte olan 20 adet NATO Emanet Fonu Projesinden 17'sine mali veya uzman desteği/kurs organizasyonu suretiyle katkıda bulunmaktadır. Barış için Ortaklık çerçevesindeki projelerden büyük çoğunluğuna katkıda bulunulmuştur. Ülkemiz, Azerbaycan-Ceyrançöl Projesinde lider ülke konumundadır.

Seçilmiş Ortakların savunma ve güvenlik kurumlarının direncini artırmak amacıyla 2014 Galler Zirvesi'nde başlatılan Savunma Kapasitesi İnşası (SKİ) girişimine atfedilen önem tahtında, Gürcistan, Moldova, Ürdün ve Irak'a yönelik faaliyetlere mali ve/veya uzman katkısıyla destek sağlanmaktadır. SKİ Emanet Fonu'na tarafımızdan taahhüt edilen toplamda 1,1 milyon Avro'yu bulan katkının yarısı, yukarıda bahse konu ülkelerdeki projeler için ödenmiştir. Diğer yandan, Libya'nın da, yukarıda isimleri kayıtlı ülkelere ilave olarak, SKİ desteğinden yararlanmak üzere Haziran 2017'de resmi talepte bulunmasının ardından konunun Aralık 2017'deki NATO Dışişleri Bakanları toplantısında karara bağlanması beklenmektedir.

Ege Denizi'nde insan kaçakçılığını ve yaşadığı göç güzergâhlarını engellemeye matuf uluslararası çabalara NATO'nun da destek vermesi, 8 Şubat 2016

tarihinde Ankara'ya yaptığı ziyaret sırasında Almanya Şansölyesi Merkel tarafından gündeme getirilmiş, bu husus o sırada iki ülke arasında mutabık kalınan 10 maddelik ortak eylem noktalarından birini teşkil etmiştir.

Türkiye ve Almanya'nın yanısıra, Yunanistan'ın önerisiyle başlatılan faaliyet, NATO Daimi Deniz Görev Grubu-2 (SNMG-2) tarafından Almanya'nın komutasında icra edilmektedir. Mevcut aşamada, Almanya tarafından sağlanan bir fırkateyn ve Arnavutluk tarafından sağlanan Süratli Karakol Botu haricinde, Yunanistan 3 gemiyle, ülkemiz ise 2 gemiyle NATO faaliyetine katkı sağlamaktadır.

Faaliyet başlamadan önce Ekim 2015 itibariyle 7000'lerde olan günlük yasadışı geçiş sayısı, 18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB mutabakatının 4 Nisan 2016 itibarıyla uygulanmaya başlamasıyla birlikte, iki haneli rakamlara gerilemiştir.

Bu başarıda, Deniz Kuvvetleri ile Sahil Güvenlik Komutanlıklarımızın ve kolluk kuvvetlerimizin karadaki, denizdeki ve havadaki olağanüstü gayretleri ile Türkiye-AB mutabakatının potansiyel göçmenler ve mülteciler üzerindeki caydırıcı etkisi belirleyici olmuştur.

NATO faaliyeti başlangıçta, geçiş teşebbüsü yapan botların ilk tespiti ve bunların ilgili sahil güvenlik makamları ile FRONTEX'e bildirilmesi bakımından değerli bir katkı sağlamış olmakla birlikte, hâlihazırda katma değeri son derece mütevazıdır.

Ülkemizin ulusal gayretlerini sürdürdüğü, Türkiye-AB mutabakatının işler bulunduğu ve SNMG-2'nin son aylardaki kuvvet yapısının ağırlıkla ülkemiz ve Yunanistan tarafından sağlandığı da dikkate alınarak, NATO faaliyetinin sonlandırılma vaktinin geldiği değerlendirilmektedir.

KARADENİZ'DE DENİZ GÜVENLİĞİ

1936 Montrö Sözleşmesi, Karadeniz'e sahildar olan ve olmayan devletlerin hak ve çıkarları bakımından tesis edilen hassas denge esasına dayanmaktadır. Montrö Sözleşmesi, Türkiye için temel bir belgedir ve ülkemiz anılan Sözleşme'nin hükümlerini İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş dönemi, Gürcistan ve Ukrayna krizlerinde dahi özenle, tarafsız ve saydam şekilde uygulamıştır.

Montrö Sözleşmesi, Karadeniz'de barış, güvenlik ve istikrarın sağlanmasında asli bir unsur olup, ülkemizce 81 yıldır tarafsızlıkla ve titizlikle uygulanmaktadır. Bu çerçevede, Montrö Sözleşmesinin aradan geçen süre

zarfında başarıyla uygulanmış olması, Sözleşmeyle oluşturulan dengenin kalıcılığının bir göstergesi, aynı zamanda da teminatıdır.

AVRUPA KONSEYİ VE İNSAN HAKLARI

İnsan haklarının korunması ile demokrasi ve hukukun üstünlüğü standartlarının ilerletilmesine yönelik uluslararası çabalara güçlü destek veren ülkemiz, devletimizin ve ulusumuzun varlığına kasteden 15 Temmuz terörist darbe girişimi sonrasında da bu yöndeki kararlılığını korumaktadır.

Vatandaşlarımızın temel hak ve özgürlüklerinin kullanılmasına açık bir saldırı teşkil eden çok yönlü terör tehditleriyle uluslararası yükümlülüklerimiz doğrultusunda mücadele ederken, uluslararası insan hakları örgütleriyle yapıcı işbirliğini şeffaflık içinde sürdürmekteyiz. Bu çerçevede, 15 Temmuz terörist darbe girişimi sonrasında alınan tedbirlerin gerekliliği hakkında yabancı muhataplarımız ve ilgili uluslararası mekanizmalarla düzenli olarak bilgi paylaşmayı sürdürmekteyiz. Esasen, terör örgütleriyle mücadele için alınan tedbirler, sadece ülkemizin güvenliğine değil, bölgesel ve küresel düzeyde kolektif güvenliğe de katkı sağlamaktadır. Tüm temaslarımızda uluslararası ortaklarımızın bu önlemlerin gerekliliğini anlamaları için kapsamlı bilgilendirmeler yapmaktayız.

Bilindiği üzere 21 Temmuz 2016 itibariyle ilan edilen Olağanüstü Hal uygulaması, Anayasamız ve ilgili yasalarımız tarafından düzenlenmiş, hukuk içinde yer alan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) dâhil uluslararası insan hakları sözleşmelerinin tanıdığı bir yöntemdir. Bu çerçevede Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de tanınan haklar bağlamında ülkemizce uluslararası sözleşmelerde izin verilen bazı hakların kısmen sınırlandırılabilmesine imkân tanıyan derogasyon bildiriminde bulunmuştur.

Sözleşme yükümlülüğümüz doğrultusunda alınan önlemler hakkında Avrupa Konseyi'ne (AK) düzenli bilgi sunulmaya devam edilmektedir. BM, AGİT, AK ve AİHM başta olmak üzere insan hakları alanında ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla yoğun işbirliğimiz kesintisiz devam etmektedir.

AK'nın hükümetler arası kanadı olan Bakanlar Komitesi ile AKPM, YBYK ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere AK'nın tüm organları ve teknik komiteleriyle işbirliğimiz devam etmektedir. Ülkemizde vuku bulan terörist darbe teşebbüsü sonrasında AK demokratik kurumlarımızın yanında yer alarak ilkeli bir tutum ortaya koymuş, örgütün temel organlarının en üst düzey

siyasi temsilcileri ÷lkemize destek ziyaretinde bulunmuştur. AK ile gerek üst düzey ziyaretler gerek teknik işbirliği önümüzdeki süreçte de devam edecektir.

÷lkemiz, BM ve AK başta olmak üzere bağımsız insan hakları kuruluşları ve uluslararası denetim mekanizmaları ile de işbirliğini sürdürmektedir.

Önümüzdeki dönemde ayrıca, insan hakları alanında Sözleşme ve Protokollerinden taraf olmadıklarımıza katılmaya yönelik çalışmaların hızlandırılması ve çekincelerimizin azaltılmasına yönelik gözden geçirme sürecinin sürdür÷lmesi hedeflenmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihadı, reformlar gündemimizde temel insan hak ve özgürlüklere yönelik düzenlemeler bakımından her zaman uygun şekilde dikkate alınmaktadır.

SİLAHSIZLANMA VE SİLAHLARIN KONTROLÜ / AĞİT

Kitle imha silahları ve bunları fırlatma vasıtalarının yayılma riski uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler arasında ön sıralarda yer almaktadır. Yayılma riskinin yüksek olduğu bölgelere yakın bir coğrafyada yer alan Türkiye, uluslararası planda, silahların kontrolü, silahsızlanma ve yayılmanın önlenmesi çabalarına güçlü destek vermekte olup, yayılmanın önlenmesi alanındaki tüm temel uluslararası belgelere ve ihracat kontrol düzenlemelerine taraftır.

Türkiye, nükleer yayılmanın önlenmesi rejiminin çerçevesini oluşturan **Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nın (NPT)** silahsızlanma ve nükleer enerjiden barışçı amaçlarla yararlanma hakkını içeren üç temel boyutuna, birbirini tamamlayan unsurlar olarak eşit derecede önem vermektedir. Bu çerçevede, yayılmanın önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlerin, NPT'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getiren ÷lkelerin nükleer enerjiden barışçı amaçlarla yararlanma hakkına engel teşkil etmemesi gerektiğini ilgili forumlarda güçlü biçimde savunmaktadır.

÷lkemiz, bu politikaları çerçevesinde, beş yılda bir düzenlenen NPT Gözden Geçirme Konferanslarına ve ara dönemdeki Hazırlık Komitesi toplantılarına aktif katılım sağlamakta, bu konferanslarda kabul edilen ve uluslararası odayşmayı yansıtan tavsiyelerin her üç boyutta dengeli bir ilerleme sağlayacak şekilde uygulamaya geçirilmesine yönelik çabalara katkıda bulunmaktadır. 2-12

Mayıs 2017 tarihleri arasında Viyana’da düzenlenen NPT Hazırlık Komitesi toplantısına katılan heyetimiz bu tutumumuzu sürdürmüştür.

Türkiye, **Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşması’nın (CTBT)** yürürlüğe girmesini kolaylaştırmaya, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın güvence denetimleri sisteminin güçlendirilmesine, Orta Doğu’da kitle imha silahlarından arındırılmış bölge (WMDFZ) tesisine ve Silahsızlanma Konferansı’ndaki tıkanıklığın aşılmasına yönelik girişimlere aktif destek vermektedir.

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, 3 Eylül 2017 tarihinde yeni bir nükleer silah denemesi gerçekleştirdiğini açıklamıştır. Sözkonusu deneme, Kuzey Kore tarafından gerçekleştirilen altıncı nükleer deneme olmuştur. Bu konuda Bakanlığım tarafından yapılan açıklamada da vurgulandığı gibi, kitle imha silahları ve bunların fırlatma vasıtalarının yayılmasının önlenmesine yönelik çabaları aktif şekilde destekleyen ülkemiz, bu denemeyi uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak değerlendirmiş ve şiddetle kınamıştır.

NPT hedeflerinin hayata geçirilmesine yönelik çabaları desteklemek amacıyla Japonya ve Avustralya’nın öncülüğünde dünyanın farklı bölgelerinden on ülkenin (Türkiye, Japonya, Avustralya, Kanada, Almanya, Hollanda, Polonya, Meksika, Şili, Birleşik Arap Emirlikleri) Dışişleri Bakanları düzeyinde biraraya gelerek oluşturdukları, bilahare Filipinler ve Nijerya’nın da dâhil olduğu Nükleer Yayılmanın Önlenmesi ve Silahsızlanma Girişimi (NPDI) bünyesinde yer alan Türkiye, grubun faaliyetlerine katılmaktadır.

İran’ın nükleer programıyla ilgili soruna ilişkin olarak başından beri ilkeli bir tutum izleyen Türkiye, İran dâhil bütün ülkelerin, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’ndan (NPT) kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek kaydıyla, nükleer enerjiden barışçı amaçlarla yararlanma haklarının altını çizmekte; öte yandan, bölgemizde İran dâhil hiçbir ülkenin nükleer silaha sahip olmasını arzu etmediğini vurgulamaktadır.

İran’ın nükleer programına ilişkin olarak P5+1 ile İran arasında yürütülen müzakereler 14 Temmuz 2015 tarihinde Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) üzerinde uzlaşmaya varılmasıyla sonuçlanmış; KOEP’in uygulanması çerçevesinde önemli bir aşamayı teşkil eden “Kabul Edilme Günü”ne (Adoption Day) ulaşılmasıyla sözkonusu Anlaşma 18 Ekim 2015 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmişti. İran’ın KOEP’te öngörülen adımları atmasını takiben, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın (IAEA), KOEP’in uygulanması için İran’ın yükümlülüklerini yerine getirdiğini doğrulamasıyla birlikte, KOEP 16 Ocak 2016 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. “Uygulama Günü”nün başlamasıyla, İran’ın nükleer programına ilişkin yaptırımlara dair önceki BM

Güvenlik Konseyi kararları geçerliliğini yitirmiş; böylece, hukuki zeminin sadece KOEP'i tasdik eden 2231 sayılı BMGK kararı temelinde devam edeceği ortaya çıkmıştır. Aynı tarihte, AB ve ABD tarafından uygulanan nükleer programla bağlantılı tek taraflı yaptırımlar da kaldırılmıştır. Bununla birlikte, İran'a yönelik konvansiyonel silah ambargosunun beş yıl, balistik füzelerle ilgili ambargoların ise sekiz yıl devam etmesi öngörülmüştür.

2015 tarihli "İran'la Nükleer Anlaşma'nın Gözden Geçirilmesi Yasası" çerçevesinde, ABD Başkanı'nın 90 gün arayla İran'ın anlaşmaya uyduğunu teyit etmesi ABD mevzuatı uyarınca gerekmektedir, Başkan Trump Ekim 2017 ayında bunu yapmamıştır. KOEP'ten çekilmekten de bu aşamada imtina eden Trump yönetimi, anlaşmanın düzeltilmesi için Kongre ve Müttefikleriyle beraber çalışacağını ifade etmiştir. Kongre 60 günlük süre içinde (14 Aralık'ta dolmuştur) KOEP'le kaldırılan yaptırımlara geri dönülmesi; anlaşmanın yeniden müzakere edilmesi veya mevcut halinin korunması seçeneklerinden hiçbiri yönünde tutum almamıştır. Bu durumda, Kongre'den istediği neticeyi alamazsa tek taraflı olarak anlaşmadan çekilebileceğini de açıklamış bulunan Başkan Trump'ın İran yaptırımlarını değerlendirmek durumunda olduğu Ocak 2018'de bir tasarrufta bulunması olasıdır.

UAEA Genel Direktörü, KOEP uyarınca gerekli denetimlerin yapıldığını, İran'ın taahhütlerine uyduğunu açıklamıştır. İran ise, anlaşmadan ilk çekilen taraf olmayacağını; KOEP'in müzakereye açık olmadığını, anlaşma çökerse barışçıl nükleer programına döneceğini açıklamıştır.

Muhataplarımızla yapılan görüşmelerde, KOEP'in, UAEA'nın denetiminde, tam bir şeffaflık içinde, kesintisiz ve eksiksiz biçimde uygulanmaya devam edilmesi beklentimiz dile getirilmekte; önümüzdeki dönemde ilgili tüm tarafların, bölgede güvenlik ve istikrarın yeniden tesisi için, sorumlu ve ayrışmayı teşvik etmeyen davranış sergilemeleri gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Ülkemiz, uygulamakla yükümlü bulunduğu BM Güvenlik Konseyi kararları ve üyesi bulunduğu uluslararası ihracat kontrol rejimlerinden kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde, uluslararası toplumun sorumlu bir üyesi olarak ihracat kontrol sistemini etkin şekilde uygulama gayreti içerisinde bulunmakta, yayılma riskine işaret eden tespitler ve istihbari bilgiler ışığında, ilgili kurumlarla yasadışı veya sakıncalı sevkiyatların önlenmesi yoluna gidebilmektedir.

Ülkemiz aynı şekilde, küçük ve hafif silahların yasadışı ticareti ve transferi konusunda da hassas bir tutum sergilemekte ve bu alandaki toplantı ve oluşumlarda aktif rol oynamaktadır. Ülkemizin bu konudaki tutumu, son olarak konvansiyonel silahların yasadışı ticareti ve transferinin önüne geçilmesi ve

bunların evrensel kurallara bağlanması amacıyla hazırlanarak Haziran 2013'te BM Genel Kurulu'nda imzaya açılan Silah Ticareti Antlaşması'nı (ATT) 2 Temmuz 2013 tarihinde imzalamasıyla da kendini göstermiştir. ATT, 24 Aralık 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşmanın ülkemizdeki onay sürecine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), güvenliğin siyasi-askeri, ekonomik-çevre ve insani boyutlarını bütünsel bir yaklaşımla ele alan "kapsamlı güvenlik" anlayışı sayesinde, Avrupa güvenliğindeki mevcut kriz ortamına rağmen uluslararası güvenlik yapılanmaları içindeki önemini korumaktadır.

AGİT, üç kıtadan 57 üyeli yapısı ve oyaşma kuralı itibarıyla karar alma mekanizmaları ağır işleyebilen bir örgüt olmakla birlikte, 2014 yılında Ukrayna krizine hızla tepki verebilmiş; Mart 2014'te Ukrayna Özel Gözlem Misyonu'nu (ÖGM) teşkil ederek, kısa sürede sahada faaliyete geçirebilmiştir. Ukrayna krizine çözüm beklentilerinde bu şekilde ön plana çıkması, Örgüt'ün görünürlüğünü ve itibarını arttırmıştır.

Kuruluşundan bu yana başkanlığını, Bakanlığım eski Müsteşarı Büyükelçi (E) Apakan'ın üstlendiği ÖGM, görev yönergesindeki temel unsurların yanısıra, Minsk mutabakatları uyarınca ateşkesin gözlemlenmesi, ağır silahların geri çekilmesinin gözlemlenmesi ve doğrulanması ile Ukrayna-RF sınır güvenliğinin denetlenmesi görevlerini yerine getirmektedir. Tüm tarafların güvenini kazanmış bir şekilde sahadaki faaliyetlerini sürdüren ÖGM'ye, ülkemizce personel ve bütçe desteği de sağlanmaktadır. 23 Nisan 2017'de ÖGM'ye ait bir devriye aracının, ayrılıkçıların kontrolündeki bir bölgede mayına çarpması sonucunda, araçta bulunan bir sağlık görevlisi hayatını kaybetmiş, iki ÖGM görevlisi ise yaralanmıştır. ÖGM'ye yönelik, hayat kaybıyla sonuçlanan ilk olay olan sözkonusu hadise, Misyon personelinin karşı karşıya olduğu tehlikeleri ve riskleri açık bir şekilde gözler önüne sermiştir.

2017 Dönem Başkanı Avusturya tarafından 11 Temmuz 2017'de Mauerbach'ta düzenlenen AGİT Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı'na Sayın Bakan Yardımcımız başkanlığında bir heyetle iştirak edilmiştir. Toplantı, Nisan 2017'de fiilen başlatılan yapılandırılmış diyalog sürecinin yanısıra, şiddet içeren aşırıcılıkla mücadele konularında üst düzey görüş alışverişine imkân sağlamıştır.

AGİT 24. Bakanlar Konseyi, 7-8 Aralık 2017'de Viyana'da yapılmıştır. Sayın Bakan Yardımcımız başkanlığında bir heyetle iştirak edilen toplantı, geçtiğimiz birkaç yılda olduğu gibi Avrupa güvenliğindeki mevcut krizin katılımcı devletler arasında yarattığı güven bunalımının etkisi altında gerçekleşmiştir. AGİT'in faaliyetleri 2018 yılında İtalya Dönem Başkanlığı altında yürütülecektir.

AGİT coğrafyasındaki sürüncemede kalmış ihtilafların (Yukarı Karabağ, Abhazya, Güney Osetya ve Transdinyester sorunları gibi) çözülmesine yönelik çabalara devam edilmekle birlikte, henüz sonuç alınmamıştır. YK ihtilafı bağlamında süregelen ateşkes ihlalleri, bu ihtilafların söylenegeldiği gibi donmuş olmadığını, aksine her an sıcak çatışmaya dönüşebileceği riskini taşıdıklarını ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün ihlali niteliğindeki bu sorunun acilen, uluslararası hukuk ilkeleri ile Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü temelinde çözülmesi gerektiğini göstermektedir.

Ülkemizin AGİT çalışmalarında önem verdiği diğer unsurlar arasında, Avrupa güvenliğini tehdit eden mevcut kriz ortamında Örgüt içerisinde giderek pekişme riski bulunan “Doğu-Batı” ayrışmasının giderilmesi ile Örgüt'ün her üç boyutundaki faaliyetlerinin dengelenmesi ve karar alma sürecinde oydaşma kuralının muhafazası yer almaktadır. Ülkemiz ayrıca, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, hoşgörüsüzlük, ayrımcılık ve İslamofobiyle mücadele konularının Örgütün gündeminde yer almaya devam etmesine önem vermekte, bu alanda yoğun çaba sarfetmektedir.

Askeri faaliyetler üzerinde şeffaflık amacıyla tüm AGİT üyeleri arasında güven ve güvenlik artırıcı önlem olarak meydana getirilen ve yapısı itibarıyla siyasi bağlayıcılığı bulunan **Viyana Belgesi**'nin (VB) uygulanmasına devam edilmektedir. Son olarak 2011 yılında güncellenen Belge'nin, günümüz askeri ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde yeniden güncellenmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Avrupa'da silahsızlanma ve silahların kontrolü alanındaki çeşitli düzenlemeler bakımından tamamlayıcı bir denetim aracı olarak kullanılan, ayrıca çevre korunması, tabii afetler ve kriz yönetimi alanlarında da yararlanılması fırsatı bulunan **Açık Semalar Antlaşması**'nin (ASA) uygulanmasına da devam edilmektedir. Antlaşma'ya ülkemizle birlikte 34 ülke taraftır.

Güven ve Güvenlik Artırıcı Önlemlerin uygulanmasında Güneydoğu Avrupa ülkelerine eğitim desteği sağlamak ve bölge ülkelerini gelecekte akdedebilecekleri çok taraflı silahların kontrolü antlaşmalarına katılmaya hazırlamak amacıyla 2000 yılında kurulan **RACVIAC-Güvenlik İşbirliği Merkezi**'nin Direktörlük görevine Nisan 2015'te oybirliğiyle Büyükelçi Haydar Berk seçilmiş, Kasım 2015 itibarıyla görevini üstlenmiştir. Ülkemizle birlikte Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Makedonya, Arnavutluk, Hırvatistan, Romanya ve Bosna-Hersek'in üye olduğu Merkez'in faaliyetlerine Almanya, Avusturya, Fransa, Hollanda, Norveç ve Rusya Federasyonu gibi ülkeler ortak üye olarak, Ukrayna ve ABD ise gözlemci olarak katılmaktadırlar.

Asya’da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK/CICA), ülkemizin aktif rol oynadığı önemli bir uluslararası platformdur. Türkiye 16 kurucu üyesinden biri olduğu CICA’nın çalışmalarına başından itibaren güçlü destek vermektedir. Ülkemiz Haziran 2010’da İstanbul’da gerçekleştirilen Üçüncü Zirve’de iki yıllık bir süre için Dönem Başkanlığını üstlenmiş, Dönem Başkanlığımız üye ülkeler tarafından Nisan 2012’de alınan kararlarla iki yıl süreyle (2012-2014) uzatılmış, CICA Şanhay Zirvesi’nde (Mayıs 2014), Haziran 2010 İstanbul Zirvesi’nden beri yürüttüğümüz Dönem Başkanlığı Çin Halk Cumhuriyeti’ne devredilmiştir.

Dönem Başkanlığımızda CICA’nın uluslararası alandaki görünürlüğü daha da artmış; CICA’ya siyasi ve askeri gündem kazandırılması, CICA coğrafyasında AGİT benzeri bir Güven Arttırıcı Önlemler (GAÖ) kültürü oluşturulması ve bu amaçla etkin bir diyalog mekanizmasının tesis edilmesi hedeflerinde önemli mesafe katedilmiştir.

CICA bugün coğrafya ve nüfus bakımından Asya kıtasının yüzde 90’ından fazlasını kapsayan bir oluşum haline gelmiştir. Artık üçüncü on yılına adım atan CICA, farklı din, dil, ırk ve kültürlerden 4 milyarı aşkın insanın yaşadığı bir coğrafyada güvenlik işbirliğinin tesisini amaçlamaktadır.

CICA Dışişleri Bakanları Beşinci Toplantısı, 27-28 Nisan 2016 tarihlerinde Pekin’de düzenlenmiş, ülkemiz başkanlığımızdaki bir heyetle temsil edilmiştir. Söz konusu toplantıda “Barış, Güvenlik, İstikrar ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Diyalog Yoluyla Desteklenmesi” başlıklı Bildiri, oydaşmayla kabul edilmiştir. Bildiride, terörizm, düzensiz göç, şiddete varan aşırıcılıkla mücadele gibi bölgesel güvenlik tehditlerine ilişkin CICA perspektifi ortaya konmuştur. Eylül 2017’de BM 72. Genel Kurul Toplantısı marjında New York’ta, CICA’nın kuruluşunun 25. yıldönümü vesilesiyle Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı düzenlenmiştir.

ULUSLARARASI EKONOMİ VE BÖLGESEL ÖRGÜTLER

Küresel ekonomideki ağırlık merkezinin gelişmiş ülkelere doğru kayması şeklinde bir süre önce belirginleşen eğilim devam etmektedir. Öte yandan, küresel ekonomide Batı’dan Doğu’ya doğru bir kaymanın da olduğu gözlemlenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin artan ekonomik güçlerine paralel olarak küresel ekonomik örgütler günün koşullarına uygun biçimde yeniden yapılanma

sürecinden geçerlerken, yeni ortaklık mimarileri de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, son dönemde etkisi en fazla artan oluşumlardan biri ülkemizin de içinde bulunduğu **G-20**'dir.

Türkiye 1 Aralık 2014 tarihi itibarıyla G-20 Dönem Başkanlığını bir yıl süreyle üstlenmiştir. Antalya'da 15-16 Kasım 2015 tarihlerinde yapılan G-20 Liderler Zirvesi'yle Dönem Başkanlığımız başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Ülkemizin Dönem Başkanlığı sırasında ilk kez G-20 gündemine giren "kapsayıcılık" teması bir sonraki Dönem Başkanları olarak Çin ve 2017'de Almanya tarafından da devam ettirilmiştir. 2017 yılı içerisinde G-20 faaliyetlerine aktif katılımımız devam etmiştir.

OECD ülkemizin kurucu üyesi olduğu bir diğer önemli uluslararası ekonomik teşkilattir. Küresel krizin etkisiyle birçok ülke ciddi finansal ve ekonomik sıkıntılar yaşarken, Türkiye OECD ülkeleri içinde en yüksek büyüme oranına sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemiz OECD içerisinde aktif faaliyetlerine devam etmektedir.

Türkiye, Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Avustralya arasında gayriresmi bir istişare ve eşgüdüm platformu olarak hayata geçirilen "**MIKTA**" Girişimi, bölgesel ve küresel sorunlara yönelik yapıcı çözümlerin kolaylaştırılmasına ve küresel yapılarda ihtiyaç duyulan reformların hayata geçirilmesine yardımcı olmak bakımından kaydadeğer katkılarda bulunabilecek bir potansiyele sahiptir. Hepsi G-20 ülkeleri olan MIKTA'nın 2017'de Dönem Başkanlığını ülkemiz üstlenmiş ve 13 Aralık 2017'de İstanbul'da gerçekleştirilen MIKTA 11. Dışişleri Bakanları Toplantısıyla Endonezya'ya devretmiştir.

Bölgemizde ve dünyada barış ve istikrarı güçlendirmek, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak önceliklerimiz arasındadır. Bu itibarla, **BM'nin ekonomik ve sosyal gündemini** destekliyor, **BM kuruluşlarına katkılarımızı** artırıyoruz.

Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu, Kuzey Afrika gibi bölgelere coğrafi yakınlığı, ulaşım kolaylığı, ekonomik, finansal, kültürel merkez olması gibi sebeplerle "**hub**" niteliği taşıyan İstanbul'u, Cenevre ve Viyana gibi, **BM'nin bir bölgesel merkezi** haline dönüştürme hedefimize ulaşmada önemli başarılar elde ettik. Bugüne kadar aşağıda kayıtlı BM kuruluşlarının İstanbul'a taşınmasını ya da burada kurulmasını sağladık. Bu kuruluşları önümüzdeki dönemde Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) gibi başkalarının takip etmesini bekliyoruz.

- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Orta Asya ve Doğu Avrupa Bölgesel Ofisi (EECARO)

- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İstanbul Uluslararası Kalkınmada Özel Sektör Merkezi (IICPSD)
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Avrupa ve BDT Bölgesel Hizmet Merkezi (UNDP/RSC)
- BM Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) Bölgesel Ofisi
- BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Bölgesel Ofisi alt-birimi

İstanbul'u BM kuruluşları için bir bölgesel merkez haline dönüştürme politikamız çerçevesinde, **UNDP'nin** Bratislava'da bulunan Avrupa ve BDT Bölgesel Hizmet Merkezi'nin İstanbul'a taşınması amacıyla Eylül 2013'de imzalanan anlaşma 1 Mart 2014'te yürürlüğe girmiştir.

İstanbul'da kiralanın ofiste, UNDP Bölgesel Merkezi'nin yanısıra UN Women Bölgesel Merkezi, UNICEF birimi ve Kalkınmada Özel Sektör Merkezi - **IICPSD** de hizmet vermektedir.

Bu ofisin kira, bina ortak giderleri ve elektrik, su, ısınma gibi cari giderleri, taahhüdümüz uyarınca, Bakanlığımca ödenmektedir. Sadece kira ve ortak giderler için yıllık olarak 3.4 milyon TL'den fazla ödeme yapılmaktadır. Bu ofisler esasen geçici olarak bir süreliğine kiralanmıştır. Yüksek kira giderinden kaçınmak ve İstanbul'u BM'nin bölgesel bir merkezi haline getirmeye yönelik politikamızı teşvik etmek amacıyla, İstanbul'daki tüm BM kuruluşlarını tek çatı altında toplayabilmek için uygun niteliklere sahip bir bina veya kampüs inşa edilebilecek bir arsa tahsis edilmesi yönünde çalışmalarımız devam etmektedir.

Bölgesel Merkezin Avrupa/BDT coğrafyasında yürüteceği proje ve programlar için ülkemizin 5 yıl boyunca yıllık 3'er milyon ABD Doları katkı sağlamasına ilişkin Anlaşma (Third Party Cost Sharing Agreement) Sayın Başbakanımız ve UNDP Başkanı Helen Clark tarafından Haziran 2014'te İstanbul'da imzalanmıştır. Söz konusu Anlaşma 22 Haziran 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşma uyarınca, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında üçer milyon ABD Doları olmak üzere, toplam 9 milyon ABD Doları katkımız UNDP'ye aktarılmıştır.

UNDP ile ülkemiz arasında imzalanan bir anlaşmayla kurulan **İstanbul Uluslararası Kalkınmada Özel Sektör Merkezi (IICPSD)** 2012 yılından bu yana faaliyet göstermektedir.

Küresel çapta hizmet veren Özel Sektör Merkezi, özel sektörün kalkınma faaliyetlerine katkısının artırılmasını amaçlamakta olup, hedef ülkelerde özel sektörün geliştirilmesine de destek vermektedir.

Türkiye sözkonusu Merkez'e 3 milyon ABD Doları katkı yapmayı taahhüt etmiş olup, bu meblağın 2 milyon ABD Doları'nı Bakanlığımca, 1 milyon ABD Doları'nı Kalkınma Bakanlığı tarafından ödenmiştir. Kalkınma Bakanlığı 2016 yılında Merkez'e 1 milyon ABD Doları ilave katkı sağlamıştır.

Özel sektörün **Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini** gerçekleştirme konusunda atabileceği adımlar ve bu alandaki fırsatlar ile BM Kalkınma Programı'nın, IICPSD'nin gelişmesi yönünde ülkemiz ile yaptığı ortaklık taahhütünü gözden geçirmeye yönelik olarak IICPSD ve Bakanlığım tarafından 22 Eylül 2017 günü 72. BM Genel Kurulu marjında bir etkinlik düzenlenmiştir.

25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, 2015 yılı sonunda süresi dolan Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (MDGs) yerini almak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDGs) dünya liderleri tarafından resmen kabul edilmiştir.

Yeni kalkınma hedeflerinin belirlenmesi çalışmalarına ülkemizden aktif katılım sağlanmıştır. Bu toplantılarda Türkiye, yoksulluğun ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kentler, eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği, sürdürülebilir ekonomik büyüme, bilim-teknoloji, istihdam, iyi yönetim konularına öncelik veren insan-odaklı bir yaklaşım belirlemiştir. İklim değişikliği, fosil yakıtlar ve enerji, su kaynakları ile sağlık konuları da dikkatle izlenmiştir. Yeni hedefler belirlenirken **En Az Gelişmiş Ülkeler, Küçük Ada Devletleri, Denize Çıkışı Olmayan Devletler** gibi özel durumları olan ülkelerin ihtiyaçlarına odaklanılması gerektiği de tarafımızdan vurgulanmıştır.

Müzakereler sonucunda “Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi” (Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development) başlıklı sonuç belgesi taslağı üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. 2030 Gündemi'nin temelinde sürdürülebilir kalkınma olduğu cihetle benimsenen hedefler **Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH/SDGs)** olarak da anılmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2015-2030 döneminde geçerli olmak üzere, 17 Hedeften (Goals) ve bunların altında yer alan 169 Alt-Hedeften (Targets) oluşmaktadır.

Bu hedefler, sürdürülebilir kalkınmanın “ekonomik, sosyal ve çevresel” üç boyutunu dengeli olarak yansıtmaktadır. **2030 Gündemi**, fakirliğin ortadan kaldırılmasını en büyük küresel sınama olarak görmekle birlikte, sadece en az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarına odaklanmamakta, gelişmiş ülkeler de dâhil tüm ülkeler için geçerli evrensel hedefler ortaya koymakta, bunu yaparken ülkelerin farklı ulusal gerçekliklerini, kapasitelerini ve kalkınma

düzeylerini dikkate almakta, ulusal politika ve önceliklerine saygı göstermektedir. Hedefler esasen “amaçlanan hedefler” olarak tanımlanmakta, her ülkenin bu iddialı evrensel hedeflerin rehberliğinde kendi ulusal hedeflerini belirleyecekleri ifade edilmektedir.

Türkiye'nin uluslararası kalkınma işbirliği içindeki rolü son yıllarda köklü değişimlere uğramıştır. Yeni ekonomik dinamikler ve küresel sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlama yoluyla dünya barışı ve istikrarının desteklenmesi hususunda artan sorumluluk duygusu, Türkiye'nin uluslararası kalkınma işbirliği yapısı içinde yeni ve dinamik bir aktör olarak ortaya çıkmasına imkân vermiştir.

Resmi Kalkınma Yardımları giderek Türkiye'nin girişimci dış politikasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. OECD istatistiklerinin incelenmesinden, ülkemizde yapılan ve insani yardımları da içeren yıllık resmi kalkınma yardımlarının (RKY), 2005 yılında 601 milyon ABD Doları, 2006 yılında 714 milyon ABD Doları, 2007 yılında 602 milyon ABD Doları, 2008 yılında 780 milyon ABD Doları, 2009 yılında 707 milyon ABD Doları, 2010 yılında 967 milyon ABD Doları, 2011 yılında 1.4 milyar ABD Doları, 2012'de 2.5 milyar ABD Doları, 2013'te 3.3 milyar ABD Doları, 2014 yılında 3.59 milyar ABD Doları, 2015 yılında ise 3.1 milyar ABD Doları tutarında gerçekleştiği görülmektedir. 2016 yılında kalkınma yardımlarımızı 6.1 Milyar ABD Doları'na yükseltmiş durumdayız. Bu ülkemizi, Milli Gelirine oranla en fazla kalkınma yardımı yapan ülkelerden bir tanesi yapmaktadır. Türkiye, komşu bölgelerinde daha huzurlu ve istikrarlı bir ortam oluşturulmasına katkı sağlama politikasıyla uyumlu olarak, bölgesel ve küresel istikrarın aktif bir paydaşı konumundadır.

Türk dış politikasının son yıllardaki hedeflerinden biri de, komşu bölgelerle sınırlı eylem alanını daha da genişletmek ve diğer küresel konulara da önalıcı bir şekilde müdahil olmak olmuştur. Türkiye, bu hedef doğrultusunda, Afrika ülkeleriyle kalkınma işbirliği ilişkisi başlatmıştır.

Türkiye küresel işbirliğinde artan rolünü vurgulamak için önde gelen uluslararası kuruluşlarla işbirliğini geliştirmektedir. Bu bağlamda, OECD, UNDP, UNIDO ve FAO gibi çok taraflı kuruluşlara gönüllü katkılar sağlamaktadır. Türkiye, uluslararası kuruluşlara yaptığı katkının en büyük payını BM ihtisas kuruluşları ve fonlarına ayırmaktadır.

Geleneksel bağışçı ülkelerin ekonomik kriz koşullarında büyük kesintilere gittikleri bir ortamda Türkiye'nin kalkınma yardımlarını önemli oranlarda artırmakta olması, gerek uluslararası kuruluşların, gerek gelişmekte olan ülkelerin ilgi ve takdirini toplamakta ve ülkemize yönelik işbirliği çağrılarında çarpıcı artış görülmektedir. Bu çerçevede, Kalkınma yardımlarımızın önemli bir bölümünü En Az Gelişmiş Ükelere (EAGÜ) yönelik yapmaktayız.

Türkiye, EAGÜ'lerin kalkınma çabalarına destek vermekte ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin olarak uluslararası toplumda farkındalığın artırılmasına gayret etmektedir. Bu çerçevede, 2011 yılından bu yana Belçika'yla birlikte BM çatısı altındaki EAGÜ Dostlar Grubu'nun eşbaşkanlığını yürütmektedir.

1981'den bu yana her 10 yılda bir BM EAGÜ Konferansı yapılmaktadır. EAGÜ'lere verdiğimiz desteğin bir göstergesi olarak, Konferansın dördüncüsü ülkemizin evsahipliğinde 9-13 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Sözkonusu Konferans'ta, 2020 yılına kadar EAGÜ'lerin kalkınmasına dönük olarak, gerek bu ülkelerde, gerek uluslararası alanda hayata geçirilecek faaliyetleri içeren İstanbul Eylem Programı kabul edilmiştir. Program'ın öncelikli hedefi, bu ülkelerde yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır.

İstanbul Eylem Programı'nın öne çıkan unsurları, EAGÜ ekonomilerinde üretici kapasitesinin oluşturulması, yapısal dönüşümün teşvik edilmesi ve 2020'ye kadar EAGÜ'lerin yarısının bu kategoriden mezun edilmeleridir. Dönemin Başbakanı olan Sayın Cumhurbaşkanımız, anılan Konferans'ta EAGÜ'lere yönelik kapsamlı bir Ekonomik ve Teknik İşbirliği Paketi açıklamıştır. Bahsekonu paket, 2012 yılından başlamak üzere yıllık 200 milyon ABD Doları'nın EAGÜ'lere yönelik ekonomik ve teknik işbirliği program ve projeleri için tahsis edilmesini öngörmektedir. Öncelikli projeler TİKA ve proje sorumlusu kurumlarca 2012 yılı itibarıyla uygulanmaya başlanmış, 2012 yılında taahhüt edilen tutarın üzerine çıkılarak 337,27 milyon ABD Doları, 2013 yılında 286,31 milyon ABD Doları, 2014 yılında 209,9 milyon ABD Doları, 2015 yılında 456 milyon ABD Doları ve 2016 yılında 153,3 milyon ABD Doları seviyesinde olmuş, toplamda 1,443 milyar ABD Doları değerinde yardım sağlanmıştır.

2011 yılında İstanbul'da yapılan Birleşmiş Milletler Dördüncü En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) Konferansı toplantısı sonucunda kabul edilen **İstanbul Eylem Programı'nın Ara Dönem Gözden Geçirme toplantısı**, 27-29 Mayıs 2016 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Eylem Programı 900 milyonluk nüfuslarıyla dünya nüfusunun sekizde birini oluşturan, ancak küresel ekonomi içerisindeki payları yüzde 1 seviyesinde olan EAGÜ'lerin sorunlarına çare üretmek amacıyla oluşturulmuş kapsamlı bir yol haritası niteliğini taşımaktadır.

Toplantı kapsamında hükümetlerarası Genel Kurul oturumlarının yanısıra, eş zamanlı yuvarlak masa toplantıları, Sivil Toplum Kuruluşları Forumu, Özel Sektör Yatırım Forumu ve BM Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından düzenlenen

konferans öncesi etkinlik, Parlamenter Etkinlik ve ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından 26 farklı yan etkinlik düzenlenmiştir.

Söz konusu toplantı sonucunda bir Siyasi Bildiri kabul edilmiştir. New York'ta yaklaşık iki ay süren müzakereler sonucunda üzerinde mutabık kalınan Siyasi Bildiri iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İstanbul Eylem Planı'nın durumu ve uygulanmasından elde edilen dersler ele alınmaktadır. İkinci bölümde, önümüzdeki dönemde atılması gereken adımlara ve çeşitli tavsiyelere yer verilmektedir.

Siyasi Bildiriyle:

- 2011-2021 dönemini kapsayan İstanbul Eylem Programı'nın uygulanmasına yeni bir ivme kazandırılması,
- Uluslararası toplumun ve kalkınma ortaklarının EAGÜ'lere sağladıkları destekleri artırmalarının ve yeni yaklaşımlar geliştirmelerinin teşvik edilmesi;
- İstanbul Eylem Programı ile ilgili kalkınma gündemleri arasında uyum sağlanarak uygulamada etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır.

Bu toplantı, EAGÜ'lerin özel ihtiyaçlarını karşılamak konusundaki kararlılığımızı bir kez daha teyit etmemiz için çok önemli bir fırsat teşkil etmiştir.

22 Eylül 2017 tarihinde 72. BM Genel Kurulu sırasında, **Gebze'de kurulacak BM Teknoloji Bankası** için Evsahibi Ülke ile Mali ve Aynı Katkı Anlaşmaları, BM Genel Sekreter Yardımcısı ve En Az Gelişmiş Ülkeler, Denize Çıkışı Olmayan Gelişmekte Olan Ülkeler ve Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri Yüksek Temsilcisi Fekitamoeloa Katoa Utoikamanu ile imzaladım. Böylece Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SDG) 17.8'e ulaşılmış olmaktadır.

Teknoloji Bankası EAGÜ'lerin bilim, teknoloji ve inovasyon alanlarındaki kapasitelerini güçlendirmeyi ve teknoloji transferi gerçekleştirmelerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Ülkemiz anılan bankaya önümüzdeki 5 yıl için (2017-2021) yıllık 2 milyon ABD Doları mali katkı sağlamayı taahhüt etmiştir. Söz konusu miktarın bu yıla ait bölümü BM Emanet Fonuna yatırılmıştır.

Teknoloji Bankası için TÜBİTAK gereken ofis alanını Gebze'de hazırlamaktadır. Banka için bir İcra Direktörü'nün işe alınması süreci başlatılmıştır. Bakanlığımın yanı sıra, Kalkınma Bakanlığı ve TİKA da Teknoloji Bankası için katkı vereceklerdir.

Ülkemizin kuruluşuna öncülük ettiği ve Sekretaryası'na İstanbul'da ev sahipliği yaptığı **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)** dış politikamızdaki özel konumunu sürdürmektedir.

Ekonomik işbirliği temelinde bölgede barış ve istikrara katkı sağlamayı, iktisadî, sosyal ve kültürel yakınlaşmayı teşvik etmeyi amaçlayan KEİ'nin en önemli özelliği, aralarında siyasî sorunlar bulunan bazı bölge ülkelerini ekonomik işbirliği ortak paydasında bir arada tutabilmesidir.

12 üyesi bulunan KEİ'de Dönem Başkanlığı altışar aylık dönemler hâlinde alfabetik sıraya göre üye ülkelere yürütülmektedir. Dönem Başkanlığı 2017 Ocak-Haziran ayları arasında ülkemiz tarafından yürütülmüş olup, KEİ'nin Kuruluşunun 25.Yıldönümü Zirvesi 22 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da Sayın Cumhurbaşkanımızın evsahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Kurucusu olduğumuz **Gelişen Sekiz Ülke Teşkilatı (D-8)**, 15 Haziran 1997 tarihinde İstanbul'da Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan ile ülkemizin katılımıyla gerçekleştirilen Zirve sonucunda teşkil edilmiştir. D-8 üyesi ülkelerin hepsi aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olup, ülkemizin yanısıra İran ile Pakistan da aynı zamanda Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na üyedirler. D-8'in Sekreteryası İstanbul'da yerleşiktir.

D-8 Tüzüğüne uygun olarak bütün üyeler rotasyon ilkesi ve pratiği çerçevesinde birer Zirve düzenlemiş bulunmaktadır Bu kapsamda, D-8'in 9. Zirvesi Teşkilatın 20. yıldönümünde ülkemiz evsahipliğinde 20 Ekim 2017 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiş ve Dönem Başkanlığı ülkemize devredilmiştir.

Anılan Zirve sırasında "D-8 İstanbul Bildirisi" ile "İstanbul Eylem Planı 2017" belgeleri oybirliğiyle kabul edilmiştir. Her iki belgede de kaydı bulunan "D-8 Takas Odası" ve "Proje Destek Fonu" projelerinin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Üye ülkeler arasında ticaretin kolaylaştırılmasını sağlamak üzere kurulması öngörülen "D-8 Takas Odası'nın (Clearing House) fikir kaynağı, 2014 yılında ülkemizin insiyatifiyle İstanbul'da gerçekleştirilen Akil Adamlar Süreci'dir. Ayrıca, yerel para ile ticaret konusu Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından da yakın geçmişte gündeme getirilen bir husustur.

D-8 çerçevesindeki önemli işbirliği alanları kırsal kalkınma, ticaret, insan kaynakları gelişimi, sanayi, iletişim ve bilgi, maliye ve bankacılık, enerji, tarım ve sağlık olarak belirlenmiş olup, üye ülkelerle işbirliğimizi derinleştirme ve Teşkilatı daha verimli, sonuç ve proje odaklı bir yapıya kavuşturma yönündeki çalışmalar devam etmektedir.

2018 yılı Mayıs veya Haziran aylarında D-8 Komisyonu'nun 40. Oturumu'nun, 2018'in son çeyreğinde (Ekim sonu-Kasım başı) Antalya'da D-8 Konseyi Toplantısı'nın düzenlenmesi öngörülmektedir.

Ekonomik, teknik ve kültürel işbirliğini artırmayı amaçlayan **Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)**, 1985 yılında Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulmuştur. 28 Kasım 1992 tarihinde Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'ı içine alan genişlemeyle 10 üyeli bir teşkilat haline gelmiştir.

EİT Genel Sekreterliği görevi 2015 Ağustos ayında 3 yıl süreliğine Büyükelçi Halil İbrahim Akça tarafından üstlenilmiştir.

2012 yılında gözlemci statüsü kazanan KKTC, 71. BM Genel Kurulu marjında 23 Eylül 2016 tarihinde New York'ta düzenlenen "EİT Olağanüstü Bakanlar Konseyi Toplantısı"na katılmıştır.

İki yılda bir, Devlet/Hükümet Başkanları düzeyinde bugüne kadar 13 EİT Zirvesi ve bir Olağanüstü Zirve yapılmıştır. 13. Zirve Toplantısı 1 Mart 2017 tarihinde İslamabad'da gerçekleştirilmiştir.

Pakistan Başbakanı Nawaz Şerif'in evsahipliği yaptığı, Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımızın da katıldıkları Zirve sonunda İslamabad Bildirisi yayınlanmıştır. Ayrıca, Zirve'de kabul edilen "EİT 2025 Vizyon Belgesi" önümüzdeki 10 yıllık sürede çeşitli alanlarda üye ülkeler için belirlenen hedefleri ortaya koymuştur.

EİT'in ihtisas kuruluşlarından olan ve Ankara'da yerleşik EİT Eğitim Enstitüsü'nün II. Mütevelli Heyeti Toplantısı 26 Temmuz 2017 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda Enstitü Başkanlığına ülkemiz tarafından Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Akif Kireççi 3 yıllığına aday gösterilmiş olup kendisi 16 Ağustos 2017 tarihi itibarıyla Başkanlık görevine resmen atanmıştır.

EİT Sekreteryası'nın bütçesinin halen %22'si ülkemizce karşılanmaktadır. Önde gelen kurucuları arasında yer aldığımız EİT'in bölgesinde daha etkin hale dönüşmesi ile iktisadi ve ticari işbirliğinin derinleştirilmesi doğrultusunda Akil Adamlar Grubu (AAG) tavsiyelerinin ve Tercihli Ticaret Anlaşması'nın tatbikini esas alan gayretlerimiz sürmektedir.

2018 yılı içinde EİT Bakanlar Konseyi Toplantısı'nın Tacikistan'da düzenlenmesi öngörülmektedir.

Ülkemiz, EİT çerçevesinde işbirliğinin derinleştirilmesi ve belirlenecek yeni vizyonun uygulanması bakımından kurucu üyeler dışındaki diğer üye ülkelerin EİT içinde işbirliğine daha faal katılmalarını, bu çerçevede Zirve ve Bakanlar

düzeyindeki toplantılara kurucu üyeler dışındaki üyelerce de evsahipliği yapılmasını teşvik çabalarını sürdürmektedir.

Ekonomik ve ticari işbirliği alanında önemli role sahip olan **İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)**, 1981 yılında Mekke’de düzenlenen Üçüncü İslam Zirve Konferansı’nda kurulmuş olup, başkanlığını 1985 yılından beri Sayın Cumhurbaşkanlarımız, eşgüdümünü de Kalkınma Bakanlığımız yürütmektedir.

İSEDAK, işbirliği çalışmalarını 14-15 Ağustos 2012 tarihlerinde Mekke’de düzenlenen 4. Olağanüstü İslam Zirvesi’nde kabul edilen yeni İSEDAK Stratejisi ve Revize Statüsü çerçevesinde yürütmektedir.

33. İSEDAK Toplantısı, Sayın Cumhurbaşkanımızın riyasetlerinde 20-23 Kasım 2017 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenmiştir.

ENERJİ

Ülkemiz, dünyadaki ispatlanmış petrol ve doğal gaz rezervlerinin dörtte üçüne sahip bölge ülkeleriyle, Avrupa’daki tüketici pazarları arasında jeostratejik bir konuma sahiptir. Doğal kaynaklar bakımından zengin bölgelere yakın olmakla beraber hidrokarbon kaynakları bakımından zengin değildir. Bu nedenle hidrokarbonlar açısından büyük ölçüde dışa bağımlılık sözkonusudur. OECD ülkeleri içerisinde son on yılda en hızlı enerji talep artışına sahip ülkemizin enerjide net ithalat bağımlılığı %70 dolayındadır. Ülkemizin enerji alanındaki öncelikli hedefi enerji arzı güvenliğini daha da kuvvetlendirmektir. Bu hedef doğrultusunda geliştirilen çok boyutlu enerji stratejimizin başlıca unsurları arasında petrol ve doğal gazın tedarikinde kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesini temin etmek yer almaktadır.

Doğu-Batı Enerji Koridoru’nun en önemli bileşenini oluşturan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ana İhraç Ham Petrol Boru Hattı, Azeri-Çırac-Güneşli sahasından başlayarak, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden, Ceyhan’da bulunan terminale ulaşmaktadır. Günde 1 milyon varil (yaklaşık olarak dünya petrol arzının %1,5’i) petrol ihraç kapasitesine sahip boru hattı, 1.760 km’yle dünyanın en uzun ikinci boru hattı olma özelliğini taşımaktadır.

Doğu-Batı Enerji Koridoru’nun ikinci bileşeni olan Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) Doğal Gaz Boru Hattı 3 Temmuz 2007 itibariyle faaliyete geçmiştir. Hazar Denizi’nin Azerbaycan’a ait kesiminde yer alan Şahdeniz Faz 1 sahasında üretilen doğal gazı Gürcistan üzerinden Gürcistan-Türkiye sınırına ulaştıran boru hattı üzerinden sözleşme gereği yılda 6,6 milyar m³ doğal gaz ithal

edilebilmektedir. 2016 yılında anılan hattan yaklaşık 6,47 milyar m³ Azeri gazı ithal edilmiştir.

Doğu-Batı ekseninde ülkemiz üzerinden geçmesi ve Hazar havzasının yanısıra Orta Doğu doğal gaz kaynaklarını Avrupa'ya sevk etmesi öngörülen boru hatları, kısa adıyla Güney Gaz Koridoru kapsamında değerlendirilmektedir. Güney Gaz Koridoru'nun oluşturulmasına AB tarafından destek ve öncelik verilmektedir.

Güney Gaz Koridoru'nun ülkemizden geçen kısmını teşkil eden Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP), Azerbaycan'da Şahdeniz Faz 2 (ŞD Faz 2) kapsamında elde edilecek doğal gazın Türkiye üzerinden Avrupa'ya transit taşınmasını öngörmektedir. Güney Gaz Koridoru'nun belkemiğini teşkil eden TANAP'ın 2018 yılı ortalarında faaliyete geçmesi öngörülmekte olup, ülkemiz bu hat vasıtasıyla Azerbaycan'dan ilk aşamada yıllık 6 milyar m³ ilave doğal gaz tedarik edecektir. 2020 yılında Trans Adriyatik Doğal Gaz Boru Hattı'nın (TAP) devreye girmesiyle birlikte ülkemiz üzerinden yıllık 10 milyar m³'lük doğal gaz ise TANAP vasıtasıyla Avrupa piyasalarına sevk edilecektir. TANAP'ın kapasitesinin, 2023'te 23 milyar m³, 2026'da ise 31 milyar m³ seviyesine kadar ulaşması hedeflenmektedir.

Stratejik nitelik taşıyan TANAP projesiyle ilgili çalışmalar öngörülen takvimin de ilerisinde yürütülmektedir. Öte yandan, Türkmen gazının TANAP'a yönlendirilmesi de önem arz etmekte olup bu yöndeki çalışmalar devam etmektedir.

10 Ekim 2016 yılında ülkemiz ve Rusya Federasyonu arasında Hükümetlerarası Anlaşması imzalanan TürkAkım doğal gaz boru hattı projesiyle, her biri yıllık 15,75 milyar m³ kapasiteli iki doğal gaz boru hattının inşa edilmesi öngörülmektedir. Ülkemiz TürkAkım doğal gaz boru hattının ülkemize yönelik olacak birinci hattına odaklanmaktadır. Ülkemiz, TürkAkım projesi vasıtasıyla Rusya Federasyonu'ndan Batı Hattı (Ukrayna, Moldova, Romanya ve Bulgaristan) üzerinden temin etmekte olduğu doğal gazı doğrudan temin etme imkânına sahip olacaktır. Rusya Federasyonu'ndan ithal etmekte olduğumuz doğal gaz miktarında artış sağlamayacak olan TürkAkım projesi ülkemiz ile Rusya Federasyonu arasında doğrudan hat teşkil edeceği itibarla ülkemizin enerji arz güvenliğine önemli katkı sağlayacaktır. TürkAkım projesinin ikinci hattı ile ülkemiz üzerinden Rusya Federasyonu'ndan Avrupa'ya doğal gaz sevk edilecektir.

Ülkemiz, enerji arz güvenliğimize katkıda bulunacak bölgemizdeki alternatif tedarik kaynakları ve güzergâhlarını da değerlendirmeye devam etmektedir. Bunun yanında, artan enerji talebinin karşılanması, enerjide dışa bağımlılığın

azaltılabilmesi ve çevresel olumlu etkileri sebebiyle ulusal enerji sepetimizi nükleer enerji ile zenginleştirme konusundaki çalışmalar da sürdürülmektedir.

İsrail deniz yetki alanlarında 2009'da, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) sözde münhasır ekonomik bölgesinde (MEB) 2011'de doğal gaz sahalarının keşfedilmesiyle, Doğu Akdeniz önemli ve potansiyel doğal gaz tedarik merkezi olarak öne çıkmıştır.

Doğu Akdeniz enerji denklemindeki gelişmeleri yakından izlemekte olan ülkemiz, GKRY'nin tek taraflı ve hukuksuz faaliyetlerine karşı gerek kendi egemenlik haklarını, gerek Kıbrıs Türklerinin haklarının savunulması noktasında kararlı bir tutum sergilemektedir.

BARIŞ İÇİN ARABULUCULUK

Uluslararası sorunların çözümünde etkin bir arabulucu olarak ön plana çıkan Türkiye, bir yandan bölgesinde ve ötesindeki birçok sorunun çözümü yönünde aktif çaba sergilemekte; diğer yandan, BM'nin bu konudaki rolünün desteklenmesi için Finlandiya'yla birlikte 2010'da başlattığı "Barış için Arabuluculuk" girişimi vesilesiyle teşkil edilen Arabuluculuk Dostlar Grubu'nun eşbaşkanlığını yürütmektedir.

Hâlihazırda 56 üyesi (48 ülke ve BM dâhil 8 uluslararası/bölgesel kuruluş) bulunan Grubun 8. Bakanlar Toplantısı, ülkemizin evsahipliğinde 72. BM Genel Kurulu marjında 21 Eylül 2017 tarihinde düzenlenmiştir. BM'dekine benzer nitelikte bir Arabuluculuk Dostlar Grubu, 2014 yılında ülkemiz, Finlandiya ve İsviçre'nin öncülüğünde AGİT bünyesinde de tesis edilmiş olup, faaliyetlerini sürdürmektedir.

Uzman yerli ve yabancı katılımcıları biraraya getirerek arabuluculuk alanında bilgi ve tecrübe paylaşımı için önemli bir platform teşkil uluslararası "İstanbul Arabuluculuk Konferansları"nın dördüncüsü, 30 Haziran 2017 tarihinde "Güçlü Diplomasi, Etkin Arabuluculuk" temasıyla düzenlenmiştir. Türkiye son olarak, Zirve Dönem Başkanlığını ve İcra Komitesi Başkanlığını yürüttüğü İslam İşbirliği Teşkilatı'nın arabuluculuk alanındaki kapasite inşa çalışmalarına katkıda bulunma arzusuyla, 21 Kasım 2017 tarihinde İstanbul'da İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Üye Ülkeleri Birinci Arabuluculuk Konferansı'nı düzenlemiştir.

IMO VE ICAO KONULARI

Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) 2018-2019 dönemi Konsey üyeliği seçimleri Londra'da IMO'nun 30. Genel Kurul toplantısı sırasında 1 Aralık 2017 tarihinde gerçekleştirilmiş ve ülkemiz 138 oyla şimdiye kadarki en yüksek destek oranına ulaşarak "C" kategorisinden Konsey üyeliğine bir kez daha seçilmeyi başarmıştır.

IMO Konsey üyeliği, 1999 yılından bu yana iki yılda bir yapılan seçimlerin tümünde seçilen ülkemizin uluslararası alandaki görünürlüğüne ve itibarına katkı yapmakta; denizcilik alanında giderek gelişen konumumuzu da pekiştirmektedir.

Ülkemiz, özellikle son yıllarda, sivil havacılık alanında da önemli gelişme göstermiş, 2003'ten bu yana hava trafiğini beş kat artırmıştır. Kendi tescilindeki uçaklarla 120 ülkede 287 şehir ve 300 noktaya sefer düzenleyen Türkiye dünya sivil havacılığında ilk 10 ülke içindedir. Bununla birlikte bu durum, küresel ölçekte sivil havacılığın etkili biçimde yürütülmesine yaptığımız katkıya istenilen ölçüde yansıtılamamıştı.

Bu ihtiyacın giderilmesi yönünde önemli bir adım atılmış ve Türkiye, 4 Ekim 2016 tarihinde yapılan seçimlerde, kurucuları arasında bulunduğu 191 üyeli Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün (ICAO) Konsey Üyeliğine 66 yıl aradan sonra 3 yıl için tekrar seçilmiştir.

36 üyesi bulunan ICAO Konseyi, Teşkilatın yönetim kurulu işlevi görmektedir. Bu yönüyle hava hukukunun oluşturulmasını ve uygulanmasını gözetmektedir. Buna ilaveten, dünya çapında sivil havacılıktaki düzenin sağlanmasından; ayrıca teknik, ekonomik ve çevresel etkilerin gözetilerek havacılıkta uygulanacak standartların belirlenmesinden sorumludur.

Yakın gelecekte hizmete girecek ve dünyanın en büyüğünü oluşturacak yeni İstanbul havalimanı, bu yönde önemli bir kilometre taşı daha olacaktır.

Tüm bu gelişmelerin ülkemizin ICAO Konsey seçimlerinde elde ettiği başarıdaki payı büyüktür.

İKLİM, ÇEVRE VE SU

İklim değışikliği, kuraklık, çölleşme, biyolojik çeşitliliğin azalması, toprak, deniz ve hava kirliliğinin de aralarında yer aldığı ve etkileri ulusal sınırları aşabilen çevre sorunları, insanların güvenliği, sağlığı ve üretkenliği ile diğer canlı türlerinin bekasını olumsuz etkileyebilmekte; ayrıca doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı için tehdit oluşturabilmektedir. Çevre sorunlarının birbirini tetikleyen ve sınıraşan niteliği, bu sorunların çözümü için yürütölen süreçlerin uygulanmasında sinerji sağlanması ve ikili, bölgesel ve çok taraflı düzeyde iş birliği yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Ülkemiz, iklim değışikliği, çölleşmeyle mücadele ve biyoçeşitlilik konularını kapsayan üç çevre sözleşmesi başta olmak üzere, bu kapsamda taraf olduğu uluslararası müktesebatın uygulanmasında, “2030 gündemi: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ile sinerji yaratılmasının etkinliklerini artıracakđı görüşündedir.

Ülkemiz iklim değışikliğiyle mücadeleye ilişkin Paris Anlaşması’nı New York’ta BM Genel Sekreteri’nin himayesinde 22 Nisan 2016 tarihinde düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni’nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamış ve Ulusal Beyanımızda Anlaşmaya gelişmekte olan ülke olarak imza attığımızı vurgulamıştır.

Türkiye, Ekim 2015’te Ankara’da düzenlenen BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS) 12. Taraflar Konferansı ertesinde iki yıllık süre için üstlenmiş olduğu sürecin başkanlığını Eylül ayında Çin’e devretmiştir. İklim değışikliğinin tetiklediği aşırı hava koşulları sonucunda ortaya çıkan çölleşme, kuraklık ve arazi tahribatı, dünya nüfusunun büyük bölümünün yaşam alanını ve en temel geçim kaynağını tehdit eden, gıda güvenliği riski yaratabilecek bir küresel sınamadır. Bu bakımdan, arazi tahribatının dengelenmesi, ilgili Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmaması açısından kilit önemdedir. Öte yandan, organik bileşeni korunmuş toprak, atmosferdeki karbonu hapsederek okyanus ve ormanlarla birlikte yutak görevi gördüğu cihetle sürdürülebilir arazi yönetimi iklim değışikliğiyle mücadele açısından da önem taşımaktadır.

Bu anlayışla, BMÇMS Sekretaryası’yla bilistişare hazırlanmış olan “Ankara Girişimi” kapsamında Dönem Başkanlığımız süresince öncelikle Afrika kıtasındakiler olmak üzere, kuraklığa ve toprak tahribatına en fazla maruz kalan ülkelere pilot projeler yoluyla teknik destek sağlanması için çalışmalar yürütölmüştür. Bu çerçevede, 22-26 Mayıs 2017’de Konya ve Mersin’de Orta Asya ve Balkan ülkelerine yönelik “Uluslararası Çölleşmeyle Mücadele Eğitimi” düzenlenmiştir. Ankara Girişimi kapsamındaki çalışmaların 2019’a

kadar sürdürülmesi öngörülmektedir. Yine Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Panafrika Büyük Yeşil Duvar Ajansı arasında Mayıs 2016'da imzalanan çölleşmeyle mücadelede işbirliği alanında Mutabakat Zaptı çerçevesinde de Afrika ülkelerine birikim ve tecrübelerimizin aktarılmasına devam edilecektir.

BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi Kuzey Akdeniz Bölgesi Koordinasyon Birimi, BMCMS Sekreteryası'yla imzalanan anlaşma çerçevesinde İstanbul'da faaliyete geçmiştir.

BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 13. Taraflar Konferansı "Refah için Biyoçeşitliliğin Ana Akımlaştırılması" temasıyla, 4-17 Aralık 2016'da Cancun'da düzenlenmiştir. Konferans'ta biyoçeşitliliğe bağlı veya biyoçeşitlilik üzerine etkisi olan başlıca sektörler arasında yer alan ormancılık, balıkçılık, turizm ve tarımın biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına entegre edilmesine yönelik önemli bir adımı teşkil eden "Cancun Deklarasyonu" kabul edilmiştir. Konferans'ta ayrıca ülkemizin 16. Taraflar Konferansı'na evsahipliği yapması kararlaştırılmıştır. Böylece ülkemiz BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nden sonra ikinci kez küresel bir çevre sözleşmesinin taraflar konferansına ev sahipliği yapacaktır.

İklim-dostu teknolojiler ve enerji kaynaklarının kullanımı, hava, su ve toprak kalitesinin artırılması ve atık yönetimi alanlarında çalışmalar yapan ülkemiz, küresel çabalara ilaveten ikili ve bölgesel düzeydeki örgütlenmelere de etkin biçimde katılmaktadır.

Ülkemizin Antarktika Antlaşması kapsamında sürdürülen bilimsel çalışmalara katkısının artırılması hedeflenmektedir. İTÜ'nün kutup araştırmaları enstitüsü liderliğinde 9 kişilik bir araştırma heyeti, 24 Şubat-1 Nisan 2017 tarihlerinde, "Turkish Antarctic Expedition - 1" (TAE-1) adı altında, Kıta'ya sefer gerçekleştirmiştir. Sefer, ülkemizin salt kendi imkânlarıyla gerçekleştirdiği ilk Antarktika seferini teşkil etmektedir.

Ülkemiz, 14 numaralı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinin uygulanmasını desteklemek üzere denizlerin ve okyanusların korunması için yürütülen bölgesel ve uluslararası süreçlere katılım sağlamaktadır. Bu çerçevede, 5-9 Haziran 2017'de Fiji ve İsveç eşbaşkanlığında New York'ta düzenlenen "Okyanus Konferansı"nda, 5-6 Ekim 2017'de Malta'da gerçekleştirilen 4. "Okyanuslarımız" Konferansında da yinelenen deniz çöplerine ve ambalaj atıklarına dair gönüllü taahhütümüz açıklanmıştır. Öte yandan, Akdeniz'de sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması amacıyla Mart 2017'de Malta'da düzenlenen "Akdeniz'de Sürdürülebilir Balıkçılık Bakanlar Konferansı"nda "MedFish4Ever Bakanlar Bildirgesi" diğer kıyıdaş ülkelerle birlikte kabul edilmiştir.

İklim değişikliği ve küresel ısınma, hızlı ve plansız şehirleşme, nüfus artışı, aşırı sanayileşme gibi faktörlerin son yıllarda giderek artan etkisiyle doğru orantılı olarak su kaynakları azalırken su ihtiyacı artmakta ve su konusu uluslararası gündemin üst sıralarına tırmanmaktadır.

Önümüzdeki 20-25 yıllık dönem içerisinde Orta Doğu dâhil dünyanın pek çok bölgesinde su sıkıntısının giderek büyüyeceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, ikamesi mümkün olmayan bir doğal kaynak olan su, stratejik kaynaklardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Yarı kurak iklim kuşağında bulunan ülkemiz, su zengini bir konumda değildir. Bu nedenle, ülkemizin kısıtlı su kaynaklarının verimli kullanımı ve entegre yönetimi, suyun depolanmasına yönelik olarak barajlar inşa edilmesi önem taşımaktadır.

Bölgesel ve küresel düzeyde soruna dikkat çekilmesi ve bilhassa işbirliğinin ilerletilmesi anlayışıyla, 10-11 Mayıs 2017 tarihlerinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın evsahipliğinde "Su ve Barış" konulu 4. İstanbul Uluslararası Su Forumu Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

23-25 Ekim 2017 tarihlerinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı evsahipliğinde Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS) Sekretaryası, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) işbirliğiyle "Ortadoğu Toz Kaynakları ve Etkileri Başlıklı 5. Uluslararası Kum ve Toz Fırtınaları Çalıştayı İstanbul'da düzenlenmiştir.

15-16 Kasım 2017 tarihlerinde İİT Bakanlar düzeyinde Birinci Su Konseyi İstanbul'da yapılmıştır.

Su kaynaklarımızın %40'ını oluşturan sınıraşan sularımızın, mansap ülke konumunda bulunan komşu ülkelerle "hakça", "akılcı" ve "optimum" kullanımı önem arz etmektedir. Bu çerçevede, ülkemiz, her havzanın kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Diğer kıyıdaş ülkelerle işbirliği yapılmasını önemseyen Türkiye, sınıraşan suları çatışmadan ziyade bir işbirliği unsuru olarak görmekte ve karşılaşılan sorunlara kıyıdaş ülkeler arasında çözüm aranması gerektiğini savunmaktadır. Komşu ülkelerle su alanındaki işbirliğimiz bu anlayışla sürdürülmektedir.

Öte yandan, Cibuti'deki Ambouli Dostluk Barajı'nın inşasının ülkemizce üstlenilmiş olması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasında Afrika ülkelerine vermekte olduğumuz desteğin bir tezahürüdür.

EĞİTİM, KÜLTÜR VE TANITIM

Ülkemizin sahip olduğu zengin tarihsel ve kültürel mirasın yurtdışında tanıtımına Bakanlığım tarafından katkıda bulunmak amacıyla yurtdışındaki temsilciliklerimizce her yıl çok sayıda kültürel etkinlik düzenlenmektedir. Temsilciliklerimiz tarafından geniş bir coğrafyada düzenlenen başlıca etkinlikler; “Türk Kültür Günleri/Haftaları”, “Türk Yemekleri Haftası”, “Türk Sinema Günleri”, “Türk Festivalleri”, sanat sergileri, dans gösterileri, konserler, kültür, sanat ve edebiyat alanlarında konferans, seminerler ve benzeri faaliyetlerden oluşmaktadır.

Bu çerçevede, Bakanlığımın maddi desteğiyle, 2017 yılı içerisinde, Kasım sonu itibariyle 75 temsilciliğimiz tarafından 176 kültürel etkinlik düzenlenmiştir.

Kültürel ilişkilerimizin yürütülmesine yönelik çalışmalarımız sadece ikili plandaki etkinliklerle sınırlı değildir. Bu kapsamda, ülkemizin geleneksel sanat dallarının yanısıra çağdaş yüzünün ve kültürünün tanıtımı ve kültür ve sanat platformlarında görünürlüğünün artırılması için, Bakanlığımın desteği ve eşgüdümüyle, Türk sanatçılarının uluslararası festival, kültürel etkinlik ve organizasyonlara katılımı teşvik edilmekte, sanatın evrensel dili aracılığıyla kültürel ilişkilerimizin pekiştirilmesi ile etkileşimin artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Diğer devletlerin ülkemizdeki diplomatik temsilcilikleri tarafından düzenlenen ya da desteklenen kültürel etkinliklere de imkânlar ölçüsünde Bakanlığımca yardımcı olunmakta, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanmakta ve yönlendirmede bulunmaktadır.

Bakanlığım, ayrıca, çeşitli ülkelerle kültür, eğitim, bilim, gençlik ve spor alanlarında işbirliğinin hukuki zemine kavuşturularak ve/veya geçmiş yıllarda yapılmış anlaşmaların günümüz şartlarına uyarlanarak, geliştirilmesi bakımından, anlaşmalarının hazırlanması, müzakeresi, imzalanması ve onay süreçlerinde destek ve eşgüdüm sağlamaktadır. Bu çerçevede, 2017 yılı içerisinde 19 ülkeyle (Azerbaycan, Bahreyn, Bosna Hersek, Burundi, Cibuti, Güney Sudan, Gürcistan, Hindistan, İran, Kosta Rika, Kuveyt, Macaristan, Mozambik, Özbekistan, Pakistan, Polonya, Sırbistan, Tanzanya) Kültür İşbirliği Anlaşması, Eğitim Alanında İşbirliği Anlaşması, Kültürel Değişim Programı, Arşivlerarası İşbirliği Protokolü, Milli Kütüphaneler Arası Mutabakat Zaptı, Gençlik ve Spor Alanında İşbirliği Anlaşması ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması gibi 22 işbirliği anlaşması imzalanmış bulunmaktadır.

Diğer yandan, Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu'nun üyesi olan Bakanlığım, ülkemizce verilen ve giderek ülkemizin önemli bir yumuşak güç unsuru haline gelmekte olan “Türkiye Bursları”nın planlama, duyuru ve değerlendirme sürecinde görevler üstlenmektedir.

Ülkemizin tanıtımı açısından EXPO'lara verdiğimiz önem çerçevesinde 10 Haziran-10 Eylül 2017 tarihleri arasında “Geleceğin Enerjisi” teması ile Kazakistan'da düzenlenen EXPO 2017 Astana'ya milli düzeyde katılım sağlanmıştır. Katılıma ilişkin hazırlıklar Ekonomi Bakanlığımızca yürütülmüştür. Ülkemizin “Sürdürülebilir Enerji için Küresel Sinerji” temasıyla, yaklaşık 1.000 m²lik bir pavilyonla temsil edildiği EXPO 2017 Astana'nın kapanış törenine Sayın Cumhurbaşkanımız katılmışlar ve Türk Pavilyonunu ziyaret etmişlerdir.

2017 yılında bazı dost ve kardeş ülkelerle diplomatik ilişkilerimizin kuruluşunun yıldönümleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla kutlanmıştır. Bu kapsamda, "Türkiye-Pakistan diplomatik ilişkilerinin 70. yıldönümü, Türkiye-Malta arasındaki diplomatik ilişkilerin tesisinin 50. yıldönümü, Türkiye ile SSCB'den ayrılarak bağımsızlıklarını kazanan ülkeler (Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Belarus, Moldova, Kırgızistan) arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 25. Yıldönümü” vesilesiyle, ülkemizde ve ilgili başkentlerde çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Ayrıca ülkemiz ile Kore Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 60. yıldönümü çerçevesinde iki ülke Kültür Bakanlıklarınca 2017 yılı Kültür Yılı ilan edilmiş ve her iki ülkede çeşitli kültürel faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Bahsekonu yıldönümleri kapsamında 2017 yılında PTT ile verimli bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. PTT, “Dost ve Kardeş Ülkelerle Diplomatik İlişkilerin Kuruluşunun 25. Yılı” konulu anma pulu, Azerbaycan Posta İdaresi'yle işbirliği halinde 25. yıl anısına ortak pul, Türkiye - Pakistan diplomatik ilişkilerinin 70. yıldönümü vesilesiyle, Pakistan Posta İdaresi'yle işbirliği halinde milli şair ve düşünürler Mehmet Akif Ersoy ile Allame Muhammed İkbal'i konu alan ortak pul hazırlanmıştır.

2019 Türkiye-Rusya Karşılıklı Kültür Yılı'nın ilk adımı 2017 yılında atılmış olup, Sayın Cumhurbaşkanımızın Türkiye-RF Üst Düzey İşbirliği Konseyi (ÜDİK) vesilesiyle RF'ye yaptıkları ziyaret sırasında, 10 Mart 2017 tarihinde iki ülke Kültür Bakanlarınca “2019 Türkiye-Rusya Karşılıklı Kültür ve Turizm Yılı” Niyet Bildirgesi imzalanmıştır.

Bakanlığımın kültürel alandaki bir diğer önceliği, yurtdışındaki tarihi eserlerimizin onarımı ve yenilenmesi çalışmalarınıdır. Bu çerçevede, TİKA'nın bağlı olduğu Sayın Başbakan Yardımcısı'nın başkanlığında, Bakanlığımın Yurt

Dışı Tanıtım ve Kültürel İşler Genel Müdürü'nün de üyesi olduğu, “Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu” çalışmalarını etkin şekilde sürdürmektedir.

Bu kapsamda, Macaristan'ın Zigetvar şehrinde Kanuni Sultan Süleyman'ın iç organlarının gömülü olduğu yerin tespiti ve buraya tarafımızdan bir Türbe inşası, Cezayir'deki Keçiova Camii'nin restorasyonu, ülkemiz ve Cezayir makamlarının en üst düzeyde önem atfettiği başkent Cezayir'de bulunan tarihi Kasaba Bölgesinin rehabilitasyonu gibi projelerin yürütülmesine devam edilmektedir.

Bakanlığımın desteğiyle, Kültür ve Turizm Bakanlığımızca yürütülmekte olan yurtdışına kaçırılmış tarihî eserlerimizin ülkemize iadesini sağlamaya yönelik çalışmaların neticesi olarak 2017 yılında 41 eserin iadesi sağlanmıştır.

Kurucu üyelerinden olduğumuz BM Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı'nın (UNESCO) etkinliklerine ülkemizin aktif katılım ve katkısı, Bakanlığımın eşgüdümünde, ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği halinde sağlanmaktadır.

Türkiye, halen, UNESCO'nun en temel iki komitesi olan hem Dünya Miras Komitesi hem Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi'ne üye ülke olmanın yanı sıra, toplamda on Komite'de temsil edilir hale gelmiştir.

Ülkemiz, 10-17 Temmuz 2016 tarihlerinde Dünya Miras Komitesi (DMK) toplantısına İstanbul'da başarıyla evsahipliği yapmıştır.

Ülkemizden, Temmuz 2016'da İstanbul'da evsahipliğini yaptığımız 40. DMK toplantısında “Ani Arkeolojik Alanı” (2016) ve 2-12 Temmuz 2017 tarihlerinde Polonya'nın Krakov şehrinde düzenlenen 41. DMK toplantısında “Afrodisyas” (2017) UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmiştir. Türkiye'nin, hâlihazırda Dünya Miras Listesi'ne tescil edilmiş 17 kültürel varlığı, ülkemizin kültürel, doğal ve karma olmak üzere miras envanterini kapsayan Geçici Liste'de ise 71 kültürel varlığı mevcuttur.

28 Kasım-2 Aralık 2016 tarihlerinde Addis Ababa'da yapılan 11.Somut Olmayan Kültürel Miras Komite toplantısında “Çinicilik” ulusal dosyamız ve çok-uluslu genişletilmiş “Nevruz” (Türkiye, Afganistan, Azerbaycan, Hindistan; İran, Irak, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan ve Türkmenistan) ile çok-uluslu “İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Kültürü: Lavaş, Katyrma, Yupka, Yufka” (Türkiye, Azerbaycan, İran, Kırgızistan ve Kazakistan) dosyalarımızın üçü de, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) olarak SOKÜM Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

4-9 Aralık 2017 tarihlerinde Jeju Adası/G.Kore'de gerçekleştirilen 12. Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi'nde Makedonya'yla ortak sunulan “Bahar Kutlaması: Hıdrellez” dosyamız, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) olarak SOKÜM Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir.

12. Somut Olmayan Kültürel Miras Komitesi'nde ayrıca, “Islık Dili” dosyamız da UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne kaydedilmiştir.

UNESCO tarafından 2004 yılında çeşitli bölgelerden, farklı gelir seviyeleri, kapasite ve nüfusa sahip şehirleri yaratıcı endüstriler alanında çalışmak üzere bir araya getiren ve yerel bir girişim olan UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı Programı'na (Creative Cities Network) ülkemizden 2017 yılında İstanbul “Dizayn/Tasarım” alanında, Hatay “Gastronomi” ve Kütahya ise “El ve Halk Sanatları” anılan Ağ'a seçilmiştir. Böylelikle, “Gastronomi” alanında daha önce kaydı yapılan Gaziantep'le birlikte dört şehrimiz sözkonusu Ağ'a dahil olmuştur.

UNESCO Dünya Belleği Kütüğünde daha önce kayıt altına alınan Kültepe Tabletleri, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi İbn-i Sina Yazmaları Koleksiyonu, Boğazköy Hitit Tabletleri, Boğaziçi Üniversitesi Gözlem ve Deprem Araştırma Enstitüsü Kandilli Rasathanesi El Yazmaları'nın yanı sıra 2017 yılında “Divan-ü Lügat-it-Türk” ve Piri Reis Haritası de kayıt altına alınmıştır.

Ülkemiz, UNESCO'nun yönetiminde söz sahibi olmak ve organın işleyişine üst düzey katkı sunmak amacıyla, 2005 yılından bu yana temsil edilmediği UNESCO'nun 58 üyeli en üst icra organı olan Yürütme Kurulu'na (YK) 2017-2021 dönemi için adaylığını açıklamış ve UNESCO 39. Genel Konferansı esnasında 8 Kasım 2017 tarihinde yapılan 195 üye ülkeden 184'ünün oy kullandığı seçimleri 134 oyla kazanmıştır.

Sözkonusu seçimde 2017-2021 döneminde Yürütme Kurulu'nda görev alacak yeni 27 ülke tespit edilmiştir.

Ülkemizin yer aldığı birinci gruptaki diğer adaylardan, Finlandiya ve Portekiz seçimi kazanmış, Almanya ise elenmiştir.

Türkiye, UNESCO'nun çalışmalarına her alanda yapmakta olduğu katkıyı, bu kere örgütün Yürütme Kurulu üyesi olarak sürdürecektir.

Cumhuriyetimizin 100. Kuruluş Yıldönümünü kutlamak üzere gerçekleştirilecek faaliyetlerin hazırlanmasından sorumlu Başbakan Yardımcılığı tarafından 30 Mart 2017 tarihinde tüm kamu kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen "100. Yıl Etkinlikleri, Bilgilendirme ve Koordinasyon" toplantısına Bakanlığımızca da katılım sağlanmış olup, konuya ilişkin katkı yapılmaya devam edilmektedir.

ENFORMASYON, İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

Ülkemizin siyasi, ekonomik, kültürel ve insani alanlarda izlediği dış politikanın bir sonucu olarak gerek bölgesel gerek küresel alanda ülkemizin stratejik konumunun öne çıkması, uluslararası kamuoyunun ülkemize ve ülkemizle bağlantılı gelişmelere ilgisinin artmasına neden olmaktadır.

Dış politika faaliyetlerimizin etkin iletişim kanalları kullanılmak suretiyle hızlı, düzenli ve kapsamlı olarak ulusal ve uluslararası kamuoyunun bilgisine getirilmesi ve objektif olarak yansıtılması büyük önem taşımaktadır. Bu itibarla, kapsamlı ve sonuç odaklı etkin bir kamu diplomasisi yürütülmesi, ulusal ve uluslararası basın-yayın organlarıyla sürekli etkileşim halinde olunması, geleneksel ve sosyal medya kanalıyla gerçekleştirilen bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin ilgili tüm kurum ve kuruluşlarımızla eşgüdüm halinde hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi vasıtasıyla dış politikamızın temel ilkelerinin, vizyonunun ve hedeflerinin geniş bir kamuoyuna objektif bir açıdan yansıtılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, kamu diplomasisi, geleneksel diplomasinin ulaşamadığı yerlere ulaşabilme imkânı vermesi nedeniyle etkin bir araç haline gelmiştir.

Bu çerçevede, 2017 yılında da basın toplantıları tertiplenmiş, bunun yanısıra dış politikamıza ve güncel gelişmelere ilişkin olarak Bakanlığım tarafından basın açıklamaları yapılmıştır. (2016 yılında 334 açıklama, 2017 yılında ise Aralık ayı itibarıyla 381 açıklama yapılmıştır. 2016 yılında "Soruya-Cevap" şeklinde yapılan açıklama sayısı 50, 2017 yılında ise Aralık itibarıyla 54'tür.) Medya ve kamuoyunun ilgisini çekebileceği düşünülen güncel konulara ve gelişmelere dair notlar basın mensuplarına iletilmekte, basının takibinde yarar görülen yurtiçindeki ve yurtdışındaki uluslararası etkinlikler ile üst düzey ziyaretlere ilişkin olarak medya kuruluşlarıyla eşgüdümde bulunmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizin evsahipliğinde yapılan uluslararası toplantıların basın düzenlemeleri

de gerektiği takdirde ilgili kurum ve kuruluşlarımızla eşgüdüm halinde Bakanlığım tarafından gerçekleştirilmektedir.

2017 yılındaki başlıca toplantılar arasında Türkiye-Orta Amerika Entegrasyon Sistemi (SICA) Dışişleri Bakanları Toplantısı (20 Nisan, İstanbul), Türkiye-Latin Amerika ve Karayipler Topluluğu (CELAC) Dörtlüsü Dışişleri Bakanları Toplantısı (21 Nisan, İstanbul), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) 25. Yıldönümü Zirvesi (22 Mayıs, İstanbul), KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi (29 Haziran, İstanbul), İslam İşbirliği Teşkilatı İcra Komitesi Olağanüstü Toplantısı (1 Ağustos, İstanbul), D-8 Konseyi Toplantısı (19 Ekim, İstanbul), D-8 9. Zirve Toplantısı (20 Ekim, İstanbul), BM Küresel Güney-Güney Kalkınma Fuarı (27 – 30 Kasım, Antalya) ve İİT Olağanüstü İslam Zirvesi (13 Aralık, İstanbul) yer almıştır.

Güncel bilgiler Bakanlığımın dış teşkilatıyla da paylaşılmakta, böylelikle dış temsilciliklerimizin medya ve kamu diplomasisi faaliyetlerine katkı sağlanmaktadır. Bakanlığımın internet sitesi aracılığıyla temel dış politika konuları kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. Ayrıca, Bakanlığıma bağlı birimlerin, Bakanlığımın ve diğer kurumlarımızın personeline, öğrencilere ve yabancı ülke diplomatlarına yönelik gerçekleştirdiği programlara da iştirak edilerek, ülkemizin kamu diplomasisi faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapılmaktadır.

Ülkemizin tanıtımı ile uluslararası basında objektif ve kapsamlı bir şekilde yer bulmasını sağlamaya yönelik çalışmalar kapsamında, yabancı basın mensuplarının ülkemizi ziyaret etmeleri ve üst düzey yetkililerimizle röportaj yapmaları sağlanmakta, yazılı mülakat taleplerinin de gereği yerine getirilmektedir.

Ülkemizi ziyaret eden üst düzeyli yabancı yetkililere eşlik eden basın mensuplarının akreditasyon ve diğer işlemleri için Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ile eşgüdüm yapılmaktadır. Yurtdışına yapılan ziyaretlerde üst düzey yetkililerimize refakat eden basın mensupları için gerektiği takdirde ilgili ülke makamları nezdinde girişimde bulunularak, akreditasyon ve diğer işlemlerin kolaylaştırılması sağlanmaktadır.

Ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının ağırlandığı Geçici Barınma Merkezlerinde (GBM) misafir edilen Suriye vatandaşlarının durumlarını yerinde incelemek isteyen yabancı basın mensuplarının dış temsilciliklerimizce alınan ziyaret talepleri için Bakanlığım eşgüdüm görevini yerine getirmektedir. Bu kapsamda, 2017 yılında (Kasım ayı itibarıyla) GBM'lere 183 münferit girişe izin verilmiştir.

Uluslararası medya ve kamuoyunun doğru ve kapsamlı şekilde bilgilendirilmesi ve kamu diplomasisi faaliyetleri yürütülmesi kapsamında Bakanlığımın merkez ve yurtdışı teşkilatı aktif şekilde çaba göstermektedir.

Ülkemizde yaşanan darbe girişimi ve akabindeki gelişmeler çerçevesinde, yabancı kamuoyunun en doğru şekilde bilgilendirilmesi amacıyla yurtdışındaki temsilciliklerimizce düzenli olarak girişimlerde ve faaliyetlerde bulunmakta, görev yapılan ülkelerin koşulları ve imkânları çerçevesinde mümkün olan her kesime doğrudan ulaşarak bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir.

Bakanlığımca veya ilgili diğer kurumlarımızca hazırlanan programlar kapsamında yabancı basın mensuplarına bilgilendirme toplantıları düzenlenmektedir. Bu konuda özellikle Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ile yakın işbirliği yapılmaktadır.

İletişim teknolojilerindeki gelişme kamu diplomasisi uygulamalarında sosyal medyadan da yararlanma imkânı sağlamıştır. Günümüzde sosyal medya aracılığıyla Türk dış politikasına dair konular toplumun her kesimi tarafından takip edilebilmektedir. Bu çerçevede, dış politikamızın geniş kitlelere doğru ve hızlı bir şekilde anlatılabilmesi amacıyla sosyal medyadan da yararlanılmaktadır.

Bu kapsamda, Bakanlığımın etkin şekilde kullanımına önem verilen Türkçe Twitter sayfasının takipçi sayısı Aralık 2017 itibarıyla 1 milyon 326 bine, İngilizce Twitter sayfasının takipçi sayısı ise 51 bine ulaşmıştır. Türkçe ve İngilizce'nin yanısıra Fransızca ve Arapça Twitter hesaplarımız da bulunmaktadır. Bakanlığımın Türkçe Facebook sayfasını beğenen kişi sayısı 300 bini bulmuştur. Youtube sayfamız ise 1 milyon görüntülenme sayısını aşmıştır.

Kamu diplomasisi çalışmalarımız bağlamında internet sitemiz de önemli araçlarımızdan biridir. İnternet sitemizin ana sayfasını Ocak - Aralık 2017 döneminde ziyaret eden kişi sayısı 4 milyon 766 bine ulaşmıştır.

Bu çalışmaların yanısıra, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde Bakanlığımıza yöneltilen soruların cevaplandırılması, Enformasyon Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren “Bilgi Edinme Birimi” tarafından koordine edilmektedir.

YURTDIŞINDA YAŞAYAN VATANDAŞLARIMIZ

Dünyanın dört bir tarafına yayılmış ve diğer ülkelerde hayat kurarak kültürünü yeni coğrafyalara taşımış vatandaşlarımız Devletimiz için büyük değer ifade etmektedir. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız buldukları ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamlarına önemli katkılarda bulunurken, aynı zamanda ülkemizle o ülke arasındaki bağları da güçlendirmektedirler. Bir devletin sınırları dışında yaşayan vatandaşlarının bulunması, küresel ölçekte etkin bir ülke olma ideali açısından da büyük önem taşımaktadır.

Yurtdışında yaşayan 6 milyonu aşkın vatandaşımızın yaklaşık 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerine yerleşmiş bulunmaktadır. Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olan 3 milyon kadar insanımızla birlikte düşünüldüğünde yaklaşık 9 milyonluk bir kitleyi ilgilendiren, geniş kapsamlı bir göç olgusunun varlığı ortaya çıkmaktadır.

Yurtdışındaki Türk toplumuna yönelik politikamız, insanlarımızın buldukları ülkelerin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarına etkin birer birey olarak katılmalarını amaçlarken aynı zamanda anavatanları, anadilleri ve kültürleriyle bağlarını korumalarını da hedeflemektedir. Bu çerçevede, Türk toplumunun ülkemizle olan bağlarının güçlendirilmesi, benliklerinin korunması, durumlarının iyileştirilmesi, buldukları topluma etkin şekilde katılımlarının kolaylaştırılması, eğitim, kültür, din ve diğer alanlarda ihtiyaç duydukları hizmetlerin verilmesi yönünde ülkemizdeki diğer resmi kurumlarla yakın işbirliği içerisinde yoğun şekilde çalışılmaktadır.

Yurtdışındaki Türk toplumuna eğitim, anadil ve din hizmeti verilmesi amacıyla yurtdışında hâlihazırda Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kararıyla atanan 1.640 öğretmen, 80 okutman ve 1.360 din görevlimiz görev yapmaktadır. Bu hizmetlerin verilmesinde ilgili ülke makamlarıyla somut ve içerikli bir işbirliği yürütülmesine önem verilmektedir.

Yurtdışında vatandaşlarımıza kaliteli ve etkin hizmet sunulması anlayışıyla, onların düşüncelerine değer veren, farklılıkları zenginlik olarak algılayan insan odaklı bir düşünceyle çalışılmaktadır. Ayrıca, vatandaşlarımızın yurtdışında hak ve özgürlüklerden gerektiği gibi yararlanabilmesi için de yoğun çaba gösterilmektedir.

Bu bağlamda vatandaşlarımızın yerel makamlarla ilişkilerinde hukuki konularda ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve yönlendirmenin sağlanması amacıyla Sözleşmeli Hukuk Danışmanları istihdam edilmektedir. Batı Avrupa ülkelerinde çoğunlukla hukuk eğitimi alan Türk toplumu üyelerinden oluşan Hukuk Danışmanları yarı

zamanlı olarak Dış Temsilciliklerimizde vatandaşlarımıza hukuki destek hizmeti vermektedir. Hâlihazırda 39 temsilciliğimizde hukuk danışmanları görev yapmakta olup, danışmanlık hizmeti ücretsizdir.

Uyum, etkin katılım ve yabancı düşmanlığı gibi hususlar da yakından izlediğimiz konular arasındadır. Bu süreçte göçmenlere düşen sorumluluklar olduğu gibi ev sahibi ülkenin de katılımı teşvik edici ve kucaklayıcı nitelikte politikalar oluşturma sorumluluğu bulunmaktadır. Bu amaçla, göç/uyum yasa ve politikalarının ayrımcılık içeren hususlardan arındırılması yönünde temas ve girişimlerimiz devam etmektedir.

Bununla birlikte, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve ırkçılık son yıllarda özellikle Avrupa'da yükselme eğilimine geçmiştir. Batı Avrupa ülkelerindeki Müslüman nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan Türk toplumu ayrımcı uygulama ve saldırıların doğrudan hedefi durumundadır.

2011-2015 yılları arasında, vatandaşlarımıza yönelik toplam 627 eylem vuku bulmuştur. 2016 yılında 128, 2017 yılı Ocak – Aralık döneminde 113 yabancı düşmanlığı motifli saldırı kayıtlara geçmiştir.

Almanya'da 2000-2007 yılları arasında sekizi Türk on kişinin katledilmesi olaylarının faillerinin Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) adlı terör örgütünün mensupları olduklarının Kasım 2011'de tesadüfen ortaya çıkması, bu konuda dile getirilen endişelerimizin haklılığını bir kez daha ortaya koymuştur. Mezkûr cinayetlerle ilgili devam eden dava süreci 6 Mayıs 2013 tarihinde başlamıştır ve bugüne kadar 390'ın üzerinde duruşma gerçekleştirilmiştir. Duruşmaların 2017 yılı sonunda sona ermesi beklenmektedir. NSU cinayetleriyle ilgili olarak devam eden yargı sürecinin yanısıra, Parlamentolar nezdinde kurulan Araştırma Komisyonu çalışmaları da ülkemiz tarafından yakından takip edilmektedir.

Vatandaşlarımıza yönelik yabancı düşmanlığı ve/veya ırkçılık motifli saldırıların takibi amacıyla Bakanlığımızda bir veri tabanı oluşturulmuştur. Ayrıca, Bakanlığımızın Konsolosluk Çağrı Merkezi vatandaşlarımızın 7/24 temelinde ulaşabileceği bir yardım hattı olarak hizmet vermektedir. Saldırıya uğrayan vatandaşlarımızla ilgili olarak Başkonsolosluklarımız derhal yetkili yerel makamlar nezdinde gerekli girişimi yapmakta ve mağdurlara ihtiyaç duydukları hukuki destek Dış Temsilciliklerimiz tarafından sağlanmaktadır.

Konuya verdiğimiz önem ile artan hassasiyet ve endişelerimiz çok taraflı platformlarda da dile getirilmektedir. Bu bağlamda özellikle Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve AGİT nezdinde ülkemiz aktif bir tutum izlemekte, bu konuda çıkarılan karar tasarılarının/tavsiyelerin oluşmasında öncü bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, güçlenen Türkiye, artık yurtdışındaki

vatandaşlarının sorunlarıyla daha etkin bir şekilde ilgilenebilmekte, görüş ve önerileri ilgili ülkelerin Hükümetleri tarafından daha fazla dikkate alınmaktadır.

Öte yandan, vatandaşlarımızın buldukları ülkelerdeki çalışma ve sosyal güvenlik haklarının korunması amacıyla şimdiye kadar başta vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadıkları Avrupa ülkeleri olmak üzere 32 ülkeyle ikili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri imzalanmıştır. Aramızda ahdi bir temel olmayan ülkelerle de benzer sözleşmelerin imzalanması için çalışmalar sürmektedir.

İlgili dış temsilciliklerimizce ayrıca, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın sorunlarını ve beklentilerini irdelemeye ve çözüm yolları üretmeye yönelik toplantılar düzenlenmektedir. Bu çerçevede, yurtdışındaki Türk toplumu, kendi aralarındaki iletişim ağını genişletmeleri, dayanışmayı güçlendirmeleri ve etkin sivil toplum kuruluşları olarak faaliyet göstermeleri için de teşvik edilmektedir.

Yurtdışında bulunan FETÖ iltisaklı okullar/eğitim kurumlarına yönelik mücadelemiz Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ile eşgüdüm halinde yoğun olarak sürdürülmektedir. Mücadelemiz sonucunda somut neticeler alınmış, sözkonusu okullara ilişkin farkındalık oluşmuş, çeşitli ülkelerde bu okullar kapatılmış ve Türkiye Maarif Vakfı'nın devraldığı okul sayısı artmıştır. Okulları henüz kapatmamış/devretmemiş ülkelerle temaslar sürdürülmüş, sözkonusu okulların faaliyetlerinin sonlandırılması ve bu okulların FETÖ iltisaklı unsurlardan arındırılmasına yönelik olarak ilgili ülke makamlarıyla temaslar sağlanmıştır. FETÖ iltisaklı okullarla mücadele çerçevesinde Türkiye Maarif Vakfı bazı ülkelerde yeni okul açmaya başlamıştır.

KONSOLOSLUK KONULARI

Bir ülkenin dış politikasının en önemli unsurunun yurtdışındaki vatandaşlarının çıkarlarını korumak ve onlara her daim en kaliteli hizmeti sunmak olduğu düşüncesinden hareketle konsolosluk hizmetlerinde son dönemde mevcut hizmeti geliştiren adımlar atılmaya devam edilmiştir.

Bu çerçevede, yurtdışındaki vatandaşlarımıza konsolosluk hizmetlerini daha süratli, etkin ve çağın gereklerine uygun biçimde sunmak Bakanlığımca önem verilen konuların başında gelmektedir. Devletimizin her an vatandaşımızın yanında olduğunu hissettirmek, vatandaşlarımızın hak ve menfaatlerini korumak ve buldukları ülkelerde kendilerine verimli bir şekilde kamu hizmeti sunmak öncelikli hedeflerimizdendir. Nitekim Bakanlığım merkez ve dış teşkilatı, vatandaşlarımızın konsolosluk hizmetlerini 7 gün / 24 saat sağlıklı bir şekilde alabilmeleri için yoğun mesai yapmaktadır.

Öte yandan, Bakanlığım konsolosluk ilişkileri alanındaki görevleri, vatandaşlarımızın yurtdışı ilişkileri ve temaslarının çoğalması, buna bağlı olarak daha fazla sayıda adli, hukuki, ticari sorunlarla karşılaşmaları nedeniyle her geçen yıl artmaktadır.

Bakanlığım ve yurtdışı temsilciliklerimiz, gerek Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin taraf ülkelere tanıdığı haklar ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, gerek pek çok ülkeyle mevcut ikili konsolosluk sözleşmeleri uyarınca, çeşitli vesilelerle yurtdışında bulunan ve/veya yurtdışına giden vatandaşlarımızın hak ve çıkarlarının korunması için ilgili ülkelerin yerel makamları ve bu ülkelerin Türkiye'deki temsilcilikleriyle yoğun işbirliği içinde azami çaba sarf etmektedir.

Vatandaşlarımızın yoğun olarak bulunduğu ülkelerle her yıl **ikili konsolosluk görüşmeleri** yapılmakta, varsa mevcut sorunlar karşılıklı olarak ele alınmakta, ayrıca konsolosluk ilişkileri ve işbirliğinin en ileri seviyeye ulaşmasına çalışılmaktadır. 2017 yılında, Türkiye-Rusya Federasyonu Konsolosluk İstişareleri (9 Şubat 2017) Moskova'da, Türkiye-Romanya Konsolosluk İstişareleri (31 Mart 2017) Bükreş'de; Türkiye-Ukrayna Konsolosluk İstişareleri (26 Nisan 2017) Ankara'da, Türkiye-Almanya Konsolosluk İstişareleri (10-11 Mayıs 2017) Ankara'da; Türkiye-Tacikistan Konsolosluk İstişareleri (25 Ağustos 2017) Duşanbe'de, Türkiye-ÇHC Konsolosluk görüşmeleri (12 Eylül 2017) Ankara'da, Türkiye-Özbekistan Konsolosluk İstişareleri (6 Ekim 2017) Ankara'da, Türkiye-İran Konsolosluk İstişareleri (23 Ekim 2017) Ankara'da, Türkiye-Türkmenistan Konsolosluk İstişareleri (2 Kasım 2017) Aşkabat'ta, Türkiye-Vietnam Konsolosluk İstişareleri (20 Kasım 2017) Hanoi'de, Türkiye-Gürcistan Konsolosluk İstişareleri (8 Aralık 2017) Genel Müdür düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizde 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen Anayasa Değişikliği Halkoylaması çerçevesinde yurtdışında 57 ülkede bulunan 120 temsilciliğimizce 27 Mart-9 Nisan 2017; gümrük kapılarında ise 27 Mart-16 Nisan 2017 tarihlerinde sandık açılmıştır.

Dış Temsilciliklerimiz ve gümrük kapılarında kullanılan oy sayısı yurtdışında bulunan tüm seçmen sayısının (2.972.676) %47,1'ine tekabül etmektedir.

İlk kez 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullanan yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız 25. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinden sonra Anayasa Değişikliği Halkoylaması çerçevesinde dördüncü kez yurtdışında oy kullanmışlardır. Anılan seçimlerde sırasıyla %18,94, %35,99 ve %44,78 olan oy kullanma oranları son olarak %47,1'e ulaşmış olup, yurtdışında yaşayan

vatandaşlarımızın ülkemizde gerçekleştirilen seçimlere ilgisinin giderek arttığını göstermektedir.

Konsolosluk işlemleriyle ilgili konularda telefonla yapılan vatandaş başvurularını karşılamak amacıyla kurulan **Konsolosluk Çağrı Merkezi (KÇM)** halen konsolosluk mevzuatı konusunda eğitimli 40 personel ile 7 gün 24 saat boyunca, Türkçe'nin yanısıra beş dilde (İngilizce, Almanca, Fransızca, Flamanca ve İtalyanca) hizmet vermektedir.

Hızlı ve etkin bir hizmet alabilmesi için vatandaşlarımızın yoğun olarak buldukları ülkelerden “tek hat ile KÇM'ye erişimleri projesi” devreye alınmıştır. Anılan proje ile Kuzey Amerika, Almanya (+49 3030 807090), Avusturya (+43720 115890), İngiltere (+44203 6088090) Hollanda (+311 076 60007) ve Fransa (+33 180 146 335)'daki vatandaşlarımız anılan numara için ayrıca uluslararası telefon ücreti ödememekte, buldukları ülkenin şehir içi ve şehirlerarası tarifleri üzerinden ücretlendirilmektedirler.

KÇM kurulduğundan bugüne kadar yaklaşık 5 milyon vatandaş talebine yanıt vermiştir. E-pasaport, e-vize, e-randevu sistemi ve yeni otomasyon projeleri çerçevesinde gelen vatandaş talebinin 2018 yılında 1,2 milyon civarında gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Vancouver Başkonsolosluğumuzca Alberta Eyaleti civarında yaşayan vatandaşlarımıza 18-21 Mayıs 2017 tarihlerinde Edmonton şehrinde, Sidney Başkonsolosluğumuzca 5-6 Ağustos 2017 tarihlerinde Brisbane şehrinde, Melburn Başkonsolosluğumuzca 28-31 Temmuz 2017 tarihlerinde Perth şehrinde **gezici konsolosluk hizmeti** verilmiştir.

Bakanlığımın ve ilgili dış temsilciliklerimizin girişimleri ve takipleri neticesinde adli makamlarımızca çeşitli suçlardan dolayı aranmakta olan ve yurtdışında yakalanan toplam 70 kişinin 2017 yılında ülkemize iadesi gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, 2017 yılında ülkemizde yakalanan ve çeşitli ülkelere iadesi talep edilen 9 kişinin de anılan ülkelere iadesi yapılmıştır.

Yurtdışında çeşitli nedenlerle hüküm giyen ve ülkemizde cezasının kalan kısmını tamamlamak isteyen 20 vatandaşımızın ülkemize nakli gerçekleştirilmiştir

Ülkemizdeki cezaevlerinde hâlihazırda 3.418 tutuklu ve 2.514 hükümlü olmak üzere toplam 5.932 yabancı uyruklu şahıs bulunmaktadır.

Yurtdışında suça karışan ve tutuklanan vatandaşlarımızın adil yargılanmaları ve iyi muamele görmeleri için buldukları ülkelerdeki Başkonsolosluklarımızca

gerekli girişimler yapılmaktadır. Bazı duruşmalarda Başkonsolosluk görevlilerimiz de hazır bulunmaktadır. Başkonsolosluklarımız görev bölgelerindeki cezaevlerini düzenli aralıklarla ziyaret etmekte ve cezaevi koşulları ile vatandaşlarımızın cezalarını insan onur ve haysiyetine yakışır koşullarda çekmeleri için gerekli kontrol ve çabayı göstermektedirler. Hâlihazırda yurtdışındaki cezaevlerinde 5.531 tutuklu/hükümlü vatandaşımız bulunmaktadır.

2017 yılı içerisinde çeşitli ülkelerde mağdur durumda kalan 83 vatandaşımızın borç senedi verilmek suretiyle ülkemize dönüşü sağlanmıştır.

2017 yılı içerisinde, muhtelif ülkelerde ciddi rahatsızlıklar geçiren 65 vatandaşımızın ambulans uçakla ülkemize intikali sağlanmıştır.

Sözkonusu vatandaşlarımızın en fazla ambulans uçak talep ettiği ülkeler aşağıda sunulmaktadır:

Suudi Arabistan: 33, KKTC: 11, Ukrayna: 5; İtalya: 2; Kosova:2; Almanya: 2

Yurtdışında yerleşik olan vatandaşlarımıza olağanüstü hallerde konsolosluk himayesi sağlanmasına önem atfedilmektedir. Doğal afet, salgın hastalık, terör ve savaş gibi vatandaşlarımızın hayatlarının tehlikeye girebileceği vakalarda Bakanlığımızca seyahat ve güvenlik duyuruları yayınlanmaktadır.

Bu çerçevede, Bakanlığımızca 2017 yılı içinde de çeşitli seyahat duyuruları yayınlanmıştır.

Vize uygulamaları:

İnsan hareketliliği ülkemizin ekonomik ve sosyal kazanımlarında önemli bir bileşendir. Bu çerçevede, vatandaşlarımızın yabancı ülkelere rahatlıkla seyahat etmelerini teminen ülkelerle vize muafiyeti anlaşmaları akdedilmekte, aynı şekilde bilhassa turizm gelirlerimizi arttırma hedefiyle yabancıların da ülkemize seyahatleri kolaylaştırılmaktadır.

2002 yılı itibariyle, umuma mahsus pasaport hamili vatandaşlarımız 42 ülkeye vizesiz seyahat edebilmekteyken, 2017 sonu itibarıyla bu sayı 70'e yükselmiştir.

2017 yılı içerisinde, Sierra Leone ile Diplomatik Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma 10 Mayıs 2017 tarihinde, Uganda ile Diplomatik Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma 1 Haziran 2017 tarihinde, Burundi ile Diplomatik Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına

İlişkin Anlaşma 13 Haziran 2017 tarihinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile Diplomatik Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma 24 Kasım 2017 tarihinde imzalanmıştır.

Bu yıl yapılan bir önemli düzenleme de Türk ve Ukrayna vatandaşlarının 1 Haziran 2017 itibariyle karşılıklı olarak kimlikle seyahat edebilmelerinin sağlanması olmuştur. Aramızda vize muafiyeti rejimi bulunan başka ülkelerle de kimlikle seyahat konusunda görüşmeler yapılmaktadır.

Vatandaşlarımızın seyahat özgürlüğünü genişletecek çalışmalarımız önümüzdeki dönemde de kararlılıkla sürdürülecektir.

Diğer taraftan, Bakanlığım tarafından 17 Nisan 2013 tarihinde başlatılan “Elektronik Vize” (e-Vize) uygulaması yabancıların ülkemize seyahatlerinde öncelikli olarak tercih ettiği sistem olmayı sürdürmektedir. E-Vize uygulamasıyla internet bağlantısı olan her yerden, 7 gün 24 saat boyunca, ortalama 3 dakika içerisinde e-Vize alınması mümkündür. Son olarak Filistin vatandaşlarının da sisteme dâhil edilmesiyle, hâlihazırda e-Vize uygulamasından 105 ülkenin vatandaşları yararlanmakta olup, 4 Aralık 2017 itibariyle 20,3 milyon e-Vize düzenlenmiştir.

E-Vize Başvuru Sistemi İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığıyla entegre çalışmakta olup, sistemin güvenliği için azami önlemler alınmaktadır. e-Vize sistemi sayesinde ülkemize yaklaşık 452 milyon ABD Doları kaynak girişi sağlanmış, havaalanı bandrol/kaşe vize sıralarında ve Dış Temsilciliklerimizce düzenlenen vize sayılarında azalma kaydedilmiştir. Son dönemde turist sayısında yaşanan artış da e-Vize sisteminin başarısının bir göstergesi olmuştur.

Vize işlemlerinin daha etkin şekilde yürütülmesini teminen Ocak 2016 itibariyle vize başvuruları dış temsilciliklerimizce elektronik ortamda işleme alınmaya başlanmıştır. Bu uygulamayla, vize başvuruları için gerekli verilerin başvuru sahipleri tarafından önceden sisteme kaydedilerek iki aşamalı bir başvuru ve kontrol mekanizması öngörülmüştür.

Buna ilaveten, vize işlemlerinin daha süratli sonuçlandırılabilmesi, bazı temsilciliklerimizin önünde yaşanan izdihamın ve bunun doğurduğu güvenlik problemlerinin engellenmesi amacıyla vize başvuru işlemlerinde aracı firmaların hizmetinden ihale sistemiyle yararlanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu hususta bir süredir yapılan çalışmaların 2018 yılında tamamlanması öngörülmektedir.

HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

6004 sayılı Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri hakkında Kanun çerçevesinde uluslararası anlaşmaların imza, onay ve yürürlük işlemleri Bakanlığımca gerçekleştirilmektedir.

Uluslararası anlaşmalara dair sözkonusu işlemler Anayasamızın 90. maddesi ve 244 sayılı Milletlerarası Anlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile Bazı Anlaşmaların Yapılması için Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun başta olmak üzere ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Anılan düzenlemeler kapsamında ülkemizde uluslararası anlaşmaların onay süreci kural olarak TBMM'nin anlaşmanın onaylanmasını bir kanun ile uygun bulması ve anılan Kanuna istinaden çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı'nın Resmi Gazete'de yayınlanması ile tamamlanmaktadır. Anılan mevzuat hükümlerine istinaden bazı anlaşmaların uygun bulma kanununa gerek olmaksızın doğrudan Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmaları da mümkün bulunmaktadır.

Bu çerçevede 2017 yılında TBMM tarafından 260 anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun istihsal edilmiştir. Sözkonusu uygun bulma kanunlarına ve Anayasamızın 90. maddesi ile 244 sayılı Kanun gereği Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkiye istinaden 2017 yılında 303 anlaşmanın da onaylanması Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılmış ve iç hukuk onay işlemleri böylelikle tamamlanmıştır.

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Türk dış politikasında karar alma mekanizmalarında görev yapanlara bağımsız akademik görüş ve değerlendirmeler sunmak amacıyla kurulan Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM), Bakanlığımın ilgili birimlerine ve diğer devlet kurumlarına bilimsel ve entelektüel danışmanlık hizmeti vermekte, Türkiye'den ve dünyadan üniversiteler, akademisyenler, düşünce kuruluşları, araştırma merkezleri ve resmi kurumlarla çeşitli ortak çalışmalar ve etkinlikler düzenlemekte ve Türk dış politikasını yakından ilgilendiren konular başta olmak üzere nitelikli akademik yayınlar çıkarmaktadır.

Bu çerçevede, SAM'ın son dönemde öncülük ettiği geniş katılımlı uluslararası çalışmalar bağlamında;

- Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği'yle işbirliği halinde, Ankara Palas'ta "Türkiye-Ukrayna İlişkilerinin 25 Yılı" / "25 Years of Turkey-Ukraine Relations" ana başlığıyla icra edilen uluslararası konferans,
- 22 farklı ülkedeki kamu kuruluşlarından ve resmi kurumlar bünyesindeki düşünce kuruluşlarından müteşekkil toplam 42 kurum ve kuruluşun temsilcilerinin katılımlarıyla Challenges Forum Yıllık Toplantısı,
- Ülkemiz ile Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) arasında inşa edilen ortaklık ve Eylem Planı çerçevesinde, Bakanlığımın evsahipliğinde, Ankara'da organize edilen "At the 50th anniversary of ASEAN Potentials of Turkey's Sectoral Dialogue Partnership of ASEAN" başlıklı uluslararası konferans,
- Ürdün'le diplomatik ilişkilerimizin kuruluşunun 70. yıldönümü vesilesiyle Merkezimiz, Ürdün Diplomasi Enstitüsü ve Amman Büyükelçiliğimizin işbirliğinde ve Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ortaklığında Amman'da düzenlenen uluslararası sempozyum,
- Merkezimiz ve Rusya Federasyonu'nda muhatabı Rusya Dış İlişkiler Konseyi (RIAC) işbirliğinde Ankara'da gerçekleştirilen "Türk-Rus İlişkilerinin Derinleştirilmesi" başlıklı uluslararası konferans örnek olarak gösterilebilir.

Buna ilaveten, SAM ve uluslararası alanda partner kurumları arasındaki yakın ilişkiler bağlamında, anılan kurumlardan ülkemize gerçekleştirilen ziyaretler devam etmiş, bu çerçevede son olarak, Çin Çağdaş Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (CICIR), Özbekistan Cumhurbaşkanı'na bağlı Stratejik ve Bölgesel Çalışmalar Enstitüsü (ISRS), Çin Sosyal Bilimler Akademisi (CASS), Pakistan Ulusal Savunma Üniversitesi (NDU), Danimarka Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü (DIIS), Irak Al Nahrain Merkezi ve Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Dış Politika Danışma Komitesi'nden uzmanlar ve yetkililer Bakanlığımızda ağırlanarak, ziyaretleri marjında bahsigeçen kurumlarla ayrı ayrı toplantılar gerçekleştirilmiştir.

SAM'dan da, anılan dönemde, Rusya Dış İlişkiler Konseyi (RIAC) isimli düşünce kuruluşuyla işbirliğinde Moskova'da düzenlenen yuvarlak masa toplantısına, Kiev Taras Şevçenko Ulusal Üniversitesi'nde organize edilen "Karadeniz Bölgesindeki Devletler ile AB Arasında İşbirliğinde Yaşanan Sorunlar ve Perspektifler" başlıklı konferansa, Fransa Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Centre d'Analyse de Perspective et de Strategie (CAPS) adlı düşünce kuruluşunun gerçekleştirdiği "Turkish and French Perspectives in the Middle East" başlıklı çalışmaya, Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Stratejik Araştırmalar Merkezi evsahipliğinde Bakü'de düzenlenen "Azerbaijan-Georgia-Turkey Trilateral relations: Vision for the Future" başlıklı uluslararası konferansa, Ukrayna Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Odesa Kamu Yönetimi Enstitüsü evsahipliğinde icra edilen "Safety and Cooperation in Black Sea

Region: Historical Background and Modern Challenges" ana başlığıyla düzenlenen toplantıya, Tunus'ta kâin "Center for Strategic and Diplomatic Studies (CSDS)" isimli düşünce kuruluşu tarafından organize edilen "Workshop on the Perspectives of Turkey and Tunisia: Exchanging Bilateral and Regional Approaches" konulu çalışmaya ve ülkemiz ile Türkmenistan arasında diplomatik ilişkilerin tesisinin 25.yıldönümü vesilesiyle Aşkabat'ta düzenlenen etkinliklere katılım sağlanmıştır.

Ayrıca, ülkemizde yerleşik üniversiteler, akademisyenler ve düşünce kuruluşlarının işbirliğiyle ülkemizin gündeminde ağırlıklı surette yer tutan konu başlıklarında beyin fırtınası toplantıları ve çalıştaylara devam edilmiştir. 2018 yılında da SAM'ın, ulusal ve altmışa yakın ülkeden partner kurumlarıyla uluslararası düzeyde oluşturduğu işbirliği mekanizmaları çerçevesinde gerçekleştirilmekte olan akademik faaliyet ve toplantıların artırılarak sürdürülmesi hedeflenmektedir.

SAM'ın faaliyet kollarından bir diğerini oluşturan öğrenciler için staj ve kurs programları kapsamında ise, uluslararası ilişkiler ve diplomasi mesleği ile Türk dış politikasına merak duyan üniversite öğrencilerinin katıldığı SAM Kış Okulu, SAM Yaz Okulu ve Uluslararası Hukuk Yaz-Kış Okulu etkinliklerine devam edilmekte, bunun yanısıra yıl boyunca Türk vatandaşı öğrencilere yönelik staj programları düzenlenmektedir.

SAM'ın yayın faaliyetleri çerçevesinde, Türkiye'de ve uluslararası çevrelerde saygınlık gören ve üç ayda bir yayınlanan "Perceptions: Journal of International Affairs" adlı İngilizce akademik dergi ile Türk dış politikasının çeşitli veçhelerine dair "Vision Papers" ve güncel konularda akademisyenlerin ve üst düzey yetkililerin görüşlerine yer veren "SAM Papers" ve "SAM Reports" adlı yayınlar çıkartılmaktadır. Bu minvalde, önde gelen SAM yayını olan "Perceptions" dergisinin ulusal ve uluslararası arenada daha iyi tanıtılmasının yanısıra yayınlanan makalelerin kalitesinin daha da yükseltilmesi yönünde çalışmalar devam ettirilmektedir. Örneğin geçtiğimiz döneme, küresel saygınlığı olan "Social Science Citation Index"e (SSCI) başvuru yapılmış ve "Thomson", Perceptions dergisini izlemeye almıştır.

SAM'ın kamu diplomasisi alanında yürütmeye devam ettiği yukarıda kayıtlı tüm faaliyetlerine ilişkin, Merkezin resmi web adresi (www.sam.gov.tr) ve sosyal medya hesapları (Twitter) üzerinden düzenli surette Türkçe ve İngilizce bilgiler verilmekte ve faaliyet duyuruları gerçekleştirilmektedir.

DİPLOMASİ AKADEMİSİ

2010 yılında kabul edilen 6004 sayılı yeni Teşkilat Kanunu'yla getirilen önemli değişikliklerden birisi Eğitim Merkezi'nin Diploması Akademisi Başkanlığı'na dönüştürülmesidir.

Dış politikamızın kapsamının genişlemesiyle ve bölgesel açılımlarla orantılı olarak Bakanlığımızın personel ihtiyacı da artmaktadır. Süratle değişen ve yenilenen günümüz uluslararası ortamında yerinde değerlendirmeler yapan, etkili çözümler üretebilen, kararlaştırılan politikaları etkili şekilde uygulayabilen, ileriye dönük politikalar üretebilecek kapasiteye sahip, diploması kültür ve geleneğini bilen, gerek merkez gerek yurtdışı teşkilatında üstlenecekleri görev ve sorumlulukları layığıyla yerine getirebilen insan kaynağı oluşturulması hedeflenmektedir. Nitekim bu hedefler dikkate alınarak, başta Aday Meslek ile Konsolosluk ve İhtisas Memurlarımız olmak üzere tüm kademedeki memurlarımızın hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programları her yıl geliştirilmekte ve zenginleştirilmektedir. Diploması Akademisince 2017 yılında 53. Dönem Meslek Memurları, 7. Dönem Konsolosluk ve İhtisas Memurları, Mütercimler, ilk kez Büyükelçi ve Başkonsolos olarak atanan mensuplarımız ve ilk kez yurtdışına tayin olan personelimize yönelik eğitimler düzenlenmiştir. Ayrıca yurtdışı misyonlarımızda görev yapan sözleşmeli personelin daha etkin çalışmasına yönelik olarak, 2015 yılı sonu itibariyle ilk kez Bordo Başkonsolosluğumuzda başlattığımız kurum kültürü ve etkili iletişim eğitimleri, 2017 yılında da Köln, Berlin ve Lyon Başkonsolosluklarımız personeli için düzenlenen programlarla devam ettirilmiştir.

Yabancı diplomatlara yönelik faaliyetler, Diploması Akademisi'nin kamu diploması açısından yerine getirdiği önemli bir işlevi teşkil etmekte ve ülkemizin doğru şekilde tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan ülkelerde Dışişleri bürokrasisini oluşturmak ve Dışişleri Bakanlıklarında ülkemizi tanıyan ve yakınlık duyan kadroların gelişimine katkıda bulunmak amacıyla 1992 yılında başlatılan ve o tarihten bu yana her yıl düzenlenen "Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı"nın gördüğü ilgi giderek artmaktadır. 2017 yılında yirmi üçüncüsü düzenlenen programa Kafkasya, Orta Asya, Balkanlar, Orta Doğu, Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Afrika bölgelerinde yer alan 62 ülkeden birer diplomat katılmıştır. Şimdiye kadar 1100'ün üzerinde yabancı diplomatın eğitim aldığı bu program, gerek Diploması Akademisi'nin gerek ülkemizin görünürlüğü açısından özel bir yere sahiptir.

Diploması Akademisi, şimdiye kadar 89 ülkenin Diploması Akademisi'yle işbirliği yapılması amacıyla Mutabakat Zabıtları imzalamıştır. 2017 yılında

Rusya Federasyonu, Burundi, Etiyopya, Ukrayna, Özbekistan, Hindistan, Tanzanya, Madagaskar ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile İşbirliği Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Son beş yılda imzalanan Mutabakat Zaptı sayısının 55'e ulaşması Akademimizin uluslararası alanda geldiği konumu da göstermesi açısından kayda değerdir.

2017 yılında ikili eğitim programları kapsamında Etiyopya, Namibya, Zambiya, Kenya, Çad, KKTC, Afganistan, Surinam, Benin, Gine, Sierra Leone, Libya, Lübnan, Gambiya ve MIKTA ülkelerinden genç ve kıdemli diplomat heyetleri ülkemizde eğitim almışlar; ayrıca Sudan ve Gine'li genç ve kıdemli diplomatlara Akademimizce ülkelerinde eğitim programları düzenlenmiştir. 2017 yılında Akademimizde ikili ve çok taraflı programlar kapsamında eğitim alan toplam yabancı diplomat sayısı 397 olmuştur.

Ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, derinleştirilmesi, yoğunlaştırılması, Dışişleri Bakanlıkları arasında diplomatların eğitime ilişkin işbirliği hususunun ele alınması ve ikili işbirliği konuları hakkında fikir teatisinde bulunulması amacıyla çeşitli ülkelerin yetkilileri ve Diplomasi Akademileri'yle çalışma toplantılarına 2017 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda, Ukrayna Dışişleri Bakanlığı Özel Temsilcisi Büyükelçi Sergiy Korsunsky, Sudan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Abd Elghani Elnaim Awad Elkarim ve Tunus Diplomasi Akademisi Başkanı Raouf Chatty Akademimizi ziyaret etmişlerdir.

Diplomasi Akademisi Başkanlığımız, Bakanlık personeli ve yabancı diplomatlara ilave olarak, gelen talepler doğrultusunda diğer kamu kurum ve kuruluşlarının dış ilişkilerle görevli personeline dış politika, protokol ve müzakere teknikleri seminerleri düzenlemekte, ayrıca diğer kamu kurumlarında sürekli görevle yurtdışına atanan memurlara yılda dört kez Yurtdışı Görev Yönlendirme Kursları vermektedir. 2017 yılında diğer kamu kurumlarından yaklaşık 1500 kişiye eğitim ve seminerler verilmiştir.

Diplomasi Akademisi yukarıda maruz görevlerine ilaveten, her yıl Bakanlık tarihçesini hazırlamak suretiyle kurumsal hafıza açısından da önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

ARŞİV FAALİYETLERİ

Türkiye'nin olduğu kadar bölgemizin de yakın tarihine ışık tutabilecek nitelikte belgelerin ve ülkemizin taraf olduğu ikili ve çok taraflı anlaşmaların muhafaza edildiği Bakanlığımızın arşiv envanterinde yaklaşık 65 milyon sayfa belge bulunduğu tahmin edilmektedir. 1919'dan günümüze uzanan dönemi kapsayan

ve 1919-1928 dönemine ait yaklaşık 500 bin sayfa Osmanlıca belge içeren diplomatik arşivimizin tasnif ve sayısallaştırma işlemlerinin tamamlanarak arşiv belgelerine hızlı ve kolay erişimin sağlanması öncelikli hedeflerimizdendir. Arşiv belgelerinin mevzuatımıza uygun olarak gizliliğinin kaldırılması çalışmalarının sonucunda, akademisyenlerin ve kamuoyunun istifadesine sunulması öngörülmektedir.

Bu amaçla, 2014 yılı sonundan bu yana sürdürülmekte olan Arşiv Otomasyon Projesi kapsamında yaklaşık 65 milyon sayfadan oluşan arşivimizin 45 milyon sayfalık kısmı 2016 yılı ortası itibarıyla elektronik ortama aktarılmıştır. Yurtdışı temsilciliklerimizden nakledilmekte olan arşiv belgelerini de içerecek yaklaşık 6 milyon sayfanın sayısallaştırılması ve yaklaşık 40 milyon Osmanlıca karakterin transkripsiyon işleminin de tamamlanması amacıyla 2017 yılında TÜRKSAT A.Ş. ile sözleşme imzalanmıştır. Bu çerçevede, projemizin 2018 Yatırım Programına da alınması öngörülmektedir.

Halen devam eden sayısallaştırma projemizin Cumhuriyet tarihimizin en kapsamlı arşiv çalışması olmasının yanı sıra dünya çapında bir “know-how” ve “ARGE” faaliyeti olarak da nitelendirilmesi mümkündür. Proje alanında ayrıştırma, tarama, indeks ve kalite kontrol olmak üzere dört istasyon bulunmaktadır. Bunlardan özellikle tarama istasyonunda kullanılan donanım dünyada örnek gösterilecek düzeydedir.

Proje sayesinde Bakanlığımız arşivine hızlı, rahat ve güvenli erişim sağlanacaktır.

Projenin diğer bir amacı ise, arşivin araştırmacılara açılmasıdır. Bu noktada, Bakanlığım arşivinin yaklaşık %40’ı gizli ibareli evraktan oluştuğu cihetle, gizlilik kaldırma çalışmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Gizlilik kaldırma çalışmaları da hızla sürmektedir.

Bakanlığımın arşiv yönetiminin sistematik bir bütünlük içerisinde yürütülmesini teminen, Diplomatik Arşiv Dairemiz personeli, bütçe imkânları ve iş programı çerçevesinde yurtdışı temsilciliklerimiz arşivlerinin tasnifi ve düzenlenmesi çalışmalarına destek olunması amacıyla geçici olarak görevlendirilmektedir. Bu çerçevede, 2015 yılında Moskova, Rabat, Berlin, Yeni Delhi Büyükelçiliklerimiz ve Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz ile Paris, Hamburg, Köln, Almatı Başkonsolosluklarımıza toplam 16, 2016 yılında Astana, Kışinev, Yeni Delhi, Bükreş, Zagreb, Hartum, Berlin, Ottova, Lefkoşa, Kahire (2 kez) ve Londra Büyükelçiliklerimiz ve İİT DT (2 kez) ve Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilciliklerimiz ile Almatı, Essen, Londra, Selanik, Frankfurt, Cidde, Mainz, Cenevre ve Essen Başkonsolosluklarımıza toplam 24, 2017 yılında Viyana, Üsküp, Astana, Moskova (2 kez), Kiev (2 kez),

Doha, Berlin, Atina, Bern (2 kez), Beyrut ve Minsk Büyükelçiliklerimiz ve OECD, UNESCO ve NATO (2 kez) Daimi Temsilciliklerimiz ile Kudüs, Milano, Düsseldorf ve Batum Başkonsolosluklarımıza toplam 22 geçici görevlendirme yapılarak arşiv personeli talepleri karşılanmıştır. Ayrıca, 2016 yılında Belgrad, Ottawa ve Bükreş Büyükelçilikleri ile Selanik BK arşivleri, 2017 yılında Seul, Üsküp, Moskova ve Viyana Büyükelçilikleri ile UNESCO DT arşivleri merkeze nakledilmiştir.

Ödenek yetersizliğinden dolayı 2017 yılının son çeyreğinde durdurulan görevlendirmeler, ek ödenek talebimiz karşılandığı takdirde, yılsonuna kadar devam edecektir. Dış temsilciliklerimizin artan talep ve ihtiyacı çerçevesinde, bütçe imkânları elverdiği takdirde, 2018 yılında 30 dış temsilciliğimizin arşiv tasnif ve düzenleme çalışması için geçici görevlendirme planlanmaktadır.

Arşivimizin tamamlayıcı bir unsuru olarak, Bakanlığımız Ömer Haluk Sipahioğlu Kütüphanesi bünyesindeki basılı ve sayısal ortamdaki kitap, makale, veritabanı gibi bilgi kaynaklarını geliştirip çeşitlendirmeye yönelik çalışmalarımız devam etmektedir.

Bu çerçevede, 2017 yılında Türkçe ve diğer dillerden toplam 360 adet basılı kitap kütüphanemize kazandırılmış, bu kitapların envanter kayıtları, kataloglama kayıtları ve teknik işlemleri yapılarak, sınıflandırılma sistemine göre raflara yerleştirme işlemleri tamamlanmıştır. Kütüphanemizde hâlihazırda toplam 15.198 basılı kitap, 252 adet e-kitap bulunmaktadır.

HABERLEŞME

Ülkemizin diplomatik ilişkisi bulunan ülke ve uluslararası kuruluşlarla olan iletişimi ile haberleşmesi, dış temsilciliklerimiz kanalıyla Bakanlığım tarafından yürütülmektedir. Dış ilişkilerimiz bakımından yoğun bir dönem yaşanmaktadır. Bu temasların etkin bir şekilde sürekliliği, titizlikle devam ettirilmesi elzemdir. Bu itibarla, merkez ve yurtdışı teşkilatımızın haberleşme sistemlerinin bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelere paralel olarak güncellenmesi, cihazların yenilenmesi ve bu meyanda personelin de eğitimi haberleşme güvenliği ve sürekliliği açısından gereklidir.

Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve (2013-2014) Eylem Planı çerçevesinde Bakanlığım bünyesinde kurulan Kurumsal Siber Olaylara Müdahale Ekibimiz (SOME) Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM) ile eşgüdüm içerisinde siber güvenlik faaliyetlerini yürütmektedir. Bu çerçevede, bilgi güvenliğini etkin bir şekilde sağlamak amacıyla ISO 27001 sertifikası almaya ve Siber Güvenlik Operasyon Merkezi (SGOM) oluşturmaya yönelik çalışmalar

devam etmektedir. ISO 27001 sertifikasyon sürecine başlanmış olup sürecin kısa zamanda tamamlanması hedeflenmektedir. Böylelikle, Bakanlığımın bilişim ve bilgi güvenliği altyapısı uluslararası standartlara ulaşmış olacaktır.

Özellikle son zamanlarda çeşitli devlet kuruluşlarımızın da maruz kaldığı siber saldırılar çerçevesinde mevcut altyapımızın güvenlik uygulamalarının çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla teknolojik gelişmeler yakından takip edilmekte, haberleşme altyapımızın teknolojik gelişmeler doğrultusunda güncellenmesi ve yenilenmesi yönündeki çalışmalarımız aralıksız sürmektedir. Kamu güvenli sanal ağı olan KamuNet'e entegrasyon çalışmaları devam etmektedir.

Güvenlikli bilgisayar ve yan donanımlarının güncellenmesi, kapalı haberleşme sisteminin yenilenmesi büyük öneme sahiptir. Bu yöndeki çalışmalara 2016 yılında başlanmış ve 2018 yılında devam edilecektir. Ayrıca, Bakanlığımızla temsilciliklerimiz arasında ses, görüntü ve data haberleşmesinin, günümüz teknolojik imkanlarından istifadeyle daha güvenli bir şekilde çevrimiçi olarak yürütülmesi amacıyla yeni alternatif teknolojileri haiz cihazların satın alınmasına bu yıl içerisinde başlanmış olup önümüzdeki yılın ilk aylarında yaygınlaştırılması öngörülmektedir.

Haberleşme güvenliği için gerekli önlemlerin ve kullanılan cihaz ile yazılımların mümkün olan ölçüde milli olması gereğinden hareketle, Bakanlığım başta TÜBİTAK, ASELSAN ve TÜRKSAT olmak üzere milli kuruluşlarla yakın işbirliği içerisinde olup, ortak projeler geliştirilmektedir. Bu kapsamda, TÜBİTAK ile kapalı haberleşme üniteleri, ASELSAN ile güvenli cihazlar konularında işbirliği bulunmaktadır.

Yurtiçi ve yurtdışı teşkilatımızdaki bilgisayar ve diğer bilişim altyapısı bu doğrultuda yenilenmekte; yazılım teknolojilerindeki en son gelişmeler, Bakanlığımın personelinin katkılarıyla, gerek öz kaynaklarımız kullanılarak, gerek ilgili mevzuat çerçevesinde hizmet alımı yoluyla temin edilerek, Bakanlık bünyesine hızla uyarlanmaktadır.

E-Devlet uygulamalarının temel çıkış noktasını oluşturan ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması yaklaşımı Bakanlığımca benimsenmiş olup, mümkün olduğunca ortak veri tabanlarının kullanılması çerçevesinde projeler geliştirilirken, ilgili tüm paydaşlarla yakın işbirliğine dayanan ortak çalışmalar yürütülmektedir. Bu çerçevede, 2016-2019 Ulusal e-Devlet Strateji ve Eylem Planı kapsamındaki çalışmalara Bakanlığım da iştirak etmekte; diğer kamu kurum ve kuruluşlarımızla eşgüdüm halinde çalışmaktadır. Ayrıca mevcut uygulamalardan edinilen tecrübe ve bilgi birikimimizi diğer ülkelerin Dışişleri Bakanlıkları ile paylaşmaktayız.

Bakanlığımızca geliştirilen BelgeArşiv.NET elektronik belge yönetim sisteminde, TÜBİTAK'la işbirliği halinde, Bakanlığımızın imza yetkili personeli elektronik imza kullanımına başlamış, bu çerçevede 14 kamu kurum ve kuruluşuyla elektronik yazışma uygulamasına geçilmiştir ve bu sayı artmaktadır.

Bakanlığım tarafından yürütülen haberleşme hizmetlerinin güvenliği ve sürdürülebilirliği için sarf edilen bu çabalarla birlikte, gizlilik ilkelerimiz çerçevesinde bir kısım haberleşme ve iletişim işlemlerinde kurye marifetiyle gerçekleştirilmekte olup bu hizmetler, dış temsilciliklerimizde görev alan diğer kurum ve kuruluşlarımızın temsilcilerinin ihtiyaçlarına da cevap verecek şekilde yürütülmektedir.

Çevrimiçi bilgisayar ağımızda, merkez ve yurtdışı temsilciliklerimiz dâhil olmak üzere, yaklaşık 1000 sunucu, 5.500 bilgisayar ve kullanıcı mevcuttur. Çevrimdışı olan 8 Temsilciliğimizin 5'inde mobil sistem kurulumu tamamlanarak konsolosluk hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Elektronik pasaportların biyometrik verileri taşıyacak biçimde güncel teknolojiler kullanılarak yenilenmesine ilişkin yürütülen çalışmalarla ilgili olarak diğer Bakanlıklarımız ve Kurumlarımızla yakın işbirliği yapılmakta ve bu çalışmalarda Bakanlığımız öncü rol oynamaktadır.

2017 yılı içerisinde yapılan Halkoylaması yurtdışındaki temsilciliklerimizde sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Halkoylaması esnasında Bakanlığımızın bilişim altyapısı kullanılmıştır. Halkoylaması sırasında yurtdışındaki vatandaşlarımızın kullanmış olduğu oylar Bakanlığımızın kurye personeli ile sorunsuz bir şekilde Türkiye'ye getirilmiştir.

İNSAN KAYNAKLARI

Bakanlığımızın dış teşkilatı, büyük bir genişleme sürecinden geçmektedir. 2002 yılında 163 olan faal dış temsilcilik sayımız, bugün itibarıyla 135 Büyükelçilik, 13 Daimi Temsilcilik, 86 Başkonsolosluk, 1 Konsolosluk Ajanlığı ve 1 Ticaret Ofisi olmak üzere toplam 236'ya ulaşmış bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu Kararı tekemmül etmiş bulunan 24 yeni temsilciliğimiz ve açılış süreci devam eden 3 temsilcilikle birlikte Bakanlığımızın yurtdışı teşkilatını oluşturan toplam temsilcilik sayısı önümüzdeki dönemde 263'e ulaşmış olacaktır.

Bu kapsamda, 2016 yılında Lahor (Pakistan) Başkonsolosluğu ile Süleymaniye (Irak) Konsolosluk Ajanlığı faaliyete geçmiştir.

2017 yılında da Montreal (Kanada) Başkonsolosluğu faaliyete başlamıştır.

Ülkemizin uygulamakta olduğu aktif dış politikayla eşzamanlı olarak, Türkiye'yi yerinde izlemek ve ilişkileri daimi temsil yoluyla yürütmek ihtiyacından hareketle, çok sayıda ülkenin ve uluslararası kuruluşun da Türkiye'de temsilcilik açmakta olduğu görülmektedir. Ülkemizde 2011 yılında 103 olan Büyükelçilik sayısı 2016 yılında 123'e, 84 olan Başkonsolosluk ve Konsolosluk sayısı 92'ye yükselmiştir. 44 uluslararası kuruluş temsilciliğiyle birlikte, ülkemizdeki temsilciliklerin toplam sayısı 259'a ulaşmıştır.

Bakanlığımın merkez ve yurtdışı teşkilatında hâlihazırda her seviyede toplam 6.251 personel görev yapmaktadır. Merkez teşkilatımızdaki personel sayısı 1.855'tir. Bunlardan 490'ı meslek memuru, 356'sı konsolosluk ve ihtisas memuru, 11'i dışişleri uzman yardımcısı, 5'i hukuk müşaviri, 12'si danışman, 3'ü basın ve halkla ilişkiler müşaviri, 1'i Diplomasi Akademisi Başkanı, 1'i haberleşme mühendisi, 1'i iç denetçi, 854'ü merkez memuru, 14'ü sözleşmeli personel, 33'ü sürekli işçi, 33'ü geçici işçi, 25'i BMKP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ve 16'sı Diğer kategorilerdedir (Terörle Mücadele ve Çocuk Esirgeme mevzuatlarına göre istihdam edilenler).

Yurtdışı temsilciliklerimizdeki personel sayısı 4.396 olup, bunlardan 516'sı meslek memuru, 484'ü konsolosluk ve ihtisas memuru, 2'si hukuk müşaviri, 9'u danışman, 9'u uzman müşavir, 67'si ataşe yardımcısı, 425'i güvenlik görevlisi, 2.884'ü ise sözleşmeli personeldir.

15 Temmuz'da FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü tarafından kalkışılan darbe girişiminin hemen ardından Bakanlığımızca harekete geçilerek, milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen bu yapıya üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen personelle ilgili gerekli tedbirler adil, hakkaniyetli ve titiz bir incelemenin ardından, ciddi ve somut bulgu ve belgeler temelinde derhal ve kararlılıkla alınmıştır. Bu kapsamda, menfur darbe girişimi öncesi ve sonrasında FETÖ başta olmak üzere terör örgütleriyle iltisakı sebebiyle 557 personelin Bakanlığımızla ilişkisi kesilmiştir. Bunların 453'ü diplomatik kariyer memurudur. Yani, kariyer memurlarımızın yaklaşık yüzde 21'i kamu görevinden çıkarılmıştır. Bu oran, terör örgütünün öncelikli hedefleri arasında Bakanlığımızın da olduğunu ortaya koymaktadır.

Dış politikamızın geniş vizyonunun ve yüksek hedeflerinin bir sonucu olarak, çok çeşitli alanlarda ve coğrafyalarda yeni görev ve sorumluluklar üstlenmeye devam eden Bakanlığımın nitelikli personel ihtiyacı artmaktadır.

Bu çerçevede diplomatik kariyer memurlarının sayısının artırılması için her yıl giriş sınavları düzenlenmektedir. Meslek Memurluğu giriş sınavlarına

uluslararası ilişkiler bölümü mezunlarının yanısıra dış politika vizyonumuza katkı sağlayabilecek diğer çeşitli alanlardan mezun olmuş adaylar kabul edilmekte ve bu yolla Bakanlığımın kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Konsolosluk ve İhtisas Memurluğu giriş sınavında ise Bakanlığımın İngilizce, Almanca ve Fransızca yanında, Çince, Rusça, Arapça gibi farklı dillere hâkim personel sayısı artırılarak küresel ölçekte yürütülen dış politikada etkin görev alacak insan kaynağı temin edilmesi için gayret gösterilmektedir. Buna göre, 2016 yılı açıktan atama kontenjanımızdan olmak üzere, 2017 yılının ilk yarısında Bakanlığımca düzenlenen aday meslek memurluğu sınavı neticesinde 50, konsolosluk ve ihtisas memurluğu sınavı neticesinde ise 52 aday diplomatik kariyer memuru bu yıl içerisinde göreve başlatılmıştır. Keza bu yılsonuna kadar düzenlenecek iki yeni sınavla 30'u meslek, 20'si konsolosluk ve ihtisas memuru olmak üzere 50 diplomatik kariyer memurunun daha Bakanlığımıza kazandırılması öngörülmektedir.

Merkez memurlarımızın da mesleki gelişimlerinin desteklenmesine ve görev motivasyonlarının artırılmasına özen gösterilmektedir. Bu amaçla, “Dışişleri Bakanlığı Merkez Memurlarının Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği” uyarınca düzenlenen Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği sınavlarıyla merkez memurlarının statülerine uygun terfi imkânı sağlanmaktadır.

Diğer taraftan, 2017 yılı içinde 34 Merkez Memurunun, 3 yıl süreyle Ataşe Yardımcısı unvanıyla yurtdışı temsilciliklerimizde görev yapmak üzere atanmasına ilişkin Kararname tekemmül etmiştir.

Bakanlığımın toplam personel sayısının yaklaşık yarısını dış temsilciliklerimizde görevli sözleşmeli personelimiz oluşturmaktadır. Konsolosluk hizmetleri başta olmak üzere, büro ve yardımcı hizmetler alanında özverili bir şekilde çalışmakta olan sözleşmeli personelimizin özlük haklarının iyileştirilmesi amacıyla ilgili tüm kurumlarımızın da katkı ve katılım sağlayacağı yeni yasal düzenlemelere ve ücret ayarlamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'den görevlendirilen Türk uyruklu sözleşmeli personelin ve aile üyelerinin sürekli yolluk ve harcırah hakkından yararlanabilmelerini mümkün kılacak yasal düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir.

Bu alandaki çalışmalar çerçevesinde, yurtdışı teşkilatımızda görevli sözleşmeli personel 01.01.2016 tarihi itibarıyla “Aile Yardımı” almaya hak kazanmıştır.

Ancak, gerek faal durumdaki dış temsilciliklerimizin artan iş yükü, gerek yeni açılacak olan dış temsilciliklerimizin personel ihtiyacı nedeniyle Bakanlığımın ihtiyaç duyduğu ilave sözleşmeli personel kadrolarının ivedilikle tahsisi önem arz etmektedir.

2017 itibarıyla, yurtdışı temsilciliklerimizde 1.636'ı Türk, 1.248'i yabancı uyruklu olmak üzere toplam 2884 sözleşmeli personel görev yapmaktadır.

2015 yılında faaliyete geçen temsilciliklerimiz için toplam 152 kişilik sözleşmeli personel pozisyonu sağlanırken, 2016 yılında 33 sözleşmeli personel pozisyonu ihdas edilmiştir. 2017 yılında ise toplam 36 sözleşmeli personel pozisyonu ihdas edilmiştir.

Sözleşmeli personel tavan ücretlerinin yükseltilmesinin sağlanması başta olmak üzere, sözleşmeli personelin özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik girişimler ilgili kurumlarımız nezdinde yakından takip edilmektedir. Bu kapsamda, 6004 Sayılı Teşkilat Kanunumuzun getirdiği mali haklardan yararlanabilmelerini mümkün kılacak yasal düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının yurtdışı teşkilatı hakkında 13.12.1983 tarihli ve 189 sayılı KHK çerçevesinde, Bakanlığım dışındaki kurum ve kuruluşların yurtdışı teşkilatları, Büyükelçiliklerimiz nezdinde Müşavirlik, Başkonsolosluklarımız nezdinde ise Ataşelik şeklinde kurulmaktadır. Yurtdışı temsilciliklerimiz bünyesinde görev yapan ve Bakanlığım dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarının mensuplarından oluşan ihtisas birimlerinin ihdas edilmiş toplam kadro sayısı 822 olup, dolu kadro sayısı 252, münhal kadro sayısı ise 570'dir.

Son yıllarda, münhal bulunan ihtisas birimlerinin görev alanlarına giren işlemler, temsilciliklerimiz nezdinde ilgili kurumlarca geçici görevlendirme yapılması veya temsilciliklerimiz memurları arasından tedviren/mutemet sıfatıyla görevlendirme yapılması yoluyla yürütülmeye çalışılmaktadır. İhtisaslaşma gerektiren sözkonusu alanlarda işlemlerin etkin şekilde yürütülmesi bakımından Bakanlığımın münhal kadrolara ivedilikle atama yapılması yönündeki beklentisi diğer kamu kurum ve kuruluşlarına iletilmektedir.

Özel harekât eğitimli Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) personeli üçer aylık dönemlerle temsilciliklerimiz nezdinde geçici olarak görevlendirilmektedir. Hâlihazırda toplam 220 özel harekât eğitimli EGM personeli 16 dış temsilciliğimizde görev yapmaktadır.

Öte yandan, bazı temsilciliklerimizin talebi üzerine; güvenlik riskinin arttığı dönemlerde veya güvenlik için ilave personele ihtiyaç duyulduğu hallerde de EGM personeli görevlendirilmektedir. Görevlendirme süreleri çoğunlukla 90 gün civarında olmakla birlikte, temsilciliğin ihtiyacına göre daha kısa süreli görevlendirmeler de yapılabilmektedir. Bu bağlamda hâlihazırda 42 EGM

personeli (özel harekât eğitimi olmayan) 33 temsilciliğimizde görev yapmaktadır.

Bakanlığımıza, Geçici ve Sürekli Görevlendirmelerine ilişkin Yolluk Harcamaları için 2017 yılında yaklaşık 78 milyon TL tahsis edilmiştir.

Yurtdışındaki misyonlarımızın güvenliğini sağlamak amacıyla “Dış Temsilciliklerin Korunmasında Geçici Süreli Görevlendirilecek Emniyet Genel Müdürlüğü Personeli Hakkında Yönetmelik” kapsamında sürekli görevle atanan Misyon Koruma personelinin sürekli yolluklarının yanısıra, güvenlik riskinin yüksek olduğu ülkelerdeki misyonlarımızın güvenliklerini sağlamak amacıyla yapılan geçici görevlendirmeler için de Bakanlığımıza tahsis edilen ödenekler kullanılmaktadır.

2017 Ekim ayı itibarıyla Geçici Görev Yolluklar Şubesi tarafından harcanan ödeneğin yaklaşık % 80’ini, Sürekli Görev Yolluklar Şubesi harcamalarının ise % 10’unu, misyonlarımızın güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan görevlendirmelere ilişkin harcamalar teşkil etmiştir.

İDARİ ve MALİ İŞLER

Yatırım ödeneklerimiz dış politika önceliklerimize göre belirlenen yıllık programımızdaki hedeflerin hayata geçirilmesi için kullanılmaktadır.

Yeni açılan dış temsilciliklerimizin dış politika hedeflerimize hizmet edebilmesini teminen, başta temsil özelliklerine uygun hizmet binalarında yerleşimlerinin sağlanması olmak üzere gerekli fiziki koşul ve imkânlar kavuşturulması çabalarımız 2017 yılında da sürdürülmüştür. Takdir edileceği üzere, sayısı 236’ya ulaşan temsilciliklerimizin devletimizin itibarına yakışır şekilde idame ettirilmesi için rutin olarak belli harcamaların yapılması gerekmektedir.

a) 2017 Yılı Yatırım Programı kapsamındaki harcamalarımız:

Bakanlığımın 2017 Yılı Yatırım Programında yer alan inşaat, onarım, satın alma işleri için tahsis edilen ödenekler şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

BÜTÇE	
Yurtdışı inşaat işleri	223.537.480 TL
Yurtdışı onarım işleri	55.884.370 TL
Yurtdışı satın alma işleri	80.000.000 TL
Yurtdışı taşıt ve makine-teçhizat satın alma	38.958.400 TL
Yurtiçi inşaat işleri	80.000.000 TL
Yurtiçi onarım işleri	7.750.000 TL
TOPLAM	486.130.250 TL

Bahsekonu ödeneklerin harcama durumu: Toplam 486.130.250 TL tutarındaki ödeneğin 2017 Kasım ayı itibariyle 446.260.656 TL'lik kısmı harcanmış olup, kalan 39.869.594 TL ödeneğin bir kısmının devam etmekte olan inşaat ve büyük onarım projeleri kapsamında harcanması öngörülmektedir.

- Ankara Karakusunlar Semtindeki arsamızda inşa edilmesi planlanan Bakanlığımın yeni binası inşaatı 2016 yılında Yatırım Programında iz ödenekten çıkarılarak yeniden aktif hale getirilmiş olup, yapım ihalesine ilişkin hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

- İstanbul'da Kongre Merkezi/Devlet Konukevi olarak kullanılması öngörülen "Müşir Fuat Paşa Yalısı"nda yapılacak restorasyona ilişkin projeler tamamlanmıştır. Binanın restorasyonuna dair yapım ihalesinin ve kontrolünün Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmesi amacıyla, anılan Bakanlık ile 2017 Haziran ayında protokol imzalanmıştır.

Bakanlığım tarafından yurtdışındaki temsilciliklerimizin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 2017 yılında gerçekleştirilen inşaat, onarım, satın alma ve tefriş faaliyetleri kapsamında;

- New York yeni Türkevi Binası inşaatının yapım ihalesi Mart 2017 tarihinde gerçekleştirilmiş; temel atma töreni Sayın Cumhurbaşkanımızın katılımıyla 18 Eylül 2017 tarihinde düzenlenmiştir.

- İhaleleri daha önceki yıllarda gerçekleştirilen Strazburg Başkonsoloslüğümüz kançılara ve ikametgâh binaları, Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz kançılara binası, Bağdat ve Dakka Büyükelçiliklerimiz ile Karaçi Başkonsoloslüğümüzün yeni yerleşkelerinin inşaatlarına devam edilmiştir.

- İslamabad Büyükelçiliğimiz memur konutu inşaatının 2017 Aralık ayında tamamlanması öngörülmektedir.

- Prag ve Madrid Büyükelçiliklerimizin yeni kançılarya, Nairobi, Muskat Büyükelçiliklerimizin yeni yerleşke inşaatlarına ilişkin proje ve ihale dokümanlarının düzenlenmesi süreçlerinin 2017 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır.

- Tiran Büyükelçiliğimiz yerleşke (kançılarya ve ikametgâh) inşaatının proje ihalesi yapılmıştır. Öte yandan, Afrika kıtasındaki temsilciliklerimizden, Addis Ababa, Banjul, Dakar, Librevil, Niamey, Nuakşot, Juba, Abidjan Büyükelçiliklerimiz ile Cidde Başkonsolosluğumuzun yeni yerleşke inşaatlarının proje ihalelerinin gerçekleştirilmesi için gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

- Köln, Münster, Nürnberg Başkonsolosluklarımızın kançılarya binaları inşaatlarına ilişkin proje ve ihale dokümanlarının düzenlenmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

- Helsinki Büyükelçiliğimizin ikametgâh binası onarımı, Milano Başkonsolosluğumuzun kançılarya ve ikametgâh olarak kullanılacak yeni binasının onarımı, Kuala Lumpur ve Seul Büyükelçiliklerimiz ile Dubai Başkonsolosluğumuz ve Vancouver Başkonsolosluğumuzun yeni kançılarya binalarının onarımları tamamlanarak geçici kabulleri 2017 yılı içinde gerçekleştirilmiştir.

- Varşova Büyükelçiliğimizin ikametgâh ve personel konutu binalarında yapılan onarım işlerinin geçici kabulü Aralık 2017 tarihinde gerçekleştirilecektir.

- Kopenhag Büyükelçiliğimiz ikametgâh binası onarımına devam edilmektedir. Anılan Büyükelçiliğimize yeni satın alınan kançılarya binasında yapılacak onarım işinin proje ve ihale dokümanlarının hazırlanması ve ihalesine çıkılabilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

- Öte yandan, yeni açılan Amsterdam Başkonsolosluğumuz için kiralanan, Pretorya Büyükelçiliğimiz için ise satın alınan kançılarya binasının hizmete uygun hale getirilmesi için 2017 yılında yapım ihaleleri gerçekleştirilmiştir.

- Bangkok Büyükelçiliğimiz yerleşkesinde, Edinburg Başkonsolosluğumuz için yeni satın alınan kançılarya ve ikametgâh binalarında yapılacak onarım işlerine ilişkin proje ve ihale dokümanlarının hazırlanması aşaması tamamlanmış olup, yapım ihalesine çıkılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

b) 2018 yılı Yatırım Programı kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalar:

Bakanlığımın 2018 Yılı Yatırım Programında yer alan inşaat, onarım, satın alma işleri için tahsis edilen ödenekler:

	BÜTÇE
Yurtdışı inşaat işleri	289.880.000 TL
Yurtdışı onarım işleri	50.000.000 TL
Yurtdışı satın alma işleri	80.000.000 TL
Yurtdışı taşıt ve makine-teçhizat satın alma	37.962.000 TL
Yurtiçi inşaat işleri	120.000.000 TL
Yurtiçi onarım işleri	11.662.000 TL
TOPLAM	589.504.000 TL

2018 yılında bütçemiz içinde yer alan yatırım ödeneklerinin önemli bir bölümü yapım ihaleleri önceki yıllarda gerçekleştirilmiş ve sözleşmeye bağlanmış inşaat ve onarım işlerinin devam ettirilmesi/tamamlanması amacıyla kullanılacaktır.

Bu doğrultuda New York Yeni Türkevî Binası, Dakka Büyükelçiliğimiz ile Karaçi Başkonsolosluğumuz yeni yerleşke inşaatlarına devam edilecektir. Strazburg Başkonsolosluğumuz kañçılara ve ikametgah binaları, Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz kañçılara binası ile Bağdat Büyükelçiliğimiz yerleşkesi inşaatlarının yıl içinde tamamlanması planlanmaktadır.

Yeni açılan Edinburg Başkonsolosluğumuz kañçılara ve ikametgah binaları onarımına devam edilmesi; Amsterdam Başkonsolosluğumuz ile Pretorya Büyükelçiliğimiz kañçılara binalarındaki onarım işlerinin tamamlanması planlanmaktadır.

c) Kiralama giderleri:

Henüz devlet malı yerleşim düzenine kavuşturulamamış temsilciliklerimizin hizmet, resmi konut ve lojman binaları ile ortaya çıkabilen garaj ve makine teçhizat ihtiyaçları kiralama yoluyla giderilmektedir. Kiralama giderlerinden her yıl Bütçe Kanunuyla belirlenen limitler çerçevesinde personelimize yapılan kira katkısı ödemeleri de bu kalemden karşılanmaktadır.

2017 yılında Lahor Başkonsolosluğumuza Resmi Konut ve Kañçılara; Varşova, halihazırda Riyad'da faaliyet gösteren Sana ve Trablus Büyükelçiliklerimiz ile Amsterdam Başkonsolosluğumuza geçici resmi konut; Süleymaniye Konsolosluk Ajanlığımıza ek hizmet binası; Manama

Büyükkelçiliğimiz resmi konutuna ilave arsa ve kabul salonu; Konakri, San Hose ve Beyrut Büyükkelçiliklerimiz ile Nürnberg ve Montreal Başkonsolosluklarımıza resmi konut olmak üzere toplam 12 yeni bina kiralaması yapılmıştır.

Öte yandan, büyük bir çoğunluğu sağlık, güvenlik ve diğer yaşam koşulları bakımından mahrumiyet bölgesi olarak nitelendirilebilecek, savaşların ve iç karışıklıkların da yaşandığı Sahra-altı Afrika ülkelerinde bulunan temsilciliklerimizde görevlendirilen Bakanlığım personeli için de mücbir sebeplerle lojman kiralananmaktadır. Bu çerçevede Abidjan, Addis Ababa, Antananarivo, Akra, Asmara, Bamako, Brazavil, Cibuti, Dakar, Darüsselam, Encemine, Gaboron, Harare, Hartum, Juba, Kampala, Kigali, Kinşasa, Konakri, Librevil, Lusaka, Maputo, Nairobi, Niamey, Nuakşot, Trablus, Vagadugu, Windhuk ve Yaounde Büyükkelçiliklerimiz ile Mumbai, Erbil ve Misurata Başkonsolosluklarımızda görevli personelimiz tarafından kullanılan toplam 120 adet görev tahsisli kiralık memur lojmanı bulunmaktadır.

Sonuç olarak, 2017 yılında 12 bina kiralınmış, mevcut kiralık gayrimenkuller de dâhil kiralama giderleri olarak 2017 Kasım ayı sonu itibarıyla toplam 129.099.578,72 TL harcama yapılmıştır.

Öte yandan, kiralık binalarda faaliyet gösteren dış temsilciliklerimiz tarafından 2017 yılı içinde mülk sahipleri nezdinde yapılan girişimler neticesinde kira bedellerinde yıllık bazda yaklaşık 2.794.906 TL indirim sağlanmış olduğunu memnuniyetle ifade etmek isterim.

d) Dış Temsilciliklerimizin fiziki güvenlik sistemleriyle ilgili çalışmaları:

Yatırım programımızdaki bir diğer zorunlu önceliği, geçmişte olduğu gibi günümüzde de farklı mahreçli terör örgütlerinin tehdidine maruz kalan ve bazı durumlarda sıcak çatışma bölgelerinde görev yapan Dış Temsilciliklerimizin güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması oluşturmaktadır.

Çeşitli ülkelerdeki siyasi karışıklıklar, iç savaşlar, bölgesel silahlı direnişler ve istikrarsızlıklar temsilciliklerimizin çalışma ortamını ve güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, temsilciliklerimizin maruz kalabilecekleri her türlü terör ve şiddet olaylarından korunmalarını sağlayabilmek, terör ve şiddet riskini asgari seviyede tutabilmek, temsilcilik binalarımızın fiziki güvenliklerinin sağlanması, bunların zaman içinde artırılması ve modernleştirilmesiyle mümkün olabilmektedir.

Bunlara ek olarak, Afganistan, Afrika ve Ortadoğu'da son dönemde artan parça tesiri yüksek bombalı terör eylemleri, Temsilciliklerimizin mevcut koruma

mekanizmalarının yeniden gözden geçirilmesi zorunluluğunu doğurmuş, örneğin 2016 - 2017 mali yıllarında yalnızca Kabil Büyükelçiliğimiz çevre duvarları, giriş kapıları ve camlarının bombalı eylemlere karşı güçlendirilmesi amacıyla yaklaşık 150.000 ABD Doları harcanmıştır. 2017 Mayıs ayında Kabil Büyükelçiliğimiz yerleşkesi yakınlarında meydana gelen patlamanın yayılma etkisi sonucu binalarımızda hasar oluşmasına rağmen can kaybı yaşanmaması ve arazinin dış duvarlarının sağlam kalması alınan bu tedbirlerin gerekliliğini göstermiştir. Buna benzer güçlendirmelerin önümüzdeki dönemde özellikle Afrika ve Ortadoğu'daki çok sayıda Temsilciliğimiz için bütçe imkanları çerçevesinde bir planlama dahilinde gerçekleştirilmesi zaruret arz etmektedir.

Öte yandan, dış temsilciliklerimizdeki yüksek teknoloji ürünü güvenlik sistemlerinin çalışır durumda tutulması amacıyla sözleşme dahilinde bakım ve onarımlarının yaptırılması, ekonomik ömürlerini tamamlayan ve işlevselliğini yitiren güvenlik donanımlarının yenilenmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, önümüzdeki dönemde yeni açılacak temsilciliklerimizin faaliyete geçirilmesi aşamasında alınması zorunlu olan fiziki güvenlik tedbirleri de ciddi bir maliyet getirmektedir.

e) Dış Temsilcilik binalarımızın tefrişi:

Yurtdışı Temsilciliklerimizin demirbaş ihtiyaçlarının mali mevzuat ve bütçe olanakları dâhilinde karşılanmasına 2017 yılında da devam edilmekte olup, bu çerçevede, şimdiye kadar kuruluş/büyük onarım/yeni alım veya kiralama sonrası ya da yenileme ihtiyacı nedeniyle altı Misyonomuzun kapsamlı tefrişatı gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda, Seul Büyükelçiliğimiz için satın alınan kaçıllaryaya binası ile Kuala Lumpur Büyükelçiliğimiz, Dubai ve Vancouver Başkonsolosluklarımızın yeni kiralanan kaçıllaryaya binaları tefriş edilmiştir. Ayrıca devlet malı olan ve kapsamlı onarımdan geçen Milano Başkonsolosluğumuz yeni kaçıllaryaya ve ikametgah müşterek binası ile Kigali Büyükelçiliğimizin ikametgahının tefrişat süreci tamamlanmıştır.

Öte yandan, Kotonu Büyükelçiliğimizin kaçıllaryaya ve ikametgah binalarının tefrişinin 2017 yılı sonuna kadar gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

2018 yılında ise inşaatları tamamlanacak olan Bağdat Büyükelçiliğimiz yeni yerleşkesi ve Strazburg Başkonsolosluğumuz kaçıllaryaya ve ikametgah binaları ile Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz kaçıllaryaya binası, Montreal Başkonsolosluğumuzun kaçıllaryaya ve ikametgah binaları, Pretorya Büyükelçiliğimiz ve Amsterdam Başkonsolosluğumuzun kaçıllaryaya binaları,

Varşova ve Kopenhag Büyükelçiliklerimizin onarımdan geçen ikametgah binaları ve Edinburg Başkonsolosluğumuzun kançılırya ve ikametgah binalarının tefriş edilmesi planlanmaktadır.

f) Taşıt alımları:

Esasen dış temsilciliklerimizin ulaştırma ve temsil hizmetlerinde kullanılmakta olan taşıtlar, yurtdışına gerçekleştirilen ziyaretler sırasında yüksek düzeyli devlet erkânına da tahsis edilmektedir. Dış temsilciliklerimizin envanterine kayıtlı taşıtların yaklaşık % 30'luk bölümü halen 10 yaş üzerindedir. Onlarcası terör saldırılarında şehit düşmüş, çok sayıda ülkede terör tehdidine maruz kalan ve çatışma bölgelerinde görev yapan personelimiz açısından güvenlik zafiyeti doğurulmamasını teminen, Bakanlığımıza bugüne kadar sağlanan desteğin önümüzdeki yıllarda da devam ettirilmesinden ve bütçe imkanları ölçüsünde özellikle ekonomik ömrünü tamamlamış olan güvenlik önlemleri taşıtların yenilenmesine katkı sağlanmasından memnuniyet duyacağımızı ifade etmek isterim.

2017 Yılı Yatırım Programı kapsamında Bakanlığımız dış temsilcilikleri için 23'ü zırhlı 55'i zırhsız olmak üzere toplam 78 taşıtın satın alınmasına izin verilmiştir. Sözkonusu taşıtlardan 8'i zırhlı, 52'si zırhsız 60 taşıtın satın alma işlemleri tamamlanmak üzeredir. 15 zırhlı taşıtın satın alınmasına ilişkin ihale süreçleri devam etmektedir.

2018 Yılı Yatırım Programı kapsamında dış temsilciliklerimizin ihtiyaçları için 18'i zırhlı toplam 38 taşıtın satın alınması öngörülmektedir. Bu kapsamda alımı planlanan 8 zırhlı arazi binek tipi taşıtın, savaş ve iç karışıklıkların hüküm sürdüğü, terör tehdidinin üst seviyede olduğu ülkelere sevk edilmesi planlanmakta olup, sözkonusu bölgelerde görev yapan mensuplarımızın can güvenliğinin sağlanması bakımından bu taşıtların satın alınması büyük önem taşımaktadır.

g) Ankara Palas Devlet Konukevi:

Malumları olduğu üzere, Cumhuriyet Dönemi'nin Ankara'daki ilk yapılarından olan ve Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından da kullanılmış bulunan Ankara Palas Devlet Konukevi'nde ülkemizi resmi amaçla ziyaret eden yabancı heyet üyeleri ağırlandırmakta, resmi toplantı ve konferanslar ile çalışma yemekleri düzenlenmektedir.

Ankara Palas, taşıdığı öneme karşılık geçtiğimiz zaman içinde yıpranmış, malzemelerinin birçoğu ihtiyaca cevap veremez hale gelmiştir. Binanın mevcut durumu nedeniyle, esasen bir döner sermaye işletmesi statüsünde olan Ankara

Palas'ın gelir getirici faaliyetlerinde son yıllarda ciddi oranda azalma yaşanmıştır.

Gelinen aşamada, Ankara Palas'ın içinde bulunduğu mali zorlukların bir ölçüde giderilmesini ve faaliyetlerini asgari ölçüde sürdürebilmesini teminen Hazineden mali destek sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Öte yandan, Ankara Palas Devlet Konukevi binasının, proje ve yapım aşamaları Kültür ve Turizm Bakanlığı denetiminde gerçekleştirilmek üzere kapsamlı bir tadilatın geçirilmesi planlanmaktadır. Restorasyona ilişkin proje hazırlığı ve yapım aşamalarının yaklaşık üç yıl sürmesi öngörülmektedir.

Söz konusu tadilat sonrasında, Devlet Konukevi sıfatına uygun fiziki koşullara kavuşacak olan Ankara Palas'ın konaklama dahil tüm hizmet kalemlerindeki potansiyelinden azami ölçüde faydalanılabileceği ve bu sayede gelir-gider dengesinin daha sağlam temellere oturtulabileceğini düşünüyoruz.

BÜTÇE TEKLİFİ

2018 yılı bütçe tasarısı ile Bakanlığımıza tahsis edilen 3.310.380.000 TL, teklifimizin yüzde 73'ünü karşılamaktadır.

Bakanlığım bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi içindeki payı 2018 yılı için binde 4,34'tür.

Dışişleri Bakanlığı 2018 yılı Bütçesinin Ana Harcama Kalemleri Bakımından Dağılımı:

TBMM'ye sunulan **3.310.380.000** TL tutarındaki bütçe ödeneğimizin ana harcama kalemlerine tahsis edilmesi öngörülen miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Personel giderleri	1.131.456.000 TL
Sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri	90.222.000 TL
Mal ve hizmet alım giderleri	509.922.000 TL
Cari transferler	944.156.000 TL
Sermaye giderleri	634.124.000 TL
Borç verme	500.000 TL
Toplam	3.310.380.000 TL

Dışışleri Bakanlığının 2016 yılı Kesin Hesabı:

2016 malî yılında Dışışleri Bakanlığı'na toplam 2.739.482.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Ancak, yıl içinde 199.203.900 TL ek ödenek alınması, kurum içi ve kurum dışı aktarmalar neticesinde yılsonu ödeneği 2.839.437.289,90 TL olmuştur. Bu ödeneğin 2.760.524.996,15 TL'si harcanmış, 50.354.958,35 TL iptal edilmiş, 28.557.335,40 TL özel ödenek olarak ertesi yıla devretmiştir.

Dışışleri Bakanlığı 2018 Yılı Bütçesi:

Bakanlığının 2018 yılı bütçesi 3.310.380.000 TL olarak Komisyonunuzun onayına sunulmuş bulunmaktadır.

Bütçe teklifimiz, dış politika hedeflerimizin tam olarak yerine getirilebilmesi amacıyla ve ödeneklerimizin etkin, verimli ve ekonomik kullanılmasına yönelik mali disiplin ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Yurt içinde ve dışında Bakanlığının fiziki ve malî imkânlarının yeterli düzeye yükseltilmesi, dış politikamızın saygın ve başarılı bir şekilde uygulamaya konulmasında önem taşıyan unsurların başında gelmektedir.

Çok boyutlu ve vizyoner dış politikamızın bir sonucu olarak çeşitli alanlarda ve coğrafyalarda yeni görev ve sorumluluklar üstlenmeyi sürdüren Bakanlığının bütçe teklifinin % 73'ü karşılanmış ve merkezi yönetim bütçesi içindeki payı binde 4,34 olmuştur. Saygıdeğer Meclisimizin üyelerinin Bakanlığımızın bütçesini gelecek yıllarda daha üst seviyelere çıkaracağına inanıyorum.

Bu vesileyle 2018 yılı bütçesinin ülkemiz için hayırlı olmasını diliyor, Bakanlığım ve Hükümetimiz adına saygılar sunuyorum.

